

VOJNOISTORISKI INSTITUT JUGOSLOVENSKE NARODNE ARMIIJE

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSКИH NARODA

TOM
IV

CENTRALNA I
VOJNA I
BIBLIOTEKA J

KNJIGA 14

BORBE U BOSNI I HERCEGOVINI 1943 GOD.

J - t / 1 - 1

BEOGRAD

1956

1-425

BORBE U BOSNI I HERCEGOVINI 1943

JUNI

I

**DOKUMENTA JEDINICA NARODNOOSLOBO-
DILAČKE VOJSKE I PARTIZANSKIH
ODREDA JUGOSLAVIJE**

BR. 1

NAREĐENJE ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 1 JUNA 1943 GOD. ŠTABOVIMA DIVIZIJA ZA RASPORED JEDINICA NA PODRUČJU BOSANSKE KRAJINE I CENTRALNE BOSNE¹

ŠTAB

II BOS. N. O. U. KORPUSA

Str. pov. op. br. 24/43

Dana 1 juna 1943 g.

ŠTABOVIMA IV, X i XII NOU DIVIZIJE

Položaj

1) Prema naređenju Vrhovnog štaba NOV i POJ operativno područje II Bos. NOU korpusa obuhvata Bos. Krajinu i Centralnu Bosnu do rijeke Bosne i Neretve, protežući se na jug do Dinare, Ržana i Čabulje.

2) Da bi divizije ovoga Korpusa mogle pravilno djelovati i određivati zadatke svojim jedinicama, određujemo operacijska područja koja će obuhvatati divizije i zadatke koji stoje pred divizijama.

a) IV NOU **divizija** operisaće u zapadnom dijelu Krajine, obuhvatajući dio Glamočkog i Livanjskog Polja kao i Mrkonjičko-manjački sektor do rijeke Vrbasa.

Snage IV divizije djelovaće uglavnom u 3 grupe:

I grupa — VIII brigada i Podgrmečki odred — djelovaće na prostoriji Bihać — Cazin — Bos. Novi — Sanski Most — Vrtoče — Kulen Vakuf, naslanjajući se na masiv Grmeča, sa zadatkom spriječavanja pljačkanja slobodne teritorije od neprijateljskih pljačkaških kolona, napadajući neprijateljske transporte na

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/2-2, k. 456.

pomenutoj prostoriji kao i likvidirati manje neprijateljske posade na komunikacijama.

Nastojati da se VIII brigada ojača mobilisanjem muslimanskog živilja iz Prekounske Krajine i da se u povoljnoj situaciji razvije divizija od 2 brigade. Grmečki odred treba da se popne na 400 boraca.

II grupa — VI brigada sa Ribničkim odredom — djelovaće na prostoriji Bravsko — S.² Most — Mrkonjić³ — Banja Luka — Ključ, dopirući istočno do Vrbasa i Plive a sjeverno do pruge Banja Luka — Prijedor, naslanjajući se na planinski masiv Klekovača — Crna Gora. Ova će grupa imati za zadatak da svoje glavne napade uperi na razbijanje i likvidiranje četničkih bandi Drenovića i Marčetića i na neprijateljske transporte na komunikacijama Bravsko — Ključ, Ključ — Mrkonjić [Grad] — Jajce i Ključ — Sanski Most, likvidirajući pri tom i manja neprijateljska osiguranja komunikacija.

Nastojati da se postepeno Ribnički odred uvlači u akcije na čitavoj prostoriji dodijeljenoj ovoj grupi, kako bi postao pokretniji i udarniji. Popunom ovoga Odreda novim ljudstvom Odred može da se pretvori u brigadu. Napominjemo da će se mobilizacija u ovaj Odred najlakše moći izvršiti iz sela Sokolova, Kozice, Tramošnje, Ratkova i sela prema Bronzanom Majdanu.

III grupa — X brigada sa Drvarskim odredom — djelovaće na prostoriji Petrovac — [Bosansko] Grahovo — Dinara — Šator [PL], naslanjajući se na masive Jedovnika i Šatora sa zadatkom sprečavanja upada na slobodnu teritoriju četničkih pljačkaških grupa, likvidirajući četnička gnijezda na podnožju Šatora i Dinare, pri čemu će ova grupa sadejstvovati sa ličkim i dalmatinskim snagama kada je to moguće, a također i sa Glamočko-livanjskim odredom.

Nastojati da X brigada poraste na 1200 boraca popunjavajući je sa prostorije na kojoj operiše.

Štab IV divizije će prema situaciji i na sopstvenu inicijativu vršiti grupisanje svojih snaga za izvođenje krupnijih akcija na prostoriji koja je Diviziji dodijeljena.

b) **X NOU divizija** operisaće na prostoriji Jajce — Glamoč — Livno — Prozor — G. Vakuf — Travnik, sa postepenim prodiranjem prema Busovači — Visokom — Kreševu, do Bosne i Sarajevskog Polja i na jug do Čabulje i Duvanjskog Polja.

Jedinice X divizije djelovaće u 2 grupe:

I grupa — Kupreško-janjski odred i Glamočko-livanjski odred — sa povremenom pomoći jednog bataljona IX brigade — dje-

² Sanski

³ Mrkonjić Grad

lovače na lijevoj obali Vrbasa i oko Glamoča sa zadatkom uništenja četničke grupe Malovan — Hrbaljina i četnika koji se nalaze u Glavicama i napadati na komunikaciju Bugojno — Kupres — Šujica — Livno prodirući prema Prozoru i Duvno i hvatajući vezu sa dalmatinskim jedinicama na liniji Duvno — Čabulja.

Nastojati da Kupreško-janjski odred izraste u brigadu koja u početku može imati i 600 boraca. Glamočko-livanjski odred može da naraste na veliki odred iz koga će se moći jedan dio boljih boraca izdvojiti za pojačavanje — Kupreško-janjskog odreda — brigade.

II grupa — IX brigada i Travnički odred — djelovaće na prostoriji između Vrbasa, Lašve i Ugra, sa zadatkom prodiranja prema Fojnici, Visokom i Kreševu i napadanja na manje neprijateljske posade, straže, miliciju i patrole po selima i na neprijateljske transporte. Planinski masiv Vraniće [Pl.] mogao bi biti poslije izvjesnog vremena baza za ovu grupu.

Nastojati da se Travnički odred poveća okupljanjem svih poštenih snaga sa terena Travnik — Bugojno — G. Vakuf — Fojnica. U okolini Prozora treba formirati odred, jer tamo već postoji grupa naoružanih naših simpatizera. IX brigadu uvoditi u akcije od lakših ka težima i pojačati politički rad da bi Brigada postala udarnija i pokretljivija.

Štab X divizije će na svoju inicijativu, prema situaciji, pomjeriti jedinice IX brigade na pojedine sektore prostorije koja je dodijeljena Diviziji, potpomažući pri tom razvijanje odreda.

c) XII divizija operisaće na prostoriji između rijeka Bosne i Vrbasa južno do u visinu Vlačić [Planine], obuhvatajući i kozarski teren.

Štab divizije će sa jednim dijelom svojih snaga osigurati planinski teren južno od komunikacije Kotor Varoš — Teslić, razbijajući četničke grupice koje se na tome terenu budu nalazile i četnike Tešanovića. Ovaj planinski teren će poslužiti kao baza Diviziji.

Od-drugog i većeg dijela svojih snaga Štab XII divizije formiraće udarnu grupu koja će imati za zadatak prodirati u prnjavorsko-derventski sektor, razbijajući četničke bande na toj prostoriji i učvršćujući naš vojno-politički uticaj na tom terenu koji pretstavlja rezervoar ljudstva i hrane za tu Diviziju. U prvo vrijeme glavne udarce uperiti na četnike.

Nastojati da Banjalučki odred poraste na Brigadu, popunjavajući ga sa novomobilisanim ljudstvom. XII brigada je takođe mala brigada i treba je popuniti. Kozarski odred će odvojeno djelovati na kozarskom sektoru i treba nastojati s

njim uspostaviti kurirsku vezu preko prnjavorskog sektora i Lijeve Polja.

3) Danas kada dobar dio neprijateljskih snaga prolazi preko naše teritorije na svoje ugrožene frontove i kada su svi garnizoni puni neprijateljskih trupa, najviše će se isplatiti napadati neprijatelja na komunikacijama vješto postavljenim zasjedama. Nijednu pogodnu tačku na komunikaciji ne ostaviti neiskorišćenu za napad. Na ovaj ćemo način nanijeti neprijatelju najveće udarce, a mi ćemo imati dobre koristi sa manje žrtava.

4) Svaka divizija će na dodijeljenoj joj prostoriji razbiti i nastojati da uništi četničke jedinice i organizacije. U tu svrhu štabovi divizija staviće nekim svojim jedinicama to kao poseban zadatak. Ako se radi o manjim četničkim grupama i grupicama, onda će štabovi divizija narediti formiranje manjih udarnih vodova i četa unutar odreda koje će se posvetiti posebno tome zadatku. Pri ovome treba voditi računa o novim momentima i previranjima koja ponegdje počinju da se razvijaju u četničkim redovima kao posljedica opšte međunarodne situacije, a naročito kao posljedica jačanja savezničkog bloka i težine udaraca koje su četničke bande pretrpjele u borbi sa našim jedinicama.

U Centralnoj Bosni postoje zagriženi četnici koji imaju čvrst savez sa okupatorom i oni koji su prisilno mobilisani ili kao raniji partizani po odsustvu naših snaga ušli u sastav četničkih jedinica. Sve ove zavedene ili silom mobilisane seljake-četnike koji počinju da se okreću protiv okupatora treba znati pridobiti za nas i uvrštavati ih u naše redove, raspoređujući ih po našim već postojećim jedinicama. Pri ovome treba nastojati sa istovremenom najširoom propagandom protiv njihovih izdajničkih vođa i sa energičnom vojničkom akcijom protiv svih njihovih grupa koje ostanu u službi okupatora i danas su postale ustvari običan sastavni dio njegove vojske. Uopšte rečeno, borbu za razbijanje četništva kao baze okupatora treba voditi kombinovanim vojničkim i političkim mjerama, zaoštavajući borbu protiv izrazitih okupatorskih slugu među njima a olakšavajući prelaz na našu stranu masama zavedenih i silom mobilisanih seljaka i sitnijih vodica koji su pod uticajem današnjeg razvoja u svijetu i zemlji počeli da se kolebaju i odvajaju od njih.

• 5) Potrebno je pojačati politički rad među hrvatskim vojnicima koje Njemei uključuju u svoje formacije i stavljaju pod svoju komandu. Više nego ikada treba biti budan u pogledu pravilnog postupka prema domobranima i nastojati da se što veći broj domobrana uključe u naše jedinice.

6) Obavještajna služba unutar jedinica koje sada ulaze u sastav II B. N.O.U.⁴ korpusa nije se ravnomjerno razvijala, pa i u onim jedinicama u kojima je ona dala najbolje rezultate nije ni izdaleka dostigla onaj stepen koji bi odgovarao razvoju Narodnooslobodilačke vojske i zahtjevima koji se pred nju postavljaju. Razlozi tome, pored mladog kadra u ob. službi i njihove neiskusnosti u radu i drugih, jeste dobrim dijelom i neshvatanje važnosti i uloge ob. službe od strane naših štabova, njeno zapostavljanje i uskogrudna politika kadrova pri dodjeljivanju drugova u ob. službu.

Imajući u vidu onu ulogu koju ob. služba treba da odigra u današnjim i sutrašnjim borbama potrebno je da svi naši štabovi poklone ob. službi onu pažnju koju ona po svojoj važnosti i zaslužuje, da joj ukažu svoju svestranu i punu pomoć i da za obavještajce postavljaju one drugove koji imaju volje i smisla za vršenje te službe, ljude jače inteligencije, vješte, hladne, prisebne i odane. Škrtariti pri dodjeljivanju kadrova u ob. službu znači voditi rđavu i kratkovidu politiku koja će nam se poslije svetiti.

Obavještajni centar ovog Štaba pružiće punu i svestranu pomoć, savjetodavnu i direktivnu, svim našim centrima u okviru Korpusa, koje — naglašavamo ponovo — treba svestrano [da] pomognu i njihovi štabovi. Jednom riječju, treba voditi kurs na to da naša obavještajna služba, prema riječima druga Tita, stvarno i postane »najmoćnije oružje komandovanja«.

~ 7) Posljednjom ofanzivom⁵ okupator je uspio da nam nese osjetne materijalne i ekonomske štete, tako da smo danas prinuđeni da smanjimo obroke našim borcima. Okupator će i ubuduće nastojati da nas odgurne od ekonomskih baza i plodnih krajeva, da uništava naše magacine i drugo. Stoga je potrebno da sve naše jedinice posvete puno pažnje prikupljanju hrane, i njenom smještanju u tajne magacine. Svaka veća jedinica koja djeluje duže vremena na jednom terenu treba da osigura sebi neku rezervu žita, kako bi u nepovoljnim prilikama ili u slučaju jačih neprijateljskih napada i ofanziva za neko vrijeme imala osiguranu hranu. U nekim krajevima već će za mjesec 4ana otpočeti i žetva novog žita. Štabovi divizija trebaju spremati plan kojim će se vršiti prikupljanje i smještaj novog žita, kao i aparat koji će to izvršavati. Štab Korpusa će sa svoje strane pravovremeno izraditi plan izgradnje magacina i raspodjele žita po sektorima.

8) Uslijed ogromnosti teritorije koju Korpus obuhvata i nesigurnosti nekih veza, Štab Korpusa neće izdavati znake

* Drugog bosanskog narodnooslobodilačkog udarnog korpusa
" Vjerovatno se odnosi na Četvrtu neprijateljsku ofanzivu.

raspoznavanja za divizije, nego će svaka divizija za svoje jedinice izdavati posebne znake. Ako jedinice dviju divizija sadejstvuju, upotrebiće znake veće jedinice.

9) Štabovi divizija podnosiće petnaestodnevne izvještaje o akcijama (koji će se unositi u Bos. Udarnik) i petnaestodnevne izvještaje o naoružanju.

Divizijski saniteti, ob. centri i intendanture podnosiće redovne petnaestodnevne izvještaje sanitetu, ob. centru i intendanturi Korpusa. Štabovi divizija slaće redovne izvještaje Štabu Korpusa o svim krupnijim promjenama i izvedenim akcijama da bi Štab Korpusa mogao redovno izvještavati Vrhovni štab.

Štab Korpusa će se u prvo vrijeme nalaziti u Janju (Vagan).

Uz drugarski i borbeni pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar
Velj." Stojnić

' Komandant
S.⁷ Rodić

Dostavljeno:

Štabovima IV, X i XII NOU divizije i

U prilogu dostavljamo skicu operativnog područja II Bos. NOU korpusa.

IS

⁰ Veljo

' Narodni heroj Slavko Rodić. Umro 1949 god. kao general-potpukovnik JNA.

BR. 2

PETNAESTODNEVNI IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE KRAJIŠKE NOU BRIGADE ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE O VOJNIM AKCIJAMA I POKRETIMA IZVEDENIM U VREMENU OD 15 DO 31 MAJA 1943 GODINE¹

ŠTAB III KRAJIŠKE BRIGADE

1-VI-1943 g.

Položaj

ŠTABU I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE NOVJ

Dostavljamo Vam petnaestodnevni izvještaj o vojnim akcijama u vremenu od 15-V- do 31-V-1943 godine, kao i statistički pregled ljudstva, naoružanja i stoke.

15-V-1943 I bataljon primio je borbu sa neprijateljem (Italijani, četnici i Njemci), koji su nastupali od Bijelog Polja ka našim položajima. Borba je vođena cijeli dan. Neprijatelju su naneseni veliki gubici. Na našoj strani gubici su takođe osjetni.² Zarobljeno je 1.000 puščanih metaka. Oštećen nam je jedan puškomitraljez.

Istog dana III bataljon vodio je borbu sa neprijateljskim snagama koje su nastupale od Ribarevine ka Slepač Mostu.³ Borba je vođena 4 sata i III bataljon se povukao na kote zapadno od Slepač Mosta pod pritiskom nadmoćnijeg neprijatelja, aviona i artiljerije. Neprijatelju su naneseni ogromni gubici. Isti bataljon naveče izvršio je kontranapad na neprijatelja koji ga je zbacio s čuka.

16-V-1943 I bataljon se prebacio preko r. Ljubovije i došao u Burenjski Do kao rezerva ostalim bataljonima.

II bataljon je držao položaje Razvršje i na komunikaciji Slepač Most — Mojkovac. Naveče je napadnuo logor Njemaca u s. Gilinoge, gdje je ubijeno 10 Njemaca. Zarobljena je 1 puška i 500 metaka. Plijen nijesu mogli izvući radi pojačanja koje je neprijatelj dobio.

III bataljon je držao položaje čuke Cer i Burenj. Neprijatelj koristeći maglu podvukao se našim jedinicama, ali je odbijen uz osjetne gubitke.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 35/2, k. 711.

² Vidi tom IV, knj. 13, dok. br. 72, 73 i 140.

³ Vidi tom IV, knj. 13, dok. br. 81 i 145.

IV bataljon je držao položaj iznad Mojkovca. Neprijatelj u jačini od 500 vojnika ušao je u Mojkovač oko 11 časova. Snage IV bataljona su iskoristile moment kada se neprijatelj smještao u Mđjkovcu i otvorile vatru na njih. Neprijatelju su naneseni ozbiljni udarci u ljudstvu i stoci. Na našoj strani poginula 2 druga a 3 ranjena. Pod pritiskom neprijatelja snage IV bataljona su se povukle iznad s. Sige i Prošćenja.⁴

17-V-1943 II bataljon razbio je jednu neprijateljsku kolonu od 50 vojnika u s. Lepencu, ubivši im 5 vojnika. Zarobljeno je nešto sprema i municije. Na našoj strani poginuo je jedan drug.

Dvije čete IV bataljona su išle na zasjedu na čuku Razvršje, gdje su naišle na grupu Njemaca koje su rastjerale. Zarobile su 1.000 pušćanih metaka. Istoga dana neprijatelj je od Mojkovca nastupao u pravcu s. Siga. Snage IV bataljona su ga dočekale i razbile ubivši im 8 vojnika, među kojima su bila 3 četnika u italijanskoj uniformi.⁵

18-V-1943 Jedinice III bataljona vodile su borbu sa neprijateljem koji je izišao na Cer. Nakon kraće borbe neprijatelj je razbijen i povraćen nazad uz velike gubitke po njega.

U međuvremenu od 15-18-V — neprijatelj je imao: oko 168 mrtvih i ranjenih vojnika, što je sigurno zapaženo, i 20 mazgi i konja. Naši gubici: 10 mrtvih i 18 ranjenih drugova, od kojih 4 teže ranjena.⁸

19-V-1943 jedinice su bile na svojim položajima, borbe nije bilo.

20-V-1943 glavninu snaga naših bataljona povukli smo na liniju Prenčani — Barice, ostavljajući po jednu četvu na stariim položajima kao zasjedu i pret&tražne dijelove. Borbi nije bilo.

21-V-1943 II i IV bataljon krenuli su na navedene prostorije preko Krupica i smjestili se u s. Maoče, kao rezerva III Sandžačkoj brigadi. I i III bataljon ostali su na istim položajima.

22-V-1943 u 1 sat bataljoni su vršili pokret sa navedenih prostorija i stigli u s. Glibaće i Ravnu Goru do 7 sati, gdje su predanili. Istoga dana oko 18 sati bataljoni su krenuli pravcem: Glibaći — Kolijevka — Konjsko Polje, gdje su stigli 23-V ujutru. Na navedenoj prostoriji su predanili.

23-V-1943 bataljoni su krenuli sa Konjskog Polja do Suhog Polja. Na toj su prostoriji ostali do 24-V u 1 sat.

* Opširnije o ovim borbama vidi u tomu IV, knj. 13, dok. br. 81, 140, 145 i 147.

⁶ Vidi tom IV, knj. 13, dok. br. 147.

⁶ Opširnije vidi u tomu IV, knj. 13, dok. br. 145.

24-V-1943 u 1 sat bataljoni su krenuli pravcem Suho Polje — Borje — Korlat — Klinci — Putišići, ka Kunaru i Zečijem Brdu, gdje su bataljoni napali neprijatelja. Borba je vođena povremeno. Naše [jedinice] ovladale su Zečijim Brdom 1 okolnim čukama, gdje je ubijeno 48 neprijateljskih vojnika, a zarobljeno 28. .. Na našoj strani bilo je 7 mrtvih i 18 ranjenih drugova, od kojih 6 teže.⁷

25-V-1943 bataljoni su bili na istim položajima. Od neprijateljske artiljerije ranjena su 3 druga. Istoga dana naveče brigada je dobila naređjenje⁸ da se prebaci preko Čelebića ka Popovom Dolu, u cilju razbijanja neprijateljske kolone koja je nastupala od Pljevalja. Bataljoni su izvršili pokret uveče i stigli u Čelebić sljedećeg dana ujutru.

26-V-1943 I, II i IV bataljon krenuli su pravcem: Čelebić — Šuplja Stena — Popov Do, a III bataljon pravcem: Čelebić — Vojtine i postavio se prema r. Čeotini.

27-V-1943 u 2 sata I, II i dijelovi IV bataljona napali su neprijatelja sjeverno od Popov Dola na čukama prema r. Čeotini. Borba je trajala do 7 sati ujutro. Ubijeno je oko 30 neprijateljskih vojnika, i više ranjeno. Zarobljeno je: 1 nemački laki bacač, 2 »šarca«, 11 pušaka, 2.200 metaka i ostale sitne spremne. Naši gubitci: 6 drugova poginulo i 9 ranjenih, od kojih 2 teže. Istoga dana bataljoni su izvršili pokret sa navedene prostorije pravcem: Popov Do — Šuplja Stena — Radonjići — Suho Polje, gdje su zanočili.⁹

28-V-1943 bataljoni su izvršili pokret pravcem: Suho Polje — Velenići — Uzlup, odakle se je II, III i IV bataljon prebacio na lijevu obalu r. Tare koju su zaposjeli od Uzlupa do Ščepan Polja. I bataljon je posjeo čuke Zlatnog Bora, na kojima je ostao do 29 ujutru.¹⁰

29-V-1943 bataljoni su ostali na istim položajima, dok se je I bataljon prebacio sa Zlatnog Bora na lijevu obalu r. Tare.¹¹ Istoga dana neprijatelj je pokušao da sa čamcima prebaci svoje izvjesne dijelove na lijevu obalu r. Tare kod Ščepan Polja. Snage IV bataljona su napale i odbacile neprijatelja na polazne položaje, nanoseći im gubitke 5 mrtvih i više ranjenih. Snage III bataljona su takođe razbile neprijatelja na desnoj obali r. Tare, kod Uzlupa. Ubijeno je oko 15 neprijateljskih vojnika.

30-V-1943 I, II i III bataljon ostali su na lijevoj obali r. Tare od Uzlupa do Ščepan Polja, dok se je IV bataljon pre-

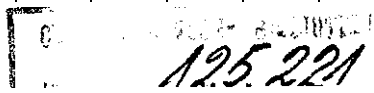
⁷ Vidi tom IV, knj. 13, dok. br. 140, 145 i 147.

⁸ Vidi tom IV, knj. 13, dok. br. 117.

⁹ Vidi tom IV, knj. 13, dok. br. 140, 145 i 147.

¹⁰ Vidi tom IV, knj. 13, dok. br. 122, 123, 140, 145 i 147.

¹¹ Vidi tom IV, knj. U, dok. br. 140.

bacio na lijevu obalu r. Drine, sa zadatkom zatvaranja pravca i kontrolisanja Drine od D. Kruševa do Pustog Polja. Borbi nije bilo, dok su neprijateljska artiljerija i vazduhoplovstvo bili aktivni.

31-V-1943 bataljoni su ostali na istim položajima i sa istim zadatkom. Od neprijateljske artiljerije poginuo je jedan drug iz II bataljona.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
S.¹² Todić

Komandant
Karanović¹³

P.S.³⁴ U borbama 24 i 25 maja zarobljeno je: 1 »šarac«, 2 njemačke mašinke, 52 puške, 5.500 metaka, 7 konja i ostale sitne spreme.

Karanović

BR. 3

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE NOU DIVIZIJE OD 2 JUNA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O BORBAMA NA PROSTORIJI PLUŽINE — BRLJEVO — SEDLARI

Objavljeno u Zborniku, tom III, knj. 5, dok. br. 23.

¹² Simo „

¹⁸ Nikola,

¹⁴ Sljedeći tekst je naknadno dopisan na mašini, latinicom.

BR. 4

UPUTSTVO ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 3 JUNA 1943 GOD. ŠTABU ČETVIRTE DIVIZIJE ZA ORGANIZACIJU OBAVJEŠTAJNE SLUŽBE NA TERENU DIVIZIJE¹

GOC B-2K²

Str. pov. ob. br. 8/43

Dana 3 juna 1943 g.

Prilog A

OBAVJEŠTAJNOM CENTRU IV-2K

1) Nazivi vaših centara jesu:

6-IV/2K	(VI KNOUB)
8-IV/2K	(VIII KNOUB)
10-IV/2K	(X KNOUB)
OP-IV/2K-G	, (Podgrmečki mješoviti odredsko-područni centar)
0-IV/2K-R	(OC Ribničkog odreda)
OP-IV/2K-D	(Drvarski mješoviti odredsko-područni centar)

Niže, bataljonske i teritorijalne, centre možete označavati sa 1, 2, 3, 4 ili a, b, c, d ili bj itd. (Npr. 6-IV/2K-1, 0-IV/2K-R-a = OC I bataljona, OP-IV/2K-G-bj = OC Budimlić Japra).

2) Zadaci:

Prema teritorijalnom rasporedu vaših nižih centara, stepenu njihove pokretnosti (da li je centar mobilne operativne jedinice, teritorijalni ili mješoviti), lokalnim prilikama, sposobnostima pojedinih centara za izvršenje pojedinih zadataka itd., razradićete i izvršiti raspodjelu dolje navedenih zadataka. Pri tome ćete se obavijestiti o zadacima pojedinih jedinica kojima pripadaju odgovarajući OC, proučićete način ostvarenja zadataka, mogućnosti njihovog ostvarenja, njihovu važnost i hitnost izvršenja.

a). Uspostavljanje novih veza gdje one ne postoje, učvršćivanje i proširivanje starih, sa sljedećim neoslobođenim naseljenim mjestima i prostorijama sa slabijim ili jačim četničkim uticajem:

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 8-12, k. 774.

² Glavni obavještajni centar Drugog bosanskog NOU korpusa

Mrkonjić Grad, uporište i naseljena mjesta između Mrkonjića i Banje Luke (manjački sektor) i Mrkonjića i Jajca (mrkicnjički četnički sektor);

Banja Luka i uporišta između Banje Luke i Prijedora;

Prijedor i uporišta i naseljena mjesta između Prijedora i **B. Novog**;

B.[osanski] Novi, Ljubija, Kozin, St. Rijeka, St. Majdan, uporišta duž pruge B. N. — Bihać;

Blatna, Rudice, B. Krupa, Otoka, uporišta i naseljena mjesta **Cazinske Krajine, Bihać**, uporišta duž komunikacije B. Krupa — B. Petrovac;

B. Petrovac, uporišta duž komunikacija Bihać — B. Petrovac — Drvar — Grahovo — Knin;

Drvar, Grahovo, te duž komunikacije Prijedor — S.fanski] Most — Ključ — Mrkonjić — Jajce i Mrkonjić — Glamoč;

Sanski Most, Ključ, Glamoč;

i četničkim oazama glamočkog, grahovskog i kninskog sektora.

Na sva naseljena mjesta štampana krupnim [crnim] slovima obratit ćete naročitu pažnju i nastojaćete u daljoj perspektivi da u njima stvorite pomoćne centre.

b) Organizovaćete na vašem sektoru što bolju ekonomsku ob. službu, te ćete organizovati kontrolu saobraćaja svih saobraćajnih i prometnih linija vašeg sektora (vazdušnih, željezničkih, cestovnih i vodenih), vodićete evidenciju i redovno i hitno ćete izvještavati o svim transportima koji prolaze kroz vaš sektor za ciljeve i svrhe neprijatelja (količina, materijal, svrha), kojim putem, sa kakvim osiguranjem, gdje će se smjestiti — miagaciomirati itd. Organizujte OS tako da na vrijeme doznajete za prolazak transporta, kako bi to mogli vojnički iskoristiti. Isto tako organizovaćete vođenje evidencije o svim zalihama u pojedinim gradovima u hrani i ostalom materijalu, sa naznakom gdje se te zalihe nalaze, u kakve svrhe, sa kakvim osiguranjem itd. Organizovaćete kontrolu nad radom svih tvornica, radionica, rudnika i ostalih preduzeća koja rade za neprijatelja (koliko proizvode, kuda se ti proizvodi upućuju i na koji način, kojim putem i kada, koliko je radnika zaposleno i pod kojim uslovima rada, koliko je radno vrijeme itd.).

c) Veze koje ćete održavati sa našim i stranim organizacijama OS jesu:

sa banijskom OS i preko ove sa ostalim OS u sastavu OS GSH-a;

specijalno sa OS Dalmatinske grupe odreda i ličkom;

sa OS XII divizije preko Kozare, te ćete kozarskoj OS, u slučaju prekida veze sa njenim divizijskim centrom, pružati svoju pomoć itd.;

preko kozarske OS sa OS Slavonije;
sa OS X divizije preko Glamočko-livanjskog odreda, odn.
njegovog OC;

u daljoj perspektivi sa OS hercegovačkih jedinica preko
OS X i XII divizije, preko Vrbasa.

Pri organizovanju veze sa gradovima na graničnim pro-
storijama drugih divizija, kao i uopšte u slučajevima da više
OC drže veze sa istim gradom ili uporištem rukovodićete se
principom da više OC mogu držati vezu sa jednim te istim
gradom, ali nikada dva ili više centara ne smiju držati jednu
te istu vezu, nego svaki mora držati i iskorišćavati posebnu
svoju vezu koju ne drži niti iskorišćuje neki drugi centar.

Prilikom formiranja neke nove jedinice unutar vaše Di-
vizije odmah formirajte unutar te jedinice i OS, i o tome iz-
vijestite GOC.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

**ZA GOC B-2K
Sef**

BR. 5

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 3 JUNA 1943 GOD. NAČELNIKU VRHOVNOG ŠTABA NOV I PO JUGOSLAVIJE O SITUACIJI NA SEKTORU CEN- TRALNE BOSNE¹

**STAB
II BOS. N. O. U. KORPUSA**

br. 25
3 juna 1943 god.
Položaj

**NAČELNIKU VRHOVNOG ŠTABA DRUGU ARSI I ŠTABU
I BOS. KORPUSA**

Po odlasku iz Centralne Bosne smjestili smo se u selo
Vagan² (Janj). Tražili smo vezu sa Vama preko radio stanice
koju smo uzeli iz IV divizije, ali vezu nismo mogli uspostaviti.

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Voino-
istoriskog instituta pod reg. br. 32-2/1, k. 407.

² Vidi dok. br. 1.

Situacija na sektorima Bos. Krajine ostala je uglavnom nepromijenjena.

Stab IV divizije sa VI i X brigadom još prije našeg dolaska uputio se je prema Grahovu i Kninu u akciju na četnike popa Đujića.³ Prema situaciji kakva je tada bila, a i prema dopisu druga Koste⁴ IV diviziji u kome je stajalo da bataljon IX brigade čeka na smjenu VI brigade, bila je nepravilna odluka Štaba IV divizije [da] za ovu akciju upotrebi glavninu svojih snaga, ostavljajući upražnjen mrkonjički i sanski sektor, a pogotovo kad se očekuje V brigada koju treba prihvatiti.

Po našem sastanku uputili smo naređenje⁵ Štabu IV divizije da odmah po izvršenim prvim akcijama koje su započete uputi VI brigadu na mrkonjički sektor koja će imati zadatak pročišćavanja ovog sektora, uspostavljanja stalne veze sa X divizijom i pritiska na neprijateljske snage na lijevoj obali Vrbasa, kako- bi se olakšala situacija i našim snagama u Centralnoj Bosni. VI brigada pri prolazu preko Bravskog napala sa dva bataljona neprijateljsku posadu na Bravskom i tom prilikom nanijela je neprijatelju gubitke 70 mrtvih i 90 ranjenih.® Bila su zaplijenjena i 3 brdska topa 75 mm, 1 protivkolski top i 3 bacača, ali je neprijatelj brzom intervencijom spriječio naše bataljone da izvuku ovaj plijen, izuzev jednog protivavionskog mitraljeza i nešto pušaka.

U sporazumu sa Hrvatskim štabom naredili smo VIII Kraj. brigadi da se prebaci sa svojom glavinom na prostoriju [Bos.] Krupa — Bihać — Kulen Vakuf jer nam je ova prostorija bila upražnjena.

Na području Drvara — [Bos.] Petrovca i Grahova formiran je odred koji treba da naraste na trista do 400 boraca kako bi mogli postepeno izvući X brigadu sa toga sektora.

Grmečki odred se već popeo na blizu 400 boraca.

IX brigada se nalazi u zaštiti bolnice u Centralnoj Bosni i dejstvuje zasada na području XII divizije.

U Travnički odred se dosad prikupilo 30 boraca sa tri puškomitraljeza.

Kupreško-janjskom odredu, pod teškim ekonomskim prilikama terena na kome dejstvuje, otežano je razvijanje te smo preduzeli prebacivanje 5000 kg žita iz Podgrmeča za ovaj odred.

Upućena su nova naređenja V brigadi za prebacivanje na određeni joj sektor, međutim brigade još nema. Vjerovatno joj

³ Pop Momčilo Đujić, komandant četnika na tromeđi Bosne, Like i Dalmacije

⁴ Košta Nađ, komandant Prvog bosanskog NOU korpusa

⁵ Vidi dok. br. 1.

⁶ Vjerovatno se odnosi na 114 lovačku diviziju.

je prebacivanje omela ofanziva na Kozaru, koja je izvršena prije 15 dana.

Štab XII divizije će uputiti kurire iz Centralne Bosne preko Lijeveča [Polja] brigadi u Kozari, tako da se sa te strane uspostavi veza.

Sigurno ste preko radija čuli o ofanzivi na Liku i poruke koje su upućene Vama.

Poslali smo jedan izvještaj V. Š, preko Glavnog štaba Hrvatske i drugove sa molbom da nam G. Š. H. uruči jednu radio stanicu za vezu sa V. Š.

Neprijatelj je postavio posadu (oko jedne satnije) kod mosta koga opravljaju na Doganovcima (Vrbas). Iz D. Vakufa i Bugojna sklanja ratni materijal u obližnja sela, po čemu izgleda da će u tim mjestima držati neke svoje rezerve materijala.

Ukoliko bude nekih promjena kod nas, obavješt ćemo Vas. Dostavljamo Vam našu naredbu divizijama.⁷

Uz borbeni pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
Velja Stojnić

Komandant
S.⁸ Rodić

P.S.

Situacija se kod nas unekoliko izmijenila. Neprijatelj je izvršio pokret od Gojca i Kupresa na Gon⁹ i lako odgurnuo mlade odredske čete iz Gona i Blagaja, tako da smo i mi naše mjesto premjestili u Pribelju.

Zasad ne izgleda da je to neki pokret neprijatelja sa većim snagama.

SF — SN

Kt¹⁰
S. Rodić

ŠTAB
I BOSANSKOG N. O. U. KORPUSA

Br. 42

10-VI-1943 g.

— Položaj —

⁷ Vidi dok. br. 1.

⁸ Slavko

⁹ Na karti 1:100.000 nije pronađeno.

¹⁰ Komandant

BR. 25

OBAVJEŠTENJE KOMANDANTA TREĆE NOU DIVIZIJE
OD 3 JUNA 1943 GOD. POLITIČKOM KOMESARU O SITU-
ACIJI NA SEKTORU STIRNO—BIOC¹

Druže Rađomire,²

Sad je bio ovdje Vlado Šegrt³ i kaže da je neprijatelj⁴ uspio da razbije njegove bataljone i da će morati Štirno napustiti. Neprijateljske kolone se spuštaju preko Bioča s težnjom da udare u leđa njegovim bataljonima, a ne zna kakvo je stanje prema Presjeci niti ima veze sa svojim II bataljonom. Kao što vidiš, stanje je vrlo kritično. Vlado kaže da će biti prinuđen da se povuče prema Konjskim Lastvama i Javorku. Potrebno bi bilo da jedinica koja se eventualno nalazi na Ulobiću preko Klekova Pleća i Carevog Dola udari u bok i pozadinu neprijatelja na Bioču, jer je usled ovakve situacije ugrožen kako pravac preko Presjeke tako i preko Javorka ka Mratinju. Drugovi iz V. Š.,⁵ ukoliko se nalaze u Mratinju ili oko mosta, treba da što prije izvrše pokret. Mi nijesmo uspjeli da radio-gramom predamo jutrošnju depešu, a ne znamo da li su dobili od nas sinošnje pismo,⁶ jer se kuriri još nijesu vratili. Vrlo je vjerovatno da V. Š. nije upoznat sa situacijom na ovom sektoru, koja se danas uveliko pogoršala.

Pozdrav
Radovan⁷

X⁸ je imala ponovo velike gubitke.

3/VI u 11,20

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 28-1, k. 9 A.

² Radomir Babić, politički komesar Treće NOU divizije. Toga dana nalazio se u Vrhovnom štabu u s. Mratinju.

³ Komandant Desete hercegovačke NOU brigade

⁴ Vidi dok. br. 129.

⁵ Vrhovnog štaba

⁶ Vidi tom III, knj. 5, dok. br. 23.

⁷ Radovan Vukanović, komandant Treće NOU divizije

⁸ Deseta hercegovačka NOU brigada

BR. 23

OBAVJEŠTENJE ŠTABA GRUPE 2 OD 4 JUNA 1943 GOD. ŠTABOVIMA TREĆE I SEDME NOU DIVIZIJE O FORMI- RANJU OPERATIVNE GRUPE¹

STAB GRUPE 2.
4 juna 1943 godine
u 23 časova

Strogo poverljivo!

ŠTABOVIMA III i VII DIVIZIJE

1. — Odlukom Vrhovnog štaba NOV i POJ formirana je Operativna grupa od III Udarne divizije i VII Udarne divizije. III Sandžačka brigada izuzima se iz sastava I divizije i ulazi u sastav III divizije, a X Hercegovačka brigada izuzeta je iz sastava III divizije i stavljena pod komandu jedne od divizija koje operišu na drugom pravcu.

Ostale divizije i jedinice naše vojske formirane su u operativne grupe, koje su dobile određene zadatke i određene pravce operacija.

2. — U Štab ove grupe određeni su drugovi: Radovan Vukanović, komandant III Udarne divizije, kao komandant; Milovan Đilas, delegat Vrhovnog štaba, i Jovo Vukotić, načelnik Štaba II Proleterske divizije, kao načelnik Štaba.²

3. — Dužnost komandanta III divizije preuzeće drug Sava Kovačević,³ komandant V Crnogorske brigade, a dužnost komandanta V Crnogorske brigade drug Miladin Ivanović, član Štaba I Proleterske brigade.

4. — Štab grupe ovih divizija nazivaće se Štab grupe 2. Ovaj Štab preuzeo je dužnost, odnosno otpočeo rad dana 4 juna 1943 g.

5. — Vezu sa Štabom grupe 2 održavati radiogramom i kuririma.

6. — Do daljeg obaveštenja, mi ćemo se nalaziti u s. Nikovići.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Delegat V. Š.
M- Đilas

Komandant
Radovan⁴

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 4-1/1, k. 812.

² Ovu dužnost drug Jovo Vukotić nije primio zbog nastale situacije u dolini Sutjeske, već je ostao na svojoj staroj dužnosti. Vidi dok br. 25.

³ Narodni heroj, poginuo 13 juna 1943 god. na Sutjesci.

* Vukanović

BR. 25

IZVJEŠTAJ ZAMJENIKA KOMANDANTA UNSKE OPERATIVNE GRUPE OD 4 JUNA 1943 GOD. ŠTABU ČETVORTE NOU DIVIZIJE O BORBAMA U KRAJINI I BANJI¹

ŠTABU IV KRAJIŠKE N.O.U. DIVIZIJE

Položaj

Dana 3 juna —43 — dobio sam jedan dopis od kotarskog predstojnika iz Cazina. Taj dopis je donijela moja sestra. Napisao sam odgovor, dao sestri i ona ga je odnijela nazad u Cazin. Dopis i odgovor dostavljam. Dopis u originalu a odgovor u prepisu.

Na našem sektoru nema nekih naročitih promjena. Vodili smo prilično teških borbi po Krajini i u Baniji. Izvršila je ova grupa² pet napada na neprijateljske garnizone i likvidirala ih. Najbolji uspjeh smo imali u Bučici⁸ (sekcija Petrinja) na Kupu gdje smo zarobili 3 brdska topa 75 mm i jedan brdski top 65 mm. Oslobodili smo i Slunj.⁴ Bili smo u Pećigradu — Šturliću — Vincgraću⁰ i drugim mjestima Krajine. Mobilizacija na tom terenu je nemoguća. Skoro sve je u vojsci domobranskoj, a pored toga taj teren je nemoguće držati, na njemu raditi i onda mobilisati ljudstvo.

Borbenost boraca VIII K.N.O.U. brigade je sjajna iako štabovi nisu najbolji. Mišljenja sam da moj zamjenik neće moći uspješno voditi brigadu, pa bi bilo potrebno da se neko imenuje za komandanta ili da se ja povratim na moje mjesto ukoliko to može bez znanja Korpusa. Samo stvar je dosta hitna.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Slunj 4-VI-43-god.

Hamdija⁶

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 23-1, k. 766 a.

² Odnosi se na Unsku operativnu grupu u čijem je sastavu bila Osmo krajiška NOU brigada.

³ Vidi tom V, knj. 15, zapovijest od 23 maja i izvještaji od 28 maja 1943 god. Unske operativne grupe Glavnog štabu NOV i PO Hrvatske.

⁴ Vidi tom V, knj. 16, izvještaj Unske operativne grupe Glavnog štabu NOV i PO Hrvatske od 6 juna 1943 godine.

⁰ Vjerovatno Vranograč

" Omanovč

BR. 23

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE
OD 5 JUNA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE O SMJENI
ŠESTOG BATALJONA I SADEJSTVU SA DRUGOM PRO-
LETERSKOM BRIGADOM¹**

**STAB I PROLETERSKE
UDARNE DIVIZIJE
NOV JUGOSLAVIJE**

ŠTABU I PROLETBRIGADE

- 1) Sada je stigao vaš kurir sa usmenim izvještajem.
- 2) 2 bataljona IV Proleterske smeniće u toku dana vas VI bat.
- 3) Sutjesku prelaziti u okviru današnje akcije, tj. ukoliko dođe do gonjenja neprijatelja i radi sadejstva sa II Proletbrigadom. Inače u smislu pokreta sa ovog sektora, ne postavlja se još.
- 4) Hoy sendremos una reunion con el Vicjo. Parece que nos maircharemos de pirisa. Puy probablemente se quedera en el sector Piva unas ocho brigadas. Os informaremos en seguida sobre las decisiones tomades.²
- 5) Artiljerija neka bude izdašnija u upotrebi municije, jer nema izgleda da ćemo moći goniti popunjajući deo.

S. F. — S. N.

5. VI. = 9,10

**Komdiv
Koča³**

6)⁴ Odmah nam vratite mazgu koju smo vam posudili za prenos radio stanice.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 15-3, k. 705 A.

² Danas ćemo održati sastanak sa Starim. Izgleda da ćemo nastupati brzo. Vrlo je vjerovatno da će na sektoru Pive biti zadržano oko osam brigada. Obavijestićemo vas naknadno o donijetom odlukama.

³ Popović

⁴ Sljedeći tekst je naknadno dopisan mastilom, latinicom.

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTE DIVIZIJE OD 5 JUNA 1943
GOD. ŠTABU DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O
DEJSTVIMA ŠESTE I DESETE BRIGADE OKO GLAMOČA
I SITUACIJI NA TERITORIJI KOJU KONTROLIŠE DIVI-
ZIJA¹

STAB
IV NAR, OSLOBODILAČKE UDARNE
DIVIZIJE

Br. sl./43

dana 5 juna 1943 g.

ŠTABU II BOSANSKOG KORPUSA

Na položaju

1.) 30. V jedinice Šeste¹ i Desete² brigade izvršile su ponovno čišćenje bandi u severnom dijelu Livanjskog Polja (Peulje, Grkovci, Crni Lug, Nuglašica). Ubijeno je 8 četnika a jedan zarobljen. Zapljenjeno je nešto sledovanja koje dobivaju od Talijana iz Knina.

2.) Noću između 1 i 2 juna jedinice Šeste i Desete brigade sa dvije čete Glamočko-livanjskog odreda izvršile su zadatak čišćenja bandi u Glavicama i demonstrativan napad na Glamoč. Banda je protjerana iz Glavica uz gubitke od tri mrtva i nešto ranjenih. Napad na Glamoč trajao je 4—5 sati i neprijatelj je dao veoma žestok otpor. Imao je gubitaka, što smo doznali uključivši se na njegovu telefonsku liniju, no broj nam nije poznat. Naši gubici: sedam mrtvih i osamnaest ranjenih i nestalih.⁸

3.) 4 juna jedinice Šeste brigade izvršile su čišćenje prostorija Barači — Podgorija — Dragnić Podovi — Sokolac — Potkraj —; Gerzovo. Banda je blagovremeno pobjegla na čuke iznad Gerzova, odakle je jučer pobjegla u pravcu Mrkonjić Grada. Nastavlja se sa čišćenjem u pravcu Ribnika.

4.) 25. V neprijatelj je iz [Bos.] Krupe sa više kolona prodro do Srpske Jasenice i Suvaje, ali se je vratio natrag. Podaci o zvjerstvima i pljački nisu nam još poznati.

5.) 29. V jedna grupa od 4—5 stotina Njemaca i četnika prodrla je od Oštrelja do Zaglavice sa namjerom da uništi

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 24/1, k. 763 A.

² Krajiške NOU brigade

³ Opširnije vidi u dok. br. 120.

jednu četvu Drvarskog odreda, ali se četa nije nalazila tu. Opljačkali su neku stoku. Kad su se vraćali, četa ih je napala i oni su pobjegli ostavivši stoku.

6.) Jedna četa Podgrmečkog odreda iz zasjede na putu Bos. Krupa •— [Bos.] Novi zaplijenila je dvojica kola sa namirnicama i dva metra šećera.

7.) Čim dobijemo vezu sa Štabom X N.O.U. divizije doći ćemo kod vas po nove direktive, ili ako smatrate da nije potrebno, mogao bi jedan član Štaba Korpusa doći do nas. Nalazićemo se uz Treći bataljon Šeste brigade koji će održavati vezu sa Štabom Desete divizije, dok ne dobijemo odgovor od vas. Sada se nalazimo u Dragnić Podovima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR
Boško⁴

ZAM. KOMANDANTA
Petar⁵

KOMANDANT
Branko

BR. 11

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 9 JUNA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE O PRIKUPLJANJU JEDINICA DIVIZIJE RADI PRODUBLJAVANJA PRODORA KA KOMUNIKACIJI FOČA—KALINOVIK¹

ŠTAB I PROLETERSKE
UDARNE DIVIZIJE
NOV JUGOSLAVIJE

ŠTABU I PROLETBRIGADE

1) Primili smo Milojev izvještaj² od 15,45.

2) Naređujemo III Krajiškoj da krene za vama radi produbljenja prodora, a od Peka³ smo tražili⁴ da smeni III Krajišku na pravcima Boščija Glava, Javorak i Zelengora. Tražili smo,

⁴ Siljegović

⁵ Narodni heroj Petar Mećava. Poginuo 1944 god. prilikom napada na Travnik.

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 22/2, k. 709.

² Redakcija nije pronašla pomenuti izvještaj.

³ Peko Dapčević, komandant Druge proleTERSKE divizije

⁴ Vidi dok. br. 12.

osim toga, da se odmah uputi VII Krajiška i delovi VI Bosanske takođe ovim pravcem, da bismo otuda odmah nastavili prodiranje u više pravaca. Ako dozvoli situacija, krenućemo i II Proletbrigadu.

3) Izveštavajte nas!

S. F. — S. N.

9. VI = 16,30

Komdiv
Koča⁵

BR. 12

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 9 JUNA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE DIVIZIJE O NASTAVLJANJU PRODORA KA KOMUNIKACIJI FOČA — KALINOVIK¹

STAB I DIVIZIJE

9. VI. 16,30 h

ŠTABU II DIVIZIJE

1. — Prilažemo izveštaj² Štaba I brigade. Mi ćemo sa celom I brigadom produžiti dalje prodiranje. Sada smo naredili³ Štabu III Kraj. brigade da krene sa I brigadom pravcem Videž — Lokve — Mrčin Planini.

Potrebno je da vašim snagama odmah zatvorite pravce: od Boščije Glave, Javorka, Zelen Gore. Delovi III Kraj. brigade krenuće sa tih pravaca u toku noći ne čekajući smenu.

2. — VI bataljon I brigade koji je do sada bio kod Luna⁴ treba takođe odmah smeniti sa novopristiglim bataljonom II Proleterske brigade (ovako smo se dogovorili sa komandantom II brigade). Mi ćemo VI bataljon krenuti padom mraka.

⁵ Popović

¹ Original pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 46/1, k. 705.

" Pomenuti izvještaji Redakcija nije pronašla.

³ Vidi dok. br. 11.

⁴ Narodni heroj Miodrag Milovanović-Lune, zamjenik komandanta Druge proleterske brigade. Poginuo 1943 god. kod s. Uzici. Lune se 9 juna nalazio kod Prvog i Drugog bataljona koji su držali položaje na kotama 1871 i 1529. Vidi dok. br. 108.

3. — Treba odmah izvući na sektor Lučke Kolibe sve snage iz doline Sutješke i, omogućiti da one odmah dalje produže.

4. — Molimo vas da oslobodite VII Kraj. brigadu i da joj naredite da usiljenim maršem [krene] ka nama.

5. — Mi od juče nemamo vezu sa Vrhovnim štabom, te ga obavestite o našoj odluci.⁵

6. — Smatramo da treba svakako što više ubrzati pokrete, kako bi i vi uporedo sa nama prodirali svojim pravcem.

Takođe treba osloboditi Majevičku⁶ i VI⁷ brigadu, da bi pored VII Krajiške brigade prodirali uporedo sa I brigadom ka severu grebenom zapadno od linije Vrbnica — Ljubina Planina.

Dakle: I Proleterska, III Krajiška i Majevička (kad stigne) prodirale bi pravcem Balinovac — Mrčin Planina — ka Jeleču.

VII Krajiška i VI Bosanska pravcem Vrbnovačke Kolibe⁸ — Šadino Vrelo — Ruda Pl.

7. — Sad dobismo vaše pismo⁹ od danas u 14 h. Slažemo se. Krenite jedinice što pre. Mi smo rasteretili jedinice komora i si. u cilju brzog pokreta. Zaista, treba brzo se kretati i raditi.

8. — Da se ne bismo vraćali, a pošto se već nalazimo na pravcu opšteg pokreta, predlažemo da odmah dođete na zajednički sastanak u **Vrbničke Kolibe**.

Ako imate vezu sa drugom Starim,¹⁰ mislimo da i on treba takođe još večeras da dođe u Vrbničke Kolibe.

9. — Ako vi imate namjeru da prodor izvršite pravcem Zelen Gora, treba da postavite delove iznad Oborenog Trla¹¹ i na Borovno Brdo k. 1835. Te položaje držaće do noći delovi III Krajiške brigade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Koča

⁵ Vidi dok. br. 14.

⁶ Petnaesta (Prva) majevička NOU brigada
Šesta istoenobosanska NOU brigada

⁸ Vrbničke Kolibe

⁹ Pomenuto pismo Redakcija nije pronašla.

¹⁰ Josip Broz-Tito

¹¹ Oboreno Točilo

BR. 25

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 9 JUNA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE I OBAVJEŠTENJE ŠTABU DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE O POKRETIMA NEPRIJATELJA NA PROSTORU OŠLI DO, KONJSKE VODE, VRBNICA, ORLOVACA I ODLUCI ZA PROBOJ NA KOMUNIKACIJI FOČA — KALINOVIK¹

ŠTAB I PROLET. DIVIZIJE

9/VI — 23 h

VRHOVNOM ST.[ABU] i ŠTABU II DIVIZIJE

1. — U toku dana I brigada izbila je na Balinovac.
2. — Za vreme borbe došlo je kroz Ošli Do u Konjske Vode 10 malih tenkova, a primećeni su na čukama oko Konjskih Voda oko 200 vojnika.²
3. — Negde između Balinovca i Vrbniče osmotrena je jača nepr. kolona.³
4. — Predveče oko 19 časova izbila je jedna nepr. kolona⁴ sa komorom na Kozje Strane (k. 2014), Orlovača (k. 1960), odakle su tukli bacačima ka Vrbničkim Kolibama.
5. — Rešili⁵ smo da sa I Prolet, i III Kraj brigadom izvršimo prodor ka severu i to:
I brigada pravcem Balinovac — Mrčin Kolibe — Ruda Pl. — Rataj.
III Kraj. brigada pravcem Balinovac — Jezero — r. Oteša — Drače.
Po izbijanju na komunikaciju odmah ćemo se prebaciti severno od nje.
6. — Smatramo da našim zadržavanjem ovde ne stvaramo povoljniju situaciju. Mislimo da će naše prodiranje poremetiti sadanje neprijateljsko postavljanje i dejstvo prema nama.
Radi ovoga naredili smo opšti pokret svih delova I i III brigade noćas u 0,0 časova sa prostorije Vrbničke Kolibe — Balinovac.
7. — Obzirom na pojavu neprijat, kolona na pravcu Kozje Strane — Ljubin Grob potrebno je da taj pravac odmah zatvori jedna od najbližih jedinica.

¹ Original, pisan olovkom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/2, k. 710.

² Vidi dok. br. 148.

³ Vidi dok. br. 144.

⁴ Vidi dok. br. 147.

⁵ Vidi dok. br. 11 i 12.

Mogle bi se i neke jedinice II Prolet, brigade orijentisati ka tom pravcu.

8. — Ljudstvo našeg Brdskog divizionu nalazi se kod Lučkih Koliba — oni nemaju oruđa.⁶ Mogu se upotrebiti kao pešaci. Molimo da se upute sa prvom jedinicom koja pođe našim pravcem — pošto mi ljudstvo tog divizionu ne možemo sačekivati.

9. — Predlažemo⁷ da se VII Kraj., Majevička i VI brigada odmah upute pravcem između Balinovca i Vrbniče i dalje neposredno desno od našeg pravca prodora.

Ukoliko je potrebno malo duže zadržavanje na ovom sektoru, potrebno je da i delovi IV Crnogorske budu orijentisani za zatvaranje pravca od Zelen Gore, ukoliko vas taj pravac interesuje za dalje pokrete.

10. —• Mi smo vam u toku dana javili da mislimo doneti ovakvu odluku i tražili smo hitne direktive. Međutim, pošto vezu sa vama nemamo, smatrali smo da treba odlučiti brzo i odluku sprovesti odmah.

11. — Održavaćemo sta vama **radio vezu** u ugovoreno vreme..

S F — S N

Komdiv
Koča

P.S. Sa ovim pismom da se upozna i Štab II Prolet, brigade kako bi se preorijentisao deo snaga te brigade, obzirom na naš odlazak i pojavu neprijatelja na pravcu Kozje Strane — Ljubin Grob.

"ŠTABU II PROLET. DIVIZIJE i v. s.

Šaljemo vam ovaj Kočin izvještaj.

Mi odlazimo na zadatak i prema situaciji ćemo raditi. Nastojaćemo da držimo vezu sa vama. Ukoliko neprij.[atelj] vezu prekine, borićemo se koliko mogu izdržati naše jedinice.

S. F. — S. N.

Zam. polkomesara,
S. Penezić

Komandant
Ljubo Đurić

P.S. Šaljite hitno na naše levo krilo IV brigadu.

⁶ Pred proboj iz Pete neprijateljske ofanzive teško oruđe je bilo zakopano radi lakše pokretljivosti jedinica.

⁷ Vidi dok. br. 11, 12 i 14.

⁸ Sljedeći tekst dopisao je naknadno zelenim mastilom komandant Druge proleterske brigade.

* Slobodan

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
9 JUNA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGO-
SLAVIJE O SITUACIJI NA PROSTORIJI VRBNICA — ZA-
MRŠTEN, BOŠCIJA GLAVA — ZELENGORA I PREDLOG
ZA PRIKUPLJANJE JEDINICA DIVIZIJE NA PROSTORU
LUČKIH I VRBNICKIH KOLIBA¹**

ŠTAB II PROLETERSKE DIVIZIJE

9 juna 1943 god.
u 20.30 časova

VRHOVNOM ŠTABU. N.Q.V. i P.O.J.

Prilažemo Vam pismo² druga Koče iz kojega ćete vidjeti da Koča misli da produži dalje sa I i III brigadom. Ako mi tamo ne ubacimo nove snage, može nam se desiti vrlo lako da neprijatelj prodre na pravcu Vrbničke Kolibe, od pravca Zelengora a od Boščije Glave prema Lučkim Kolibama, pa i od pravca Zamrštena i Vrbniče prema kolibama Zamrštena. Mi ne znamo kako je situacija kod VII³ brigade i VI Bosanske brigade, no mi mislimo da te dvije brigade treba hitnoi uputiti u pravcu Lučkih Koliba, t.j. da zatvore pravce od Zelengore i Boščije Glave. Moguće je i to da se ma 'tom pravcu prebaci IV Crnogorska brigada a da je na njenim sadašnjim položajima smijeni VII Krajiška brigada. Mi smo izdali naređenje⁴ II Dalmatinskoj brigadi. da se prebaci u Lučke Kolibe, no* još nijesmo dobili potvrdu da su naređenje primili. Ne znamo šta je sa Hercegovačkom brigadom,⁵ no pretpostavljamo da je ista otsječena. Mi smo joj ranije izdali jedno avizo naređenje u kome smo joj označili opšti pravac, a i lično *smo* sa drugom komandantom⁶ te brigade razgovarali o postupku u slučaju foitsijecanja. Ako mi najkasnije sjutra veče ne izvršimo marš za Kočom, a u toku sjutrašnjeg dana ne obezbijedimo pravce koje je do sada držala III Krajiška brigada⁷, mi ćemo se pod mnogo nepovoljnijim us-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 10/3, k. 731.

² Vidi dok. br. 11 i 12.

³ Sedma krajiška NOU brigada

⁴ Pomenuto naređenje Redakcija nije pronašla.

⁶ Deseta hercegovačka NOU brigada

⁶ Vlado Šegrt

⁷ Boščija Glava — Javorak — Zelengora. Vidi dok. br. 11 i 12.

lovima morati ponovo probijati za Kočom, imajući sa sobom i bolnice i intendanture itd. Za nas je najpovoljnije da u toku noći i sutrašnjeg dana izvršimo grupiranje čitavih naših snaga na prostoriji Lučke — Vrbničke Kolibe, te da sutra veče krenemo dalje za Kočom ili sutra poslije podne ako bi to vrijeme dozvoljavalo.

- Molimo odgovor i direktive.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
Mitar⁸

**Komandant
Peko⁹**

(M. P.)

P.S.¹⁰ Očekujemo vas kod Debele Ravni na putu za Katunišće i Lučke Kolibe, gdje vas čeka naša veza.

* Bakić

¹ Dapčević

³⁰ Sljedeći tekst je naknadno dopisan na mašini, latinicom.

BR. 15

UPUTSTVO ZAMJENIKA POLITIČKOG KOMESARA DVANAESTE NOU BRIGADE OD 9 JUNA 1943 GOD. ZAMJENICIMA POLITIČKIH KOMESARA PRVOG I DRUGOG BATALJONA O ISPUNJAVANJU UPITNIKA I POLITIČKOM RADU NA TERENU¹

i

**ZAMJ. POLITKOMESARA
XII KNOU BRIGADE**
dana 9 juna 1943 god.

**ZAMJENICIMA POLITKOMESARA I i II BATALJONA OVE
BRIGADE**

Položaj

1) Dostavite spisak partijaca u svome bataljonu i to od dana našeg pokreta sa terena podgrmečkog, a posebno spisak onih koji su se nalazili prije toga u vašim jedinicama i to sa sljedećim rubrikama:

- 1) ime i prezime
- 2) godina rođenja
- 3) mjesto rođenja
- 4) kad je primljen u članstvo (mjesec i godina:, po mogućnosti datum)
- 5) sadanja funkcija
- 6) primjedba

Napominje se da podatci *za* drugove koji se nalaze u jedinicama moraju biti tačni.

2) Preko sekretara partijskih jedinica provjeriti i pronaći drugove partijce, kandidate kao i SKOJ-evce među onim drugovima koji su prispjeli iz drugih jedinica, s tim da se u primjedbi tačno naznači jedinica iz koje je dotični drug došao (bataljon ili brigada).

Posebno i spisak onih koji su ostali ili usput otpali od naših jedinica, navesti one koji su dezertirali kako bi se prema istim moglo postupiti.. Isti spisak sačiniti i za kandidate.

3) Pristupiti ispunjavanju upitnika o kadrovima, koji se prema traženju viših partijskih foruma- imaju dostaviti što prije. Zamj. pol. kom. I bataljona neka uputi odmah jedan primjerak, tj. formular upitnika o kadrovima, kako bi ga mogli umnožiti i dostaviti jedinicama koje ga nemaju. Kad se pristupi

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 38/10. k. 875.

ispunjavanju upitnika, tražiti pravilna uputstva kako se u ispunjavanju ne bi pogriješilo. Ovo mora biti u najskorije vrijeme svršeno i potrebno je da iskoristimo sadanje mirovanje u posvršavanju tih poslova.

4) U vezi sa dolaskom na teren koji se umnogome razlikuje od dosadanjeg terena na kojem smo djelovali, skreće se pažnja rukovodstvima da i svoj rad usmjere prema prilikama u kakvim se nalazimo, tj. da naše djelovanje bude aktivnije i da odnos prema sredini u kojoj djelujemo bude pravilan i na liniji naše Partije.

S obzirom da je na terenu mali broj i skoro neznatan političkih radnika, dužnost je nas da sa svoje strane učinimo sve kako bi kod naroda koji nije nama toliko tuđ stvorili izvjesno i pravilno raspoloženje prema Narodno-oslobodilačkoj borbi. Od našeg rada i političkog djelovanja zavisice umnogome i razbijanje četničkih grupa na ovom terenu. Trebamo imati u vidu i to da pred nama stoji kao najvažniji problem proširivanje naše brigade i u tom smislu miobilisanje ljudstva na dobrovoljan način za našu vojsku, a to ćemo postići ako svaki partijac bude pravilno djelovao i nastojao da makar koga privuče u naše redove, misleći na ljudstvo kojeg ima u izobilju na ovom terenu.

Pred našu Partiju postavljaju se najozbiljniji zadaci u današnjem vođenju Narodno-oslobodilačkog rata i mi kao njeni članovi moramo svesrdno i obavezno pristupiti izvršavanju sviju zadataka i rješavanju svih postojećih i nametnutih problema.

Dragi drugovi, po svemu gore navedenom postupite i shvatite svoju partijsku dužnost iznad svega i budite tačni u izvršavanju postavljenih zadataka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZAMJ. POLITKOMESARA
Trivo³

² Trivo Bogunović, poginuo 1943 god. od avionske bombe pod Gen emicom na Čukoveu (Centralna Bosna).

BR. 25

OBAVJEŠTENJE ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU
KORPUSA OD 10 JUNA 1943 GOD. ŠTABU DESETE DIVI-
ZIJE O SITUACIJI NA SEKTORU ČETVORTE DIVIZIJE,
DODJELI ORUŽJA I HRANE¹

ŠTAB
II BOSANSKOG N. O. U. KORPUSA
Br. 31
10 juna 1943 g.

Kopija
Strogo povjerljivo

ŠTABU X KNOU DIVIZIJE

Položaj

- 1) Primili smo vaš izvještaj od 8-VI-1943."
- 2) Prije 3 dana uputili smo vam dopis i poštu za C. Bosnu, kao i druga Bušatliju® za pol. komesara Travničkog odreda, kao i karavan sa žitom.
- 3) Organizujte karavane za prenos ostale količine žita i osigurajte njihov prolaz preko vašeg sektora.
- 4) Dodjeljujemo vam 100 pušaka sa municijom koje se sada nalaze kod Ribničkog odreda, odakle ih treba pretjerati. Puške pri transportovanju će osigurati bataljon VI brigade, koji će se uputiti na vaš sektor i pod vašu komandu za izvršenje zadataka odn. aikcije koju ste predložili.
- 5) Obavijestite se dobro o neprijatelju koga namjeravate čistiti, tako da iskoristite najbolje bataljon VI KNOUB koji će vam « **staviti** » na raspoloženje. Uz njega treba uvući u akciju i Blagajsku četu. kao i dijelove Glamočkog bataljona. Treba stvoriti takvu situaciju kod neprijatelja da sa vašim sopstvenim snagama po odlasku bataljona VI brigade možete parirati u najmanju ruku sve agresivne pokušaje bande, dok ih potpuno ne razbijete i uništite.

Paralelno sa akcijom na bandu⁴ organizujte zasjede na komunikacijama Glamoč — Livno i Livno — Šujica — Kupres — Bugojno. Težite da novomobilisano ljudstvo i ranije mobilisane čete Kupreško-janjskog odreda uvlačite u akcije, kako bi i sami zarobljavali oružje.

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 5/1-2, k. 456.

² Redakcija nije pronašla pomenuti izvještaj.

³ Bude Bušatlija

⁴ Vidi dok. br. 1.

6) Formiranju Travničkog odreda i Prozorskog odreda ili — ako smatrate za zgodnije — da to bude Travničko-prozorski odred, posvetite punu pažnju.

7) Nastojte da osamostalite vašu tehniku i da stvorite pri Štabu divizije kulturno-propagandni otdjel. Dok se ne osamostalite u tome pogledu mi ćemo vam slati redovno radiovijesti i drugi materijal, te stoga organizujte čestu i redovnu kurirsku vezu sa nama.

8) Situacija na sektoru IV NOU divizije je sljedeća: na terenu Podgrmeča neprijatelj se nalazi jedino na komunikaciji Krupa — Petrovac, odakle ponekad vrši pokrete prema Grmeču koje redovno odbijaju snage Podgrmečkog odreda koji je dostigao snagu brigade. Ribnički odred imao je zadnjih dana nekoliko akcija u kojima je odbio u nekoliko navrata ustaše iz Ključa koji su htjeli da prodru prema Ribniku. Ustaše su tom prilikom imali gubitke u mrtvima i ranjenima. U sukobu sa Njemcima ubijen je 1 njem. oficir i izbačeno je iz stroja oko 30 ustaša i Njemaca. U Vrbljanima i Gracima u sukobima sa četnicima ovi su imali 2 zarobljena, 6 mrtvih i više ranjenih. VI brigada završila je čišćenje mrkanjičkog sektora, pri čemu četnici nisu nigdje dali otpor, nego su bježali ispred naših snaga. Snage VI brigade momentano se nalaze na prostorijski Vrbljani — Jasenovi Potoci — Pecka.

9) Ubuduće gledajte da se snabdijevate sa stokom iz Hrbljine, tako da bi se iz sela zap. od Glamoča mogle snabdijevati druge jedinice (IV divizije).

10) Naš Štab nalazi se u 56387334739993964897. (nova ob. šdfr).

Uz drugarski i borbeni pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLIT. KOMESAR

KOMANDANT

IZVJEŠTAJ NAČELNIKA ŠTABA PRVE PROLETERSKE
DIVIZIJE OD 10 JUNA 1943 GOD. KOMANDANTU O KRE-
TANJU POZADINSKIH JEDINICA DIVIZIJE¹

Druže Kočo,

1.— Naređeno je da se bolnice i razni neborački delovi zaustave na oko 2 km iz razloga što nisam mogao odvojiti nijednu boračku jedinicu za njihovo obezbeđenje, a situacija na pravcu Borovac i ka Mrpin Kolibama nije mi bila poznata.

Sada sam uputio u prethodnicu 1 vod III bat. III Kr. brigade i produžio pokret neboračkih delova do Mrčin Koliba.

Ako se Miloje² može »uhvatiti«, neka preuzme čelnu zaštitu neboračkih delova, i u tom slučaju možete dužinu marša po volji odrediti. Istina, treba obezbeđivati i desni bok od linije Vrbnica —• Ljubina — Zamršten; — ja za to sada ne mogu uputiti nijednu jedinicu.

2.— Borba je i dalje u smislu pripuckivanja. Ometa pokret pozadine — izabraćetmo im pravac netučenim prostorom. Biće malo zaobilazno, ali zato sigurno.

3.— Saznao sam da je I bat. bivše III Dalmfatske] brigade negde na položajima duboko ulevo. Naredio sam da se uhvati veza sa njima i naredio im da se povuku ovamo.

4.— Razgovarao sam sa Julkom³ i dr Nikolišem.⁴ Oni ne znadu da li su nosila krenula jutros za nama. Julka kaže da su mogla krenuti tek pošto, su sve naše jedinice već bile u pokretu.

Proveriću to, čekati ih, ali ne mnogo. Razume se, ako budu makar i na začelju kolone, njihovo izvlačenje biće obezbeđeno.

5.— Sada ću uputiti na čelo kolone još jedan vod, te kako bi neborački delovi još za vreme dana što više izmakli.

10/VI = 12,20

Pozdrav
Vasa⁵

¹ Original, pisan u početku mastilom, a dalje mastiljavom olovkom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnodstoriskog instituta pod reg. br. 20/7, k. 706 A.

² Miloje Milojević, zamjenik komandanta Prve proleterske brigade

³ Mešterović

⁴ Gojko Nikoliš, referent saniteta Vrhovnog štaba

⁵ Jovanović

BR. 25

OBAVJEŠTENJE KOMANDANTA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 10 JUNA 1943 GOD. NAČELNIKU ŠTABA O SITUACIJI NA KOMUNIKACIJI FOGA — KALINOVIK I ZADATAK ZA POKRET POZADINSKIH JEDINICA¹

Druže Vaso,

1) Primili smo tvoje pismo od 12,20².

2) Uspostavili smo vezu sa I, II i VI bataljonom, I i U kreću napred, a VI je ostavio jednu četu kod Mrčin Klb. za zatvaranje pravaca Ljubina i Vrbnica. IV treba da je negde blizu vas, a III takode negde između vas i nas, na obezbeđenju.

Prošle su i neke krajiške jedinice napred, ali ne znam koje.

3) Posebna čelna zaštita neboračkih delova nije potrebna. Treba samo stalno urgirati izvlačenje njihovo.

4) Obavezno uputite patrolu da ispita šta je bilo sa »nosilima«.³

5) Ne zaboravite da obavestite i pozovete one delove koji su bili ostavljeni prema Vrbničkoj Reci.

6) *Nije* nam poznato kako se razvijala situacija kod Jezera. Sa čela ne možemo slati natrag. A posle izvlačenja neboračkih delova vi možete upotrebiti na tom pravcu ili drugde gde bude potrebno one delove i jedinice koje su bile postavljene kao bočna obezbeđenja.

7) Sada ćemo težiti da što pre — po mogućnosti još u toku ove noći (verujem da će moći) — izbijemo na drum i dobro obezbedimo pravce od Kalinovika i Foče.

8) Utvrđeno je da smo pred nama u toku jučerašnjih i današnjih borbi imali 2 bojne⁴ — 369 i 370 — koje su prekjuche ili juče došle iz Sarajeva.

9) U šumi je nađeno, pored bacačke municije koja će se uništiti, nekoliko džakova hleba i nešto salame. Šaljemo vam »pripadajući deo«.

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 16/5, k. 706 A.

² Vidi dok. br. 17.

³ Odnosi se na teške ranjenike.

⁴ Vidi dok. br. 148.

10) Gledaćemo da u 16,50 uspostavimo vezu sa V. Š. Predložićemo im da krenu ovim pravcem, ukoliko nisu to već učinili.

S. F. — S. N.

10. VI. 14,10

Komdiv.
Koča

Ako budete uspostavili vezu sa Karanovićem, upozorite ga da blagovremeno odredi snage za zatvaranje pravca Kalimovik.

K.

BR. 19

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE DIVIZIJE OD 10 JUNA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O BORBAMA PROTIV NEPRIJATELJA NA PROSTORU GOSTILJ I PONIR¹

ŠTAB
V N. O. UDARNE DIVIZIJE
I BOS. KORPUSA

Br. si.
dne 10 VI 1943 god.
u 17 čas.

ŠTABU I BOSANSKOG NOU KORPUSA

Položaj

Sinoć u 19 čas. naše su jedinice došle u zaselke Vitovlje i Ziliće. U Koričanima obaviješteni smo od politkomesara IX Kraj. NOU brigade² da je neprijatelj iz Gostilja slao jače patrole u Vitovlje, gdje su juče napali neke naše drugove i kurire.³ Obavještenja o neprijateljskim snagama u Gostilju nismo mogli dobiti. Bataljon IX brigade nalazio se (i sada) u Koričanima i nije imao dodira sa neprijateljem.

Jutros u 8 čas. naše jače patrole, koje su izašle na kosu prema Gostilju i Poniru, došle su u sukob sa neprijateljem

¹ Original, pjsan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 34-2/1, k. 407.

² Gojko Rodić, umro 1950 godine.

³ Vidi dok. br. 148.

koji se kretao: od Gostiija za s. Mudrike, Odžak i Dol. Ovio su bili nepr. vodovi jačine 30—40 vojnika.⁴ Borci 1 brigade zarobili su malu radio-stanicu (ispravnu), 1 teški bacač sa 20 mina, 1 »šarac«, 3 konja i nešto vojne spremne. Zarobljeno je 10 zdругovaca i 1 njemački vojnik. Borci IV brigade zarobili su 3 konja, postolje »šaraca« i bacača i nešto vojne spremne. I brigada ubila je 5 vojnih., a od IV nemamo podatke. Kod I brig. poginuo kurir. Ranjenih do sada nije hilo. Ovo su izvještaji od 13 č. Međutim, ponovo je počela borba kod jedinica I brigade povrh Mudrike i Liske Vode, dosta oštra. Rezultate iste siaznaćemo tek večeras⁵.

Zarobljeni zdругovci, koji nam još nisu stigli, kažu da se u Turbetu nalazi jedan bataljon divizije »Tigar«⁶, jedna konjička četa (bez konja), jedna strojnička satnija i tri lovačka voda, koji se specijalno obučavaju za izviđanje naše teritorije. Ne znamo tačno da li je čitava bojna krenula danas iz Gostiija, ali pretpostavljamo da su bile jače snage. Bojna im broji oko 5—600 vojnika. Prikupićemo bolje podatke kada zarobljeni vojnici dođu kod nas, a i samim ishodom borbe. Pretpostavljamo da se radi o ofanzivnim namjerama na ovaj sektor. (Za dolazak naših jedinica ovdje nisu znali, jer su sasvim normalno sašli u Mudrikle, tako da su ih naši napali sa leđa).

S obzirom da će neprijatelj vjerovatno i poslije našeg odlaska biti aktivan prema Vitovlju i Končanima, potrebno je pojačati naše snage na ovome sektoru. Bolnica je dosta glomazna i teška je za brži transport.

Prema sadašnjoj oceni neprijatelj je potpuno razbijen i paljba se udaljava kroz šumu i prema Gostilju.

Borci će nam biti umorni zbog današnje borbe, a inače treba da krenemo odavde po noći,⁷ tako da ne primijete naš odlazak.

Izvijestili smo Štab bataljona IX brigade, odnosno politkoma brigade o situaciji.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

**Politkomesar
Materić⁸**

**Komandant
Mil.⁹ Morača**

(M. P.)

⁴ Vidi dok. br. 152.

⁶ Vidi dok. br. 26 i 85.

⁶ Odnosi se na 373 diviziju. Vidi dok. br. 148 i 152.

⁷ Odnosi se na pokret Pete NOU divizije na prugu Bosanski Brod

—Sarajevo. Vidi dok. br. 88.

⁸ Ilija
" Milutin

f . . . ,2 • • U. a —
P. S.¹⁰ Vjerovaitno ste čuli da se prebacio preko Vrbasa sa pismom za II k. drug Rodić¹¹, sa dva kurira. Ostali su se vratili ovamo.

ŠTAB
I BOSANSKOG N. O. U. KORPUSA
Br. 43
10.VI. 1943 g.
— POLOŽAJ —

a.a. T.

BR. 20

NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU DIVIZIJE OD 10 JUNA 1943 GOD. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA POSI-JEDANJE NOVIH PROSTORIJA I SREĐIVANJE STANJA U JEDINICAMA¹

ŠTAB XII. NOU DIVIZIJE

Br. si. 10.VI.43 g.
Položaj

Prepis dostavljen bataljonima
u akta

ŠTABOVIMA II, V, XII KNOU BRIGADE, BANJALUČKOG I PRNJAVORSKOG PARTIZANSKOG ODREDA

Da bi se brigada mogla u potpunosti angažovati u rješavanju lopštih problema i zadataka postavljenih pred Štab ove divizije u cilju razbijanja preostalih četničkih grupa i formacija naređujemo sljedeći raspored:

II brigada smjestiti će se na prostoriji Pribinie — Buletić — Rankovići — Čečava sa zadacima datim u zadnjoj naredbi od 7 ov. mj.²

V brigada smjesitit će se na prostoriji Šnjegoitina (Karač — Spasiojevići) — Dubrave — Branešci — Vijačani, sa zadacima patroliranja i čišćenja terena od četničkih grupa na sektorima Liplje — Uzlomec — Jošavka i sa obje strane ceste

¹⁰ Sljedeći tekst je naknadno dopisan na mašini, latinicom.

¹¹ Narodni heroj Slavko Rodić. Umro 1949 god. kao general-potpukovnik JNA.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u 'arhivi. Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1, k. 875.

² Redakcija nije pronašla pomenutu naredbu.

Klašnice — Prnjavor. Vezu održavati sa II brigadom preko prnjavorskog part. odreda i sa XII brigadom u patroliranju Uzlomca i Liplja.

XII brigada smjestiti će se na prostoriji Donja Orahova — Obodnik — Garići sa zadatkom zatvaranja pravca Kotor Varoš, patroliranja i čišćenja sela od četničkih grupa. Veza patroliranja sa V brigadom preko Uzlomca i Liplja, a lijevo sa Banjalučkim part. odredom.

Prnjavorski part. odred smjestit će se na prostoriji Popovici — Vijačani sa glavnim zadatkom mobilizacije ljudstva. Održavaće vezu između V i II brigade.

Banjalučki part. odred smjestiti će se na prostoriji Grabovica — Borak sa zadatkom kontroliisanja pravaca i mogućnosti upada četničkih grupa sa prostorije Čemernica — Javorani. Vezu drži desno sa XII brigadom, a lijevo sa IX brigadom. Ovaj odred ima zadatak zajedno sa IX brigadom neposredne zaštite bolnice kao i pomoći u skupljanju mesa i druge hrane za bolnicu. Neposredni su zadaci mobilizacija ljudstva za čuvaj odred.

TJ vezi pregrupisanja naših snaga naredili Brdo likvidaciju bolnice (XII divizije) u Koričanima u roku od 10 dana. Za to vrijeme zabranjujemo odašiljanje novih bolesnika i ranjenika u divizijsku bolnicu, nego će se zadržavati u brigadnim bolnicama. Da bi se osigurala ishrana bolnice, dužne su sve brigade doturiti bolnici po 200 kg žita, odredi po 50 kg, V brigada 25 kg masti, II brigada 100 kg suvog voća, XII brigada 25 l. rakije. O formiranju nove divizijske bolnice obavijestit ćemo vas naknadno, ali u svakom slučaju treba izbjegavati praksu otarasivanja bolesnika iz brigada.

Pored gore datog rasporeda brigadama, brigade mogu i moraju vršiti veće ili manje koncentracije snaga brigade, duboka patroliranja kao i manje uspješne akcije. Ovaj raspored 1 period iskoristiti za vojno i političko[^] učvršćenje jedinica, mobilizaciju u punom smislu te riječi novoga ljudstva za odrede i brigade, suzbijanje epidemije (isparivanje odijela, šišanje i brisanje vojnika, kupanje vojnika, pranje i krpljenje veša i odijela), prelaziti brzo strojnu i borbenu obuku sa novoprimitim vojnicima,. Štabovi su dužni da po svim ovim pitanjima kao i po pitanjima opštepolitičkog značaja, a naročito stav po pitanju borbe sa četnicima, održe niz sastanaka i konferencija. Naročitu pažnju posvetiti drugovima rekonvalescentima u poboljšanju ishrane i drugarske pažnje u prekomandovanim jedinicama. Održavati konferencije i po selima sa narodom.

U pogledu ishrane zauzeti pravilan stav, to jest sakupljajući hranu preko raarodno-oslobodilačkih odbora na dobrovolj-

noj bazi, ne izbjegavati niti pravilnu rekviziciju niti konfiskaciju imovine neprijatelja Narodno-oslobodilačke borbe.

Ovom naredbom Štab V brigade uputit će 30 ljudi nauružanih u XII brigadu, a sve suvišno oružje (koje se nalazi uz intendanturu) uputiti u Prnjavorski odred.

Ovaj Štab smjestiće se privremeno u Maslovare.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomesar
Žarko³

Komandant
Šoša⁴

BR. 21

NAREDBA ŠTABA DVANAESTE NOU DIVIZIJE OD 10 JUNA 1943 GOD. ZA FORMIRANJE ŠTABA PRNJAVORSKOG I BANJALUČKOG NO PARTIZANSKOG ODREDA¹

STAB XII. NOU DIVIZIJE

Br. si. 10.VI.43 g.

Položaj

ŠTABOVIMA II, V, XII KNOU BRIGADE, BANJALUČKOG I PRNJAVORSKOG PARTIZANSKOG ODREDA

NAREDBA ŠTABA XII NOU DIVIZIJE

U saglasnosti sa Štabom I Bosanskog NOU korpusa i po potrebi službe postavlja se za političkog komesara XII KNOU brigade drug Radoš Rajčević.

Za političkog komesara I bataljona V KNOU brigade drug Joco Marjanovic.

Za intendanta XII divizije drug Stevo Trtica.²

Ovom naredbom izvršiće se reorganizacija bivšeg Banjalučkog partizanskog odreda u Prnjavorski i Banjalučki partizanski odred. U Banjalučki partizanski odred ulazi I. bataljon

³ Zgonjanin

⁴ Josip Mažar

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/12, k. 875.

² Poginuo 1944 god. između Jajca i Kotor Varoši u Šestoj neprijateljskoj ofanzivi.

biv. BPO, dok u Prnjavorski partizanski odred ulazi II. bataljon biv. BPO, sa odgovarajućim brojem težih oruđa.

U štab Prnjavorskog partizanskog odreda postavlja se:

Za komandanta drug Stevo Samardžija,

Za političkog komesara drug Vojo Stupar,

Za zamjenika komandanta drug Savo Cerjek,

Za zamjenika politkoma drug Adem Hercegovac.

U štab Banjalučkog partizanskog odreda postavlja se:

Za komandanta drug Ilija Slavnić,

Za političkog komesara drug Momir Kapor,

Za zamjenika komandanta drug Mile Trkulja,

Za zamjenika političkog komesara drug Safet Fejzić.

Ostale organe popuniti tako da štabovi mogu pravilno funkcionisati.

Za intendanta XII. divizije drug Lazo Lazić.³

Ova naredba stupa na snagu danom njenoga potpisa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,

Žarko⁴

Komandant,

Soša⁵

STAB XII. NOU DIVIZIJE

Br. si. 10.VI.43 g.

Položaj

Znaci r a sp oznavanja

U.VI.	_____	Tito — top	16.VI.	Krajina — Lika
12.VI.	•	Avion — Armija	17.VI.	Drvar — Petrovac
13.VI.	_____	Mina — mitraljez	18.VI.	Košta — Osman
14.VI.		Borje — Uzlomac	19.VI.	Slavko — Veljo
15.VI.		Kozara — Karan	20.VI.	Četnici — izdajice

Vidni znaci: obje ruke raširene u stranu sa puškom u desnoj ruci.

Zvučni znaci: Jedan dugi i dva kratka zvižduka.

Politički komesar,

Žarko

Komandant,

S

P. S® Drug Joca Marjanović neka ostane tamo dok mi ne dođemo.

³ U to vrijeme Lazo Lazić postavljen je da radi u intendanturi
^a ne za intendanta, kako stoji to u naredbi.

⁴ Zgonjanin

Josip Mažar-Soša

⁶ Na originalu dopisano plavim mastilom ćirilicom.

BR. 25

NAREĐENJE ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 11 JUNA 1943 GOD. ŠTABOVIMA ČETVORTE I DESETE DIVIZIJE ZA FORMIRANJE I SLANJE UDARNE GRUPE NA ŽELJEZNIČKU PRUGU SARAJEVO — MOSTAR¹

**STAB
II BOSANSKOG NOU KORPUSA**

Strogo povjerljivo

Str. pov. op. br. 32/43
Dana 11 juna 1943 godine

ŠTABOVIMA IV i X KNOU DIVIZIJE

1.) Da bi se osigurao prihvat i izvlačenje na zapad izvjesnih snaga koje su se nalazile u obruču Foča — Kalinovik Vrhovni je štab dao u zadatak² Štabu ovog Korpusa da od svojih snaga formira jednu lako pokretnu udarnu grupu jačine 7-800 boraca koja će imati zadatak da se uputi na sektor Bitovnja — južni obronci.

2.) I i IV brigada V divizije dobile su također zadatak³ da krenu pravcem Zijamet — Fojnica — Kreševo — Igman, gdje će (prihvatiti naše dijelove koji se budu prebacivali od Kalinovika. Snage V divizije 13 o. mj. biće u Zijametu, oko 20 o. mj. na sektoru Kreševa ili južno od njega, a 21 o. mj. do 25 najdalje⁴ izbiće na mostarsku prugu i to na sektoru Hadžići — Ormanj planina.

3.) Štab ovoga Korpusa određuje u sastav udarne grupe sljedeće snage: IV NOU divizija daće 2 pokretnija i jača bataljona (VI brigade) sa 30 p. mitraljeza, a Štab X NOU divizije jedan bataljon IX brigade.

Za komandanta ove grupe određuje se drug Mićo> Kulundžija, za politkomesara drug Mitar Bajalica.

4.) 2 bataljona VI brigade koje će Štab IV divizije odrediti u sastav udarne grupe krenuće 13. o. mj. sa prostorije Pecka — Jasenovi Potoci pravcem Dragnić Podovi — Pljevski

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6/1-2, k. 456.

² Naređenje Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/2-3, k. 456, i biće objavljeno u tomu II (Vrhovni štab).

³ Vidi dok. br. 39 i 85.

⁴ Isto

podovi — Vagan do sela Blagaja (Kupreško Polje), gdje će stići do 15 o, mj.

Stab X divizije uputiće jedan bataljon IX brigade koji će temo biti najdalje do 16 o. rnj. u 12 časova.

Kompletirana udarna grupa krenuće 16-VI predveče iz Blagajia do Vukovskog, prelazeći cestu Kupres — Šujica noću. Grupa će 18 noću preći cestu Bugojno — Prozor između G. Vakufa i Prozora, a 20-VI grupa će stići na prostoriju: sela Gobelovina, Stojkovići, Tuhobić, Trešnjevica, Repovci — južne padine Bitovnje Planine.

5) Zadaci grupe:

Po dolasku na pomenutu prostoriju grupa će uputiti jednu izviđačku četu pravcem Stojkovići — Bitovnja — Visočica — Kreševo za vezu sa V divizijom. Ova će se četa obazrivo kretati, obavještavajući se vješto od tamošnjeg stanovništva o prolasku partizanskih snaga i gdje se nalazi neprijatelj. Cijela grupa razviće veliku izviđačku djelatnost i pomoći će naše dijelove koji se budu prebacivali preko pruge. Obavještajni punkt grupe treba da se stalno nalazi u s. Stojkovićima.

Grupa će na sektoru Ivan Sedla presjeći prugu Mostar — Sarajevo, obezbjeđujući južno krilo trupa koje će se prebacivati preko pruge, angažujući se i na samoj pruzi i nešto južnije od Ivan Sedla za prihvata naših dijelova koji će se prebaciti pravcem Umoljani — Bradina — Trešnjevica. U slučaju da neprijatelj za vrijeme prolaza naših snaga pokuša sa ispadima preko Bitovnje prema sjeveru, onda će grupa te pokušaje po svaku cijenu suzbiti.

Grupa će po uspostavljanju veze sa Štabom V divizije primati naređenja toga Štaba. Stab grupe mora razviti veliku inicijativu i prema situaciji podešavati raspored svojih snaga da bi što bolje potpomagao prebacivanje naših dijelova. Nalazak naših snaga osjetiće se prema borbi koja će se čuti u pravcu pruge, te će tamo trebati i intervenisati, potpomazući probijanje naših dijelova.

U slučaju da se jedinice V divizije probiju prugom, prema Trnovu i Kalinoviku, grupa će ostati na sektoru Bitovnje za eventualni prihvata jedinica V divizije gdje bi glavni prihvata bio na sektoru Hadžići — Ormanj planina.

6) Štab IV divizije snabdijevaće sa hranom ovu grupu za vrijeme njenog pokreta do određene prostorije, a po mogućnosti poslaće jedan dio žita do X divizije, koja će poslužiti za ishranu grupe po njenom povratku.

7) Štab X divizije obavijestiće svog načelnika Hotića⁵ da S3 poveže sa snagama V divizije, odn. da ih sačeka u Zijametu

⁶ Mesud

i da bude pri ruci načelniku Vrhovnog štaba koji će se nalaziti sa Štabom V divizije. Drug Hotić može iskoristiti ovu priliku i za formiranje i sređivanje Prozorskog odreda kao i da ustanovi stanje na sektoru Fojnioa — Kreševo — Visoko i mogućnosti formiranja neke jedinice na tom sektoru. Drug Hotić trebalo bi da se tijesno poveže i sa grupom ovoga Korpusa kojoj će biti od pomoći kod njenih poduhvata i pokreta preko sektora X divizije.

Štab X divizije staviće na raspoloženje Štabu grupe potrebne vodiče za pravce kojima grupa treba preći, kao i staviti u dužnost Kupreško-janjskom odredu da prema potrebi potpomogne grupu u prolazu.

Intendatura X divizije snabdjeće grupu sa stokom u Blagaju i Vukovskom.

8) Grupa će upotrijebiti znake raspoznavanja koje je izdala X divizija pri prolazu prostorijom te Divizije, a po dolasku na Bitovnju i po uspostavljanju veze sa V divizijom tražiće znake te Divizije.

9) Grupa će izbjegavati usput svaku borbu sa neprijateljem da bi na vrijeme stigla na određenu prostoriju.

Ovo naređenje shvatiti kao neodložno i strogo povjerljivo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLIT. KOMESAR
Veljko Stojnić

KOMANDANT
S« Rodić

Dostavljeno:

- 1) Načelniku Vrhovnog štaba NOV i POJ
- 2) Štabu IV NOU divizije
- 3) Štabu X NOU divizije.

BR. 23

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 11 JUNA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O NEPRIJATELJSKIM SNAGAMA NA PRAVCU PROBOJA JELEC — GOVZA — HUSAD PL. I RASPOREDU JEDINICA DIVIZIJE¹

ŠTAB I PROLET. DIVIZ.

11 juna 1943 g.

Mokri Do

u 9 čas.

VRHOVNOM ŠTABU

U ovom trenutku izvešteni smo od komandanta III krajiškog bataljona o situaciji kod Vas.

Kod nas je sledeća situacija:

Neprijatelj² drži položaj: Nozdre (757) — s. Ocrkavlje — Jeleč — Govza — Husad PL — Konjske Vode — Zelengora. Utvrđuje liniju: Nozdre (757) — Ocrkavlje pored drumu. Prema izjavi zarobljenog domobranskog vojnika na položaju: Jeleč — Govza — Husad Pl. nalazi se jedna bojna »Vražje divizije«³ koja je upućena na Mrčin Pl. u toku jučerašnjeg dana. Ova bojna učestvovala je u borbi s nama na levoj obali Sütjeske, a došla je iz Sarajeva pešice dosta davno.

U Jeleču imaju 3 haubice, kod Ocrkavlja 2 brd. topa i jedan tenk. Od Foče tuče haubicom.

I Proleter, brigada nalazi se na prostoru s. Trebičina 1 bat., u s. Rataj 1 bat. — na kosi, i 1 bat na M. i V Gudelju.

III Kr. br. naredili smo da sa 3 bat. posedne položaj: Siljevac — Vis — Sokolina — Pliješ.

Ova brigada — k-t⁴ primetio je izvlačenje nepr. iz Konjskih Voda ka V. Siljevac (1448). Na putu Konjske Vode — Jelašca saobraćaju 600-800 konja.

Ovaj domobran — »vrag« kaže da u Sarajevu nema nemačkih snaga, — samo- oficira i dva bat. domobrana. U Foči 2 bat. domobrana — stariji ljudi. U Kalinoviku nešto Nemaca, ali ne mnogo. U Sarajevu imaju tenkista manji broj.

¹ Original, pisan mastiloin, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6/6, k. 706.

² Vidi dok. br. 155, 160 i 164.

³ Vidi dok. br. 160.

⁴ Komandant Nikola Karanović

U vezi s takvom situacijom predlažemo da uputite X Hercegovačku pravcem: Konjske Vode — Ošli Do — Borija, a IV Proletersku Radomišlje — V. Siljevac — Vratio dok smo sa III Krajiškom napali Govzu.⁵

Ovakav manevar doneo bi nam velike moralne i materijalne koristi, a po našem uverenju potpuno ostvarljiv. Nije isključeno da dođemo do uništenja ove bojne u Govzi.

Vaša desna kolona smatramo da bi trebala produžiti preko Zakmura i Brda na s. Kutu i dalje. Time dobijamo proširenje baze prelaza i mogućnosti širokih operacija, razvlačimo neprijatelja i otežavamo uspešno dejstvo operacija, a što je najglavnije obezbeđujemo brz i siguran prelaz drumu Kaljnovik — Foča.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

**Veljko⁶
Koča**

BR. 24

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE
OD 11 JUNA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE O DOLA-
SKU BATALJONA DRUGE PROLETERSKE BRIGADE U
MOKRI DO I ZAPOVIJEST ZA IZVIĐANJE DRUMA FOČA
— GORAŽDE¹**

**ŠTAB I PROLETERSKE
UDARNE DIVIZIJE
NOV JUGOSLAVIJE**

ŠTABU I PROLETBRIGADE

1) Stigao je na ovaj sektor jedan bataljon II Proletbrigade i postavio se jugoistočno od Mokrog Dola, zatvarajući pravac Vrbnica. Treba da stignu i ostali bataljoni te Brigade, a sa njima postepeno i ostale brigade.

Od Štaba II Proletbrigade tražili smo da vam najhitnije uputi svoj protivkoliac pravcem Zagorica.

⁶ Vidi dok. br. 29 i 62.

⁶ Pavle Ilić, delegat Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije.

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istarskog instituta pod reg. br. 23/2, k. 709.

2) Tražićemo od Štaba II Proletbrigade da uputi ma i najmanje delove, večeras, istočno od vas, da bi razvukli pažnju i snage neprijatelja,

3) Prilikom našeg jučerašnjeg dogovora propustili smo da odredimo zadatak brigada po izvršenom prelazu i rasterivanju neprijatelja.

Ostaju ranije određeni sektori, s tim što ćete vi isturiti odeljenja za kontrolu drumu Goražde — Foča i izviđačke delove ka severu; treba što pre doznati nepr. snage i raspored prema Foči i Goraždu i sprečiti — ili bar ugroziti — saobraćaj između ta 2 grada. Računamo da će na taj sektor ubrzo doći i druge brigade.

4) Sa vašim IV bataljonom nismo još uspostavili vezu. Izvestite nas da li ste vi to postigli.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

11. VI. = 16.15

Komdiv
Koča

Br. 487
11-VI-1943
u arhivu
M.

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE OD JUNA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O PROBIJANJU NEPRIJATELJSKOG OBRUČA U REJONU VRBNIČE¹

VRH. ŠTABU NOV i POJ

Položaj

Noćni marš smo izvršili pod vrlo teškim okolnostima terenskim. Jutros² u 4 časa pobočnica je izišla na položaj prema Vrbnici k. 1298. Kolona je u 4.30 časova počela prelaziti Vrbničku Reku i poslije prebačena dva bataljona. Neprijatelj³ je onemogućio prelaz te se je borba *rāzvila* u cilju omogućavanja prelaza preko rijeke. U 8 časova cijela se kolona prebacila ali je neprijatelj davao žestok otpor i dobio pojačanja od Vrbniče, posjeo Glog, izišao iz Ljubine, posjeo jačim snagama k. 1181 i spriječio nam prelaz. Neprijatelj je bio žilav u borbi ali naši borci su ga, iako potpuno iznureni, par puta odbacivali sa položaja. —• Prema prvim podacima imali smo 6 mrtvih i 7 ranjenih. Neprijatelj je imao oko 20-30 mrtvih — toliko ranjenih, zaplijenjeno 2 »šarca«, 1 laki bacač, 2 pištolja, zarobljen 1 [vojn] »Vražje divizije«. Poslije kraćeg odmora produžiću dalje ka maršev. cilju. Sada se lijeva kolona nalazi u visini k. 1181. Zaplijenjena 4 vola.

Knt⁴

Vukotić

Zaplenjena je jedna radio stanica i oko 1000 metaka⁵.

V« *

¹ Original, pisan crnom olovkom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 50-2, k. 9 A. Vjerovatno je izvještaj pišan 11 juna 1943 godine.

² Druga proleterska brigada 11 juna prešla je Vrbničku Reku. Vidi dok. br. 108.

³ Vidi dok. br. 156.

⁴ Jovo Vukotić, načelnik Štaba Druge proleterske divizije. U to vrijeme vjerovatno je bio komandant kolone.

Radi proboja neprijateljskog obruča bile su obrazovane dvije kolone: lijeva, koju su obrazovale Četvrta proleterska, Deseta hercegovačka, Sedma krajiška i Petnaesta majevička brigada, i desna kolona, koju su obrazovale Druga proleterska, Šesta istočnobosanska i Druga dalmatinska brigada. Vidi dok. br. 108.

⁵ Rečenica je naknadno napisana na poledini dokumenta, olovkom, ćirilicom.

⁶ Jovo Vukotić

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE DIVIZIJE OD 11 JUNA 1943 GOD.
ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O REZUL-
TATIMA BORBE KOD GOSTILJA — PONIRA I OBAVJE-
ŠTENJE O JAČINI NEPRIJATELJSKIH SNAGA U GARNI-
ZONIMA TRAVNIK — TURBE¹

STAB
V N.O. UDARNE DIVIZIJE
I BOS. KORPUSA

Br. si.
dne 11-VI-1943 god.
u 23 h

ŠTABU I BOSANSKOG NOU KORPUSA

Položaj

Izveštavamo Vas o rezultatu borbe koju su naše jedinice vodile 10 o. mj.^a

Neprijatelj je pošao iz Turbeta sa izviđačkim vodovima (3 voda, oko 120 v.) u tri, pravca. Iz Turbeta preko Galice u Mudrike, iz Turbeta preko Gostiija za Odžak i preko Gostiija za Ponir. Ovi vodovi bili su pošli u izviđanje i nisu znali za dolazak naših snaga. Bili su iznenađeni i odmah u početku razbijeni. Manje grupe koje su naše jedinice gonile puškarale su čitavog dana, a bilo im je došlo i pojačanje iz Gostiija.

Rezultat akcije:

zarobljenih...	22 zdругovca, među njima jedan Njamac
ubijenih ...	32 (koje su borci vidjeli), a možda ih je bilo više. Među njima 3 oficira Njemca (računamo da ih je preko 70 izbačeno iz stroja)
zarobljeno:	1 radio stanica — mala (upućena vama bez bat.[erije] i akum.[ulatoral]) 1 teški bacač sa 30 mina 1 »šarac« 30 karabina 6 strojnica 6 pištolja 2 rezervna postolja za t. bacač i mitraljez

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 35-2/1, k. 407.

² Vidi dok. br. 19 i 85.

oko 4.500 metaka
5 tovarnih konja sa hranom
nešto sanitetskog materijala, ćebadi,
šat. krila

Naši gubici: 5 mrtvih i 6 ranjenih, svi iz I brigade. Ranjeni su upućeni u bolnicu.

Podaci o neprijatelju koje su dali zarobljenici: U Turbetu i Travniku³ nalazi se po jedan bataljon divizije »Tigar«. Ovo je njemačka divizija, ali je uglavnom sastavljena od Hrvata koji su bili na vježbi u Njemačkoj 6-8 mjeseci. Upravo, u satniji se nalazi oko 30 Njemaca. Jedan dio su po satnijama hrvatski oficiri. Vojnici su svi zdrugovci. Divizija »Tigar« nosi br. 384.

Pored ovog bataljona u Turbetu se nalazi jedna satnija konjanika koja patrolira komunikacijom (100 vojn.), 3 protivkolska topa i 4 brdska. U Karauli se nalazi 1 satnija, u Gostilju 40 vojnika.

U Travniku pored pomenutog bataljona divizije »Tigar« nalaze se nekoliko satnije »Vražje divizije« i nešto domobrana. Vojnici ne znaju tačan broj ovih satnija i domobrana.

O O'fanzivi na naš teren zarobljenici ništa ne znaju. Oni kažu da često idu na vježbu, a ovd lovački vodovi (jačine do 40 vojnika) idu dublje na izviđanje. Ovi isti vojnici su bili sa 1 bojnom u Nemiloj kada je I brigada bila u Šerićima, ali kažu da su i tada išli na vježbu.

Bataljon im broji oko 500 vojnika. Satnija je jaka 150. Bataljon ima 12 teških bacača i 15 »šaraca« tj. teških mitraljeza. Pješačka satnija ima 3 laka bacača (ručna), 12 p. mi.tr. i 12 strojnica.

Po našem mišljenju oni za sada nemaju snaga za ofanzivu, ali mogu našim odlaskom da ugroze bolnicu. Pretpostavljamo da će vršiti ispade u ovom pravcu.

Naša ob. služba za ovaj nepr. sektor je vrlo slaba i o istoj bi trebalo povesti više računa.

Zarobljene vojnike saslušali smo pojedinačno. To su sve mladi ljudi, većina ih je iz krajeva preko S¹ave, ali ima i Dalmatinaca i Hercegovaca. Od njih je 16 pušteno kućama., a 5 je izjavilo želju *da ostanu* kod *nas*, što je i učinjeno. Ova želja nije bila naročito, izražena. Odluku o puštanju ove 16-ce donijeli su drugovi iz V. Š., jer je ovo prvi slučaj da zarobljavamo hrvatske vojnike koji su prije kratkog vremena došli iz Njemačke, kao izvježbani vojnici.

³ Odnosi se na jedinice 373 pješačke divizije. Vidi dok. br. 148 i 152.

Borbenost ovih zdrugovaca je dosta dobra, samo nemaju još iskustva.

Jutros nismo krenuli zbog rđavog vremena i pojedine jedinice bile su čitav dan u borbi. Krećemo sutra u 4 č.

Karabine koji su nam suvišni poslali smo Štabu IX br[igade].

Šaljemo vam vijesti od danas. U večerašnjoj emisiji London ja javio da je pala Panitelerija u ruke Saveznika. Saveznici prijete Talijanima i o nama povoljno javljaju. (Navodno da će Dalmacija biti skoro slobodna.)

Uz borbeni pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar , (M. P.) , Komandant
I.⁴ Materić , Mil.⁵ Morača

BR. 27

OBAVJEŠTENJE DELEGATA VRHOVNOG ŠTABA NOV I PO JUGOSLAVIJE OD 12 JUNA 1943 GOD. NAČELNIKU ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE O ZADRŽAVANJU ČETVIRTE CRNOGORSKE BRIGADE U REJONU SELA OMERAGIĆI¹

Druže Vaso,

Noćas u 21,30 čas. prošla je IV Crnog. brigada pored izvora² i produžila na položaj Vis — Siljevac.

Međutim, zbog Karanovićevo³, koji mi nije baš jasan, i zbog toga što se posle 21 čas nije čula borba, naredio sam da se cela IV Cr. zadrži u raonu s. Omeragići i da smeni I i III kr. bataljon.⁴

⁴ Ilija
⁵ Milutin

¹ Original, pisan olovkom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/2, k. 846.

² Vjerovatno se misli na Čardačinu, jugoistočno od Visa, k. 1371.

³ Nikola

⁴ Prvi i Treći bateljon su toga dana napali neprijatelja na sektoru Vis — Siljevac. Prvi, Drugi i Četvrti bataljon bili su postavljeni na liniju Glavica — Siljevac. Opširnije o ovome vidi u d-k br. 62.

Izvesti me o situaciji kojom raspolažeš.⁵
Karanović neka me izvesti o stanju na svom sektoru i
uputi kurire.

Veljko⁶

12/VI.1943.

3 čas.

(M. P.)

BR. 28

NAREĐENJE DELEGATA VRHOVNOG ŠTABA NOV I PO JUGOSLAVIJE OD 12 JUNA 1943 GOD. NAČELNIKU ŠTA- BA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE DA SEDMA KRAJI- ŠKA BRIGADA NAPADNE NEPRIJATELJA NA SEKTORU JELEČ — POLJICE¹

Druže Vas©, •

III Kr. brigada izgubila je vododelnicu između r. Govze i
potoka koji protiče kroz s. Drače,² zbog toga što neprijatelj] ne-
smetano tuče topovima i bacačima položaj ove brigade i dobio
pojačanje od 1 bojne.³

Da bi Karanović¹ mogao izvršiti zadatak i razbiti nepri-
jatelja, odmah uputi VII Kraj[išku] brigadu ojačanu sa 1 bat.
1 Pr. br. neizostavno — pravcem s. Rataj — s. Ocrkavlje — s.
Poljice, tako da napadne nepr. položaj na kosi Jeleč — Poljice
i ugrozi položaje bacača i artiljerije.

U protivnom, ako se ovo ne izvrši, sutra će se situacija
komplicirati i zahtevati nove žrtve.

Napad da počne najkasnije u 24 časa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

12/VI.1943 g.

u 18,30

(M. P.)

Veljko

⁵ Vidi dok. br. 31.

^c Pavle Ilić

¹ Original, pisan olovkom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojno-
istoriskog instituta pod reg. br. 5/2, k. 846.

² Opširnije vidi u dok. br. 62.

³ Vidi dok. br. 159 i 163.

⁴ Nikola Karanović, komandant Treće krajiške NOU brigade

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
12 JUNA 1943 GOD. ZAMJENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG
ŠTABA NOV I PO JUGOSLAVIJE O SITUACIJI NA PRO-
STORU KONJSKE VODE — JELEC — OCRKAVLJE — RA-
TAJ I PREDLOG ZA ORGANIZICIJU PRELAZA KOMUNI-
KACIJE FOČA — KALINOVIK¹**

**STAB I PROLETERSKE
UDARNE DIVIZIJE
N.O.V. JUGOSLAVIJE**

Drugu Terziću,

1) Čudi nas da ste nam naše kurire vratili bez ikakvog odgovora. Mogli ste bar da nas izvestite o situaciji kod vas i vašem predviđenom daljem radu.

2) Juče posle podne (11 o. m.) naše jedinice (III Krajiške) vodile su upornu borbu sa neprijateljem] kod Visa² (između r. Oteše i Govze) koji je dobio pojačanja od Konjskih Voda.

Sinoć (11 o. m.) u 21 čas imiao je da otpočne naš napad® na neprijatelja na sektoru Vratio — Ocrkavlje. Izveštaj nismo još primili. Borba se ne čuje. Zbog pomenutih neprijateljskih pojačanja od Konjskih Voda uputili smo IV Crnogorsku⁴ da sadejstvuje sa našom III Krajiškom ina pravcima Radomišlje i Govza — Vratio. Tamo je drug Vaso⁵ uputio i jedan bataljon VII Krajiške, jer je situacija bila hitna a nije znao da IV Crnogorska stiže. To ne smeta, jer prelaz druma *treba* izvršiti na širem prostoru. Besmisleno je, naime, da sve jedinice idu jednim pravcem, odnosno putem Zagorice — Rataj itd.; baza za probaj i za dalje operacije treba da bude što šira, mora se izbegavati koncentracija naših jedinica na uskom prostoru i da bi se svela na najmanju meru efikasnost nepr. avijacije, zatim prebacivanje jednim putem trajalo bi veoma dugo, sa jedinicama pasivno postavljenim na mnogobrojnim pravcima obezbeđenja — umesto prodiranja brzog u što više pravaca itd.

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 47/la, k. 705.

² Vidi dok. br. 151 ii 156.

³ Vidi dok. br. 23 i 31.

⁴ Vidi dok. br.'27.

⁵ Vaso Jovanović, načelnik Štaba Prve proleTERSKE div'zije

Zbog toga smo vam i bili predložili⁶ da uputite jedan deo leve kolone preko Konjskih Voda, a desnu kolonu između Ocrkavlja i Foče.

Očekivali smo dolazak X Hercegovačke, da pojača dejstvo I Proleterske, ali ona još nije stigla.

Imamo vezu sa Ljubom Đurićem.⁷ Njemu smo naredili⁸ da zatvori pravce od Zakmura i Vrbniče — i Ljubine, dok ovaj pravac ne preuzmu vaše začelne jedinice — a da izvesnim snagama, ma i manjim, izbije na Bistricu i drum istočno od Miljevine (Kuta, Gradac itd.) pa i kod Zakmura.

Treba narediti začelnim jedinicama da pored uloge zaštitnice, postepeno ali brzo — zalamanjem krila — preuzmu i zadatak obezbeđivanja, kako bismo što više snaga oslobodili za ofanzivne akcije.

Izgleda nam da smo dobro zbunili neprijatelja, i to treba iskoristiti brzim i odlučnim radom, ne oklevajući i bez odlaganja. Od zarobljenika (369 pukovnije)⁹ koje smo juče 11. o. m. uhvatili u šumi po kojoj su lutali¹⁰ saznah smo da su nepr. snage u Foči i Goraždu male. To su sve mešane trupe slabog morala i kvaliteta.

3) Očekivali smo da ćete vi¹¹ i Peko doći u toku noći, i nerazumljivo nam je da niste krenuli do nas, — usput.

Do daljeg ćemo vas čekati ovde, u Mokrom Dolu, a kasnije na pravcu Zagorice — Rataj.

Dodite što pre, da bismo pre uskladili operacije. Održavajte radio vezu sa nama i *odgovarajte nam*. Mi ćemo vas o svim promenama izveštavati. Izgleda nam da je glavno prebrođeno i da smo sasvim blizu cilja — samo treba raditi brzo.

4) Radio London je sinoć javio da su Saveznici okupirali Pamteleriju.

5) Ljubo Đurić traži vezu sa Vukotićem.¹² Javite da li znate gdje je Vukotić.-

6) Naredite Hercegovačkoj da odmah krene za I Proleterskom, pravcem Zagorica — Rataj. I mi ćemo im u tom smislu pisati.

Bolnice i ostale neboračke delove smo zadržali ovde po šumama dok ne dobijemo izveštaj o rezultatu našeg napada.

⁶ Vidi dok. br. 23.

⁷ Komandant Druge proleterske brigade

⁸ Vidi dok. br. 24.

⁹ Vidi dok. br. 23.

¹⁰ Opširnije o ovim borbama vidi dok. br. 62 i 156.

¹¹ Vrhovni štab

¹² Jovo Vukotić, načelnik Štaba Druge proleterske divizije

Sa Lekićem¹³ je otišao Vasa, a sa Karanovićem¹⁴ i Strugarom¹⁵ drug Veljko. Sa mnogom je Crni.

Sve se razvija u najboljem redu — sem naših kolona na putu!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

12. VI. = 2,10 čas.

Komandant
Koča

BR. 30

**OBAVJEŠTENJE KOMANDANTA PRVE PROLETERSKE
DIVIZIJE OD 12 JUNA 1943 GOD. DELEGATU VRHOVNOG
ŠTABA NOV I PO JUGOSLAVIJE I SVOM NAČELNIKU
ŠTABA O PRISTIZANJU SEDME KRAJIŠKE, PETNAESTE
MAJEVIČKE I SESTE ISTOCNOBOSANSKE BRIGADE NA
PRAVAC PROBOJA I UPOZNAVANJE SA NAREĐENJEM
VRHOVNOG ŠTABA NOV I PO JUGOSLAVIJE¹**

**STAB I PROLETERSKE
UDARNE DIVIZIJE
NOV JUGOSLAVIJE**

Drugu Vas,

Šaljemo Vam prepis pisma² koje smo vam juče uputili preko druga Veljka.

1) Šaljemo vam naređenje V. Š.-a da se upoznate sa njim, a zatim pošaljite drugu Vas.

2) Nikakav izveštaj nismo dobili ni od Vas, ni od druga Vase!³

3) Počinje da sitiže VII Krajiška, koju upućujemo pravcem⁴ I Proletbrigade. Za njom treba da stignu⁵ Majevička i

¹³ D'aniło Lekić, komandant Prve proleterske brigade

¹⁴ Nikola Karanović, komandant Treće krajiške NOU brigade

¹⁵ Niko Strugar, komandant Četvrte proleterske brigade

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 19/5, k. 706.

² Po iskazu generala Vasa Jovanovića prvo pismo je bilo izgubljeno te mu je dostavljen prepis.

³ Vidi dok. br. 31.

⁴ Trebičina — Rataj. Vidi dok. br. 23.

⁵ Vidi dok. br. 32.

VI brigada. Od rezultata noćasnje akcije⁶ — koji nam je nepoznat⁷ — zavisi da li ćemo ove dve brigade uputiti na desno krilo I brigade ili na pravcu III.⁸ Od tog rezultata zavisi kojim ćemo pravcem uputiti II Proletersku i IV Crnogorsku.⁸ U svakom slučaju, ako nije otišlo dalje, IV Crnogorska treba da ne krene za Govzu, nego da se zadrži na Radomišlju, za dejstvo prema Pliješu.

4) Obavezno nas odmah izvijestite o situaciji.¹⁰

5) Sa drugom Vašom nismo mogli uspostaviti radio-vezu.

6) Mi odavde krećemo verovatno tek predveče, a u međuvremenu ćemo gledati da se sastanemo sa Terzićem,¹¹

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

12 — VI — 4.20

Komdiv
Koča

Kratak sadržaj naređenja V.Š.-a¹²

I divizija, u sastavu I Pirolet., III Krajiška, VII Krajiška, VI Bos. i Majevička izvršiće neizostavno 12 o.m. oko 21 čas opšti napad na sektoru Jeleč — Rataj — Trebičlna, a zatim preko Miljevine ovladati sektorom Jabuka — Mrežica — hvatajući se grebena Jahorine.

II dio će likvidirati Pliješ i Konjske Vode, koordinirajući svoje dejstvo sa ovim — nadirući odmah preko Lelije — Obija — Bjelemića — za Umoljane.

Koča

⁶ Odnosi se na napad na Govzu. Vidi dok. br. 32.

⁷ Vidi dok. br. 31.

⁸ Treća krajiška NOU brigada nalazila se na položajima Sokolina — Vis — Siljevac. Vidi dok. br. 23 i 62.

⁹ Vidi dok. br. 32.

¹⁰ Vidi dok. br. 31.

¹¹ Velimir Terzić, zamjenik načelnika Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije.

¹² Sljedeći tekst je dopisan mastilom, latinicom, na poledini dokumenta.

BR. 31

IZVJEŠTAJ NAČELNIKA ŠTABA PRVE PROLETERSKE
DIVIZIJE OD 12 JUNA 1943 GOD. KOMANDANTU DIVI-
ZIJE O RAZBIJANJU NEPRIJATELJA KOD OCRKAVLJA
I NAMJERAMA ZA NAPAD NA S. BUDANJ¹

12/VI — 7,30

Druže Kočo,

1) Sada smo dobili sledeće izveštaje:

— naši su ušli u Ocrkavlje

;— neprijatelju² su naneti osetni gubici

— zaplenjeno je nešto materijala (još ne znamo kakvog).

2) Upućen je jedan bataljon za zatvaranje pravca od Kalinovika, pošto nemamo vezu sa Veljkovom, grupom.

3) Dva bataljona upućena su da likvidiraju Budanj, odakle je tukla neprijateljska artiljerija.

4) Primećene su neprijateljske kolone³ koje su otstupale delom u pravcu Kalinovika, a jednim delom ka, Foči.

5) Nastavićemo dalje prodiranje po> predviđenom planu.

6) Izgleda da je zaplenjen neki kamion ili tanketa..

7) Radio vezu nismo mogli uspostaviti. Radio telefonista kaže da vas nije mogao uhvatiti.

S.F. - S.N.

Vasa

¹ Original, pisan olovkom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 23/1, k. 9 A.

² Vidi dok. br. 156.

³ Vidi dok. br. 156.

BR. 31

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 12 JUNA 1943 GOD, VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO, JU- GOSLAVIJE O SITUACIJI NA PROSTORU RADOMIŠLJE — GOVZA — OCRKAVLJE — RATAJ¹

ŠTAB I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

1) Primili smo vaše naređenje od 6,45 koje je opet pogrešno datirano i u kome opet mesto Zagorice pominjete Zadevice. Danas je 12 juni.

2) Kao što smo vam već javili, X Hercegovačku smo zastavili tek što je bila pošla ka nama² i vratili je na Jablanovo Brdo da otuda uspostavi vezu sa Štabom II³ brigade.

Majevička i VI brigada stigle su malopre, i odmah smo ih uputili na Ratkovac kolibe da smene II Proletersku, koja se krenula pravcem Jablanovo Brdo. II Proletersku nismo ni doveli ovamo, nego je sama stigla (po delovima), uporedo sa delovima VI brigade. Nikakav određen zadatak nije imala niti vezu, a pošto ga ni mi nismo poznavali, a tražila je vezu i zadatak, vezu smo uspostavili i ostavili smo je gde se zatekla, određujući joj odgovarajući zadatak.

IV Crnogorsku smo uputili za sadejstvo na sektoru gde je bilo zapelo — bar izgledalo tako. Ali to smo učinili samo zato što je ona, po primljenom naređenju od svojih pretpostavljenih, bila krenula već za I Proletbrigadu (pravcem ove). Nismo dakle ni u čemu *promenili* zadatak nijedne od pomenutih brigada.

3) Od I Proletbrigade nemamo još izveštaja.

IV Crnogorska nije stigla da interveniše, jer su Krajišnici⁴ već bili proterali nepr. sa Visa. Ranjeni Krajišnici koji su jutros došli kažu da se Brigada spustila u Govzu. IV Crnogorska je sada, po naređenju druga Veljka, prikupljena na prostoru Radomišlje — Omeragići.⁵ O ovome treba drug Peko da

¹ Original, pisan zelenim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 8/2, k. 710.

² Vidi dok. br. 23.

³ Druga proleterska brigada

⁴ Treća krajiška NOU brigada. Vidi dok. br. 62.

⁵ Vidi dok. br. 33.

bude obavešten, nadi uspostavljanja veze i radi dodeljivanja odgovarajućeg zadatka — najprirodnije prema Pliješu.

4) Prilažemo podatke o neprijatelju koje smo dobili od zarobljenih vojnika »Tigar« — divizije.⁸

Sada se čuje intenzivna vatra na pravcu Repišta.

Želimo vam srećan put i da se uskoro opet sastanemo.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

12. VI. = 8.45

Polkomdiv
Fića⁷

,

Korndiv
Koča

BR. 33

OBAVJEŠTENJE DELEGATA VRHOVNOG ŠTABA NOV I PO JUGOSLAVIJE OD 12 JUNA 1943 GOD. KOMANDANTU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE O SITUACIJI NA POD- RUČJU JELEČA¹

Druže Kočo,

Upoznao sam se sa sadržajem Vasinog pisma.²

Sa III Krajiškom još nemam veze iako sam od nje tražio vezu još sinoć u 21 čas, a i jutros u 2 č. ponovo.

U s. Zagorice stigla je i VII Kr. brigada. Ne znam da li je Niko⁸ smenio bataljon ove brigade koji je učestvovao u napadu na Vis po Vasinom naređenju.

Oko 9 časova tučen je izvor prebačajima sa Radomišlja, ali primećeno je podilaženje naših sa Visa i vatra se pomerila na jug.

⁶ Vidi dok. br. 23.

* Narodni heroj Filip Kljajić. Poginuo 1943 god. kod Zvornika kao politički komesar Prve proleterske divizije.

¹ Original, pisan olovkom, ćiricom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1-2/1, k. 736.

² Vidi dok. br. 31.

³ Niko Strugar, komandant Četvrte proleterske brigade

Ja sam sačekao Vasino pismo i sad odlazim kod Nika Strugara. Smeniću bat. VII Krajiške da osposobimo VII Kr. za sadejstvo I Proleterskoj.

Primio sam direktivu V. S. i uputio je Vasi.⁴

S.F. — S.N.

12/VI-943 g.
u 9 čas

Veljko⁵

BR. 34

OBAVJEŠTENJE KOMANDANTA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 12 JUNA 1943 GOD. NAČELNIKU ŠTABA O SITUACIJI NA SEKTORU RATAJ — MILJEVINA I PRAV- CU KRETANJA GLAVNINE DIVIZIJE¹

Druže Vaso,

- 1) Primio sam tvoje izvještaje² od 11 h za mene i Veljka. Veljku ih šaljem da se upozna sa situacijom:
- 2) Naredio sam da se svi jahaći konji, naši i iz brigada, pošalju u Divizisku bolnicu. Takođe i preostali tovarni konji.
- 3) Dokle je stigla III Krajiška još ne znam. Naredio sam da po-hita. Naredio sam VI i Majevičkoj da odmah krenu radi raste-rećenja sektora I brigade.
- 4) Naredićemo svim neboračkim delovima da se odmah približe Rataju.
- 5) Sve brigade će u toku noći preći što veći put, da se izvuku iz borbe, radi predaha i izbegavanja avijacije. Pravac I bri-gade, VII³ i naš: Jabuka (ne ona između Goražda i Mesića).
- 6) Potrebno je po svaku cenu obezbediti prelaz neboračkim delovima preko drumu — odnosno mosta.
- 7) Izvestite nas najhitnije o svim promenama, a naročito o si-tuaciji kod Ocrkavlja⁴.

S.F. — S.N.

12.VI. = 17 h

Koča

⁴ Vidi dok. br. 30.

⁵ Pavle Ilić

- *

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 18-5, k. 706 A.

² Pomenute izvještaje Redakcija nije pronašla.

⁸ Krajiškoj NOU brigadi

⁴ Vidi dok. br. 31.

BR. 31

IZVJEŠTAJ NAČELNIKA ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 12 JUNA 1943 GOD. KOMANDANTU DIVI- ZIJE O SITUACIJI NA SEKTORU OCRKAVLJE — MILJE- VINA I PRIPREMAMA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJA U JELECU I NA SERPENTINAMA NA DRUMU FOČA — KALINOVIK¹

Druže Kočo,

Predveče krstarilo je 7 tenkova od Ocrkavlja pa kroz Miljevinu u pravcu Foče. Tek u mrak su se vratili.

Izgleda da tenkovi lako gaze r. Bisticu.

Prema tome noćno prelaženje reke je malo otežano, ali će ipak ići. Međutim danju se neće moći prelaziti na l[evu] obalu Bistrice.

»

Ja ne znam zadatke² VI³ i Maj.⁴ brigade te ne znam koliko dugo vremena treba za potpuno prebacivanje svih jedinica.

No, ako to traje duže, treba tražiti protivkolac od II Prol. brigade.

Večeras će VII Krfajiška] brigada vršiti napad ka serpentinama i jednim delom ka Jeleču. Ka serpentinama da se likvidira neprijateljska] snaga koja je ishodište tenkovima⁵; a ka Jeleču radi sadejstva III K[rajiškoj] brig.⁶

Treći bat. VII Kr. brigade još nije stigao.

Organizovana je kontrola za što brže prebacivanje pozadinskih delova i bolnice. Nadam se da će se to večeras završiti — bar za one delove za koje ja znam.

S.F. — S.N.

Vasa

12/VI = 20.30

¹ Original, pisan mastiljavom olovkom, latinico«[^] nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 21/7, k. 706 A.

² Vidi dok. br. 34

³ Šesta istočnobosanska NOU brigada

⁴ Petnaesta (Prva) majevička NOU brigada

⁵ Vidi dok. br. 167.

⁶ Opširnije o borbama Treće krajiške vidi u dok. br. 28 i 62.

**OBAVJEŠTENJE KOMANDANTA PRVE PROLETERSKE
DIVIZIJE OD 12 JUNA 1943 GOD. NAČELNIKU ŠTABA
O ORGANIZACIJI PREBACIVANJA PREKO KOMUNIKA-
CIJE FOČA — KALINOVIK I PRIHVATANJA JEDINICA
DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE¹**

Vaso,

Stigao sam u Rataj oko 20.30, nešto pre Cmog i ostalih. Ali pošto nisi ostavio nikakvu vezu (!!), tražio sam te preko Štaba VII brigade, od koga sam saznao da si otišao preko².

Ni kuriri koje sam ti uputio danas posle podne nisu [te] mogli naći, pošto si bio promenio mesto, ne ostavivši vezu (!). Šaljem ti Veljkove izveštaje³. Veljko dolazi ovde.

VII Krajiška će napasti sa 2 bataljona bez 1 čete pravcem Ocrkavlje — Poljice. 1 četa će napasti istovremeno Stolice⁴. Izgleda da napad neće moći da počne pre 2 sata po ponoći. Treći po redu bataljon VII Krajiške neće moći učestvovati, jer je tek na putu. On će primiti organizaciju prebacivanja Bolnice i komora do mosta, kao i prihvatanje Pekovih snaga.⁵

Karanwic⁶ će zasedama zatvarati pravce Kalinovik (po izvršenoj akciji), a Lekić⁷ Foča — do preuzimanja tih zadataka od Pekovih jedinica.

Nisi ostavio jasnu situaciju ni o mogućnostima prebacivanja neboraćkih delova preko druma! Mi smo naredili prebacivanje, a u međuvremenu ćemo proveriti i obezbediti sa ove strane.

- • -

Ako bi to bilo nemoguće, pišite neposredno Julki, a i Peku, odnosno Terziću.

Ja ću takođe pisati Terziću o situaciji i o velikim nezdama prebacivanja cele Pekove grupe ovim pravcem.

Naredite da 6 bataljon (onaj najbliži neprijatelju) sadejstvuje sa bataljonima VII Krajiške.

Tražićemo intervenciju nekih jedinica Pekove grupe, ako bude potrebno. Samo oni neće skoro stići. Uopšte biće opet na-

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistor'skog instituta pod reg. br. 17/5, k. 706 A.

² Preko komunikacije Foča — Kalinovik

³ Pomenute izveštaje Redakcija nije pronašla.

⁴ Vjerovatno Stolove

⁵ Druga proleTERSka divizija

⁶ Nikola Karanović, komandant Treće krajiške NOU brigade

⁷ Danilo Lekić, komandant Prve proleTERSke brigade

gomilane guste snage na malom prostoru, što će biti vrlo povoljan cilj za nepr. avijaciju.

Ja krećem takođe za D. Budanj. Očekujem Veljkov dolazak.

S.F. — S.N.

12_VI. = 22.30

Komdiv
Koča

Mora se dobro zapeti! Ne smemo dozvoliti da sad pred ciljem se stvar pokvari ili da je plaitimo prevelikim žrtvama.

BR. 37

IZVEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE DIVIZIJE OD 13 JUNA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O SITUACIJI NA TERITORIJI CENTRALNE BOSNE¹

ŠTAB XII NOU DIVIZIJE

Br. si. ' 1

Položaj, 13.VI.43

ŠTABU I BOS. NOU KORPUSA

Položaj

Upućujemo vam druga Mirka Pekića, dosadašnjeg zamj. komandanta V brigade. Štab X divizije (komandant²) izvijestio je nas da će IX brigada krenuti po naređenju Arsinom³ na svoje zadatke⁴, te smo danas naredili Banjalučkom P. O. da uputi jednu četvu za "neposrednu zaštitu Koričana, do premještanja svih bolesnika u Kruševo Brdo ili Očauš, a koje je već započelo. Inače nas izvještavaju da je V divizija krenula naprijed⁵ i da je ofanziva na Janj bila sa manjim snagama⁶. Ju-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 16/7, k. 407.

² Milorad Mijatović

³ Arso Jovanović

⁴ Vidi dok. br. 22.

⁶ Odnosi se na pokret Pete NOU divizije na željezničku prugu Sarajevo — Mostar/Naređenje se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/2-3, k. 456, i biće objavljeno u tomu II (Vrhovni stab).

" Vidi dok. br. 85.

čer nije bilo nekih naročitih promjena na svim sektorima ove divizije. Drugarica Perović⁷ i Berka⁸ idu za bolnicu za upravnika, dok ćemo dr ^poljara⁹ postaviti [za] ref. saniteta divizije a dr Hajru¹⁰ uputiti za ref. saniteta u V.¹¹ V-a se rokirala prema Šnjegotini i Čečavi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkom
Žarko

Komandant
Šoša

P. S.¹² Kako smo bez sekretara, administrativne poslove obavlja sam Štab, što koči pravilnost posla. Mislimo da uputite Trinkia ili Branka za te poslove. Ovaj čas smo obaviješteni da je neprijatelj izišao iz K. Varoši u Saviće i kreće prema Uzlomcu.

⁷ Danica

^B Karabegović

^{'''} Nikola Špoljar

¹⁰ Hajro Kulenović

¹¹ Peta krajiška NOU brigada

¹² Sljedeći tekst je naknadno dopisan na originalu mastilom, latinicom.

BR. 38

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
14 JUNA 1943 GOD. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NA-
PAD NA OBJEKTE NA ŽELJEZNIČKOJ PRUZI SARAJEVO
— VIŠEGRAD¹**

**STAB
PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE**

14 juna u 22 časa

Br. 220

š t a b o v i m a

PRVE PROLETERSKE BRIGADE
TREĆE KRAJIŠKE BRIGADE
SEDME KRAJIŠKE BRIGADE
ŠESTE BOSANSKE BRIGADE
MAJEVIČKE BRIGADE

Prema opštoj direktivi Vrhovnog štaba za dalje ofanzivne operacije, naša divizija kao grupa sastavljena od pet gore navedenih brigada dobila je zadatak izvođenja ofanzivnih operacija na terenu Istočne Bosne, s tim da pri svom prelazu uništi usput železničku prugu i objekte na pruzi Sarajevo — Višegrad.

U tom cilju

n a r e đ u j e m o :

1. Naša grupa u toku 15 o. m. koncentrisaće se na istočnim padinama i ispod planine Jahorine, i to:

- I ProleTERSka brigada na prostoru Kacelj — Hladno Brdo,
- III Krajiška brigada na prostoru Ukšići — Mirkovica,
- VII Krajiška brigada na prostoru Vlačazi — Gradac — Kiprovica,
- VI Bosanska i Majevička brigada na prostoru oko Previle,
- Diviziska bolnica na prostoru Hodžići — Podhrid.

2. Prilikom pokreta preduzeti sve mere za zaštitu od Pogleda f dejstva iz vazduha. Po mogućstvu pokrete vršiti kad neprijateljska avijacija nije aktivna.

3. Vojne intendanture da pripreme što više hrane, i za rezervu. Nabav da bude u svemu po postojećem propisu.

4. Sve jedinice prilikom pokreta i smeštaja da postavu Potrebna obezbeđenja.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 20-5, k. 706 A.

5. Na prostoriji označenoj pod 1. sve jedinice će se prikupiti, srediti i pripremiti za pretstojeće pokrete. Ta prostorija je ishodište s koga jedinice krenuti na opšti zadatak naše grupe.

6. Polazak ove divizije sa označene prostorije izvršiće se u tri dela, koja će se kretati zasebnim pravcima, izvršiti akciju na prugu i sa tri pravca prodrati u Istočnu Bosnu².

Polazak sa prostorije biće za sve grupe počev od 16 o. m.; tačno vreme i čas polaska odrediti tako da sve kolone izbiju i izvrše akciju na prugu noću 17 na 18 o. m.

Za ove operacije formiraju se tri kolone:

— **Desna kolona:** VI Bosanska i Majevička brigada.

— **Srednja kolona:** I Proleterska i III Krajiška brigada.

— **Leva kolona:** VII Krajiška brigada.

Sa srednjom kolonom kretaće se i ovaj Štab, koji će njenim operacijama rukovoditi. Ostalim kolonama rukovodiće zajednički štabovi brigada.

Diviziska bolnica i hirurška ekipa kretaće sa srednjom kolonom.

7. Prelaz u akciju na prugu izvršiće:

— Desna kolona na otseku istočno od Renovice.

— Srednja kolona kod Prače.

— Leva kolona na otseku Sjetlina ↔ Stambulčić.

Ne raspolažemo s eksplozivnim materijalom, no, ipak sve jedinice da organizuju raspoloživa sredstva i organizuju rad za što bolje rušenje i onesposobljavanje pruge na dodeljenom otseku.

8. Po završenoj akciji na pruži otpočeti prodiranje u Istočnu Bosnu opštim pravcima:

— **Desna kolona** ka Sokolovićima.

— **Srednja kolona** Bogovići — Čavčevo Polje — **Knežina.**

— **Leva kolona** Romanija — Nišići.

Ovi pravci su generalne direktive, no od njih se može odstupati ukoliko to situacija zahteva, ili ako se pokažu na susjednom bližem terenu povoljniji pravci dejstva.

Nastojati da se — po prelazu komunikacije — što pre uhvati veza, a na krajnjim označenim prostorijama obavezno se povezati sa susjednim kolonama i s nama.

9. Štabovi brigada nastojaće da, po mogućstvu, pre polaska sa polazne prostorije stupe u lični dodir s nama, te da na zajedničkom sastanku preciziramo i detalje rada i ideju opšte operacije. Do tog sastanka treba da dođe 15 o. m. uveče ili 16 o. m. izjutra kod Štaba Prve brigade na brdu Kacelj. No, uko-

² Vidi dok. br. 85.

liko to ne bi stvarne okolnosti omogućile pojedinim štabovima, onda u duhu ovog direktivnog naređenja izvršiti postavljeni zadatak.

10. Primetilo se kod svih jedinica veliko osipanje boraca, koji se rasturaju po selima gde vrše pljačke, neorganizovano snabdevanje hranom i si. Ovo ne samo što ruši ugled naše vojske, već pretstavlja i najozbiljniju opasnost za moral i duh jedinica i uveliko smanjuje borbenost naše vojske. Preduzeti sve mere da se ovo ubuduće ne dešava, a svaki ponovljeni slučaj najstrožije kazniti.

Kao jednu od mera predostrožnosti, zabranjujemo stanovanje jedinica po nastanjenim mestima. Jedinice mogu kroz sela samo prolaziti, ako je selo usput, no zadržavanje, pa i odmaranje u selima, zabranjuje se.

Po selima se mogu kretati samo određene komisije za ishranu i to sa ovlašćenjem izdatim od Štaba divizije. Jedino te komisije mogu po selima zalaziti u cilju snabdevanja ljudstva *sa potrebama.

Izvršenje ovog kontrolisaće starešina preko patrola sastavljenih od odgovornih i poverljivih boraca.

11. Ovaj Štab krenuće noćas pravcem Jabuka — Hodžići — Kacelj k. 1675.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

*

Politkom div.

Fića

Načelnik div.

Vaso

Komdiv

Koča

Prilog³: znaci raspoznavanja

(M. P.)

* Dopisano plavim mastilom.

BR. 31

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE KRAJIŠKE BRIGADE OD 14
JUNA 1943 GOD. ŠTABU PETE NOU DIVIZIJE O BORBI
PROTIV NEPRIJATELJA KOD SELA BRVANC¹**

**ŠTAB
1 KRAJIŠKE NOU BRIGADE V-e DIVIZIJE**

Položaj, 14 juna 43 g.

Trajna vrijednost²

ŠTABU V-e NOU DIVIZIJE

Položaj

Dostavljamo vam izvještaj o akciji izvršenoj na neprijateljske snage na cesti kod sela Brvanci.

Dana 12 ov. mj. snage našeg I bataljona i dvije čete II bataljona učestvovala su u akciji na neprijateljske snage na cesti kod sela Brvanci u cilju prodora. Naš I bataljon imao je u zadatku da se sa dvije čete prebaci preko jarka i da jurišem napadne neprijatelja koji je cestom iz Božikovca kretao za Brvance. 3 četa ovoga bataljona dobila je zadatak da napadne neprijatelja s leđa, a djelomično i bočno. Ovaj naš bataljon nalazio se na lijevom krilu III bataljona IV brigade. Dvije čete našeg II bataljona pošto je već borba počela dobile su zadatak da štite leđa snagama III bataljonu IV brigade, a naknadno dobile su naređenje da predusretnu neprijateljsku kolonu koja je išla iz Jajca u pomoć opkoljenom neprijatelju³.

Naš I bataljon zabacio se prema zadatku neprijatelju s boka i s leđa uhvativši kosu preko jarka i potom je izvršio juriš na neprijatelja silazeći u potok u visini mlina, ali je isti uz gubitke morao otstupiti jer je neprijatelj u međuvremenu uspio da se dočepa kose i da napadne naše snage s leđa. Jedna četa III bataljona IV brigade koja je trebala zauzeti kosu prije neprijatelja prema zadatku nije to učinila, tako da je neprijatelju bilo omogućeno da se utvrdi na kosi i sprečava naše snage da potpuno unište neprijatelja. Istovremeno kada je neprijatelj koji se izvukao na kosu napao naš I bataljon s leđa, jedna grupa od tridesetak Njemaca takode je napala našu 3

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9-2, k. 782 A.

² Na originalu dopisano crvenom olovkom, latinicom.

³ Opširnije vidi u dok. br. 8a.

četu s leđa, uspjevši izvući se iz Božikovca. Grupa od tridesetak Njemaca po povlačenju naših snaga bila je opkoljena u dvije pojate, odakle je davala žestok otpor. Borci i niži komandni kadar uprkos naređenju Štaba brigade i Štaba bataljona da se ne napadaju košare, pošli su na vlastitu inicijativu u borbu da bi likvidirali Njemce. Premda je iz jedne pojate neprijatelj bio stjeran, davao je žestok otpor iz druge u koju su naši borci pobacali bombe i ubili 8 a ranili takođe 8 Njemaca. Kasno u noć bataljon je krenuo prema Crnom Vrhcu i idućeg dana prebacio se preko ceste Travnik — Donji Vakuf.

Dvije čete II bataljona napale su neprijatelja u Brvanicama i neprijateljsku kolonu koja je dolazila cestom od Jajca istočno od Brvanaca. Jedna od ovih četa koja je napala kolonu iz Jajca ubila je 15 neprijateljskih vojnika i ranila veći broj. Ova je četa uništila jedan kamion i pobila konje komore, ali nije mogla izvući ratni materijal i doći do mrtvih i ranjenih neprijateljskih vojnika, jer se neprijatelj bio izvukao na kosu s onu stranu jarka i odatle tukao iz bacača i automatskog oružja. Druga četa II bataljona tri puta je odbila neprijateljski juriš i tom prilikom ranila i ubila veći broj neprijateljskih vojnika, i među njima jednog njemačkog oficira.

Neprijateljski gubici u materijalu i ljudstvu su sljedeći:

Ubijeno je 40 neprijateljskih vojnika, ranjeno oko 50, a zarobljeno 15. Zaplijenjeno je 15 karabina, dvije strojnice i 3 pištolja.

Naši gubici: 7 mrtvih i 11 ranjenih, a od tih su 3 podlegla ranama.

Akcija nije potpuno uspjela radi nedovoljne brzine u zabacivanju desnog krila i presijecanja neprijateljskih snaga kao i slabog sadejstva jedinica I i IV brigade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NABODU!

Politkomesar
Mladen⁴

Komandant
Vojo⁵

(M. P.)

Marin
Todorović

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 15 JUNA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O BORBAMA PROTIV NEPRIJATELJA NA SEKTORU MI-
LJEVINA — MREŽICA¹

ŠTAB
VII DIVIZIJE N. O. V.
HRVATSKE
15.VI.1943

VRHOVNOM ŠTABU NOV i POJ

1) Nakon dvodnevnih bojeva sa neprijateljem situacija na ovom sektoru sada izgleda ovako:

U toku jučerašnjeg dana nakon uporne borbe sa našim snagama neprijatelj² je uspio da izbije na liniju G. Buđanj — Bratovčići — Smajlov Do — Mrđenovići — Kljuna. Naše snage zadržale su se na liniji Gradine k. 821 — Budanjski Vrh k. 821.

U bojevima u toku ovog dana pretrpili smo osjetne gubitke naročito od avijacije¹ i artiljerije.

Nakon povlačenja I Prol. brigade sa položaja kod G. Budnja neprijatelj je ozbiljno ugrozio naše bolnice u istom selu. Da bi spasila situaciju VIII brigada izvršila je povratni napad i odbacila Nijemce na komunikaciju. Tom prilikom bilo je 20 mrtvih i ranjenih drugova, među njima poginuli 2 komandira, jedan zamjenik komandanta bataljona, 1 zamjenik komesara čete, a ranjena 2 komandanta bataljona i zamjenik komandanta brigade³.

U vezi vaših naređenja da hitno zatvorimo pravac Miljevina — Mrežica odlučili smo da na pravac rokiramo našu Osmu brigadu izdajući joj za to potrebna naređenja. Međutim vaše naređenje dobili smo tek u 16 časova, tako da je brigada krenula na izvršenje smjene tek ujutru u 4 časa, tj. u to vrijeme stigla je do Rijeke kod s. Jasenova. Smjena se, međutim, nije mogla izvršiti jer je neprijatelj već ovladao Orlosjedom k. 1198.

15 ov. m. neprijatelj⁴ je pokazivao najveću aktivnost na pravcu Kljuna — Orlosjed — Mrežica. Do ovoga časa **poznato**

¹ Prepis originala, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 18/3, k. 812.

² Vidi dok. br. 174 i 175.

³ Rade Grmuša

⁴ Vidi dok. br. 174 i 175.

n3jn je da je neprijatelj ovladao Orlosjedom i ušao u s. Jase-
novu. Za zatvaranje toga pravca odredili smo našu VII brigadu
lebja se već nalazi u pokretu ka tim položajima. Jedan bataljon
već je smijenio V bataljon IV Crnogorske brigade i neposredno
brani prolaz dolinom potoka Rijeke. Ostala dva bataljona po-
sješće položaje sjeverno od s. Mrežice, zatvarajući pravac ka
Mazlini.

O aktivnosti neprijatelja na ostalim dijelovima našeg
fronta nemamo još detaljnih izvještaja. Jutros se čula mitra-
ljeska i puščana paljba, ali je ubrzo prestala. Jedino dejstvuje
artiljerija i avijacija.

Naše snage na ovom dijelu drže položaje Gradina (k. 821)
Budanjski Vrh do Kolvinske Rijeke.

VIII brigada koja je pretrpila u posljednjim bojevima
velike gubitke nalazi se u rezervi na Kolunskom Brdu.

2) Vaše naređenje od 15.VI. u li časova primili smo u 13
časova, i po njemu ćemo postupiti po sljedećem:

U toku noći 15/16 glavni[nu] svojih snaga prebacićemo na
liniju Oštri Rat — Borovac — Pantelija — Kolunsko Brdo
ostavljajući izviđačko-obezbjedujuće dijelove na liniji Mrežica
— Hum k. 1081 — Zarudine.

3) Naš Štab od sutra ujutro biće u s. Jabuka. Kurire smo
vam uputili 14 ov. m. zajedno sa izvještajem⁵ i čudi nas da još
nisu stigli.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar

Komandant

Pomenuti Izvještaj Redakcija nije pronašla.

BE. 41

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD 15 JUNA 1943 GOD. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA PRE- DUZIMANJE VOJNO-POLITICKIH MJERA RADI UKLA- NJANJA POSLJEDICA NEPRIJATELJSKE OFANZIVE¹

Š T A B
I PROLETBRIGADE
15 juni 1943
Br — 488

ŠTABOVIMA BATALJONA "I KOMANDAMA JEDINICA

Probijanjem neprijateljskog obruča oko glavnine naših snaga mi smo resili prvi najvažniji i najteži zadatak u ovoj fašističkoj ofanzivi. Naše jedinice uopšte i naša brigada u njihovom sklopu pokazali su i ovoga puta nepobedivu snagu, izvanrednu veštinu u borbi i nevideni masovni heroizam. Mi smo dokazali svoju neuništivost i svoju nepobedivost.

I

Međutim u toku našeg prodiranja i, naročito, posle prodora u našim jedinicama izašli su na videlo izvesni nedostaci koji ometaju pravilno izvršavanje vojničkih zadataka, rastrojavaju kompaktnost naših jedinica i ubijaju ugled našoj vojsci. Ti nedostaci su, između ostalih:

1. Svojevoljno odvajanje od čete pojedinaca i grupica, zaostajanje u maršu, lutanje po selima i drugim jedinicama radi lične nabavke hrane itd. Ovo osipanje jedinica vodi, prvo, slabljenju čete pred borbu, drugo, omogućuje neprijatelju da uništava našu živu snagu hvatajući nedisciplinovane pojedince, treće, ometa nam kontrolu špijuna i dezertera koji se vrzmaju oko naših jedinica. Ono dolazi kao posljedica slabe discipline u jedinici i rđave kontrole od strane komandnog kadra (naročito ližeg).

2. Naše direktive za nabavku hrane: čvršće postavljanje obaveze seljacima da hrane našu vojsku, rekvizicija itd. delimično se pretvorilo u formalnu pljačku pojedinaca. Uprkos tome što mi nastojimo da postignemo maksimum u dobroj is-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 5/1-4, k. 707.

hrani vojske, ne sme se pri rešavanju ovog pitanja povrediti osnovna linija Nar.-oslob. borbe ...

S druge strane u izvesnirrt našim jedinicama ne vrši se nikakva kontrola nad radom samih intendantskih organa, tako da se pored počinjenih grešaka u metodu nabavke ne iskoriste ni iz daleka mogućnosti dobre ishrane.

3. Veliki naponi i slaba ishrana pojavili su se kao opravdanje slabog političkog rada i labavljenja discipline umesto da budu povod pojačanom političkom radu. Posledica toga je slabljenje discipline, gubljenje jasnih perspektiva, pojava izvesne sumornosti, zamora, delimične apatije.

4. Labav odnos starešina prema naređenjima: ležerno shvatanje postavljenog zadatka, neprodubljanje zadatka, zakašnjavanje, neredovno izveštavanje itd. ometa pravilno izvršivanje zadataka i nanosi veće žrtve.

II

Približavanje skorog rasplitanja međunarodne situacije u smislu konačnih bojeva za likvidaciju fašizma (nova ofanziva na Istočnom frontu, otvaranje drugog fronta) i naše snage kao realan faktor u opštem ratu protiv fašizma uslovljavaju još izvestan period angažovanje jačih neprijateljskih snaga protivu naše vojske. To će izmeniti karakter naših operacija; samim tim potrebno je preduzeti niz organizacionih i drugih mera radi likvidacije nedostataka koje smo naveli i radi osposobljavanja naše brigade za ovakve zadatke, čija će osnovna karakteristika biti velika pokretljivost jedinica.

1. Treba organizaciono učvrstiti jedinice počev od desetine do bataljona, uvesti gvozdenu disciplinu i stvoriti maksimalnu pokretljivost. Likvidirati izvesne pomoćne i druge jedinice, ukoliko do sada to nije učinjeno (radne vodove, prateće čete, bataljonske ambulante), ljudstvo iz tih jedinica, Dalmatince i prezdravele ranjenike odmah rasporediti po jedinicama pešačkim. Upotpuniti komandni sastav od najnižeg do najvišeg, osposobiti na nov način bataljonsku intendanturu, sanitet i druge pomoćne službe.

2. Stalno držati u ruci, pod kontrolom svoju jedinicu: u borbi, u rnaršu, u logoru. Sva odgovornost u ovome leži u prvom redu na desetarima i vodnicima. Ne može se ni za jedan trenutak niko izdvojiti iz desetine a da ne traži dozvolu od desetara. Za svako samovlasno odvajanje boraca od svoje jedinice

biće odgovoran i borac i njegov starešina. Borce koji se službeno šalju van bataljona (kuriri, patrole) treba snabdjeti objavama.

3. Ishrana jedinica mora biti dobra, način nabavke pravilan. U tom cilju vršiti punu kontrolu nad radom bataljonskih intendantata i pomoćnika (intendantima pridodati lake invalide koji su stigli iz bolnice) s jedne strane, i zabraniti svakoi lično mešanje boraca u nabavke namirnica s druge strane. Zahtevamo da se sprovodi dobra ishrana jedinica, ali ćemo biti nemilosrdni prema onima koji samovlasno nabavljaju hranu. Dobra ishrana se ne postiže pojedinačnim snabdevanjem već dobrom organizacijom i stalnom kontrolom.

4. Pojačati politički rad prilagođen stalnim borbama i pokretima: kratke konferencije, objašnjenje događaja, političko rasvetljavanje zadataka, unošenje više optimizma, vedrine i borbenosti među borce. Posebnu pažnju posvetiti novim Dalmatincima, jer situacija zahteva brzo slivanje novih boraca sa starim tako da naše čete ponovo postanu monolitne. U političkom radu sa njima treba biti strpljiv, ali prema grubim greškama pojedinaca preduzimati oštre mere.

5. Sprovoditi tesnu povezanost među bataljonima i sadejstvo u akciji. Isto tako održavati tešnju vezu sa Štabom brigade (češće promene naređenja, menjanje pravaca, zadatki itd.).

6. Razviti živu, veću i smelu izviđačku delatnost daleko ispred jedinica i u dubinu neprijateljskog rasporeda. Izviđanje treba shvatiti kao nužan uslov uspešnog ratovanja naročito u taktici koju ćemo mi od sada sprovoditi, To isto važi za obaveštajnu službu.

7. Posvetiti veću pažnju čuvanju automatskog oruđa, obavezno zaduživati pojedince automat, oružjem. Likvidiranje automatskog oružja zato što je »igla slomljena« podlegaće najstrožijoj odgovornosti (pokvarena oruđa slati na opravku tehničkoj četi).

8. Sprovesti krajnju budnost u cilju zaštite od avijacije (kretanje otvorenim prostorom, nagomilavanje, loženje vatre itd.).

9. Učiti borce i starešine konspiraciji — čuvanju vojničkih tajni — *koja kod nas uopšte ne postoji.*

10. Koristiti sve mogućnosti za uredno pranje, šišanje, brijanje, krpljenje itd.

11. I ovom prilikom napominjemo da se i radi pravilne raspodele i radi pravilnog vaspitanja boraca sav ratni plen (naročito oružje) moraju predavati Štabu brigade. Politički komesari četa moraju ista tako voditi računa da se za vreme berbi skinuta odeća i obuća pravilno raspodeljuje.

Napomena:

Protivkolska četa pretvorena je u Cetu pratećih oruđa pri Štabu brigade i raspolaže sa dva t. bacača i jednim t. mitraljezom »breda«. Zapljena t. oruđa i municiju slati ovoj četi. Pionirski vod je pretvoren u Tehničku četu i ima radionicu za opravku automatskih oruđa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA ŠTAB BRIGADE

Politkom
Plavi²

Komandant

BR. 42

NAREĐENJE ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 16 JUNA 1943 GOD. ŠTABU DVANAESTE BRIGADE ZA KONTROLU PRAVCA OD KOTOR VAROŠI I HVATANJE VEZE SA DVANAESTOM NOU DIVIZIJOM¹

**ŠTAB
I BOSANSKOG N. O. U. KORPUSA**

Br. 50
16. VI. 1943 god.
Položaj

ŠTABU XII NOU BRIGADE

Na položaju

- 1) Primili smo vaš izvještaj od 15 ov. rnj.²
- 2) Vi trebate da budete u stalnoj vezi sa Banjalučkim odredom,³ da kontrolišete sve pravce od Kotor Varoši i ne dozvolite više da Vas neprijatelj iznenadi.

^a **Mijalko Todorović**

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 2/1, k. 875.

² Pomenutim izvještajem Redakcija ne raspolaže.

³ Banjalučki NOP odred u to vrijeme bio je pod komandom Dvanaeste NOU divizije.

3) Svakako trebate da uhvatite vezu sa Štabom XII NOU divizije, a za tu svrhu upotrebite bataljon II KNOU brigade koji se nalazi kod Vas; dokle god ne uhvatite vezu sa Štabom divizije održavajte vezu sa nama.

4) Izvješteni smo od Odreda da se neke četničke grupe nalaze u Zivinicama. Odred bi trebalo na svaki način da te četnike napadne.

5) U vezi pokušaja dezerterstva vi trebate malo veću brigu i kontrolu da povedete nad rekonvalescentima koji su upućeni u vašu brigadu. Za sada možete da uputite samo- borce II i V KNOU brigade u njihove jedinice. Ostale ostavite u vašoj brigadi.

6) Na sektoru Končani i na ostalim sektorima nema nikakvih promjena.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
Osman⁴

K o m a n d a n t
Košta⁵

(M.P.)

¹ Karabegović
⁵ Nad

BR. 31

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
16 JUNA 1943 GOD. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA PRE-
LAZ ZELJEZNICKE PRUGE SARAJEVO — VIŠEGRAD,
KOMUNIKACIJE ROGATICA — PODROMANIJA I IZBI-
JANJE NA KOMUNIKACIJU PODROMANIJA — HAN PI-
JESAK, SELO SOKOLOVIĆI¹**

**STAB
I PROLET. DIVIZIJE**

16. VI. u 16 č.

Položaj

Štabovima:

I PROLETERSKE BRIGADE
III KRAJIŠKE BRIGADE
VII KRAJIŠKE BRIGADE
VI BOSANSKE BRIGADE
MAJEVICKE BRIGADE

Prema operativnom planu Vrhovnog štaba NOV i POJ, sem naše grupe, akciju i prelaz pruge Sarajevo — Višegrad i prodor u Istočnu Bosnu izvršiće i II Proleterska divizija i VII Udarne divizija.

Pomenute dve divizije forsiraće prugu na otketu između Sjetline i Podgraba i nadiraće preko Bogovića ka pl. Romaniji.

Naša grupa forsiraće istu komunikaciju na otketu od Podgraba [do] Mesića i sa te linije otpočeti sa prodorom ka severu.

Sve jedinice —• grupe izvršiće akciju i prelaz pruge noću 17-18 o. m.

Za izvršenje prednjeg

NAREĐUJEMO:

1.— Akcija na pruži i prelaz pruge izvršiće se po kolo-
nama ranijeg naređenog sastava.²

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta pod reg. br. 21/1-5, k. 706 A. Dokumentat je prilično oštećen.

² Vidi dok. br. 38.

2.— Sa pokretom ka postavljenom »zadatku sve brigade otpočeće odmah, mairšovati u toku ove noći i do zore 17 o. m. postaviti se:

Desna kolona na prostoru izvornog dela jKiselog Potoka;

Srednja kolona na prostoru Bare — Debela Međa;

Leva kolona na prostoru Biljeg — Orahovica.

Preduzeti sve mere da pokret ostane u tajnosti. Blagovremeno se osigurati sa dovoljnim brojem što sigurnijih putovođa.

3.— Po izbijanju na određenu prostoriju jedinice da ostanu na terenu što bolje prikrivene, i preduzeti sve mere da se prisustvo naših snaga ne primeti. U sela ne zalaziti; seljake koji naiđu na smeštaje jedinica zadržavati dok se prelaz ne izvrši.

4. — Desna kolona: VI i Majevička brigada dejstvovaće samostalno¹.

Direktive za rad desne kolone:

Prelaz pruge i akciju na prugu izvesti ria oteku Sudići — Mesići. Po prelazu pruge predaniti na prostoru Varošište — Vragolovi, a sa daljim udarom ka severu produžiti noću 18-19 o.m., preći cestu Rogatica — Podromanija, potom postepeno izbiti na prostoriju s. Osovo.

5. — Akciju i prelaz pruge izvršiti:

Srednja kolona na oteku Renovica — Kaljani;

Leva kolona na oteku Derventa — Podgrab (na 1 km istočno od razvaline).

Direktive za rad:

Srednja kolona:

Prva proleterska brigada u toku sutrašnjeg dana ostaće na prostoriji Bare — Butkovići, a III Krajiška brigada na prostoru Bukvica — Debela Međa — Mravinjci. S ove prostorije vršiti izvidanje ka severu i mestima prelaza u cilju obezbeđenja, kao i u cilju prikupljanja što boljih podataka o neprijatelju akcije. Starešinsk» osoblje upoznaće se s terenom i s preglednih osmatračnica doneti odluku o detaljima rada. Za vreme boravka na ovoj prostoriji bočno osiguranje od pravca Goražde — Renovica, tj. prema Barama i Hranjenu, vršiće III Krajiška brigada.

Leva kolona:

Sa svoje prostorije Biljeg — Orahovica takode će izvršiti potrebno obezbeđenje u ovom pravcu, rekognosciranje terena i donošenje odluke za izvođenje akcije. Sem toga, ova kolona vršiće u toku ovog dana, 17 o.m, bočno obezbeđenje od Prače u odnosu na srednju kolonu.

PRELAZ I AKCIJA NA PRUZI

Leva kolona:

VII Krajiška brigada izbice na komunikaciju mosta južno od s. Podgrab noću 17 o.m. u 23 časa. Prethodno obezbediti izbijanje prednjih delova rušenjem i zaprečavanjem ceste i pruge u klisuri, negde u visini linije Derventa — Razvalina Pavlovac. Na izabranom mestu postaviti jaku zasedu koja će biti dovoljna ne samo da obezbedi prelaz svojoj koloni, već ujedno da bude bočno obezbeđenje srednjoj koloni. Ta zaseda — pobočnica mora biti aktivna najmanje do zore, 5 časova, 18 o.m. Radi toga, ako se razvije borba na toj liniji, — po potrebi — zasedu postupno pojačavati i manevrom obezbediti nesmetan rad srednjoj koloni od pravca Prača. Za obezbeđenje od bočnog obilaska sa isevera, potrebne snage postaviti grebenom od Razvaline Pavlovac severno ka k. 954, pa tu liniju postupno produžavati ka brdu Vijenac k. 1025.

U toku dana, 18 o.m., sa brigadom ostati na prostoru Vijenac — Ponor — Ozerkovići. U toku noći 18-19 o.m. preći komunikaciju Podromanija — Rogatica kod Vitanj — Debelo Brdo, a potom nastaviti prodiranje do na prostoriju Pariževići — Smrtići — Sijerci. Za vreme pokreta i smeštaja postaviti potrebna osiguranja, a naročito u pravcu Podromanija i Sokolac, a po izbijanju na krajnju prostoriju preuzeti kontrolu komunikacije Sokolac — Han Pijesak @a planine Kopito.

Srednja kolona:

III Krajiška brigada izbice 17 o.m. u 23 časa na želj. prugu na liniji Streške — Kaljani. Prethodno od te linije pa ka Čememici, negde na najzgodnijem mestu, porušiti prugu, postaviti zasedu, a potom je pojačati na pobočnicu jačine koja će biti dovoljna da obezbedi sa istoka prelaz Prve brigade i diviziske bolnice kod Renovice. Ovo bočno obezbeđenje ima biti aktivno za sve vreme prelaska Prve brigade i bolnice kod Renovice — radi čega stajati u neposrednoj vezi sa I brigadom. Po završenoj akciji i prelazu pruge III Krajiška brigada u toku 18 o.m. izbice i ostati na prostoriji od Gosinja Planine do Rudine k. 927, obezbeđujući se ka severu od pravca s komunikacije i prema istoku od pravca Rogatice. U toku noći 18-19 preći komunikaciju na sektoru Brekovik — Srednica, pa odatle nastaviti nastupno prodiranje do na prostoriju Zakomo — Kalimanići.

I Proleterska brigada sa diviziskom bolnicom i hirurškom ekipom izbice na prugu kod Renovice 17 o.m. u vre-

menu od 23,30 do 24 časa, na tom mestu preći komunikaciju i bez zadržavanja produžiti kroz Donju i Gornju Vinču na prostoriju Osoje — Prevrat. Na toj prostoriji se zadržati u toku dana 17 o.m., isturajući potrebna obezbeđenja ka severu. U toku noći 18 na 19 o.m. preći komunikaciju na najpogodnijem mestu oko Han Stijenice, a potom postupno prema severu do na prostoriju Bereg — Džindići — Sokolovići. Ova brigada odmah će odrediti svoj bataljon za neposrednu zaštitu i staranje oko diviziske bolnice, koji će biti odgovoran za pokret, nošenje i bezbednost ranjenika i bolesnika.

Sve brigade za staranje o pokretu brigadnih bolnica odrediće odmah po jednu četvu koja će biti odgovorna za uredno kretanje i ishranu bolesnika i ranjenika.

5. — Sve brigade po izbijanju na krajnju označenu prostoriju najhitnije će se međusobno povezati i uhvatiti vezu sa ovim. Štabom na liniji Bereg — Džindići. Ovaj Štab kretaće se u srednjoj koloni sa I Proleterskom brigadom.

6. — Prilikom izbijanja na prugu Sarajevo — Višegrad sve jedinice organizovaće sva raspoloživa sredstva i potrebno ljudstvo za što bolje rušenje i uništenje železničke pruge, postrojenja i objekata na njoj. Za ovaj zadatak organizovati specijalne ekipe koje će biti uposlene samo na tom zadatku. U ovoj operaciji onesposobljenje pomenute komunikacije je jedan od najvažnijih zadataka i njegovom organizovanju i izvršenju pokloniti najveću pažnju.

7. — Za vreme izvođenja ovih operacija, a i zbog terenskih prilika, sve do prelaska komunikacije Podromanija — Rogatica, neće imati mogućnosti nabavke hrane, pa u prvo vreme ni za kuvanje. Već je naređeno da se moraju pripremiti rezerve suve-kuvane hrane.

8. — Mobilisati sve borce za sprovođenje potpune discipline pri maršu i stanovanju. Izostajanje i udaljavanje pojedina od svojih jedinica onemogućiti. Kao jednu od mera sprovesti obavezno izdavanje objava svim licima koja po službenoj potrebi se udaljuju od jedinica; ovde se podrazumeva izdavanje objava i za kurire, intendante, komisije za ishranu i si. Zalaženje i stanovanje po selima zabraniti; samo po službenoj potrebi po selima se mogu baviti intendanti i komisije za ishranu. Za izvršenje ovog naređenja biće odgovorni starešine koji za kontrolu istog treba da organizuju sva odgovorna lica. pa i svakog borca. Ne ograničiti se u kontroli ovog samo na svoje ljudstvo, već punu i istu kontrolu sprovesti i u odnosu na sve partizane. Imati u vidu da su mnogi krajevi kroz koje ćemo proći nastanjeni pogorelcima, našim simpatizerima, i u dosta

slučajeva familijama aktivnih boraca naše vojske. U pogledu ishrane i postupaka svaki nepravilan odnos prema stanovništvu strogo i-primerno kazniti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar

Komdiv

(M. P.)

BR. 44

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD 16 JUNA 1943 GOD. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA PRIKUPLJANJE JEDINICA RADI PRELAZA PRUGE SARAJEVO — VIŠEGRAD¹

ŠTAB
I PROLETBRIGADE
Br. 490
16 juni 1943

ŠTABOVIMA BATALJONA I KOMANDAMA JEDINICA

1. — Odmah po prijemu ovog naređenja sve jedinice naše brigade plus Diviziska bolnica i hirurška ekipa izvršiće pokret sa sadanje prostorije na prostoriju Butkovići — Bare, gde će se predaniti da bi se u toku noći 17/18 o. m. prešla pruga na sektoru Renovice i nastavio pokret dalje na sever².

2. — Sve jedinice odmah po prijemu ovog naređenja izvršiće pokret ubrzanim maršem do Hladnog Brda. Na Hladnom Brdu izvršiće se najhitnija koncentracija brigade, formiranje kolone i pokret.

3. — Pravac pokreta i raspored jedinica:

Brigada će se kretati sledećim pravcem: Hladno Brdo — Borovici — Butkovići. Po dolasku na sektor Butkovića sve jedinice će se razmestiti u šumama južno i na sektoru toga sela, nastojeći da su jedinice što bolje rastresene.

Raspored jedinica:

Kolona će se formirati sledećim redom: I bataljon, II bataljon, štab Brigade i Štab Divizije, III bataljon, Brigadna bol-

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 25/2, k. 709.

² Opširnije viidi u dok. br. 43.

nica, Diviziska bolnica, u pratnji VI bataljona, intendantura, Četa pratećih oruđa i IV bataljon kao zaštitnica.

Diviziska bolnica se nalazi na Hladnom Brdu, gde će je preuzeti VI bataljon, formirati u kolonu i po' prolasku odgovarajućih jedinica stupiti na određeno mesto. VI bataljon će se starati o pravilnom pokretu i transportu Diviziske bolnice.

III bataljon će odrediti jednu četvu koja će rukovoditi pokretom i transportom Brigadne bolnice.

4. — Lijevo od nas na sektoru Orahovice u toku sutrašnjeg dana nalaziće [se] VII Krajiška brigada. Desno od nas na sektoru Bukvice nalaziće se III Krajiška brigada.

5. — Po dolasku na određenu prostoriju I i II bataljon će izvidati i obežbeđivati sektor od pravca severa.

6. — Pokret se mora sprovesti u najvećoj tajnosti. Blagovremeno se snabdeti potrebnim vodičima. Ukoliko se naiđe na seljake, kako na mestu stanovanja tako i usput, povesti ih sa sobom. Marš organizovati tako da nijedan borac ne zaostane. Svaka jedinica mora biti kompaktna celina. Prethodnica brigadne kolone mora isturiti potrebna obezbeđenja unapred. Budnost naročito pooštriti približavanjem na određeni sektor gde su se fna Orahovici) pojavile već izvesne neprijateljske snage.

Detaljno naređenje o prelazu pruge, mestu i načinu kao i o daljem zadatku jedinice će dobiti u toku sutrašnjeg dana.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab brigade:

Politkomesar

Komesar

BR. 45

IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME KRAJIŠKE BRIGADE OD 1C JUNA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE NOU DIVIZIJE DA BRIGADA OSTAJE U SASTAVU UNSKE OPERATIVNE GRUPE¹

STAB VIII KNOU BRIGADE

Prepis

Dne 16 juna 1943 g.

ŠTABU IV NOU DIVIZIJE

Položaj

Prema naredenju² Štaba II Bos, korpusa od 30 maja t. g. naša brigada trebalo je da se povrati u sastav krajiških brigada. Prethodno smo dobili naredenje od Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, preko Unske grupe, da mi za kratko vrijeme treba da izađemo iz sastava Unske grupe.

Međutim uslijedilo je drugo naredenje Glavnog štaba Hrvatske po kome mi trebamo da se zadržimo na ovome terenu i u sastavu Unske grupe do daljeg naredenja Gl. štaba Hrvatske. Mi smo tražili da pođemo u sastav naše Divizije, ali prema naredenju Glavnog štaba mi smo zadržani. Mi smatramo da je potrebno da se to pitanje treba što prije riješiti bar da bismo znali tačno šta i kako treba da radimo³. Ako treba da što prije predemo u sastav naše Divizije, onda o tome treba izvijestiti Glavni štab Hrvatske, jer oni smatraju da mi bez njihovog naredenja ne možemo napustiti Unsku grupu.

Pitanje našeg rada i naših zadataka koje smo dobili od vas⁴ i operativnih planova Glavnog štaba Hrvatske bilo je sporno pitanje koje se eto ni do danas nije riješilo. To pitanje ipak nije niukoliko kočilo naše zajedničke vojničke planove, ali gledajući na specijalne zadatke koje je imala ova brigada u Krajini, nas je u velikom procentu onemogućilo, baš radi suvišnog angažovanja naše brigade za vojničke operacije. Potrebno je

¹ Prepis originala, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/3, k. 775.

² Vldi tom IV, knji. 13, dok. br. 131.

³ Vidi dok. br. 60.

⁴ Odnosi se na organizaciono učvršćivanje Brigade i mobilizaciju ljudstva u Narodnooslobodilačku vojsku.

da se to pitanje što prije riješi, to jest da li ostajemo i dalje ovdje ili da predemo u vaš sastav.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Avdo Ćuk⁵ s. r.

V. D. zamjenika komandanta
Sava® s. r.

Da je prepis vjeran svome originalu tvrdi

(M. P.)

Sekretar IV NOU divizije
Bokan Branko

BR. 46

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE BRIGADE OD 16 JUNA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUŠA O SITUACIJI NA TERENU TESLICA I KOTOR VAROŠI¹

ŠTAB XII KNOU BRIGADE

Broj si.

Dana 16 juna 1943 god.

ŠTABU I BOS. KORPUSA

Položaj

Usljed nepoznate vojničke situacije kod II i V brigade, tj. nepoznato je da li ima naših snaga na cesti Pribinić — Teslić, predložimo da se bolnica privremeno smjesti u Palivuku dok se situacija kod V i II malo ne raščisti, dok ne bude malo ja-snije. U tom slučaju mogli bi ovaj bataljon II brigade, koji se nalazi ovdje, uputiti kao zaštitu bolnice.

Po nekim neprovjerenim vijestima izgleda da neprija-telj ima jačih snaga u Blaitnici, što nije daleko od Očauša. Za

⁶ Narodni heroj Avdo Ćuk. Poginuo 1943 god. između Vodenice i Bosanskog Petrovca kao politički komesar brigade.

⁸ Kesar

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 7/4, k. 875.

sada izgleda da naših snaga nema prema Tesliću, tj. u Buletiću, gdje je ranije II brigada držala položaj. Priča se da su jučer vođene borbe u Čečavi. Drugovi iz II brigade koji su stigli ovdje pričaju da su trebali da se skoncentrišu zajedno sa V brigadom u Šnjegotini. Iz ovoga bi se dalo zaključiti da su V i II brigada orijentisane u pravcu Jošavke i postoji vjerovatnost da su se prebacile neprijatelju iza leđa.

Nijemci koji su jučer prešli kroz Maslovare pričali su da će jedna njihova kolona proći kroz Očauš, međutim do sada još nisu primijećeni.

Veze sa Štabom XII divizije još nema.

Primijećeno je da se bolesnici koji se otpuštaju iz bolnice po nekoliko dana potucaju po selima i ne mogu da stignu do svojih jedinica. Usput navraćaju u kuće, jer su gladni. Među njima ima i teških bolesnika koji nisu sposobni za pokret. Usto se puštaju bez zaštite. Pored toga što mogu usput nastradati, ovo daje lošu sliku i politički slabo djeluje na ovaj kraj. Trebalo bi skrenuti pažnju drugovima iz bolnice da na ovaj način i bez zaštite, kao i dobrih sprovodnika, ne otpuštaju bolesnike. Budući da nema ve[zel sa II i V brigadom ovi bolesnici se upućuju XII i ova je brigada već preopterećena i postaje nepokretna. Trebalo bi obustaviti otpuštanje bolesnih dok se ne uspostavi veza sa njihovim jedinicama.

Mi ćemo odavde nastojati da što prije uspostavimo vezu sa divizijom i sa II i V brigadom.

Stanje na ovom sektoru za sada je mirno. Neprijatelj koji je jučer prošao kroz Maslovare vršio je pljačku po selu i otjerao nekoliko seljaka. U pljački su se naročito isticali četnici.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar

Načelnik Štaba
XII divizije

Komandant
M.²

Petar Mećava

**NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU BRIGADE OD 16
JUNA 1943 GOD. ŠTABU DRUGOG BATALJONA ZA ZA-
BUŠAVANJE KOMUNIKACIJE KOTOR VAROŠ — TESLIĆ¹**

STAB XII KNOU BRIGADE

Broj s-l.

Dana 16 juna 1943 god.

ŠTABU II BATALJONA OVE BRIGADE

Položaj

Štab I Bos. NOU korpusa naredjenjem svojim od danas, 16 ov. mj., dostavio je sljedeće:²

»Kako su prepreke na komunikaciji Kotor Varoš — Teslić kroz šumu Borja [Pl.] otklonjene, zasjede sklonjene i srezane sa ceste, to je najhitnije potrebno tu komunikaciju što prije ponovo zarušiti. U tu svrhu mogu se mobilisati seljaci iz okolnih sela i uz pripomoć vojske što prije izvršiti taj zadatak.«

Dostavljajući prednje naređujemo: da taj bataljon mobiliše ljudstvo preko< odbornika i narodne vlasti, mobiliše što više ljudstva i da još u toku ove noći na pogodnom mjestu zaruši što više cestu obaranjem debelih stabala, prekopavanjem ceste itd. Za ovaj posao odrediti jednu četu koja će vršiti nadzor nad rušenjem stabala i koja će prepatrolirati do Bebe i Klupe pomoću jačih patrola i ispitati situaciju na sektorima s onu stranu Borja (Pribinić, Klupe, Bebe, Liplje itd.) Ovo se sve može učiniti pomoću mještana. Sve ovo u vezi sa saznanjem ma šta o našim snagama na pomenutim sektorima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Folitkomesar
otsutan

Komandant

P. S.³ prepreke zavući što dublje u šumu.

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/1, k. 875.

² Vidi dok. br. 42.

³ Sljedeći tekst je naknadno dopisan na mašini, latinicom.

BR. 48

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE BRIGADE OD 17 JUNA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O POKRETIMA NEPRIJATELJSKIH KOLONA IZ KOTOR VAROŠI¹

STAB XII KNOU BRIGADE

Broj sl.

Dana 17 juna 1943 god.

ŠTABU I BOS. NOU KORPUSA i
ŠTABU XII NOU DIVIZIJE

Položaj

Danas 13 ov. mj. rano ujutru neprijatelj² je izvršio pokret u jačini od oko dvije bojne iz K[otor] Varoši u tri pravca i to: jedna kolona preko Tešića uz Uzlomac, druga kolona preko Savića uz Uzlomac i treća kolona preko Garića uz Uzlomac. Posljednje dvije kolone spojile su se u samom Uzlomcu i spustile se na Bisticu (pješađija) lipljanskoj crkvi. Prva kolona izašla je na čuke iznad Karača. Ukoliko se saznaje, imaju 4 topa koji su zanoćili na položajima iznad Liplja pri samom Uzlomcu. Put kroz Uzlomac kojim su kolone prešle obezbijeden je zaštitnicom koja se nalazi na Uzlomcu iznad Garića.

Pretpostavljajući da će neprijatelj Uzlomcem i selima ispod Uzlomca krenuti prema Maslovarama, postavljena mu je zasjeda na čukama kota 982 i 762, međutim neprijatelj se bacio lijevo prema Lipiju i Karaču. Do sukoba između naših snaga i neprijatelja danas uopšte nije došlo.

Prema dosta pouzdanim vijestima saznaje se da [je] jedna neprijateljska kolona³ jačine tri satnije krenula iz K. Varoši prema Skender Vakufu. Dalji podaci o pomenutoj koloni nepoznati su nam. Pokreta iz K. Varoši od strane neprijatelja prema Obodniku danas nije bilo. Prema izvjesnim obavještenjima saznaje se da će 14 ov. mj. neprijatelj vršiti pokret iz K. Varoši prema Obodniku.⁴

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 8/4, k. 875.

² Vidi dok. br. 161.

³ Vjerovatno se odnosi na jedinice 114 njemačke divizije koje su izvodile akcije na ovom području. Vidi dok. br. 161 i 173.

⁴ Isto

Pretpostavljamo da snage neprijateljske koje su se uputile niz Uzlomac prema Lipiju i Karaču mogu izvršiti napad na snage V i II brigade, a ujedno i da izvrše pokret iz K. Varoši u pravcu Obodnika i Maslovara. Zadatak ove brigade za sutra je sljedeći; kontrola Uzlomca i spuštanje daljih dubinskih patrola prema neprijatelju. Kontrola sektora od Obodnika pa do iznad same K. Varoši i kontrola međuprostora između Obodnika i Uzlomca.

Ukoliko neprijatelj ne izvrši pokret rano ujutro na dan 14 ov. mj. iz K. Varoši prema Obodniku ili sa Uzlomca prema Maslovarama, jedan bataljon ove brigade dobiće zadatak da krene preko Uzlomca za neprijateljem u pravcu Lipija ili Karača s time da zada udarac neprijatelju s leđa i da stvori povoljniju situaciju V odnosno II brigadi.

U slučaju neprijateljskog pokreta iz K. Varoši prema Obodniku ili sa Uzlomca prema Maslovarama zadržavaćemo' ga i povlačiti se prema predviđenom planu.

Štab XII divizije premjestio se iz Maslovara u Klupe.
Prednje se dostavlja radi znanja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar

Komandant
M.^B

⁵ Petar Mećava

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU
KORPUSA OD 19 JUNA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU
NOV I PO HRVATSKE O KOORDINACIJI DEJSTVA KRA-
JIŠKIH I HRVATSKIH JEDINICA I SITUACIJI U CEN-
TRALNOJ BOSNI¹**

**ŠTAB
II BOSANSKOG NOU KORPUSA**

Br. 44
19-VI-1943 g.

GLAVNOM ŠTABU NOV I POH

Položaj

Primili smo vaš prvi dopis, dodijeljeno nam oružje i sanitetski materijal.

I mi uvidamo da su četničke bande Sjeverne Dalmacije, odnosno Kninske Krajine, ozbiljan neprijatelj i najorganizovaniji četnički centar na prostoriji našeg i vašeg operativnog područja.

Priznajemo i to da od početka saradnje krajiških i hrvatskih snaga na kninskom sektoru nije bilo najboljeg sadejstva. Četničke bande su ovo koristile te su sa svojim grupisanim snagama povremeno ugrožavale vaš gračačko-zrmanjski sektor i naš grahovsko-livanjski sektor, proširujući poslije *otanzive* svoj uticaj na Cetinsku dolinu i Livanjsko Polje.

Da bi se postigla bolja koordinacija naših i vaših snaga na tome sektoru, stavili smo u zadatak² našim jedinicama, koje se nalaze u Grahovsko-Livanjskom Polju, da održavaju redovnu vezu sa Štabom kninskog sektora i jedinicama Dalmatinske grupe odreda, te da sadejstvuju kad je to moguće.

Prema naređenju V. Š. uputili smo još jednu našu udarnu grupu³ sastavljenu od snaga IV divizije na prugu Sarajevo — Konjic, gdje će prihvatiti naše snage koje se probijaju od Kalinovika. Drug Arso,⁴ Lolo⁵ i Vlado⁶ nalaziće se sa ovom grupom,

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/1-5, k. 456.

² Vldi dok. br. 16.

³ Vidi dok. br. 22.

⁴ Jovanović

⁶ Narodni heroj Ivo-Lola Ribar. Poginuo 27 novembra 1943 god. na Glamočkom Polju.

⁶ Zečević

Naše jedinice u Centralnoj Bosni u posljednje vrijeme bile su aktivnije.⁷ U borbama kod Prnjavora V Kozarska brigada zaplijenila je 3 haubice, 2 t.m., 6 pm. Neprijatelj je imao veće gubitke u mrtvim i ranjenim a zarobljeno 47 nep. vojnika, oboren je jedan njemački avion.

Jedinice V divizije potukle su kod Travnika jednu njemačko-domobransku kolonu.⁸ Neprijatelj je imao 250 mrtvih Njemaca i domobrana i 90 zarobljenih. Zaplijenjena je veća količina oružja i municije, od čega 17 njemačkih mitraljeza »šaraca«. Uništena su 2 kamiona i jedna borna kola.

Pošto još nismo uspjeli nabaviti radio stanicu, molimo vas da nas i ubuduće imate u vidu za jednu ispravnu stanicu.

Šaljemo vam jedan primjerak proglasa koga je ovaj Štab izdao borcima i narodu Bos. Krajine i ob. izvještaj našeg ob. centra.

Uz drugarski i borbeni pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
otsutan

Komandant
S.⁹ Rodić

⁷ Vidi dok. br. 5.

⁸ Vidi dok. br. 19 i 26.

⁹ Slavko

BR. 50

**ZAPOVIJEST ŠTABA DVANAESTE NOU DIVIZIJE OD 19
JUNA 1943 GOD. ŠTABU PETE I DVANAESTE BRIGADE
I BANJALUČKOM NŌ PARTIZANSKOM ODREDU ZA NA-
PAD NA ČETNIKE NA SEKTORU ŽIVINICE, RAĐICI, JA-
VORANI, BOKANI I MOKRI LUG¹**

**ŠTAB
XII NOU DIVIZIJE**
Dana 19 juna 1943 god.
Položaj

Strogo povjerljivo!

**ŠTABU V i XII KNOU BRIGADE i
BANJALUČKOM PARTIZANSKOM ODREDU**

Štab ove divizije odlučio je da likvidira neprijateljska gnijezda Zivinice, Rađići, Javorani, Bokani i Mokri Lug. Na ovome sektoru nalaze se četničke bande Laze Tešanovića,² koje se prema nekim podacima prikupljaju u cilju da vrše napade na naše bolnice, štabove i kurire.

Svaki naš borac treba da zna da je Lazo Tešanović napravio prvu i najveću izdaju u Krajini, napravivši sporazum sa Talijanima u Deralama. Narod Podgrmeča protjerao ga je kada je pokušao da stvori izdajničku četničku četvu. Sada ovaj bandit kukavički organizuje svoje bande za napade prvenstveno na naše bolnice i ranjene drugove. On je zajedno sa Radom Radićem³ glavni krivac za smrt naših krajiških proletera i za smrt dr Mladena Stojanovića,⁴ junaka i vođe ustanka u Krajini. Za sve ove zločine treba ovaj bandit da iskusi pravednu kaznu narodnog suda.

Cilj ove akcije jeste brzim, iznenadnim, dubokim i obuhvatnim napadima uništiti ova neprijateljska uporišta i istrijebiti što više četničkih bandita, njihovu imovinu rekvirirati, ali ne ostaviti četničke familije bez neophodno potrebnih živžnih namirnica.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/1, k. 875.

² Lazar Tešanović, 1946 god. ubijen kao odmetnik od organa narodne vlasti.

³ Rade Radić, 1946 god. osuđen na smrt prilikom suđenja Draži Mišailoviću.

⁴ Narodni heroj dr Mladen Stojanović, komandant Drugog krajiškog NOP odreda. Aprila 1942 god. ubili ga četnici u bolnici u Jošavki.

Podaci o neprijatelju

Ukupne snage neprijatelja na ovome sektoru iznose oko 350 pušaka, sa jednim teškim i 7 puškomitraljeza. Sve ove snage čine takozvanu Vrbasku četničku brigadu. Podijeljene su u dva bataljona. Ljudstvo I bataljona sastavljeno je iz sela Javorana, Lipovca, Popovca, Ljubačeva i Memića. Komandant ovog bataljona jeste neki Mladen Milanović, bivši policajac. Ljudstvo II bataljona jeste iz Čukovca, Radića, Kostića, Vagana i Borka. Glavnina I bataljona nalazi se u Čukovcu, gdje se nalazi i štab bataljona i komanda opštine Skender Vakuf. Štab I bataljona nalazi se u kući Vase Đurašinovića u Čukovcu. Štab II bataljona nalazi se u Kostićima u kući Mile Gagića. Glavnina ovoga bataljona nalazi se takođe u Kostićima.

Štab Laze Tešanovića nalazi se u Popovcu sa 30 svojih ljudi. Održavaju vezu sa garnizonima u Banja Luci i Kotor Varoši. Postoji vjerovatnost da se na ovome sektoru nalaze i neki dijelovi razbijenog Manjačkog četničkog odreda. Položaje drže iznad sela na padinama Čemernica [Pl.]

Za izvođenje ove akcije

N a r e đ u j e s e

XII KNOU brigada krenuće sa sadašnjih svojih položaja Borak — Grabovica 21-og ovog mj., u 2 sata ujutru, preko Skender Vakufa za Šolaje. Zadržaće se na položajima šolaji — Kostići.

Banjalučki partizanski odred krenuće 21-og ovoga mj., u 2 sata ujutro, sa položaja Boraik preko Skender Vakufa — Borkana i izbiti u Kostiće na kotu 788.

V KNOU brigada sa tri svoja bataljona krenuće sa sadašnjih položaja i izbiti na liniju Ježića •— Gornje Orahovo — Podstazom — Ježevac. Pokret će izvršiti 20 ovog mj. u 2 sata ujutru. Jedan bataljon ostaviće u Borcima, s tim da kontroliše i zatvara pravac Kotor Varoš — Maslovare i Kotor Varoš — Šiprage. Za dolazak na određene položaje mogu se koristiti dva prelaza, tj. most u Vrbanjcima — ali samo u toku noći i sa obezbjeđenjem •— i most u selu Borcima, 4 km uzvodno od stanice Obodnik,⁵ koji je upotrebljiv samo za pješake.

Na liniji Viševica ostaviti jedan bataljon za koordiniranje sa bataljonom u Borcima, odnosno u Obodniku, i za patroliranje do Ježiće.

21-og ovog mj. u 3 sata ujutru krenuti preko Zivinice i dostići liniju Viševice •— Radići. Vezu lijevo održavati sa NOPO B.

Bataljon koji kreće za Viševice ostaviće jednu četu u Zivinicama, gdje će se nalaziti I Štab divizije.

⁵ 2. st. Obodnik

Na liniji Solaji — Koštici — Radići — Zubovići — Viševice ostaće se tokom 22 ovog mj.

23 ovog mj. izvršiće XII brigada pokret u pravcu Mokri Lug — Brijegovi — Baljvine, pokušati uhvatiti vezu sa VI brigadom preko Vrbasa. XII brigada krenuće preko Bočca u Agino Selo — Krmine, ovaj pokret izvršiti će 24 ovog mj.

24 ovog mj. Banjalučki partizanski odred krenuće preko Otlovića i Čukovca u Javorane.

Istog dana, tj. 24 ovog mj., V brigada krenuće sa dva bataljona u Vagan i Javorane.

Štab divizije nalaziće se 24 ovog mj. u Vaganu.

Za čitav ovaj period vremena davače II KNOU brigada jedan bataljon za direktnu zaštitu bolnice u Palivuku i patroliranje prema Bjelobučju i Vlašiću [Pl.]. Sa ostalim snagama brigade kao i sa Prnjavorskim partizanskim odredom vršiće samostalno pokrete na sektoru Maslovare — Liplje — Karač — Šnjegotina — Ladevac — Bebe — Klupe — Pribinić — Očauš. Uzeti u kombinaciju zasjedu na Bukviću⁶ i Borju [Pl.] zahvatanje ostataka Maslovarske četničke čete. Povremeno održavati vezu sa Štabom divizije, preko bataljona V brigade u Borcima. Odmah pristupiti zarušavanju ceste — Maslovare — Klupe. Za ovaj posao prisilno mobilisati seljake iz Lipnja, koji su ovu cestu raskršili za prolaz njemačke vojske.

Pošto su sve snage dužne da doture sve veće količine žita bolnici, Štab BPO, kao i štabovi V i XII brigade piostaraće se da organizuju karavane od žita koje će se rekvirirati u tim selima od četničkih familija.

BPO staviće bacač sa minama na raspolaganje V KNOU brigadi.

BPO daće 21 ovog mj. 10 kurira partizana, dobrih poznavalaca terena na kome će se voditi akcije i to: V brigadi 5, XII 4 i Štabu divizije 1.

Paljenje neprijateljskih kuća ne dolazi ovoga puta u obzir i toga treba da se pridržavaju svi štabovi.

. Prilog: spisak četnika Laze Tešanovića iz sela: Javorana, Ljubačeva i Memića.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Žarko⁷

Načelnik Štaba
Mirko⁸

Komandant
Šoša⁹

Pošto je po istom postup. u akta Sekr. **Pero**

⁶ Vjerovatno Buletić

⁷ Zgonjanin

⁸ Pekić

⁹ Josip Mažar

**PISMO POLITIČKOG KOMESARA DRUGOG BOSANSKOG
NOU KORPUSA OD 20 JUNA 1943 GOD. KOMANDANTU
DRUGOG BOSANSKOG KORPUSA O SITUACIJI NA LI-
VANJSKO-GLAMOČKOM SEKTORU¹**

20-VI 943 god.

Draže Slavko,²

juče sam se zadržao u Stekerovcima gdje je stigao i Nemanja.³ Trebali srno da se sastanemo sa Štabom Glamočko-livanjskog odreda, međutim svi su članovi Štaba bili otišli na teren osim političkog komesara Lopičića.⁴ Komandant Matić⁵ zajedno sa Gojkom Rodićem⁶ otišao je na sektor Sajkovačkog bataljona a zamj. komandanta Nikola Bojinović, krenuvši u akciju sa Udarnim bataljonom na Hrblijinu, nesretno je poginuo od ustaške zasjeđe u Dubravi. Četa Udarnog bataljona koja se kretala sa pokojnim Nikolom iznenađena (jer se kretala bez obezbjeđenja) nije prihvatila borbu, i zahvaljujući zaštitnici Štaba X divizije, koja je naišla u taj čas i primila borbu, neprijatelj je bio protjeran sve do na domak samog Glamoča. Drug Nemanja je prenio pokojnog Nikolu u Stekerovce, gdje smo ga juče svečano sahranili uz prisustvo vojske i naroda. Eto vidiš, još jedan težak gubitak radi puke neopreznosti koji je mnogo pogodio ovaj bataljon i čitav narod u ovome kraju.

Sinoć smo održali sastanak u Štabu odreda, gdje sam dobio tačan uvid u stanje tog odreda. Prisutan je bio i Pantoš⁷ koji je stigao iz Dalmacije. Prema njegovom izvještaju i izvještaju Koste Pajčina⁸ postoje sve mogućnosti da se u vrlo kratkom roku stvori livanjska četa (uglavnom od muslimana i Hrvata) koja bi sa Cincara vrlo uspješno mogla da djeluje na cesti Glamoč — Livno i oko Livna. Ona bi isto tako vrlo dobro došla na Cincaru radi hrbinske bande i omogućila lakše djelovanje i uspješnije Glamočkom udarnom bataljonu. Oko Livna već se nalazi 10—15 naoružanih ljudi koje samo treba

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 4/1-4, k. 459.

² Rodić

³ Vlatković

⁴ Janko

⁵ Dragan Matić

⁶ Umro 1950 godine. ¹

⁷ Mirko

⁸ Poginuo u toku NO rata.

okupiti a i ostali bi se vrlo brzo okupili kada bi ih neko imao da prihvati na Cincaru. Zato smo se sporazumjeli da jedan vod Gl. ud. bataljona bacimo na Cincar, popunivši ga sa dobrim i sigurnim borcima (da ne bi podivljao) koji bi ujedno bio u jezgru te čete. Isto tako je potrebno da Dalmatinci upute Glamočkom odredu druga **Kutlešu**, koji je najpopularniji čovjek u okolici Livna i to baš u tim selima iz kojih treba stvoriti tu četvu a to su: **Grborezi, Bila, Dobro, Podhum, Zabrišće i druga**. Oni su to i obećali, a ukoliko naiđe drug **Milić**,⁹ ti mu to napomeni. Ustaše pokušavaju da izvrše mobilizaciju u okolici Livna, ali narod izbjegava i ukoliko ustaše pridu prisilnoj mobilizaciji, prema izvještaju drugova postoji mogućnost još većeg priliva u naše redove i stvaranja nekoliko četa. Politički su ta sela vrlo bliska nama ali tamo nema nikakvog političkog rada. To bi trebalo razgovarati sa **Starim**,¹⁰ kako bi iskoristili taj ogromni rezervoar ljudstva.

O Sajkovačkom bataljonu nisam dobio tačan izvještaj ali **Pantoš** tvrdi da u njemu nije bilo osipanja o kome je bila riječ.

Inače stanje u tom bataljonu nimalo još ne zadovoljava i treba daleko veću pažnju mu posvetiti i veću kontrolu i uvid imati o njemu. U prvom redu on ne vrši gotovo nikakvih akcija iako postoje sve mogućnosti da uspješno djeluje protiv **Cu-čuzovih četnika**. Međutim izgleda da na taj bataljon ima selo utjecaj i da se u njemu vodi vjerska politika na zaoštavanje odnosa prema četnicima. Tu naročito treba obratiti pažnju na **kom. bat.** Marka Mihajlovića, koji ne pokazuje naročitu volju da aktivizira taj bataljon i da zaoštri kod boraca to pitanje. Zamj. kom. prema izvještaju je vrlo dobar. Politički komesar prema izvještaju može da zadovolji a također i zamjenik. Košta Pajčin bi poradio na mobilizaciji i radu u tom bataljonu za sada. Inače odnosi u Štabu bataljona su vrlo dobri.

Što je najopasnija stvar, izgleda da se borci tog bataljona sastaju sa četničkim patrolama i razgovaraju. Ja sam najozbiljnije skrenuo pažnju polkomu odreda na to stanje i dao mu zadatak da se bataljon pod svaku cijenu aktivizira.

U Štabu Glamočkog bataljona morali smo da izvršimo izmjene kako bi se popravilo stanje. Komandant bataljona prema izvještaju je vrlo dobar **Kade Stevandić** i vrlo aktivan. Međutim zamj. kom. bataljona **Dimitrije Ninković** uopće ne zadovoljava. Mrtav, neinicijativan, neuticajan. U akcijama na Hrblijini pokazao se slab, a također u njegovom prisustvu poginuo je **Nikola Bojinović** a on nije uspio da baci u borbu četvu. Zato smo

⁸ Maks Baće

¹⁰ Đuro Pucar

riješili da za zamjenika postavimo dosadašnjeg polkoma **tog** bataljona **Radu Polica**, koji će na vojničkoj dužnosti bolje odgovoriti, a za polkoma dosadašnjeg zamj. polkoma **Dušana Kovačevića**,¹¹ za zamjenika polkoma **Puzigaću Jovu**.

Ljudstvo ovog bataljona je vrlo dobro, ali baš uslijed gotovo nikakvog pol. [itičkog] i vojničkog života i ne vodeći računa o kvalitetima komandnog kadra ono ne dolazi do izražaja. Ja sam skrenuo pažnju polkom. odreda da se svestrano treba pretresti sav komandni kadar, vodeći računa da za vojne starješine do desetara budu sigurni, hrabri, uticajni i provjereni borci.

Dao sam detaljne direktive o njihovom budućem radu na vojničkoj i političkoj aktivizaciji odreda.

Na mjesto Nikole Bojinovića složili smo se da dođe **Pantoš** kao najuticajniji drug u ovome kraju. Politički komesar drug **Lopičić** mislim da će svakako zadovoljiti i da će se popraviti „ stanje u ovom odredu njegovim dolaskom.

Jutros smo dobili izvještaj od Štaba Glamočkog bataljona da su sinoć oko 8 h naveče udarili na Pribelju oko 200 Drenovičevih četnika u namjeri da se spoje sa Hrblijinom i Dubravom, četa koja je bila između Pribelje i Dubrave nije prihvatila borbu već se povukla iznad Prijana. Mi jutros krećemo pa ćemo na licu mjesta da vidimo šta je na stvari.

Mislim da je apsolutno potrebno da se III bat. VI brigade povрати na mrk.¹² sektor i da ti bat. dublje zadru u taj sektor kako bi se onemogućilo Drenovićevoj bandi da se povezuje sa Hrblijinom i nesmetano vršijari.

Čišćenje na Hrblijini nije imalo izgleda rezultata. Na to čišćenje da su reagirale ustaške bande iz Kupresa i Glamoča. Nemamo tačnog izvještaja da li su došli u Blagaj, ali prema nekim izvještajima tako stoji. Glamočke ustaše koji su potekli u pomoć odbijeni su uz neznatne gubitke i tom prilikom, kao što sam naveo, poginuo je Nikola Bojinović.

Prema izvještajima iz Vakufa izgleda da je veliko vrenje među domobranima koji su stavljeni pod njemačku komandu. Izgleda da je V divizija razoružala dvije satnije.¹³ Velike su simpatije porasle za partizane. Izgledi su da bi se veći broj domobrana predao, samo treba uhvatiti čvrst kontakt sa njima. Neki dan je izašlo iz- Vakufa nekoliko domobrana i predalo se.

¹¹ Poginuo u Šestoj ofanzivi 1944 god. kod s. Rilić (kod Kupresa) kao politički komesar Četvrtog bataljona Devete krajiške brigade.

¹² Mrkonjički

¹³ O borbama Pete NOU divizije nia ovom sektoru vidi u dok. br. 26 i 85.

Treba reći Starom da je nužno da Štab II korpusa izda jedan letak domobranima, i da ga Ilija¹⁴ i Skender¹⁵ sastave, i da se što prije razbaca. Drugarica Zora će Starom poslati podatke o stanju domobrana i vrenju među njima kao podatke uz letak. Toliko za sada.

Drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Veljo¹⁶

BR. 52

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE
OD 20 JUNA 1943 GOD. POTCINJENIM JEDINICAMA O
NEPRIJATELJSKIM GARNIZONIMA U ISTOČNOJ BOSNI
I ZAPOVIJEST ZA RAZMJEŠTAJ NA PROSTORIJI RA-
KITNICA—VJETRENIK—SOKOLOVIĆI¹**

**STAB
I PROLETBRIGADE**

Br. — 491

20 juna 943

ŠTABOVIMA BATALJONA I KOMANDAMA JEDINICA

Situacija:

Naša Divizija uspostavila je vezu sa jedinicama Nar.-osl. vojske i partizanskih odreda na sektoru Šekovići — Majeвица. Na tom sektoru operišu: jedan bataljon Majeвиčke brigade (jačine do 300 boraca), jedan bataljon VI Bosanske brigade (jačine do 300 boraca), Šekovički partizanski odred, jačine do 400 boraca, i Sremska brigada,² jačine 1.000 boraca.

Pre izvesnog vremena neprijatelj je priredio ofanzivu® na ove naše snage. Ofanziva nije uspjela. Neprijatelj se povukao.

Došen

¹⁶ **Kulenović**

¹⁶ **Stojnić**

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 26/2, k. 709.

² Prva vojvođanska NOU brigada

³ Vidi dok. br. 132 i 135.

Naše jedinice su zauzele Srebrenicu i Bratunac.⁴ Srebrenica je zapaljena. U toku ove ofanzive prebeglo je našim jedinicama 25 oficira iz Kladjna sa logornikom na čelu.

U toku poslednjih dana spustila se nova engleska misija (od 3 člana) kod naših jedinica na sektoru Šekovići — Majejica (jedan od članova te misije, je naš zemljak Ličanin⁵ — španjski dobrovoljac).

Drugovi sa sektora Šekovići — Majejica uputili su prvi poklone našim jedinicama u susret (nešto džempera i čarapa).

Podaci o neprijatelju: Sokolac — Podromanija: jedna bojna domobrana i 250 ustaša. Na Podromaniji se nalaze velika slagališta hrane i municije. — Žljebovi: nema posade. Kut: žandarmerijska stanica. — Kram: jedna satnija ustaša. — Knežina: deset ustaša i nešto milicije (1 p. mitraljez). — Olovo: male ustaške snage. Takođe na Ploči i u Vlasenici. — Donje Babine: deset vojnika i 1 p. mitraljez. Katić Brdo:⁶ straža i 1 bunker. — Sarajevo: nema većih snaga. — Rogatica: manje snage: 3—400 domobrana. — Žepa: milicija, — Ergele Borike: manja posada. — Duž Drine ustaške snage.

Četničke snage: Na sektoru istočno od drumu Sarajevo — Han Pijesak — Vlasenica, uglavnom na Devetak Pl., nalaze se sledeći četnički vođi: Dobrica Đukić sa 20 vojnika, Drago Mitrović (neutralan, traži saradnju sa nama, jedini pošten od svih po obaveštenjima), Stojanović, Simić, Đerić, Planinčić, Aćim Babić (oko 30 ljudi) traži kontakt s nama, Radivoje Korić (otvoreni saradnik sa ustašama — zlikovac), Sava Derikonja (ima 1—800 vojnika rasturenih po kućama — prema obaveštenjima taj broj može da mobilize) raspolaže sa 8 p. mitraljeza i 2 teška bacača.

Oko 40—50 oficira prebeglo je iz Crne Gore i Hercegovine. Među njima se nalaze Bačević, Ostojić (ćika Branko) i Momčilović (izgleda da je i Draža sa njima). Sektor Derikonjin (gde se nalaze i ovi oficiri) je zapadno od gore pomenutog drumu. U selu Šabancima prema Rakovoj Nozi, u kući Stojanovića, nalazi se Štab toga Korpusa sa izvesnim brojem oficira. U selu Vranj kod Kailauzovića nailazi se Štab Derikonje u pratnji jedne čete (15—20 vojnika sa dva p. mitraljeza). U selu Zunovi u Porovćanskoj kući nalazi se Štab četničke Vlaseničke brigade. Na tom sektoru nalazi se i četnički vođa B. Radović sa nešto četnika, od kojih je svega deset za borbu protiv nas.

2. — Raspored i zadaci naših jedinica: VII Krajiška brigada nalazi se na sektoru Smrtići — Sijerci. Ona će dobiti za-

¹ Vidi dok. br. 248.

⁵ Stevo Serdar

⁶ Na karti 1:100.000 nije nađeno.

datak da siječe drum Sokolac — Han Pijesak. III Krajiška brigada nalazi se na sektoru Zakomo — Kalimanići. VI Bosanska i Majevička brigada nalaze se na sektoru Osovo (istočno od III Krajiške).

Naša Brigada postaviće se na sektor Rakitnica — Vjetrenik — Sokolovići sa opštim zadatkom kontrola pravca Rogatica — Rakitnica (uz dolinu rijeke Rakitnice) kao i kontrola pravca drum Grivci — Rakitnica; kontrola pravca drum Sokolac — Han Pijesak — Sokolovići i Devetak — Sokolovići.

Raspored jedinica naše Brigade.

Na sektoru sela Rakitnice ostaje naš IV bataljon sa zadatkom kontrolisanja drumu Sokolac — Rogatica i doline rijeke Rakitnice (sela prema Rogatici). Ovaj bataljon će održavati vezu s jedinicama III Krajiške brigade na sektoru sela Zakomo.

III bataljon ostaće na sektoru Vjetrenik — Dolovi sa zadatkom direktne rezerve našem IV bataljonu. U tu svrhu III bataljon će biti u stalnom tijesnom kontaktu sa IV bataljonom.

VI bataljon smjestiće se na sektoru sela Džindići — Dugonja sa zadatkom održavanja veze s jedinicama III Krajiške brigade na sektoru sela Kalimanići i direktne rezerve našem I i II bataljonu na sektoru Madžari — Grlac. Radi toga VI bataljon će biti u stalnom kontaktu sa I i II bataljonom.

I bataljon smestiće se na sektoru sela Selišta — Madžari — Miletci, održavajući vezu sa jedinicama VII brigade na sektoru sela Sijerci i kontrolišući sektor drumu Košutica — Zljebovi u pravcu Sokolovića, saradujući na tom zadatku sa II bataljonom.

II bataljon postaviće se na sektor sela Grlac — Mandra, kontrolišući drum i Devetak Planinu (gde se nalaze četničke snage).

Brigadni sanitet smestiće se u selo Lokvenicu, severozapadno od Babić Kule.

Četa Pratećih oruđa smestiće se na sektoru sela Grlac (pod komandom Štaba II bataljona).

Brigadna intendantura smestiće se na sektoru sela Podrastovača, severozapadno od Babić Kule.

Štab brigade nalaziće se u selu Babić Kula, severno od sela Vjetrenik.

3. — Sve naše jedinice ukoliko stupe u kontakt sa bilo kakvim kuririma koji traže uspostavu veze bilo sa našim Štabom divizije ili pak »idu od Vrhovnog štaba službenim poslom«, dužne su iste obavezno sprovesti Štabu Brigade.

4. — Po smeštaju jedinica na novoodređene sektore obavezno poslati odn. uspostaviti vezu sa Štabom Brigade.

5. — Na ovom sektoru zadržaćemo se dva do tri dana i to vrijeme sva naša vojno-politička rukovodstva moraju iskoristiti za puno sređivanje naših jedinica. Treba odmah regulisati dobru ishranu ljudstva isključivo organizovanim putem, koristeći se ranije određenim načinima za nabavku hrane (dobrovoljni prilog, konfiskacija itd. jedino uz odgovarajuće priznanice i preko određenih komisija). Obavezno pristupiti sređivanju vojnih formacija (desetina, vodova itd.), pranju, brisanju i šišanju ljudstva, krpljenju odela, i obuće, popuni upraznjenih rukovodećih mesta, razvijanju informativne i obaveštajne službe, aktivnom političkom radu. Jednom rečju koristiti predah da bismo jedinice pojedinačno i Brigadu kao celinu osposobili za nove zadatke. Nalazimo se na sektoru odakle ćemo uskoro početi sa širim ofanzivnim akcijama u cilju stvaranja nove slobodne teritorije. Kao što je već rečeno, neprijateljske snage su male i ne smemo neprijatelju dati mogućnosti za koncentraciju i organizovanje jačeg otpora. A da bi iskoristili neprijateljevu slabost i paniku u njegovim redovima, moramo prvenstveno sebe osposobiti. Radi toga dužnost i obaveza svih naših vojnih i političkih rukovodilaca je neumoran, neprekidan rad, pun odgovornosti i samopregora na ozdravljenju jedinica i na izgradnji što jače udarne sposobnosti naše Brigade koja je sve do sada postavljene zadatke časno izvršavala.

6. — Svi batadjoni i jedinice odmah će poslati Štabu Brigade spiskove poginulih, ranjenih i odbeglih drugova od 15 maja pa naovamo. Takođe će poslati i brojna stanja ljudstva, stoke i naoružanja na 20 juna t. g.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab brigade

Politkomesar

Komandant

**NAREĐENJE ŠTABA PBVE PROLETERSKE BRIGADE OD
20 JUNA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA PO-
SIJEDANJE NOVIH POLOŽAJA NA PROSTORU ŽLJEBOVI
— RAKITNICA — DZINDICI — GRLAC — KRAM¹**

**Š T A B
I PROLETBRIGADE**

Br. — 492
20 juni 1943

**ŠTABOVIMA I, III i VI BATALJONA I KOMANDI ČETE
PRATEĆIH ORUĐA**

1. — Prema poslednjim obaveštenjima neprijatelja ne samo da nema na Žljebovima, već je napustio i Kram (sekcija Zvornik). Obaveštenja nisu proverena.

2. — Zadatak naše brigade je da ispita sektor Žljebovi — Kram i da, ukoliko neprijatelja nema na tome sektoru, isti zaposedne.

U tu svrhu naše jedinice preduzeće sledeće mere:

a) VI bataljon izvršiće [pokret] obavezno najkasnije u tri časa ujutru 21 juna pravcem Džindići — Babić Kula — Mileći smeštajući se na sektor s. Geruša. Sa toga sektora VI bataljon će odmah jakim izviđačkim odeljenjima ispitati sektor sela Žljebovi i, kako izviđanjem tako i obaveštajnom službom, ispitati sektor sela Kram. Ukoliko neprijatelja ne bude u s. Žljebovi, VI bataljon će se smestiti na tom sektoru postavljajući dubinske zasede duž komunikacije. Ukoliko pak neprijatelja ne bude ni na sektoru s. Kram, VI bataljon će se smestiti na tom sektoru postavljajući dubinske zasede duž komunikacije u pravcu Han Pijeska, no ne zaboravljajući da obezbedi svoj bok i leđa kako od pravca Devetka, (selo Džimrija — sektor istočno od drumu), tako i sa pravca zapadno od drumu (selo Kut).

b) I bataljon ostaje na sektoru s. Madžari — s. Mileći sve dok VI bataljon ostane na sektoru s. Geruša. Ukoliko pak VI bataljon zaposedne sektore Žljebovi, I bataljon će posesti sektor Podomar — Mičivode, s time da posluži kao direktna rezerva VI bataljona i njegovo obezbeđenje od strane Devetak Pl. Ukoliko pak VI bat. bude poseo sektor Kram, I bataljon poseda sektor sela Žljebovi raspoređujući se u dubinskim zasedama duž komunikacije od pravca Sokolac, držeći izvesne de-

¹ **Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 27/2, k. 709.**

love u rezervi za obezbeđenje od pravca Devetka i za intervenciju na sektoru VI bataljona.

Usled povezanosti akcija I i VI bataljona, oba bataljona će biti u neprekidnom tesnom kontaktu.

c) II bataljon uputiće obavezno, najkasnije u 3 časa ujutru 21 juna jednu četu u s. Džindići za zaštitu Diviziske bolnice. Sa ostalim jedinicama II bataljon će preuzeti kontrolu južnih padina Devetka, držeći glavninu bataljona na sektoru s. Grlac, a krstareći patrolama i jačim odeljenjima kroz sela Pločnik, Barnik, Grbići. II bataljon će uputiti u toku sutrašnjeg dana potreban broj ljudstva u s. Vjetrenik i s. Rakitnicu kod III i IV bataljona da od istih primi 3.000 metaka. Pre polaska u pomenute bataljone to ljudstvo mora svratiti u s. Duži u Štab Brigade da primi naredenje Štaba za prijem municije.

d) Četa Pratećih oruđa kretaće se sa VI bataljonom, rešavaju zadatke postavljene od strane Štaba istog bataljona.

3. — Ove jedinice po dolasku na novoodređene položaje uputiće obavezno vezu sa izveštajem u Štab Brigade — selo Duži.

4. — Podaci o neprijatelju i rasporedu naših snaga dati su u današnjoj naredbi.

5. — Napominjemo još jedanput da se pitanju ishrane posveti goruća pažnja s time što će se isto rešavati organizovanim putem preko seoskih vlasti, dobrovoljnim prilogom od strane naših simpatizera, konfiskacijom imovine milicionera i neprijatelja, rekvizicijom ukoliko prve dve mere ne zadovoljavaju potrebe vojske, izdavajući u svakom slučaju odgovarajuće priznanice od strane odgovarajuće komisije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom

Komandant

**PISMO ŠTABA PRVOG BOŠANSKOG NOU KORPUSA OD
21 JUNA 1943 GOD. POLITIČKIM KOMESARIMA DIVIZIJA,
BRIGADA, ODREDA I POLITIČKIM RADNICAMA O IZDAJI
I SARADNJI ČETNIKA SA NIJEMCIMA I USTAŠAMA¹**

**ŠTAB
I BOSANSKOG NOU KORPUSA**

Dne 21 juna 1943 g.

Položaj

POLITIČKIM KOMESARIMA. DIVIZIJA, BRIGADA I
ODREDA I POLITIČKIM RADNICIMA

Na položaju

Čitajući četničke dokumente zaplijenjene u Glavnom štabu za Bosnu Rade Radića može se konstatovati:

Da četnici u svim svojim dopisima-dokumentima smatraju najglavnijeg neprijatelja nas — partizane i da je u tome pravcu orijentirana čitava njihova i vojnička i politička djelatnost. Na pitanju borbe protiv partizana koju, kako mi znamo, vode jedino — zajedno sa okupatorskom vojskom, a sami nisu u stanju ništa da naprave, jer ne postoje kao ozbiljna vojnička formacija, izvlače četnici od Nijemaca i Pavelića municiju, sljedovanje i ostalo. Iako se iz svih dokumenata vidi da je taj savez Nijemaca, Pavelića i četnika vrlo nesolidan i da niko ni u koga nema povjerenja, ipak četnici nastoje svim silama i svim mogućim ustupcima održati taj savez, održati mir s ustašama i Nijemcima, jer se boje u slučaju sukoba raspadu svojih jedinica i masovnog prilaska četničkih jedinica Narodno-oslobodilačkom pokretu. U toj svojoj težnji da održe mir sa okupatorom i ustašama oni postaju puzave sluge i kao obični prirepaši svojih saveznika. Uslijed svojih slabosti oni dozvoljavaju rušenje poznatog ugovora između njih i ustaša, četničke vođe pretvaraju se u švercere i trgovce otvarajući trgovinu drveta, žita i drugih stvari iz tobožnjih njihovih područja. Švabe i ustaše naprimjer, traže od Rade Radića izvlačenje iz Uzlomca i Borje [Pl.] drveta i da im izručuje zob, meso sa takozvanih četničkih rejona. Ne samo to. Ustaše i Nijemci povodom događaja na Ozrenu iskorišćuju takav bijedni položaj četničkih bandi, razoružavaju pojedine odrede preko Bosne a ustaše iz Doboja traže da im se

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 12/17, 407 A, • -

uputi oružje iz četničkih odreda s ove strane Bosne, iz Borje i Ozrena. Ustaška i njemačka komanda vidi da joj je uspjelo da četničke odrede demoralizira, da četničke vođe pretvori u ljude odane piću, razvratu i podmićivanju, i kako četnici sami na svojoj konferenciji kažu, da im sugeriraju da je rat prestao i da oni mogu mirno živjeti. Tako njemačka i ustaška komanda vodi politiku sa četnicima, da dovodeći ih do stepena pljačkaša, pijanica, švercera razrivaju njihove vlastite redove, pretvarajući ih u prave sluge koji moraju da izvrše slijepo svako švapsko naređenje i koji iz dana u dan gube sva prava takozvanih pregovarača. Ovo se očito vidi iz svih dopisa ustaške komande i svakodnevnih prijetnji i Nijemaca i ustaša četnicima, našto četničke vođe odgovaraju snishodljivo i molećivo, znajući u kakvom se jadnom položaju nalaze. Nedavno poginuli komandant Trebavskog četničkog odreda Stevan Botić na konferenciji četnika održanoj maja mjeseca potvrdio je sve ove naše navode rekavši: »Mi četnici demoralisani smo kao saveznici Nijemaca i ustaša i to tako da i London sam hvali partizane a ne nas četnike. Mi smo postali neborbeni, odali se uživanju, pljački i švercu, a sve ostalo zanemarili«. Četničke vođe imaju muku da sve te slabosti, da svu tu podređenost i služinstvo okupatoru i ustašama rastumače svome ljudstvu, jer su oni tome ljudstvu lagali kako će oni sporazumom sa Nijemcima i ustašama postati jači, naoružaniji i kako su oni na ravnoj nozi u tom sporazumu sa Nijemcima i ustašama. Zato oni vrše nekakve raspise o tobožnjem pripremanju četnika za sveopšti napad na Švabe i ustaše bacajući tako svome ljudstvu lug u oči. Na masakriranje nevinog civilnog stanovništva na takozvanim četničkim područjima od strane ustaša oni se i ne osvrću. Lažu i obećavaju da će braniti područje ovog ili onog odreda ako ga tko napadne, ali uvijek se to sve svodi na borbu protiv partizana i u svakom se aktu i na svim konferencijama naglašava da još nije vrijeme da se bore četnici protiv ustaša i Nijemaca. Ne prođe dana da Glavni štab Rade Radića ne dobije kakav ultimatum od ustaša i Nijemaca koji otvorene govore da četnički štabovi nemaju vlasti nad četnicima i koji četnike u zvaničnim aktima nazivaju razbojnicima i pljačkašima. Dotle su se srozale četničke vođe da svako potraženo lice sa takozvanog četničkog područja moraju izručiti njemačkoj i ustaškoj komandi (takvih slučajeva ima mnogo, a najtipičniji je onaj sa Manjače gdje je strijeljano 7 četnika u Banjoj Luci). Na slučaj Ozrena, područja Ozrenskog odreda, gdje su Švabe i ustaše čitav jedan srez civilnog stanovništva stjerali u koncentracione logore, otjerali stoku i opljačkali sela Glavni štab četnika Rade Radića nije ni prstom maknuo. Dapače su svim silama nastojali da ogorčeno ljudstvo u četničkim odredima ubijede da su Ozrenci

krivi, iako se posigurno zna da je ozrenski slučaj izraz mržnje prema švapskim bezobrazlucima i nasilju u Ozrenu, gdje je ljudstvo jedne četničke čete, bez znanja njene komande, smlatilo jednu grupu Nijemaca. Glavni štab četnika Rade Radića nastojao [je] svim silama da onemogući pomoć Ozrencima, što su tražili mnogi iz četničkih odreda.

Iako Nijemci i ustaše vide da četnici iz dana u dan slabe i razrivaju se međusobnim gloženjem za komandantske položaje, iako vide da u četničkim redovima nema ni discipline ni vojničke organizacije, ipak oni nastoje da četnike i ovakve kakvi su što duže održe u borbi protiv Narodno-oslobodilačkog pokreta. Taj oprez Nijemaca, ta želja da održe što dulje četničke bande vidi se iz njihovih stalnih intervencija kod ustaških oficira, koji četnicima u mnogo prilika uskraćuju sljedovanja u oružju, municiji i ostalom. Ustaški oficiri vode kurs na oružani sukob sa četnicima i na sve izgrede četnika odgovaraju hapšenjem u takozvanim četničkim područjima. Optužuju četnike za učinjena umorstva i pljačke i na kraju prijete razoružavanjem i likvidacijom četnika. Taj sukob se veoma zaoštrio i ima već mjestimičnih oružanih sukoba, a čitava prepiska ustaških oficira sa četnicima odiše tim duhom (primjer gdje ustaški oficiri uskraćuju municiju i sljedovanje i gdje general Brozović ispituje svako četničko potraživanje i svaku izvršenu i namjeravanu četničku akciju). Nijemci žele da izglađe taj sukob i da obadva svoja čuvara održe čvrsto na lancu i upotrijebe protiv Narodno-oslobodilačkog pokreta. Četnici opet da bi produžili životarenje, da bi pretstavljali nekog partnera i pregovarača prema ustašama i Nijemcima, da bi i dalje uživali plodove narodne muke, da bi i dalje dobivali sljedovanja u municiji, hrani i oružju lijepe se do kraja uz okupatora, uz Nijemce, razmeću se i obećavaju borbu protiv partizana, optužuju i denunciraju domobranske oficire koji simpatišu Narodno-oslobodilački pokret i naglašuju njihove simpatije prema partizanima. Time žele da očuvaju prijateljstvo sa Nijemcima. Dapače, četnici u svojim aktima skorašnjeg datuma govore kako ih Nijemci više simpatišu nego domobranstvo. Razlog toj simpatiji Nijemaca prema njima navode u svojoj odanosti Nijemcima i borbi koju vode protiv partizana, dok zaista imaju dovoljno argumenata i dokaza za simpatije domobrana prema partizanima. Optužuju ih da se neće da bore protiv partizana, da im predaju oružje itd.

Četničko voćstvo ovakvo kakvo je, na čelu sa Radom Radićem, potpuno je korumpirano i podmićeno. U svim aktima oni partizane zovu komunistima s namjerom da se što više ulažu i udvore Nijemcima, a sva nedjela svojih bandi prebacuju na partizane. Ta laž postala je očigledna i njemačkim i Pavelićevim oficirima, te u poslednjim aktima ukazuju da četnici po noći

meću zvijezde na kape i pod imenom partizana vrše zločine, pljačku, ubijanja itd. Rade Radić tobože protestuje kod domobranstva na' takav ton pisanja u kojem se optužuju četnici za zlodjela, pljačku i umorstvo, a svaki peti, šesti dan dobiva Glavni štab četnika Rade Radića opljačkanu hranu od svoga komandanta Đundala, koji žari i pali po muslimanskim i hrvatskim selima oko Vrbasa i Save.

Što se tiče povezanosti četničkih jedinica, autoriteta četničke komande i njihovog jedinstva vidi se iz nekoliko akcija vođenih protiv nas, da tu nitko ne poštuje odluke četničke komande i da je volja za borbu protiv partizana kod boraca potpuno oslabila i da zato pojedini komandanti bataljona izmottavaju se da ne kreću svoje ljudstvo sa terena, da će ih tobože neprijatelj napasti, a što je najglavnije ljudstvo ne želi da se udalji iz svog kraja i ne želi da se bori protiv partizana. Ako se gdje i koncentriraju za borbu protiv partizana, to nema nikakvog naročitog vojničkog efekta i uspjeha. Prilikom lanjske koncentracije četnika u Manjači protiv naših krajiških i proleterskih brigada, gdje su stigli četnici čak iz Ozrena i Trebave,, nitko se od njih nije htio boriti, nego su čak šta više vraćali se neki sa pola puta, a neki se odredi dali na pljačku srpskih sela oko Mrkonjić Grada, što se vidi iz pisma Marčetića upućena Radi Radiću lanjske godine. Osim toga nitko ne ferma četničku komandu Glavnog štaba, što se jasno vidi iz zapisnika četničkih skupština kao' i mnogih drugih dokumenata. Velika surevnjivost i borba za položaje vlada između Glavnog štaba i štabova pojedinih odreda, naprimjer Forkape i Rade Radića, Glavnog štaba i štabova četničkih odreda preko Bosne, Trebavskog i Ozrenskog odreda, Marčetića i Drenovića. Za Rada Radića se kaže u zapisniku četničke konferencije da je u svoje ruke uzeo komandu Borjanškog odreda, komandu četničkih bosanskih odreda i komandu pozadine. Oštar sukob postoji između četničkih vođa sa sela i oficira koji hoće komandu u svoje ruke. Osjeća se da četničke vođe sa sela ne dozvoljavaju Vojnu organizaciju, ne vode računa o vojsci koja se pljačkom i nasiljem pretvara u nasilničku bandu i sve to tolerišu radi položaja, radi toga da ostanu glave sela, da razrežu/poreze, da otvaraju trgovinu sa okupatorom itd. Radi toga oni splićii i prave zbrku tobožnje njihove pozadinske i vojne vlasti. Otvoren je to sukob između domaćih četničkih dilkoša sa oficirima koji dolaze tobože kao delegati više komande. Ustvari su to prebjegli oficiri iz Crne Gore i Hercegovine koji se pred četničkim vođama iz sela razmeću kao tobožnji delegati više komande. Poznat je slučaj sa četničke konferencije oficira Vranješevića i Mitranovića koji za svu vojnu dezorganizaciju, neborbenost jedinica indirektno optužuju despotstvo Rade Radića. Sukob je vrlo

oštar u Glavnom četničkom štabu između Rade Radića i oficira dijela Štaba i između Glavnog štaba za Bosnu i postavljenog nekakvog štaba za Liku, Bosnu i Dalmaciju, koji ne priznaje ovaj Glavni štab Rade Radića. Četnici se uopšte vole razmetati sa raznim štabovima, što čine sa namjerom da im bude što veća cijena kod Nijemaca i da se što bolje obogate. Oficiri gledaju da istrgnu komandu iz šaka četničkim vođama i vodicama, jer vide da vojska u njihovim rukama ide u potpunu propast i da slabo ili nikakvo [ne] izvršava osnovne naredbe Draže Mihailovića, naime da se tuče sa partizanima. Draža i oficiri oko njega zato i ne priznaju Glavni štab bosanskih četnika u Borju, jer u njemu je glava Rade Radić koji je vojnički totalno nesposoban i koji vodi pravu familijarnu politiku.

Iz svega se ovoga vidi dokle je produbljena kriza u četničkim redovima i dokle ih je dovela saradnja sa okupatorom i ustašama. Također se vidi kolikog je ogromnog značaja imala proljetna i ljetna naša borba protiv ovih izroda i koliko je ona silno uticala na produbljivanje te krize i koliku je ona izazvala dezorganizaciju u četničkim redovima. Ono o čemu su četnici snivali, da će se sporazumom sa ustašama i Nijemcima naoružati i organizovati, potpuno se izjalovilo. Ustaše i Nijemci ne samo da nisu dali oružje, nego ga postepeno oduzimaju, kao što je slučaj preko Bosne. Četnici ne samo da se nisu organizovali i učvrstili, nego su se do kraja demoralisali i korumpirali i doveli su vojsku do potpune dezorganizacije tako da se iz dana u dan vidi otpadanje iz njihovih redova. Švabe i ustaše osjećaju to i sve više pritežu četnike iz dana u dan, potiru jednu tačku za drugom iz famoznog ugovora i upotrebljavaju četnike danas kao pse čuvarе cesta, pruga i za odbranu gradova u kojima sjede Švabe i ustaše, a četnici ne smiju ni sa puškom unići u njih. U takvom položaju pokvarene četničke vođe izgubile su svaku drugu perspektivu. Oni danas samo isključivo brinu se kako će izvršiti sve naredbe Švaba i ustaša, kada je krajnji njihov cilj sačuvati snage za sutrašnje dane i zajedno sa savezničkom vojskom uspostaviti vlast u Jugoslaviji. Takav jadan položaj četničkih vođa, opšta dezorganizacija koja je obuhvatila sve četničke odrede, kompromitovanost. do kraja u narodnim masama doprla je do ušiju onih koji su ih dosada iz inostranstva podržavali, te se danas onom pompom i onim elanom ne hvale četnici Draže Mihailovića iz inostranstva. Zna se da je sva propaganda koja se sa strane izbjegličke jugoslovenske vlade širila u inostranstvu o junaštvima Draže i njegovih četnika prazna priča, da Draža nema nikakve vojske ni u Srbiji, ni u Istočnoj Bosni, ni u Hrvatskoj, ni u Sloveniji. Ono što postoji danas to su četničke korumpirane i demoralisane grupe, potpuno privezane uz Nijemce i ustaše, izolovane i nepovezane

između sebe, koje su postale i ostaće sastavni dio okupatorskih trupa. U tome je i politička smrt četnika.

Naš je zadatak da znamo za sve nevolje koje razdiru četničke redove, da te mnogobrojne suprotnosti u četničkim redovima produbljujemo i da ih koristimo na svakom koraku i u svakoj borbi. Da shvatimo da je veliki korak učinjen u tome pogledu i da su najopasniji elementi ovoga ustanka vojnički skoro likvidirani i da ih treba još u izvjesnim krajevima politički dotući. Da, obzirom na kompromitovanost četničkih vođa u očima njihovog ljudstva, svim silama ustrajno i strpljivo nastojimo pridobiti sve te zavedene ljude u redove Narodno-oslobodilačke vojske. Da vojsku i čitav narod 'obavijestimo o svim nedjelima i slabostima četničkih bandi i pripremimo' naročito našu vojsku na dokončavanje ove borbe i konačno razbijanje četničkih organizacija. Time će nestati one velike prepreke za jedinstvo čitavog našeg naroda i doprinijeti će se izmjeni stava savezničkih zemalja prema našem Narodno-oslobodilačkom pokretu, jer će on pred savezničkim zemljama biti legitimni predstavnik naše zemlje, jer mu na to pravo daje dvogodišnja neprekidna borba protiv okupatora, jer će oko njega biti tada okupljen čitav narod naše zemlje. Političkom i vojničkom aktivnošću možemo onemogućiti da najordinarniji izdajnici i okupatorski psi — kakvi su četničke vođe i uski krug oko njih — u dane koji nastupaju, u dane savezničkog iskrcavanja ne mogu kititi se tuđim perjem, sakriti svoju izdaju pred Saveznicima, navući ruho Narodno-oslobodilačkog pokreta i praviti smutnju u našoj zemlji. S tom sviješću 'treba da naši borci i svi rodoljubi u pozadini povedu još oštriju borbu protiv spekulativne izdajničke politike četničkih vođa i da što veći broj oružanog ljudstva iz četničkih redova privedu u Narodno-oslobodilačku vojsku. Misao da oni koji liju svoju krv već dvije godine po našoj zemlji za sreću i blagostanje čitavog našeg naroda treba da pred savezničkom vojskom i pred čitavim svijetom predstavljaju našu zemlju vodiče svakog našeg borca u nove bitke, protiv okorjelih četničkih bandi, koje bi u slučaju njihovog ma kakvog uspjeha donijele našoj zemlji strašnu sudbinu.

Radi življe agitacije protiv četničke izdaje i radi lakšeg pridobijanja stenovništva zavedenog četničkom propagandom, prilažemo ovom pismu prepise originalnih dokumenata koja govore o četničkoj saradnji sa Nijemcima i ustašama i njihovim zlodjelima nad nevinim stanovništvom, o njihovoj vojnoj dezorganizaciji i divljačkoj mržnji četničkih vođa i oficira prema Narodno-oslobodilačkoj vojsci. Neka ovo posluži svim našim drugovima kao argumentacija četničke izdaje i četničke truleži prilikom političkog istupanja pred narodnim masama. Da se

jednom prestane sa šabloniziranom, dosadnom i uobičajenom propagandom bez dokaza i živih primjera izdaje i nedjela četnika.

SMBT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Juna mjeseca 1943 godine
u Bosanskoj Krajini

STAB I BOSANSKOG KORPUSA NARODNO-OSLOBODILACKE vojske I PARTIZANSKIH ODREDA

BR. 55

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD 21 JUNA 1943 GOD. ŠTABU PRVE DIVIZIJE O RAZMJETAJU BATALJONA NA PROSTORIJI ŽLJEBOVI — RAKITNICA — GRLAC¹

STAB I PROLETBRIGADE

Br. — 493
21 juna 1943

ŠTABU I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE

1. — Postupili smo po vašem naređenju² od 20 o. m. u 20 časova.

Bataljon³ koji je bio određen za zaštitu bolnice i njen transport uputili smo na sektor sela Žljebovi — s. Kram sa zadatkom da se na tom sektoru postavi u nizu dubinskih zaseda ukoliko je neprijatelj isti napustio. Drugi⁴ bataljon postavili smo na sektor sela Podomar — Mičivode, s time da posluži kao direktna rezerva i obezbeđenje od strane Devetak Pl. bataljonu na sektoru s. Žljebovi. Ukoliko pak neprijatelja ne bude na sektoru sela Kram, bataljon sa sektora s. Žljebovi premestiće se u s. Kram sa gornjim zadatkom, dok će se bataljon sa sektora Podomar — Mičivode premestiti na sektor

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta pod reg. br. 30/1, k. 707.

² Pomenuto naređenje Redakcija nije pronašla.

³ Šesti bataljon. Vidi dok. br. 53.

⁴ Prvi bataljon. Vidi dok. br. 53.

s. Žljebovi dajući dubinske zasede duž komunikacije prema S'okolcu, a dijelom služiti kao rezerva bataljonu na sektoru sela Kram i kao obezbeđenje od pravca Devetak Pl. Jedan bataljon⁵ smo postavili na sektor s. Grlac, s time da kontroliše sela na južnim padinama Devetka. Ovaj bataljon je dao jednu četvu za neposrednu zaštitu Diviziske bolnice u selu Džindići. Ostali raspored naših jedinica je sledeći: jedan bataljon⁶ na sektoru s. Vjetrenik i jedan bataljon⁷ na sektoru s. Rakitnice. Četa Pratećih oruđa upućena je sa jedinicama na sektor s. Žljebovi — s. Kram.

2. — Naše jedinice uspostavile su vezu sa III Krajiškom brigadom na prostoriji s. Zakomo — s. Kalimanići, sa Majevičkom brigadom u s. Guždelji i sa VII Krajiškom brigadom u s. Smrtiči. Vaša naređenja ovim brigadama od 20 o. m. predana su u toku istog dana.

3. — Prema obaveštenjima naših patrola u toku jučerašnjeg dana vodila se borba na sektoru Sokolac.⁸ Ko je vodio tu borbu i njene rezultate ne znamo usled udaljenosti toga sektora.

4. — Naša izviđačka odeljenja sa pravca Han Stijenica i Han Rudine javljaju da na drumu Rogatica — Sokolac nema promene.

I prema neproverenim vestima naših jedinica sa sektora sela Madžari neprijatelj je napustio sektor s. Kram. U toku dana po ovome dobićemo detaljna i proverena obaveštenja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab brigade

Politkom

Komandant

⁶ Drugi bataljon. Vidi dok. br. 53. .

⁶ Treći bataljon. Vidi dok. br. 53.

⁷ Četvrti bataljon. Vidi dok. br. 53.

⁸ Vjetovačno se misli na demonstrativni napad jedinica Druge dalmatinske i Četvrtе proleterske brigade na Sokolac.

NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU BRIGADE OD 21 JUNA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG I DRUGOG BATALJONA ZA PRETRES TERENA ŠOLAJI — KOŠTICI, PRIBAVLJANJE HRANE ZA BOLNICU I ODRŽAVANJE POLITIČKIH KONFERENCIJA¹

STAB XII KNOU BRIGADE

broj sl.

dana 21 juna 1943 god.

ŠTABOVIMA I i II BATALJONA I REFERENTU SANITETA OVE BRIGADE

Položaj

Kako u vezi naredenja² Štaba XII NOU divizije snage ove brigade u toku 22 o. mj. imaju da ostanu na zauzetim položajima šolaji — Kostići, sa zadatkom da pretresu okolni sektor i okolna sela u cilju čišćenja, hvatanja i uništavanja razbijenih četničkih grupica koje povremeno pripucavaju na naše snage iz raznih pravaca.

Skreće se pažnja drugarskim štabovima bataljona da strogo povedu računa u pogledu obezbjeđenja samih logora, kao- i opšteg komoditeta jedinica na odmorištu pri vojničkom nastupanju, maršovanju ili patroliranju.

Pretresanje terena i uništavanje četničkih grupica može da se vrši na smjenu sa jačim patrolama i u raznim pravcima. Vezu desno'hvatati sa Banjalučkim odredom u Kostićima i to I bataljon. Lijevo od II bataljona nema nikoga i zato je potrebno da se obrati veća pažnja naročito prema Grabežu³ i Mokrom Lugu.

Kako će se jedinice na dan 22 ov. mj. većim dijelom nalaziti na odmaranju to je potrebno da se ljudstvo snabdijeva sa obućom praveći oputnjake, po mogućstvu da se ljudstvo okupa po dijelovima uz potrebno obezbjeđenje, da se čiste od vašiju i u isto vrijeme da se izvode vojne vježbe.

Kako je naredenjem Štaba I Bos. korpusa i XII divizije da ova brigada ima da snabdije bolnicu sa ishranom, to će štabovi bataljona obrazovati potrebnu komisiju koja će pravilnim putem da rekvirira odnosno konfiskuje žito i stoku kao i sve ono što može poslužiti, za ishranu od četničkih familija. Rukovoditi se time da se četničkim familijama ostavi najnužnije što je potrebno za život. U vezi sa rekvizicijom i konfi-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/1, k. 875,

² Vidi dok. br. 50.

³ Na karti 1 : 100.000 nije nađeno.

skacijom ujedno, ukoliko se naide na materijal koji može da posluži bilo za odjeću ili obuću naše vojske, i to da se konfiskuje-rekvirira.

Štab brigade nalaziće se u Budićima sa kojim održavati čvrstu vezu i o svemu važnijem izvještavati.

Štabovi bataljona ukoliko sprema neki karavan sa žitom i stokom za bolnicu, odmah obavještavati Štab brigade kako bi se taj karavan na vrijeme otpremao dalje. Za karavane koristiti stoku (konje) od mještana kao i seljake za sprovod i prenos hrane, uz potrebno osiguranje vojske.

Kako je u ranijem dopisu Štabu I bataljona skrenuta pažnja za osiguranje prema Kotor Varoši, to se na isto upozorava da se u tome pravcu pojača budnost.

Brigadna ambulanta nalaziće se u Šolajima uz II bataljon.

Politički komesari bataljona neka po mogućnosti održe političke konferencije organizovane zajedno za narod i za vojsku. Na tim konferencijama izložiti političku situaciju, a u samom izlaganju naglasiti moć Crvene armije i čvrstinu odnosa Saveznika. Detaljnije govoriti o izdaji četnika a uporedo sa tim naglasiti ulogu naše N.O. vojske u današnjem oslobodilačkom ratu. Podvući momenat da je četnička lažna politika dovela same četnike do položaja da moraju postati sastavni dio okupatorske vojske i samim tim u slučaju otvaranja drugog fronta mogu se pojaviti jedino kao neprijatelji Saveznika. To znači pred narodom jasno postaviti da je došao posljednji čas da se odluči i da pride u redove N.O. vojske. Pred narod postaviti i pitanje mobilizacije kao i pitanje dobrovoljnog pomaganja naše vojske.

Kao materijal upotrebiti dnevnu zapovijest druga Staljina i letak I Bos. korpusa »Četnici«, kao i najnovije vijesti o podnošenju ostavke vlade Slobodana Jovanovića, o priznavanju londonske radio stanice o nepravilnom držanju prema našoj N.O. borbi, o zauzimanju ostrva u Sredozemnom Moru od strane Engleza, o velikim pripremama i izvjesnim napredovanjima na Istočnom frontu.

Politički komesari nek najstrožije paze na to da se vojska najstrožije pridržava u svom ponašanju prema narodu linije N.O. borbe. Ne smije se dozvoliti da bude ma kakve pljačke, nepravilne rekvizicije ili konfiskacije (rekvirirati se smije samo ono što je nužno za prehranu naše vojske). Spriječiti krstarenje vojnika po selima; naravno osim potrebnih patrola.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar

Radoš⁴

Komandant

Mečava⁵

⁴ **Rajčević**

⁵ **Petar**

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KOR-
PUSA OD 22 JUNA 1943 GOD. ŠTABU DRUGOG KORPUSA
O SITUACIJI NA TERENU I RAZVIJANJU NEPRIJATELJ-
SKE OFANZIVE U BOSANSKOJ KRAJINI¹**

**STAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA**

Br. 60
22.VI.1943 g.
Položaj

ŠTABU II BOSANSKOG KORPUSA

Na položaju

Javljam vam o situaciji na ovom sektoru ukratko, drug Mirko² će vas opširnije izvijestiti o svemu. Na cijelom ovom sektoru vode se žestoke borbe. Neprijatelj — Njemci — su dosta aktivni ovdje i reaguju na svaki naš pokret, a pogotovo na Župi. Prije nekoliko dana Njemci i legionari u jačini od 12.000 preduzeli su ofanzivu iz Banje Luke, Kotor Varoši, Jošavke, Prnjavora i Teslica na oslobođenu teritoriju³.

XII NOU divizija razbila je tu ofanzivu nanijevši neprijatelju velike gubitke. Između Jošavke i Vijačana uništena je jedna cijela bojna i zarobljeno je dosta materijala. Kod Pribinča neprijatelj je isto tako razbijen i natjeran u Teslić. Isto tako i kod Kotor Varoši. Četnici Rade Radića⁴ u toj ofanzivi nisu učestvovali aktivno, služili su Njemcima samo kao vodiči. Kod njih je nastala demoralizacija.

Ovih dana smo preduzeli koncentrični napad na bandu Tešanovića⁵. Operacija je u toku⁶.

Počeli smo sa opštom mobilizacijom i to počeli smo sa opštinom Šiprage.

Vežu sa V. Š. imamo.

Vi bi trebali učvrstiti vežu sa nama tako da bi znali situaciju preko kod vas, pošto nam je to potrebno da bi mogli izvještavati V. Š.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 23/2, k. 407.

² Šefket Maglajić

³ Opširnije vidi u dok. br. 48 i 173.

⁴ Komandant četnika u Centralnoj Bosni. Osuđen na smrt na procesu Draži Mihailoviću 1946 godine.

⁵ Lazar

Vidi dok. br. 50, 56, 66, 74 i 75.

Grupu koju ste poslali u pravcu Prozora povucite čim ona tamo ne bude bila potrebna i upotrebite je po vašem, nahođenju. Ta grupa je uglavnom imala zadatak da olakša pokret I i IV KNOU brigadi⁷.

Neka nam vaš Ob. centar šalje redovno izvještaje o svim promjenama i namjerama neprijatelja, a isto tako i o stanju neprijateljskih garnizona.

Drugih naročitih novosti nema ovdje kod nas.

Drugarski vas pozdravljamo sa

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
otsutan -

Komandant,
Košta

BR. 58 •

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 22 JUNA 1943 GOD. POTCINJENIM JEDINIČAMA O NE- PRIJATELJSKIM GARNIZONIMA U ISTOČNOJ BOSNI¹

ŠTAB
I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
OBAVEŠTAJNI CENTAR

Ob. br. 57
22 juna 1943 godine
Položaj

Strogo poverljivo

OBAVEŠTAJNI BILTEN BR. 7

I. — USTAŠKE I DOMOBRANSKE SNAGE

1. — **Sarajevo:** Iz iskaza zarobljenika i po drugim podacima u Sarajevu ima malo Nemaca. Jedan zarobljenik kaže da ih ima u »Filipović logoru« oko 300. Ustaša ima oko 500 i oko 1000 domobrana iz posadne bojne i raznih drugih jedinica.

⁷ Vidi dok. br. 39 i 85.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9/1-6, k. 706.

Domobranske bolnice su pune ranjenika. Nemci svoje ranjenike ne zadržavaju u Sarajevu. Transportuju ih dalje.

Stanovništvo strahuje od napada iz vazduha. Iseljavanje iz grada zabranjeno je.

- Rogatica:** Oko 400 domobrana — stožerna i protiv-oklopna satnija. Prema nepouzdanim i neproverenim vestima 20 ov. m. došle su u Rogaticu tri bojne ustaša. Nadaju se i pomoći Nemaca iz Sarajeva.
- Sokolac:** 300—350 ustaša. 21 ov.m. spuštao se jedan avion koji je doneo neki materijal.
- Kuti:** Oko 40 milicionera.
- Han Pijesak:** Dve satnije ustaša. Komandant kapetan Jukić. Štab u »Hotelu Ćuković«. Bunker i od zemlje i drveta. 20 ov.m. došlo je 200 domobrana bez odela i oružja.
- Vlasenica:** Jedna ustaška bojna. Ovih dana došlo oko 1000 domobrana. Po jednom izveštaju to je 15 pješačka pukovnija. Ova pukovnija je bila pohvaljena za dobro držanje u borbi protiv N. O. Vojske. Govori se da će ustaše otići.
- Zepa:** Jedna satnija ustaša i 200 milicionera.
- Podžeplje:** Jedna satnija ustaša i oko 100 milicionera.
- Višegrad:** Dve satnije domobrana sa jednom strojničkom satnijom i jedna satnija ustaša. Neprovereno da ima nešto Nemaca i Bugara.
- Skelani:** Jedna ustaška bojna.
- Drinjača:** 100 domobrana i nešto milicije.
- Zvornik:** Jedna satnija domobrana i oko 100 milicionera.

II. — CETNICKE SNAGE

Po jednom izveštaju od ob. službe sa ovog terena Draža Mihailović sa oko 50 oficira i vrlo

malom pratnjom nalazio se pre nekoliko dana kod* poručnika Derikonje u okolini s. Rakova Noga.

Kod poručnika Đukića koji se u Devetak Pl. krije govore da ima mnogo zlaita.

III. — DESNA OBALA R. DRINE

Tara Planina:

Po jednom izveštaju u Tari Pl. nalazi se veći broj Srba pobeglih iz Nedićeve vojske, jer nisu hteli ići na rad u Nemačku. Rado bi nas dočekali.

Okolina Višegrada:

Govori se da ima jačih bugarskih snaga pod punom ratnom spremom.

Okolina Dobruna;

Takođe jače bugarske snage pod punom ratnom spremom. Ove vesti nisu proverene.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Ob. centar

(M. P.)

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
22 JUNA 1943 GOD. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA PO-
KRET I IZBIJANJE NA PROSTORIJU HAN PIJESAK, VLA-
SENICA, DRINJAČA, DRINA¹**

ŠTAB
I PROLETERSKE DIVIZIJE
N.O. VOJSKE JUGOSLAVIJE
Br. 222

dana 22 juna 1943 god.
X „ „ „ „ „ i 7 „ „
caSOV aif.UU

ŠTABOVIMA:

I PROLETERSKE BRIGADE
III KRAJIŠKE BRIGADE
VII KRAJIŠKE BRIGADE
VI BOSANSKE BRIGADE
MAJEVICKE BRIGADE

Podaci o neprijatelju:

U obaveštajnim biltenima br. 6 i 7² dostavljeni su raspoloživi podaci o neprijatelju na ovom terenu.

Susjedne jedinice:

Jedinice II divizije sada se nalaze na prostoru Šahbegovići — Knežina. Ove snage će se prikupiti i odmoriti na sektoru oko Olova.

U istoj grupi sa ovom divizijom sadejstvovaće jedinice VII, kao i delovi III divizije koji već izbijaju na istom pravcu.

Na prostoru Šekovići i Majevice operišu mještanske jedinice i dvije vojvodanske brigade.

Naš zadatak:

Po završetku oštih borbi kojima je onemogućen plan neprijateljske ofanzive, naše nasilno prodiranje preko pruge i komunikacija³ i privremeno odvajanje od kontakta i većih sukoba sa neprijateljem izvršeno je u cilju nužna odmora i sređivanja jedinica radi daljih ofanziv-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 22/1-5, k. 706 A.

² Vldi dok. br. 58.

³ Od riječi »naše« do riječi »privremeno« u originalu dopisano mastilom. m

nih operacija. Sadanji naš zadatak: postavljanje na prostoriju između Drine i komunikacije Han Pijesak — Vlasenica — Drinjača; sa ove prostorije preduzeće se ofanzivne operacije u sklopu opšteg plana operacija u Istočnoj Bosni od strane glavnine naše vojske. U cilju postavljanja na određene sektore i pripremanja i stvaranja uslova daljih ofanzivnih operacija

n a r e đ u j e m o :

1. Sve jedinice ove grupe od 23 o. m. izjutra otpočeće sa pokretom unapred.

Cilj ovog pokreta jeste:

- usputni prolaz i pojava na terenima koji su do sada bili pod četničkom ili ustaškom kontrolom, — odnosno razbijanje četničkih i ustaških bandi ako su se tamo još zadržale;
 - — izbijanje do linije Javor pl. — Ravno — Crni Potok i sa te prostorije preduzeti izviđanje ka severu i pripremiti likvidaciju Han Pijeska;
 - likvidirati neprijateljski garnizon u Han Pijesku; — potom
 - izbiti na cijelu određenu prostoriju sa koje — prema opštem planu — produžiti sa daljim ofanzivnim operacijama.
2. Pokrete sa ovim zadacima izvršiti po sljedećim etapama:
 - na dan 23 o. m. počev od 2 časa, izjutra:

I proleterska brigada preko Devetka do na prostoriju Kram — Džimrije — Brestovače;

III Krajiška brigada do na prostoriju Sjeversko — Zepa;

VII Krajiška brigada do na prostoriju Pobratci — Margetići — Zljebovi;

VI i Majevička brigada do na prostoriju Mislovo — Mandre — Borovac — Gođenje.

- na dan 24 o.m. počev od 0,0 časova:

I Proleterska brigada do na prostoriju Mekote, — Kusače — Crna Rijeka sa koje će prostorije ispitati i pripremiti likvidaciju Han Pijeska, predviđajući svoje učešće u toj akciji sa istoka i sjevera; za sve vrijeme do tada zatvoriti komunikaciju Han Pijesak — ka Sokolcu.

VII Krajiška brigada do na prostoriju Margetići — Zljebovi — Kram, sa koje zatvoriti komunikaciju Sokolac —

ka Han Pijesku, postavljajući zasjede po dubini i što bliže Sokolcu. Sern toga, ispitati i pripremiti likvidaciju Han Pijeska, predviđajući učešće svojih dijelova u toj akciji sa juga i zapada.

III Krajiška brigada do na prostoriju Podžeplje — Brložnik— Žepa, sa koje produžiti izviđanja u pravcu sjevera — Milići, Srebrenica — i pokretima svojih dijelova kontrolisati ka Drini uzvodno do Crnog Potoka. Ustaški nastrojene bande razoružati, a ako daju otpor, vojnički ih likvidirati. Pojedince, prema učešću u zločinima, kazniti; oduzeti svu opljačkanu imovinu i koinfiskovati od onih koje time treba kazniti. Postupak ne smije biti opšti i jednak, već diferenciran po konkretnim slučajevima;

— **VI Bosanska i Majevička brigada** postaviće se između Han Pijeska i Vlasenice, na prostoru Kraljevo Polje — Plioča, i to na samoj komunikaciji i zapadno od nje, sa zadatkom: kontrolisanja i zatvaranja te komunikacije, obezbjeđenja i **izviđanja** u pravcu Vlasenice.

Naknadno će se ove dvije brigade uputiti na teren Šekovići i Majevica, u cilju organizacije toga kraja, svoje popune i mobilizacije novih boraca i priključenja ostalim delovima. Po ovome će se naknadno narediti posebno, no za ovu etapu zadataka njihovo' sadejstvo' i učešće je potrebno i predviđeno.

3. U ovim pokretima sve brigade likvidiraće na svom pravcu neprijateljske grupe —• ukoliko su se one zadržale na tom terenu.

4. Privremeno — kao zaštitnicu — prema jugu ostaviti manje dijelove i slati dalja izviđačka odjeljenja ka komunikaciji Sokolac — Rogatica — Višegrad i to:

III Krajiška brigada na ostsjeku Rogatica — Višegrad.

VII Krajiška brigada na ostsjeku Rogatica — Sokolac.

Pri ovom zadatku jednovremeno kontrolisati i međuprosor do te komunikacije.

5. Zapovijest za likvidaciju Han Pijeska⁴ izdaće ovaj Štab. Štabovi I i VII brigade dostaviće što prije prikupljene podatke i svoje predloge po ovom, potrebne snage još odmah će orijentisati ka ovom zadatku; — tendencija je da se akcija izvede što prije.

6. Po likvidaciji Han Pijeska naši dalji pokreti i akcije biće orijentisani ka sjeveru, — glavnina će vjerovatno operisati ka Vlasenici. III Krajiška brigada će jednovremeno nastaviti

⁴ Han Pijesak je oslobođen 25.-VI. Vidi dok. br. 240 i 241.

nadiranje u svom pravcu ka sjeveru, izbiti na teren Pomol — Srebrenica. Sa te prostorije kontrolisati teren ka Drini, ispitati uslove likvidacije Srebrenice i okolnih uporišta, pa produžiti likvidaciju korisnih ciljeva. Opšti smjer akcija ove brigade je izbijanje sjeverno od Milica — Srebrenica, odakle kontrolisati teren ka Drini — istočno i sjeverno u pravcu Drinjače. Veza sa lijevom kolonom preko Milica.⁵ Ispitati situaciju sa one strane Drine i mogućnost prebacivanja naših snaga tamo.

7. Diviziska bolnica do 24 o.m. kretaće se pod komandom Štaba I Proleterske brigade na pravcu određenom toj brigadi. Poslije toga organizovaće se kao pratnja dijelovi VI i Majevičke brigade.⁶ Uхватiti vezu sa našim dijelovima u Šekovićima, te da oni tamo organizuju prijem ranjenika, bolesnika i zbjega.

Isto tako u Šekovićima će se uputiti oni bolesnici i ranjenici iz brigadnih bolnica čije ozdravljenje ili oporavak zahtjeva duže vremena. Organizovaće se i narediti njihov pokret i prebacivanje zajedno sa diviziskom bolnicom po prelazu na sektor Han Pijesak. Obzirom na to da je III Krajiška brigada na terenskom daljem zadatku, to će štab te brigade takve svoje ranjenike i bolesnike na dan 23 o.m. uputiti Majevičkoj brigadi u s. Mandre; u tom selu Majevička brigada odrediće jedinicu koja će te ranjenike i bolesnike primiti. Jednomeno i na isti način III Krajiška brigada -predaće i svoj zbjeg Majevičkoj brigadi. Obzirom na to da VI i Majevička brigada zasada nemaju veće i direktne aktivne zadatke, to prijemom ovih dijelova neće biti naročito opterećene.⁷ Za vrijeme akcija oko Han Pijeska obezbijediti bolesnike i ranjenike.

Tafeode će se i zbjegovi ostalih brigada preko VI i Majevičke brigade, a potom preko mještanskih jedinica i organizacija, uputiti radi smještaja po selima Majevice i Semberije. Te zbjegove prikupiti, a (za ostale brigade) naknadno će se organizovati njihov dalji pokret, po dolasku na sektor Han Pijesak.

8. **Hirurška ekipa** kretaće se sa I brigadom.

9. Ishranu jedinica organizovati na dodijeljenim sektorima; njihovo prekoračenje može biti samo u saglasnosti sa štabom divizije i organizovano od strane intendanta divizije.

10. Štab divizije biće na pravcu Džimrije — Kusače.

11. Štab Majevičke brigade odmah će predati Štabu III Krajiške brigade radiostanicu, šifru i plan radioveze. Štab III Krajiške brigade i preko ove stanice održavaće sa nama vezu.

⁵ Sljedeća rečenica dopisana je u originalu mastilom.

⁶ Isto

⁷ Isto

12. Obavezati sve štabove da međusobno održavaju stalan kontakt i vezu, obavještavajući se i — po potrebi — sadejstvuju. Po ovome se za konkretne slučajeve ne smiju očekivati posebna naređenja. Sa ovim Štabom održavati najmanje jedanput dnevno vezu.

13. Sa zaplijenjenih automobila sačuvati i predati nam dinamom. Obavezno o ovome obavijestiti sve jedinice.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Kom. div.
Fića

Nač. div.
Vasa

Komandant

(M.P.)

BR. 60

NAREĐENJE ŠTABA ČETVRTE NOU DIVIZIJE OD 22 JUNA 1943 GOD. ŠTABU OSME BRIGADE ZA POKRET NA TERITORIJU PODGRMECA¹

ŠTAB
IV N.O.U. DIVIZIJE
2 BOS. KORPUSA
Br. 180/43
22 jun 1943 g.

Prepis

ŠTABU VIII KNOU BRIGADE

Položaj

Potvrđujemo prijem vašeg dopisa od 16 juna 1943² g.

Mi smo poslali prepis vašeg pisma Štabu II Bos. NOU korpusa. Prije nego što smo dobili pismo od vas, obaviješteni smo od Štaba II Bos. NOU korpusa da je stvar vašeg prelaska na ovu teritoriju riješena i sa Glavnim štabom NOV i PO Hrvatske.³ Mi smo dobili naređenje od Štaba Korpusa da izda-

¹ Prepis originala, pisan na mašini, lat'nicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 13-7, k. 766.

² Vidi dok. br. 45.

³ Vidi dok. br. 5.

mo naređenje vama> da odmah po prijemu ovog dopisa pređete na određeni sektor.⁴ Ukoliko je drug Hamdija⁵ zauzet u Unskoj operativnoj grupi, on tamo može ostati do daljeg naređenja koje će biti izdato ili od Gl. štaba Hrvatske ili od Štaba II Bos. NOU korpusa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:	• Zam. komandanta:	Komandant:
Boško ⁶ s.r.	si. odsutan	si. odsutan

Da je prepis veran originalu tvrdi

Sekretar Štaba IV NOUD
Bokan Branko

(M. P.)

⁴ Vidi dok. tor. 1.

⁵ Hamdija Omanović u to vrijeme bio je zamjenik komandanta Unske operativne grupe.

⁶ Šiljegović

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD
22 JUNA 1943 GOD. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA PRI-
PREMU POKRETA NA PODRUČJE VLASENICA, SREBRE-
NICA, DRINA, DRINJAČA¹**

**STAB
I PROLETBRIGADE**

Br. — 494
22 juni 1943

**ŠTABOVIMA BATALJONA I
KOMANDAMA JEDINICA¹**

1.— Prema najnovijem naređenju Vrhovnog štaba naša Divizija treba da krene na sektor Vlasenica — Srebrenica — Drina — Drinjača.²

2.— Pokret sa ove prostorije naša Divizija će vjerovatno izvršiti u toku noći 22/23 juna.

3.— Radi omogućenja pokreta brigade kao celine naše jedinice izvršiće u toku 22 juna prikupljanje na sledeće sektore:

I bataljon prikupiće se na sektoru s. Miletci;

II bataljon na sektoru s. Grlac;

VI bataljon na sektoru s. Selišta.

Na ovim sektorima bataljoni će se prikupiti u toku dana tako da sa njih budu spremni za pokret najkasnije u 18 časova.

Brigadni sanitet ostaće na sektoru s. Lokvenica.

Intendantura na sektoru s. Podrastovača.

Četa Pratećih oruđa ostaće i dalje u sastavu VI bataljona.

IV bataljon izvršiće posle doručka pokret iz s. Rakitaiice preko s. Vjetrenika za s. Barnik i smestiće se na sektoru s. Pločnik — Premac severozapadno od s. Barnik. Na toj prostoriji IV bataljon će odmoriti ljudstvo i pripremiti hranu tako da i on najkasnije u 18 časova bude spreman za pokret. Napominjemo Štabu IV bataljona da se sa hranom snabde sa sektora s. Rakitnice, pošto je njegov novoodređeni sektor relativno iscrpen.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 28/2, k. 709.

² Vidi dok. br. 59.

III bataljon zadržaće se na sektoru s. Vjetrenika, s time što će do polaska kontrolisati pravac s. Rakitnica. Bataljon se zadržava na toj prostoriji radi ishrane ljudstva. Međutim, bataljon mora biti spreman za pokret najkasnije u 17 časova, što znači da u to vreme bataljon već mora biti prikupljen u šumi na kraju sela na putu za Babić Kulu.

4. — Štabovi bataljona i komande jedinica koristiće sutrašnje vreme za što bolju ishranu ljudstva i sređivanje unutrašnjeg stanja u jedinicama.

5. — Ovo je avizcHzapovesti za pokret, a detaljno naređenje o pravcu i zadacima — pošto isto dobijemo od Štaba divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab brigade

Komandant
D. Lekić

PETNAESTODNEVNI IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE KRAJIŠKE NOU BRIGADE OD 22 JUNA 1943 GOD. ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE O AKCIJAMA IZVEDENIM U VREMENU OD 1 DO 15 JUNA¹

**ŠTAB
III KRAJIŠKE BRIGADE**

22-VI-1943 god.

Položaj

ŠTABU I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE NOVJ

Dostavljamo vam petnaestodnevni izvještaj u vremenu od 1 do 15-VI-1943 godine, ka® i statistički pregled o broju oružja, ljudstva i stoke.

1-VI-1943 I, II i III bataljon nalazili su se na lijevoj obali r. Tare od Uzlupa do Šćepan Polja, sa zadatkom zatvaranja toga pravca i onemogućavanja prelaza neprijatelju preko r. Tare. Borbi nije bilo. IV bataljon nalazio se na lijevoj obali r. Drine od D. Kruševa do Pustog Polja, sa zadatkom zatvaranja toga pravca.

2-VI-1943 jedinice su bile na istim položajima. Promjena nikakvih nije bilo.

3-VI-1943 rano u 2 sata I i III bataljon izvršili su pokret sa gore pomenute prostorije pravcem Rudine — Babići, gdje su se prebacili preko r. Pive i preko Mraitinja izbili na Katunsko Polje. II bataljon se je prebacio preko r. Pive istoga dana kod s. D. Kruševa i izbio na prostoriju Rupe.

4-VI-1943 III i IV bataljon kreću pravcem Rupe — Ždrijelo — Curevo — Šadići, i na toj prostoriji su zanoćili. I bataljon kreće istim pravcem i kod Plan Polja ostaje kao rezerva III i IV bataljonu. U bataljon se je postavio na Koritnik kao rezerva III Dalmatinskoj brigadi.

5-VI-1943 rano ujutro III bataljon u zajednici sa snagama Majevičke² brigade napada neprijatelja na liniji Šadići — Grablje — Popov Most. Borba je trajala povremeno cijelog dana. Neprijatelj je protjeran sa navedenih prostorija i prebačen na lijevu obalu r. Sutjeske. Na bojnopolju ostalo je 10

¹ Kopija originala, pisana na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta pod reg. br. 36/2, k. 711.

² Petnaesta (Prva) majevička NOU brigada

njemačkih vojnika, dok su veliki broj u toku dana evakuisali. Zaplijenjeno je nešto municije i ostale spremne. Na našoj strani 3 mrtva i 8 ranjenih.⁸

6-VI-1943 poslije 12 sati bataljoni kreću sa navedenih prostoriya i smještaju se na prostoriju Plan Polje — Mrkalj Klade, na kojoj su prostoriji prenočili.

7-VI-1943 sa navedenih prostoriya bataljoni kreću pravcem Dragoš Sedlo — Suha, gdje se prebacuju na lijevu obalu r. Sutjeske i iduće noći produžuju u pravcu Lučkih i Vrbničkih Koliba, gdje stižu 8-VI-1943 oko 23 časa.

9-VI-1943 I i III bataljon smijenili su bataljone I Proleterske brigade na položaju prema Zelen Gori. Toga dana neprijateljska avijacija⁴ je žestoko bombardovala naše položaje, gdje je bilo 2 mrtva i 6 ranjenih drugova. Istoga dana dijelovi II bataljona gađali su neprijateljski avion, koji je onesposobljen i skrhao se u šumi, što je poslije utvrđeno, jer su ga pronašle jedinice Dalmatinske brigade.

10-VI-1943 II, III i IV bataljon krenuli su pravcem Vrbnički Potok³ — Balinovaic — Pliješ — Vis — Siljevac — Glavica, razbijajući obruč neprijatelja u zajednici sa I Proleterskom brigadom,⁶ dok je I bataljon bio u zaštiti diviziske i brigadne "bolnice, koje su se kretale istim pravcem. U ovoj akciji imali smo 2 druga ranjena. Zaplijenjeno je 4.000 puščanih metaka, teških i lakih bacača, koje su pokupile jedinice VII Krajiške i IV Crnogorske brigade. Navedeno oružje je sklonjeno' u šumu u namjeri da se poslije prikupi, i u međuvremenu su našle VII Krajiška i IV Crnogorska koje su ga uzele za sebe. U ovoj akciji ubijeno je 17 neprijateljskih vojnika ...

11-VI-1943 I, II i IV bataljon postavljeni su na liniju Glavica — Siljevac i prema Visu koji je preko noći bio zaposjednut od strane neprijatelja.⁷ Preko dana je vođena borba sa neprijateljem, koji je namjeravao da preko sela Govze izbije na naše položaje. Istoga dana oko 18 časova I i III bataljon preduzeli su napad na neprijatelja između Siljevca i Visa i na samom Visu. Borba je trajala 5 sati. Naše jedinice su uspjele razbiti neprijatelja i protjerati ga prema Jeleču. Zaplijenjena su 2 teška, 4 laka bacača, 2 mitraljeza »maksim«, koje je neprijatelj prvenstveno onesposobio'. Zaplijenjeno neispravno oružje je uništeno. Naši gubici 1 drug poginuo i 3 druga lakše ranjena.

⁸ Vidi dok. br. 131.

¹ Vidi dok. br. 151.

⁵ Vrbnička Reka

⁶ Vidi dok. br. 17 i 23.

⁷ Vidi dok. br. 160. ,

12-VI-1943 oko 6 časova predviđen je napad na neprijatelja u s. Jeleč⁸ i na komunikaciji Kalinovik — Foča, Borba je trajala cijeli dan. Neprijatelj je potisnut iz s. Jeleč na cestu, ali uslijed pojačanja koja je dobio od Kalinovika bataljoni nisu uspjeli da ovladaju komunikacijom. Neprijatelju su naneseni veliki gubici koje je uspio sa protivnapadom pokupiti pred samu noć. Našu gubici: 3 mrtva i 11 ranjenih, od kojih 2 teže. Istoga dana jedinice IV bataljona uhvatile su 2 neprijateljska oficira i 10 vojnika...

13-VI-1943 predviđen je ponovni napad na neprijatelja na istoj prostoriji, s tim da se IV bataljon prebaci preko ceste kod Vratla i udari neprijatelja u leđa. Bataljon se nije uspio prebaciti i tako akcija nije izvršena. Istoga dana došla nam je za leđa jedna bojna legije i Njemaca⁹ koja se kretala za II divizijom, i sa Visa napala naše jedinice s leđa. Snage I i III bataljona uspjele su razbiti neprijatelja, nanoseći mu ogromne gubitke. Ubijeno je oko 60 neprijateljskih vojnika i 2 oficira. Zavrbljena je velika količina ratne spreme, oružja i municije, od kojih je veći dio poništen neispravnog oružja. Naši gubici: 6 mrtvih i 8 ranjenih drugova.

Iste večeri oko 23 časa brigada je krenula sa navedenih prostorija i

14-VI-1943 rano prebacila se preko komunikacije Kalinovik — Foča u s. Miljevinu, odakle produžuje prema Jabuci, gdje stiže 15-VI-1943 god.

15-VI-1943 prilikom pokreta od neprijateljske avijacije poginuo je 1 a ranjeno 2 druga.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pblitkomesar

Komandant

P. S.¹⁰ Neprijatelj koji je razbijen na liniji Vis — Siljevac 11-VI-o. g. uglavnom se razbježio po šumi, jer mu je otpunica bila presječena. U toku 12 i 13-VI-1943 uhvaćeno je u nekoliko mahova 27 neprijateljskih vojnika i 2 oficira iznad s. Govze u šumi...

»

⁸ Vidi dok. br. 164.

⁹ Vidi dok. br. 160 i 164.

¹⁰ Sljedeći tekst je naknadno dopisan na mašini ćirilicom.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE BRIGADE OD 22. juna
1943. GOD. ŠTABU DVANAESTE NOU DIVIZIJE O ČIŠĆE-
NJU TERENA ŠOLAJI — KOSTIĆI OD ČETNIKA¹**

Š T A B .

XII KNOU BRIGADE

Dana 22. juna 1943. god.

Položaj

ŠTABU XII NOU DIVIZIJE

Položaj

U vezi naređenja toga Štaba str. pov. od 19. ov. mj.² snage ove brigade izvršile su pokret sa ranijih svojih položaja Borak — Grabovica na dan 21. ov. mj. u dva sata ujutru preko Sken-der Vakufa za Šolaje — Kostići i pročistili sektor od četničkih bandi na tome pravcu. Za vrijeme samog pokreta i pretresanja sektora od Grabovice do Šolaja nije bilo nikakvih sukoba sa četničkim bandama do na samim položajima Šolaji. Na položajima Šolaji neprijatelj je imao isturenu jednu patrolu u jačini od oko jedne desetine, i kada je primijetila naše snage, počela je da bježi u pravcu sela Šolaji i same čemernice, na koju su patrolu naše snage otvorile pušчанu vatru. Prilikom nailaska na neprijateljsku patrolu naše su se snage već nalazile u borbenom rasporedu sa ciljem da napadnu Šolaje i da protjeraju neprijatelja iz istih. Četnička banda u jačini od njih 150 nalazila se u samom selu Šolaji, ispod čemernice [Pl.], i to u grupičama po zaseocima, sačinjavajući snagu jednog četničkog bataljona komandanta Krše. Čim se osjetila vatra, naših snaga, neprijatelj se odmah hvatao šume, planine Čemernice, odakle je pripucao ali na velikoj daljini. Uperena vatra protiv naših snaga nije imala nikakvog efekta i naše snage, iako je bio brisani prostor, u streljačkom stroju napredovale su, prema neprijatelju i ušle u samo selo Šolaje, a pojedini dijelovi sa bokova i u samu šumu (preko visova) Čemernicu i protjerali četničku bandu. Iz protivkolskog topa tučena je planina Čemernica i to ona mjesta odakle se neprijatelj pojavljivao, kao i sam

¹¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 8/3, k. 875.

² Vidi dok. br. 50.

četnički logor u selu Šolaji. Granate su padale među same čete četničke, koje su se odmah, razbježale.

Prilikom bježanja iz svojih logora četničke bande ostavile su na dva mjesta svoj ručak (meso u kazanu gdje se kuha), tako da su naše jedinice taman stigle na ručak.

Gubici sa njihove strane su nam nepoznati, a naši bez gubitaka.

Snage ove brigade danas 22 ov. mj. nalaze se na položajima Šolaji i jednom četom u Mokrom Lugu sa zadatkom pretresanja u dubinu planine Čemernice kao i pretresanja okolnih sela na ovome sektoru u cilju hvatanja, proganjanja i uništavanja razbijenih četničkih grupica.

Ova brigada izvršila je pokret do sadašnjih položaja tačno po planu i na vrijeme.

Vezu sa Banjalučkim odredom pomoću patrola održavamo, a i za vrijeme samog nastupanja bila je čvrsta.

Zadatak³ ove brigade za 23 ov. mj. potpuno je jasan Štabu brigade i po* istom, će se tačno postupiti.

Preduzeto je potrebno za prikupljanje hrane bolnici.⁴ U toku dana izvršiće se konfiskacija i rekvizicija, ali sela u kojima smo vrlo slabo imaju žita i teško će se moći prikupiti predviđena količina, a stoke i sira moći će se prikupiti.

U toku jučerašnjeg dana održana je politička konferencija sa seljacima. Konferenciji je prisustvovao mali broj seljaka, iako su bili svi obaviješteni. Za današnji zbor kod crkve na Vranjem Brdu biće upućen narod iz ovih sela, ali napominjemo da priličan broj ljudi se ne nalazi kod kuća, već je prema njihovim izjavama kod stoke u planini.

Preduzete su sve mjere predostrožnosti da bi se izbjegla sva nepravilna ponašanja vojnika prema narodu. Rekviziciju i konfiskaciju vršiće određeni odgovorni drugovi, a patrola po selima davaće se od svjesnih boraca i odgovornih drugova. Ishrana jedinica u posljednje vrijeme dosta je dobra a i ovdje će se o tome naročito povesti računa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Radoš⁵

Komandant
Mečava⁶

Prednji izvještaj dostavljen
Štabu div. 22 juna 43.
u akta

Sekretar
Pero

³ Vidi dok. br. 50.

¹ Vidi dok. br. 56.

⁵ R'ajčević

" Petar

NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU BRIGADE OD 22 JUNA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG I DRUGOG BATALJONA ZA POKRET NA PROSTORIJU BRIJEGOVI — BALJVINE¹

STAB XII KNOU BRIGADE

broj sl.

dana 22 juna 1943 god.

ŠTABOVIMA I i II BATALJONA, PRATEĆEM VODU I
AMBULANTI OVE BRIGADE

Položaj

Kako je već naređenje² od strane ovoga Štaba da se jedinice sprema za pokret i da se snabdiju sa rezervnom hranom za jedan dan, smatrajmo] da su pripreme sve gotove:

Pokret će se izvršiti ovim redom:

II bataljon pravcem Mokri Lug — Brijegovi — Baljvine. Pokušati uhvatiti vezu sa VI brigadom preko Vrbasa. Koncentracija II bataljona biće u Mokrom Lugu. Sa II bataljonom ima da pođe i brigadna ambulanta. Polazak II bataljona iz logora Šolaje tačno u 2 časa ujutro 23 ov. mj. Štab brigade sa brigadnom komorom isto tako krenuće iz logora u 2 časa ujutro 23 ov. mj. i sastati se sa snagama II bataljona u Mokrom Lugu ili negdje u putu do istog.

Snage I bataljona imaju da budu koncentrisane tačno u 4 sata ujutro 23 ov. mj. u Šolajima, gdje se sada nalaze, II bataljona kod kuće sa novim crijepom pokrivena, odakle će dobiti zadatak i pravac³ pokreta od komandanta brigade druga Mečave⁴ lično u gore označeno¹ vrijeme.

Prateći vod ima da bude u 4 sata ujutro u Šolajima kod kuće pokrivena sa crvenim crijepom koncentrisan u sastavu onoga I bataljona ove brigade. Top ima da bude natovaren na konje, ali i rekvirirana kola imaju da se povuku. I bataljon ići će preko Čemernice [Pl.]. Da bi znale snage II bataljona kada I bataljon izade na Čemernicu, I bataljon baciće dvije zelene rakete. Desno od I bataljona kretaće se Banjalučki odred isto tako preko Čemernice.

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/1, k. 875.

² Vidi dok. br. 63.

³ Isto

⁴ Petar

Skreće se ponovo pažnja drugarskim štabovima bataljona da upozore svoje jedinice na vojničko kretanje i budnost, da se opet ne bi desili nepoželjni i nesretni slučajevi kao što su u posljednje vrijeme učestali.

Uzimati na odgovornost drugove koji rukovode pojedinim patrolama⁵.

BR. 65

NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU BRIGADE OD 22 JUNA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG I DRUGOG BATALJONA ZA PRIPREMU POKRETA NA PROSTORIJU BRIJEGOVI — BALJVINE¹

STAB
XII KNOU BRIGADE

Br. Si.
dana 22.VI.43

STROGO POVJERLJIVO
HITNO! \

ŠTABOVIMA I i II BATALJONA, PRATEĆEM VODU I
AMBULANTI OVE BRIGADE

Položaj

23 ov. mj. u dva sata ujutro brigada će izvršiti pokret u pravcu² koji je predviđen ranijim naređenjem⁸. Odmah preduzmite sve i pripremite se da bi se pokret izvršio na vrijeme.

I bataljon će se u predviđenom pravcu krenuti preko Černice, a II bataljon sa Štabom brigade i ostalim jedinicama krenuće se u predviđenom pravcu preko Mokrog Luga.

Brigadna ambulanta krenuće se sa sadašnjeg mjesta zajedno sa četom II bataljona, koja se nalazi u Šolajima. -

Prateći vod neka pripremi top za prenos na konjima.

Sve jedinice će se snabdjeti rezervnom hranom za jedan dan.

Mjesto koncentracije⁴ javiće se naknadno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politikomesar
Radoš

Komandant'
si. otsutan

^E Dalji tekst u dokumentu nedostaje.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/1, k. 875.

² Mokri Lug — Brijegovi — Baljvine.. Vidi dok. br. 50.

³ Vidi dok. br. 50 i 63.

⁴ Vidi dok. br. 63.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE DIVIZIJE OD 23 JUNA
1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
O BORBAMA PROTIV NEPRIJATELJA IZMEĐU RIJEKE
VRBASA I VRBANJE¹**

**ŠTAB
XII NOU DIVIZIJE**
O-P-Str. pov. br./43
28 juna 1943 god.
Položaj

ŠTABU I BOSANSKOG NOU KORPUSA

Izvještavamo' Štab da smo 21 ovog mj. t. g. do 12 časova izbili [nal liniju: Viševice — Zubovići — Radići — Koštici, — Šolaji, sa svima snagama u predviđenom planu². Na liniji Šolaji — Koštici, kao i na kosama Zubovići — Viševice pružen je slab otpor od dva bataljona četnika, koji su se nakon kraće borbe povukli prema Čemernici, ostavivši u tri sela skuhan ručak koji su pojeli naši borci. U toku jučerašnjeg dana jedna satnija Njeimaca³ vođena miještanima iznenadila je Štab I bataljona V brigade na Viševicama, dolazeći iz Kotor Varoši, te su tom prilikom poginula dva kurira I bataljona, a jedan nestao. Snage IV bataljona iste brigade protjerale su nakon kraće borbe pomenutu satniju u Kotor Varoš, nanijevši joj znatne gubitke.

Isto tako naša dva kurira koja su išla prema I bataljonu V brigade u momentu toga napada, nisu se još do ovog časa, vratili, dok je jedan kurir Štaba Banjalučkog PO naletjeo na, zasjeđu četničku u Čememici, i zarobljen. Odred je isto tako zarobio jednog četničkog kurira.

U toku jučerašnjeg dana održane su konferencije po selima, konfiskacija četničkih imanja i skupljanje hrane za bolnicu.

Mi smo sa Štabom u selu Živinice.

Noćas i u toku današnjeg dana krenuće sve naše snage naprijed, da bi još u toku sljedeće noći izbile na položaje vjerovatnog sljedećeg otpora četnika. Jedna naša kolona ide preko Čemernice da bi prečistili Čemernicu.

³ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 14-2/1, k. 407.

² Vidi dok. br. 50.

³ Vidi dok. br. 186.

Ishrana svih snaga koje učestvuju u ovoj operaciji je dosta dobra.

Izvijestio nas je Štab Prnjavorskog PO da je sa odredom došao u Stopan. Mišljenja smo da je postupio nepravilno i da je trebalo da se uputi na sektor Buletića ili Šnjegotine. Mi smo mu danas to naredili⁴ da učini vezujući se sa II Krajiškom brigadom preko III bataljona V brigade koji je ostao u Borcima. Isto tako mišljenja smo da bi I bataljon II brigade kod bolnice trebalo uputiti u saštav svoje brigade ili pak patroliranje prema Mladikovinama ili Buletiću, iz razloga što je brojno stanje u bolnici maleno i što se prema Vlašiću i Brvancima nalaze još dva bataljona IX brigade koji se nijesu još prebacili preko Vrbasa.

Mi smo mišljenja da bi već prema razvoju situacije oko Javorana na ovim sektorima (skenderski i kotorvaroški sektor) ostavili XII i BPO, a sa snagama V brigade prebacili se za Jošavku i Šnjegotinu, sa akcijom na pruži Kotor Varoš — Banja Luka.

Držanje naroda na ovim sektorima je za sada oportunističko, koliko se je moglo vidjeti za ova dva-tri dana. Mnogo naroda ide u Kotor Varoš, održavajući dosta jake privredne veze. Isto tako preko ovog sektora išli su veći karavani naroda od D. Vakufa, Vitovlja itd. preko Kotor Varoši za Zupu po žito. Mi smo u vezi osiguranja od Kotor Varoši takva dva karavana sa konjima' zaustavili.

Sa vodom kojim pratimo hranu za bolnicu pošaljite nam najnovije vijesti za Vagan, gdje ćemo biti sa Štabom.

Šaljemo vam znakove od 23—30 ovog mj. zaključno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Žarko⁵ s. r.

Načelnik štaba
M.⁶ Pečić s. r.

Komandant
šoša⁷ s. r.

**Pomenuto naređenje Redakcija nije pronašla.
Zgonjanin
Mirko
Josip Mažar**

**UPUTSTVO ŠTABA DVANAESTE NOU DIVIZIJE OD 23
JUNA 1943 GOD. POTCINJENIM JEDINICAMA O NAČINU
VOĐENJA EVIDENCIJE I ADMINISTRACIJE¹**

**ŠTAB
XII NOU DIVIZIJE**

Br. 2/43

*

23 jūna 1943 god.

Položaj

**ŠTABOVIMA II, V i XII KRAJIŠKE NOU BRIGADE I
BANJALUČKOM I PRNJAVORSKOM PARTIZANSKOM
ODREDU**

Položaj

Da bi Štab ove divizije imao tačne podatke o brojnomo stanju ljudstva, poginulim, ranjenim i bolesnim, potrebno je da gore pomenuti štabovi postupe po sljedećem:

1. Brojno stanje ljudstva, oružja, municije, vojne spremne, eksploziva, alata, telefonskog pribora, konja i komore po ovim rubrikama: jedinica, brojno stanje ljudstva (po spisku, u rashodu, na licu), topova kal. 37 mm, minobacača kal. sa kojim se raspolaže, t. mitraljeza, p. mitraljeza, lakih mitraljeza, pušaka, pištolja, raketnih pištolja, bombi, noževa, malih bacača, municije koliko se raspolaže od gore navedene vrste oružja (metke od raketnih pištolja naznačite koliko ih ima kakve boje), dinamita, kapisle, korde, gabl-mašina, sjekira, krampova, ašova i ostalog alata, telefona, poljskih centrala, gabla km, konja: tovarnih, jahaćih i teglećih, kožnih sjedala, samara za ncšenje mitraljeza, drvenih samara itd., i primjedba.

Napomena: ovo brojno stanje dostavljati po jedinicama, tj. bataljonima, u primjedbi naznačavati ako ima pokvarenog oružja. Isto tako naznačiti ako se raspolaže sa nekom rezervom od oružja ili ostalog.

2. Ranjene i bolesne drugove uvodiće u knjigu bataljonski referenti saniteta po sljedećim rubrikama: redni broj, funkcija, ime i prezime (sa očevim imenom), iz koje je jedinice, kada je ranjen i u kojoj akciji (teže ili lakše), bolestan od bolesti, u kojoj je bolnici i primjedba.

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 14/12, k. 815.

3. Spisak poginulih i umrlih- od rana i bolesti vodiče komande četa, štabovi bataljona i štab brigade, koji će također dostavljati svakih 15 dana,- tj. 1-og i 15-og u mjesecu ovome Štabu po priloženom formulairu.

4. Ustrojit će štabovi bataljona i brigada djelovodne protokole i to: povjerljivi, odnosno strogo povjerljivi, operacioni protokol, obični, sa sljedećim rubrikama: redni broj, datum zavođenja pošte, ime lica ili nadležstva koje poštu šalje, broj akta i datum, sadržaj pisma, veza ranija, datum rješenja akta, kratak zadržaj rješenja akta i kome je dostavljen, veza docnija i primjedba. U strogo povjerljivi operacioni protokol zavoditi sve naredbe koje stižu od ovoga Štaba u vezi sa operacijama i izvještaje o vojnim, akcijama i političkom radu. U obični protokol zavode se ostale naredbe koje služe od ovoga Štaba o postavljanju komandnog kadra itd.

Dalje, potrebno je da u 15-dnevnim izvještajima naznačite sem ostalog i datum gdje se je brigada ili odred nalazio, na kojem sektoru, da li je bilo borbe, sa kim,, tj. sa kakvim rodnom vojske, da li je zarobljeno oružja, mimicije i ostalog ratnog materijala, *te da li je zarobljeno, uništeno ili ranjeno neprijateljskih vojnika (kakvog roda vojske). Ovo je potrebno radi toga da bi ovaj Štab mogao da vodi dnevnik o vojnim akcijama.

5. Ustrojiti spisak ljudstva brigade ili odreda, po sljedećim rubrikama: redni broj, zvanje, ime i prezime (sa očevim imenom), jedinica tj. bataljon, odakle je (selo, srez) kada je stupio u partizane, funkcija prije stupanja u NOV, da li je bio ranjavan, gdje se nalazi sada i primjedba. Ovaj spisak čim se ustroji dostaviti ovome Štabu. Napomena: rubrika da li je bio ranjavan, gdje se sada nalazi, i u primjedbi bilježi se sa olovkom.

6. U prilogu vam šaljemo formulare za objave i legitimacije koje ćete izdavati i to: legitimacije kuririma, intendanima, ekonomima itd., a objave za drugove kada se nekud upućuju po službenom ili privatnom poslu. Zavoditi imena onih drugova kojima se izdaju objave i legitimacije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
otsutan

Načelnik Štaba
otsutan

Komandant
Šoša

BR. 68

BROJNO STANJE LJUDSTVA I NAORUŽANJE OSME BRIGADE SEDME NOU DIVIZIJE NA DAN 23 JUNA 1943 GODINE¹

BROJNO

VIII brigade VII divizije N. O. vojske Hrvatske za dan 23-VI-1943

Jedinica	Po spisku		U rashodu		Na licu		Pušaka			P. mitraljeza		
	Muških	Ženskih	Muških	Ženskih	Muških	Ženskih	Mauzera	Talijanski	Manli-hera	Z	Breda	Njemački
Štab brigade	16	2		.	16	2	7	1		.		.
I bataljon	125	15	83	5	42	10	34			1		
II bataljon	93	14	52	4	41	10	37		.	2		
III bataljon	85	26	48	6	38	19	44	2		2		
Četa za vezu												
Radni vod	25	5	6		19	5	15	1	.	.		
Sanitet	11	3	5	.	6	3	.					
Ukupno	355	65	194	15	162	49	137	4	.	5		

P.S. Listu gubitaka dostavićemo vam naknadno.

SMRT FAŠIZMU —

Politkomesar
Mirko Đurić

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 14/12, k. 815.

STANJE

sa stanjem po spisku od Sandžaka do danas 23. o. mj. 1943 .

Mitralske puške			Bacalice		Municije						Konja			Primjedba
Švarclove	Talijanski	Njemački	Teških	Lakih	Eksplozivne	Talijanski	Za Fijate	Za Brede	Za bacače teške	Za bacače lake	Jahaćih	Tovarnih	Ukupno	
	• 1 •				145	50	•	•	•	•	3	2		
					820						1	5		
•		•			934						1	3		
		1			1002	45		•	•		•	3		
					350	50						4		
												2		
•	•	1	•		3251	145	•			•	5	19		

SLOBODA NARODU!

**Komandant
S.² Bjelajac**

BR. 69

NAREĐENJE ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 24 JUNA 1943 GOD. ŠTABU ČETVIRTE DIVIZIJE ZA VEĆU AKTIVNOST TJ CENTRALNOJ BOSNI¹

**ŠTAB
II BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA**

Br. 47
24.VI.1943 g.

ŠTABU IV NOU DIVIZIJE

Položaj

Primili smo vaš izvještaj op. br. 184/43, izvještaj o akcijama, izvještaj o naoružanju i ubojnoj spremi divizije.

Izvještaj o akcijama je dobar i detaljan, a izvještaj o naoružanju nije napisan prema obrascu koji je propisao V. Š. Da bi sve divizije podnosile jednoobrazne izvještaje poslaemo vam obrazac a i izradićemo na šapirografu [u] štampariji više primjeraka ovih obrazaca koje ćemo vam dostaviti.

Očigledno je da u posljednje vrijeme izvršene akcije ne odgovaraju snazi divizije, ali i to se može pravdati pokretom glavnine divizije na četničke bande glamočko-livanjskog sektora gdje se nije moglo doći do vidnih vojničkih rezultata, reorganizacijom divizija i pregrupacijom naših snaga, kod čega se izgubilo u vremenu kod pokreta i još se osjeća kod naših jedinica ošamućenost od ofanzive, a kod nekih naših nižih rukovodilaca, naročito u odredima, i oportuno držanje prema neprijatelju — ne napadati zbog bojazni represalija neprijatelja na sela.

Odredi su prilično neaktivni a njihovi štabovi neinicijativni. Ovo se naročito osjeća kod Drvarskog odreda. Da bi se stanje nooravilo i dobio novi borbeni polet treba tražiti od štabova odreda i svih nižih štabova da sami povedu jedinice u borbu, da posluže Drimjerom u svemu da bi jedinice noslije i same nastavile i tnko će se probuditi borbeni elan kod Krajišnika koji je pomalo zamro. Treba ukoriti neke štabove, da na zanoviiest drufta Tita »pojačano nanadati nenrijatelja na svim koirvunikacijama« nisu ništa učinili iako ie bilo uslova za to. Prvi veći usnieh naših snaga napraviće. ja mislim, oreokret i dati novi polet.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 10/1-2, k. 456.

Preko telefona smo tražili od G. S. H. da nam odmah upute VIII brigadu². Odgovorili su da će to odmah učiniti a do sada nisu učinili jer je brigada bila u akciji na neka neprijateljska mjesta.

Mišljenja smo da bi ta brigada jedno vrijeme mogla ostati na sektoru podgrmečko-bihačkom, gdje bi sa odredskim snagama mogla napasti koje manje neprijateljsko uporište i pokušiti neke svoje borce koji se nalaze na krupsko-bihačkom sektoru, a tamo formirati i neke domaće jedinice od slabijih boraca, koje bi ušle u sastav Podgrmečkog odreda. Poslije kraćeg boravka u Grmeču brigadu možete povući na ove sektore gdje bi sa X brigadom sačinjavala jednu jaču udarnu grupu za operacije na sjever, jug i istok. Za vrijeme žetve pod Grmečom biće dovoljna, ja mislim, i dva bataljona VI brigade sa odredom.

X brigada sa jednim dijelom nalazi se na [Bos] Grahovu a jednim dijelom još vezana za akciju kod Knina. Za dan-dva čitava će se brigada osloboditi tog fronta i moći poći na zadatak koji ste joj predvidjeli sa jednim bataljonom VI brigade.

Drvarski odred formira udarni bataljon. Dobro bi bilo ako bi im se našao bar jedan p. mitraljez za taj bataljon.

Glamočki odred dobio je u zadatak da vas obavještava o situaciji na glamočkom sektoru, a naročito onda kad se situacija mijenja, i da, vam predloži u zgodnim prilikama i neku koordiniranu akciju.

Stavili smo u zadatak Štabu X NOU divizije da glavninu IX brigade prebaci na lijevu obalu Vrbasa, koja će u zajednici sa Glamočkim odredom pretstavljati ozbiljniju snagu i spriječiti uticaj četnika od Mrkonjića i Knina, a i osipanje Kupreškog odreda.

Prema izvještaju Glamočkog odreda Drenovićeви četnici povratili su se djelimično sa Hrbljine na mrkonjički sektor.

Uz drugarski i borbeni pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom
otsutan

Komandant
S Rodić

² Vidi dok. br. 45.

OBAVJEŠTENJE ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 24 JUNA 1943 GOD. ŠTABOVIMA ČETVORTE, DESETE I DVANAESTE DIVIZIJE O SITUACIJI KOD NEPRIJATELJA NA TERITORIJI CENTRALNE BOSNE¹

GLAVNI OB. CENTAR
ŠTABA II BOS. KORPUSA
24 juna 1943 god.

J

Strogo povjerljivo

OBAVJEŠTAJNIM CENTRIMA

IV² — 2K
X³ — 2K
XII⁴ — 2K

Obavještajni centri nijesu još otpočeli ili nijesu ništa učinili na prikupljanju neprijateljskog propagandnog materijala i materijala za Bilten Ob. si. II Bosanskog korpusa a niti ostali materijal iz svoje službe (osim što je IV — 2K nešto prikupio).

Iz istih razloga smo u nemogućnosti da damo neka šira obavještenja.

Iz primljenog materijala možemo vam saopštiti:

NDH »OBAVIJESTI« br. 50 od 17. V. 43 između ostalog donose iz govora na radiju državnog rizničara Dr. Košaka o **novim mjerama u valutnom i financijskom životu** sljedeće: »Po svom obliku Hrvatska državna banka je dioničarsko društvo a temeljna joj glavnica iznosi 300 miliona kuna. **Zbog izvanrednih troškova**, koji se nisu mogli pokriti redovnim приходима, *država je morala pristupiti zaduženju*. Razlozi koji su iziskivali izvanredna sredstva i prema tome zaduženje države, trostruki su. *To su izvanredni troškovi i ustrojstva naših oružanih snaga*. Zatim javni radovi, *koji su se uza sve neprilike morali uzeti u posao*. Treće, *izdaci* u obliku državne pomoći za *izbjeglice i stradalnike*; upisujući nove rizničke navjernice od jedne milijarde kuna svaki savjesni posjednik novca vrši svoju dužnost prema državi i doprinosi sa svoje strane- *da se u buduće*

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6-11, k. 774.

² Četvorte NOU divizije

³ Desete NOU divizije

⁴ Dvanaeste NOU divizije

ne ponove nikad oni tužni slučajevi koji su se prošle godine dogodili u Slunju, Bihaću, Livnu, Prijedoru.«

Uporedo s tim treba ispitati i kroz neprijateljsku štampu pratiti: odziv na upis zajma;

eventualne emisije novog novca (govori se o emisiji »Lipa« koje će zamijeniti kune sa 10 Kn. = 1 Lipa) te način povlačenja, rok povlačenja novca kuna iz opticaja;

posljedice izazvane takvim mjerama (nepovjerenje u novac N.D.H.), preuzimanje starih jugoslovenskih novčanica i srebra, kupovanje plem. metala;

plasiranje našeg »Zajma Narodnog oslobođenja«.

Isto tako treba po kšp liniji svim putevima objasniti to kukanje »da se u buduće nikad ne ponove oni tužni slučajevi . . .« kao vapaj za pomoći u finansiranju S'S trupa i naoružanja na teret naroda u NDH, za interes okupatora i održanje šačice izdajnika — nagrade ustašama i četnicima.

»**Narodne novine**« od 11 lipnja (juna) donijele su »**Naredbu o isplati državne pomoći svećenicima hrvatske pravoslavne crkve, njihovim udovicama i njihovoj siročadi-preinaka**«.

Postojanje takove naredbe dokaz je slabosti i podilaženja pravoslavnom svešteniku, odnosno njihovom vezanju za ustašku državu novčanom pomoći. Radi ispitivanja svih motiva, pa i te preinake u Naredbi za isplatu državne pomoći, zadatak je O.C. da pribavi tekst odnosne naredbe za potrebe ovog G.O.C.

Poglavnikove odredbe o pomilovanju, uslijedila su povodom krvnikovog imendana pojedinačna pomilovanja.

Treba ispitati svaki pojedini slučaj sa našeg sektora, treba prikupiti podatke kako o osuđenim i pomilovanim tako i o *momentima pod kojim je uslijedilo njihovo pomilovanje*. Konkretno slučajeve ćemo da navedemo¹ za svaki O. C. Ovdje općenito naglašavamo da u buduće te slučajeve treba pratiti.

Iz NDH treba pribavljati ustaška izdanja iz kojih se može pratiti ne samo njihova propaganda nego i osvrtnje na njihove nedostatke, a svi podaci o> tome za nas su dragocjeni. Tako treba nabaviti i njihov časopis »SPREMNOST« za kojeg kažu »Kulturno-politički tjednik«.

OPŠTI IZVJEŠTAJI:

Sa neoslobođene teritorije: kod muslimanskog stanovništva [B.] *Petrovca* osjeća se nezadovoljstvo zbog prisilne mobilizacije i eventualnog napuštanja garnizona kada bi četnici mogli da iskoriste priliku da izvrše teror nad njima. Nijemci su, prema nekim vijestima, *preuzeli civilnu vlast u Livnu, pripremaju*

teren za rekviziciju žita, od koje strahuju seljaci i govore da će zato ići u partizane.

Pokreti neprijatelja: jačih pokreta neprijatelja na našem teritoriju nije bilo u posljednje vrijeme.

Pri pokretu i napadu neprijatelja na sektor Janja upotrijebljene su trupe Njemaca, ustaša i legionara koji su bili na tromjesečnom kursu u Njemačkoj, dakle mlade trupe. U Blagaju su poubijali 15 lica (žena, ljudi i djece) i popalili nekoliko kuća. Zadatak akcije bio je čišćenje od partizana i ojačanje četnika. Pokušali su uspostaviti svoju vlast imenujući *knezove*. Naši štabovi su bili unaprijed obaviješteni.

Primijećen je pokret neprijatelja od Bugojna i D. Vakufa preko Jajca i Mrkonjić Grada za Slavoniju.

Primijećen je pokret trupa za ojačanje garnizona Bihać, Krupa i Otoka.

Isto tako povlačenje jedne divizije od 4.000 Njemaca iz Krupe, Bihaća, Cazina, Otoke i okolice prema Srbiji.

Pridolazak je bio Njemaca u Otoku, Njemci iz Vojvodine (stariji ljudi koji su proveli duže vrijeme u Srbiji).

O moralu neprijateljske vojske:

Presvlačenje ustaša u Kupresu i Bugojnu iz bojazni odlaska na Istočni front. Kod milicionera oko Livna borbenost srednja i slaba. Oko Mrkonjić Grada i Ključa: borbenost domobrana slaba, više naklonost prema partizanima, Iz logora i garnizona birani su dobrovoljci u SS trupe, ali odziv bio je malen. Kod zdrugovaca na cesti [Bos.] Krupa —• Risovac (2 bojna III gor. zdruga) oficirski kadar fašistički naklonjen.

Odziv seljaka oko' Livna. u dobrovoljce, je slab, pored obećanja Njemaca o velikim plaćama i o nekom osiguranju.

Četnici:

Aktivnost je bila sa N.O. vojskom oko Ribnika. Naši su imali uspjeha.

Ojačali su se na sektoru Glamoč — Janj, pribirajući neke dezertere.

Mrkonjićki četnici sa onim iz Manjače obrazuju »brigade« i »korpuse«. Moral je slab kao i kod onih kod [Bos.] Petrovca. Dali su se najviše na pljačku putnika. Neraspoloženje protiv partizana najjače je kod onih manjačkih odnosno mrkonjićkih četnika. Protiv okupatora će se boriti u zadnjem času, tako sami kažu.

Naročito terorisanje naroda od strane četnika oko [Bos.] Petrovca, premlaćivanje putnika pored pljačkanja, a za osvetu radi svog poraza kod Smoljane zapalili su 109 zgrada, u Driniću 12.

Peta kolona i četnici razvili su svoju propagandu šireg razmjera na sektoru Janja i Vukovskog (Kupres), što se odrazilo i na jedinicama. *Likvidacijom, 2 istaknuta petokolonaša* stanje se je odmah popravilo. *

Iz Dalmacije. U okrugu Srednje Dalmacije u drugoj polovici maja pokušana je prisilna mobilizacija od strane ustaša i Talijana, pošto se od 1.200 rezervista javilo samo 50—60 regruta. Usljed čestih akcija Cetinskog partizanskog odreda na seoske milicije i okupatorske garnizone, mase sve više prilaze N.O. pokretu (svakodnevno iz tih krajeva dolazi prosječno 8—10 novih boraca).

Moral seoskih milicija je uveliko pokoleban, većina od njih traže pregovore sa našim jedinicama. Krajem prošlog mjeseca u Obrovcu, Hanu i Dicmu izbile su dvije pobune domobrana, te je 130 razoružano i zatvoreno, od toga 80 optuženo'.

Talijani u zadnje vrijeme ojačavaju svugdje svoje garnizone u živoj sili, materijalu i utvrđivanju. Jedan izvještaj govori o povlačenju bolnice iz Sinja u Knin.

Četnički uticaj na mase nije skoro nikakav, a naročito poslije hapšenja četničkih vođa u Splitu i naređenja II talijanske armate o raspuštanju svih četničkih antikomunističkih bandi.

Komunikacije Split — Perković — Knin, Perković — Šibenik, Split — Sinj i ceste Split — Trogir, Split — Sinj, Sinj — Trilj, Sinj — Knin nalaze se u rukama okupatora ali su stalno napadane od naših jedinica, dok sve ostale su pod kontrolom naših jedinica.

HSS-ovci u posljednje vrijeme živo rade sa jugonacionalistima, ustašama i okupatorima na razbijanju n.,o. fronta. Stvaraju najčešće samostalno pojedine manje grupice i odbore za preuzimanje vlasti »u danom momentu«, ali u širim masama nemaju oslonca.

Moral talijanske vojske, ustaša, domobrana i milicionara svakim danom opada.

U okrugu Zadra: dolaskom naših jedinica moral naroda se podiže, dok su mnoge bande poražene i razoružane, a druge otkazuju poslušnost Talijanima.

Zadnjih dana okupator dovodi svježije trupe iz Italije, zasad u manjim snagama, karakteristično je da su te snage iz sjedišta koja su do sada bila u Italiji.

Djelovanje četnika i HSS-ovaca u ovom okrugu je neznatno, nemaju oslonca u narodu a i okupatori im ne dozvoljavaju.

Okrug Šibenik: pridolazak nešto vojske iz Italije. Koncem aprila trajala je neprijateljska ofanziva kojom su prilikom nasradala mnoga sela, oko 350 ljudi odvedeno i 100 ubijeno.

HSS i četnici ne djeluju organizovano jer nemaju oslonca u masama.

Okrug Južne Dalmacije: u zadnjih nekoliko dana neprijatelj je, okupator, skoncentrisao oko 16.000 vojnika oko Vrgorca, ušća Neretve i Metkovića radi eventualne ofanzive na Biokovo. Vojska je prebačena iz Hercegovine preko Mostara koji su Talijani evakuisali a Njemci preuzeli vojnu i civilnu vlast.

Željezničkom prugom Sarajevo — Mostar — Dubrovnik vrši se prebacivanje njemačkih trupa i ustaških u pravcu Crne Gore i Grčke.

U Hercegovini raspušteni su i djelimično razoružani četnici, ali veći dio ih je uspio pobjeći u šume. Ustaše u ovom kraju vrše mobilizaciju novaka i rezervista, koje Talijani primaju i odvođe u Italiju u talijanskim uniformama za hrvatsku legiju.

Na oslobođenom teritoriju makarskog primorja HSS djeluje kao saboter N. O. pokreta.

Na otocima iako je narod uz N. O. borbu, oportunistički je raspoložen iz bojazni represalija.

Četnici djeluju samo na otoku Korčuli i to kao navodni protivnici omražene jugoslovenske vlade i njenog ministra Draže i kriju se pod krinkom prijatelja Engleske.

Ukupan broj talijanskih, njemačkih, ustaških, domobranskih, četničkih, antikomunističkih bandi i milicionera iznosi oko 75.000.

Svugdje gdje su mjesni garnizoni ustaški i talijanski postoji zategnutost i česti su incidenti.

Seoske milicije iako podržavane od HSS mnoge traže pregovore sa našim jedinicama.

Primjedba na izvještaj.

Jedan izvještaj (od 19.VI. — OC — OP IV) 2K—G ima i ovakav:

»Borbena raspoloženje prema partizanima je jako«. Ma da se može više zaključiti da su borbeno raspoloženi protiv partizana, ipak to nije jasno rečeno. Treba se jasnije izraziti. Po mogućstvu i uzroke takovom raspoloženju, uticaju fašizma nastrojenog oficirskog kadra ili političkom nastavom trupa.

Ostali izvještaji su nepotpuni i u njima se ne označava kome su sve dostavljeni, da ne bi ovaj Centar morao iste izvještaje ponavljati.

Zadatak tog Centra je da ispita:

O. C. IV-2K Ibrahim Hrnčić iz Bos. Novcg pomilovan ublaženjem kazne od 5 god. teške tamnice odlaganjem za vrijeme za 3 god. (uslovno odlaganje). Kako je došlo, do pomilovanja, da li su to bile nečije intervencije i gdje se taj sad nalazi?

Prijem ovoga raspisa treba potvrditi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za G.O.C.
Šef kšp s.
S. Kočić

P. S.

Na Čadavici kod Mrkonjić [Grada] nalazi se komandant bojne neki Dušan Rajković, veoma strog vojnicima, bivši jug. oficir, njemački zarobljenik, *pa kad je svršio kurs u Njemačkoj* i prešao u kat. vjeru, dobio komandu u hrvatskoj vojsci.

Narediti treba da se ne pušta u slučaju zarobljavanja.

**OBAVJEŠTAJNI CENTAR
IV NOU DIVIZIJE**

Br. sl./43

3 juli 1943 god.

Štabovima brigada i odreda
za O. C.

Dostavlja vam se prednji raspis GOC II korpusa, s tim da ga posebno proučite i uočite zadatke koji se postavljaju pred vas, a tako isto da upoznate i vaše niže O. C. sa zadacima.

Ponovo vam se skreće pažnja na prikupijsmje nepr. propagandnog materijala kao i dnevne štampe, koju treba svaki O. C. budno pratiti, crpsti iz svega materijal za raskrinkavanje neprijatelja a potom dostavljati ovom O. C. Ovo naročito važi za sekcije kšp.

Potvrdite prijem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Šef O.e.
Cigo

(M. P.)

OBAVJEŠTAJNI CENTAR

VI KNOU BRIGADE

Broj Ob. službeno
Dne 10.VII.1943 god.
Položaj

Štabovima I i III bataljona VI KNOU brigade za O. C.

Položaj

Dostavljamo vam prednje podatke, primjedbe na izvještaje i nastojati svim silama da se prema datim direktivama i postupi.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Šef O. C. bolestan
(M. P.) Po ovlaštenju Štaba L.

BR. 71

PISMO SEKRETARA OBLASNOG KOMITETA KPJ ZA ISTOČNU BOSNU OD 24 JUNA 1943 GOD. OKRUŽNOM KOMITETU ZA SREM O SITUACIJI NA TERITORIJI ISTOČNE BOSNE I POTREBI UPUĆIVANJA NOVIH BORACA IZ SREMA¹

Dragi drugovi,

Nedavno smo vam uputili jedno pismo² na koje do danas nismo dobili odgovor. Interesuje nas da li se to pismo u putu nije zagubilo, jer se već jedanput desilo da je jedno palo u ruke neprijatelja. Zato nas obavijestite da li ste to pismo primili.

Prije nego što je krenuo sa jedinicama prema Šekovićima³ imali smo sastanak sa drugom Slobodanom⁸. Taj sastanak je dobro došao, jer nam se po prvi put pružila prilika da raspravimo mnoga pitanja koja su se već duže vremena postavljala u vezi sa boravkom vaših jedinica na ovome terenu. Oče-

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi PK SKS za Vojvodinu pod br. 51.

² Redakcija nije pronašla pomenuto pismo.

³ Narodni heroj Slobodan Bajić. Poginuo jula 1943 god. na komunikaciji Tuzla — Zvornik kao politički komesar Glavnog štaba NOV i PO za Vojvodinu.

kujemo povratak druga Slobodana, koji je otišao da posjeti jedinice 1 VB.⁴ Njegov povratak se prilično otegaio radi toga što je neprijatelj neposredno poslije njegova odlaska vršio napad na taj teren. Neprijateljska akcija završila se sa neuspjehom. Oni su tada napustili taj teren a upali u Srebrenicu⁵. Ovih dana su napustili grad i ponovo se vratili na svoj teren.

Ovih dana smo dobili obavještenje da su snage I divizije prešle prugu Sarajevo — Višegrad⁶ i sada se nalaze oko Rogatice. Prema neprovjerenim vijestima te snage su zauzele Rogaticu.

Dolazak ovih jedinica u Istočnu Bosnu, koje su se dotada nalazile u Sandžaku, vjerovatno je nastupio kao rezultat neprijateljskog pritiska na naše glavnine. Pretpostavljamo da će njihov neposredni zadatak biti da djeluju iza'leđa neprijatelja u cilju rasterećenja ostalih naših jedinica koje operišu na području Hercegovine i Istočne Bosne. Kojim će pravcem krenuti te jedinice nije nam ništa poznato⁷. U svakom slučaju njihovi pokreti imajuće jakog uticaja na dalji razvoj vojničke situacije kod nas kao i u Sremu.

Drug Slobodan se interesuje šta ima novoga kod vas. Specijalno se interesuje da li su vaše jedinice izvršile napad na neke šlepove na Dunavu. O svemu nas obavijestite da bismo ih mogli i mi s tim upoznati.

Vjerovatno da, ste obaviješteni o našim uspjesima posljednjih dana. Imamo rezervi u oružju. Ukoliko postoji mogućnost da prebacite nove drugove, učinite to odmah. Pri mobilizaciji povedite računa o tome da dođu zdravi drugovi, koji će moći izdržavati pokrete na našim terenima. Ovo shvatite kao vrlo hitno pitanje. Mogli bi vam uputiti jedan protivtenkovski top.

U zadnjem pismu molili smo vas da nam nabavite materijala za ciklostil (matrica, masti i papira), ormingtin tečnosti za mašine »Ormig«, naravno ukoliko* postoji mogućnost za to.

Sve vaše jedinice napustile su Majevicu i sada se nalaze u Sekovićima.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

— 24 juna 1943 g. — Za Oblasni komitet za I. B.

Majo⁸

⁴ Prve vojvodanske NOU brigade

⁵ Opširnije o borbama za Srebrenicu vidi u-dok. br. 164 i 248.

⁶ Vidi dok. br. 43.

⁷ Vidi dok. br. 59.

⁸ Cvjeti'n Mijatović, tada sekretar Oblasnog komiteta KPJ za Istočnu Bosnu.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
24 JUNA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGO-
SLAVIJE O NEPRIJATELJSKIM GARNIZONIMA U OLOVU
I KLADNJU¹**

**ŠTAB
II PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Ob-centar**

Dana 24 juna 1943 god.
Časova 7.30

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V i P.O. JUGOSLAVIJE
(za »Ob-O«)

U vezi naređenja toga Štaba dostavljaju se sledeći podaci
o neprijateljskom garnizonu u Olovu:

1) Jačina neprijatelja prema pismu jednog automehaničara iz Olova od 22 ov. m. iznosi 80—100 ustaša i milicionera. Prema obaveštenju jednog seljaka iz Krajšića, koji je došao 23 ov.m. iz Olova u Olovu ima icko 50 ustaša i 200—250 milicionera. Ovi milicioneri su mobilisani iz okolnih sela i izbeglice do 60 godina. Tačno se nije mogla ustanoviti jačina, ali je verniji izveštaj ovog automehaničara², jer prema pisanju ogleda, se njegova velika simpatija prema našoj vojsci i borbi. Do današnjeg dana u Olovu su male snage. U Olovu se priča o dolasku Nemaca kao pojačanje u Olovu i Pakleniku, ali 23 ov. m. do uveče toga nije bilo. -

Naoružanje: teškog oružja nema. Imaju tri laka mitraljeza i ostalo puške.

Položaji: oko grada imaju oko 40 bunkera. Bunkeru su od dasaka, nasuti zemljom. Noću drže posadu u 12—15 bunkera a danju u 4 koji su na ulazima u grad. Nismo tačno dobili podatke o nazivima kuda im, se nalaze bunkeru, ali ranije su bili položaji na Kozjaci — Nemanića steni³ — kod crkve — Zagajnica pa su verovatno i sada.

Moral kod većeg dela milicionera vrlo slab. Jači otpor će pružiti ustaše i jedan deo milicionera koji je učestvovao' u pokolju nevinog srpskog stanovništva. Veći deo stanovništva pa i

^a Original, pisan mastilom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 52-1, k. 11.

² Stevo Levicki. Vidi dok. br. 108.

³ Na karti 1:100.000 nije nađeno.

jedan deo muslimanskog živilja dobro je raspoložen prema nama i čekaće nas kod kuća. Međutim kod jednog manjeg dela zavlada je panika i spakovali su se za bekstvo.

Prerija pismu automehaničara iz Olova Steve Levickog u Olovu se nalaze naši simpatizeri, ljudi na koje se može osloniti: Avdo Jamaković, Marko Golubović i Dušan Blagojević. Najveći zlikovci koji su učestvovali u pokolju nevinog srpskog živilja u Paškoj Luci (oko 300): Karlo Hekljinovnik, činovnik ž. stanice, Krivalić Hatim, zamj. ustaškog tabornika, Mašić Ismet, pretsednik -opštine, Saliagić Ismet, trgovac, Karlo Velačić, činovn. ž. stanice; ustaše: Omer Mečava, Konić Nurija, Hemić Ibrahim, Dugmendić Avdo, Kandžija Mehmed, Đogić Bego, Fačić Fadil, Dugmendić Mustafa, Gledić Sulejman, Stanko Mandić, Petar Barčić, Milan Maksimović, Ibro Bijogradlija, Meodan Zahad, Meodan, Mušan, Jurić Urlić i njegova žena Franciska, Ilija Dunder i komandir žand. stanice.

2) U Kladnju ima 400—450 ustaša i milicionera, imaju 2 teška bacača i 3 teška mitraljeza. Ovo nisu provereni podaci sa naše strane jer je Kladanj dalji i malo je vremena bilo na raspoloženju radi prikupljanja detaljnih i potrebnih podataka.

3) Jedna naša patrola koja je juče bila u Krajšiću radi prikupljanja podataka o Olovu našla se sa dva četnika iz Krajšića. Oni su bili u šumi i preko jedne žene pitali su našu patrolu da li se s nama mogu sastati da razgovaraju. Na poziv naše patrole oni su došli i pričaju da ih u toj četi oko Krajšića ima oko 50 ljudi i da im je komandir neki jugoslovenski podoficir. Takođe su izjavili da ih iz sela Gore⁴, Krajšića, Kalauzovića, Visovice, Vučje Luke ima oko 5 četa po 50 ljudi iz odreda Save Derikonje. Izjavili su da se protiv nas neće boriti, da bi se rado zajedno sa nama borili, konkretno u napadu na Olovo i Kladanj. Ta dva četnika otišli su u četvu kod komandira a rekli su da će poslati jednu delegaciju kod nas u Štab radi pregovora. Oni pričaju, što nije provereno, da u Dugandžićima drže položaje prema ustašama i ne dozvoljavaju upade ustaša-muslimana u srpska sela.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sef Ob. centra
Rade⁵

⁴ Na karti 1:100.000 nije nađeno.

⁵ Narodni heroj Rade Janičijević-Bomba. Poginuo, 1943 god. kod Foče.

BR. 69

**BROJNO STANJE LJUDSTVA I NAORUŽANJE ŠESNAESTE
BRIGADE SEDME NOU DIVIZIJE NA DAN 24 JUNA 1943
GODINE¹**

P R E

o naoružanju i brojnom stanju XVI brigade VII

Jedinica	Brojno stanje						Naoružanje			
	Po spisku		U rashodu		Na licu		„Mauzer“	Talijanske		• >
	m	ž	m	ž	m	ž				
Štab brigade	27	5			27	5	10		1	
I bataljon	200	30	158	11	42	19	42		3	1
II bataljon	206	28	157	2	49	26	51		2	
III bataljon	119	26	94	11	25	15	32			
Rad. vod. intend.	16	5			16	5	16		1	
Sanitet	1	2			1	2				
Ukupno	569	96	409	24	160	72	151		7	1

Ostalog oružja i municije kod ove brigade nema. — Sve bačeno. — Razlika u oružju je nastala usled izostanaka boraca

24. VI.-43

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 10/1-2, k. 456.

G L E D

divizije N.O.V. Hrvatske na dan 24 juna 1943

Teški mitraljez	Protivtenkovska puška	Puško-mitraljeza		Šmajsera	Revolvera	Municije				Za revolvare	Konji				Primedba
		„Šoša“	Z. B.			„Mauzer“	Tajfjanske 7/9 mm	Za laki bacač	Za šmajsera		Jahači	Za kuhinju	Za komoru	Za prateće oruđe	
1				3	10	411	20		160	131	3	1	1		
			2		4	1005	128	9		36	1		2		
			6		8	1678	60			56		1			
			2		4	1810				35			3		
					1	280				10		1			
1		10		3	27	5184	208	9	160	268	4	3	6		

teško oružje i municija po naredenju div. uništeno² je i u maršu.

Komandant
A.³ Banfna

² Za vrijeme proboja iz Pete neprijateljske ofanzive sve teško oružje bilo je zakopano ili uništeno.

³ Ante

NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU DIVIZIJE OD 24 JUNA 1943 GOD. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA ČIŠĆENJE TERENA IZMEĐU RIJEKE VRBASA I VRBANJE OD NEPRIJATELJA¹

ŠTAB
XII NOU DIVIZIJE
O. P. Str. pov. br. 3/43
24 juna 1943 godine
Položaj

U 15 H primio Mećava²
9 (f v r , o „3
zo-vi-^ g.

ŠTABOVIMA V i XII BRIGADE i ŠTABU BANJALUČKOG PART. ODREDA

Položaj

Sutra u .3 sata ujutro (25 ov. mj.) izvršiće snage vaših jedinica pokret u završnoj etapi akcije u cilju čišćenja Lipovca — Popovca — Mehovci — Kablova — Memića i Ljubacheva. U tom cilju snage,

V K. K. N. O. U. brigada krenuće u dva pravca i, zauzevši dominantne (položaje) tačke Bjeljevine, pretresti Lipovac, Popovao i Kablove. Ostaviti osiguranja prema Čelincu i Kotor Varoši, na liniji Boljanići — Podosoje — Kablovi.

XII KNOU brigada spustiće se na liniju Krmine — Ljubachevo — Memići.

Banjalučki part. odred krenuće preko Stražbenice na Memiće i zajedno sa V brigadom dostignuti visove Bjeljevine, ako je potrebno za čišćenje Lipovca.

Poslije protjerivanja četničkih bandi i brzog pretresa navedenih sela, kao i izvršene konfiskacije četničke imovine, navedene jedinice vratiće se još u toku sutrašnjeg dana na liniju Podosoje — Javorani — Krmine.

XII KNOU brigada kontrolisaće u toku sjutrašnjeg dana (i zatvarati) pravce od Banjeluke preko Karanovca.

U toku sjutrašnjeg dana, poslije podne, svi štabovi naređiće da se veći dio konfiskovane četničke imovine doturi Štabu

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 5/1, k. 875.

² Narodni heroj Petar Mećava. Poginuo 1944 god. prilikom oslobođenja Travnika kao zamjenik komandanta Četvrtre NOU divizije.

" Na originalu dopisano mastilom.

divizije, sa potrebnim dijelovima karavana za sprovod žita, koji će karavan BPO otpratiti za Siplage.

BPO •— *po* izvršenju toga zadatka vratiće se na prostoriju Skender Vakufa — Radića, gdje će vršiti mobilizaciju ljudstva za svoj odred, kao i čišćenje Borka i Čemernice.

Stab divizije nalaziće se u toku sjutrašnjeg dana u G. Javoranima, zaseok Đukanovići.

Ako bi u toku sjutrašnjeg dana neprijatelj intervenisao iz Kotor Varoši preko Podosoja, prije nego što se završi gornja akcija, a sa snagama koje bi mogle potisnuti naše snage, sve će jedinice rokirati se u smislu pomoći našim napadnutim snagama i nastojati zauzeti raspored predviđen ovom naredbom, po završetku operacije na Lipovac, ili pak liniji Agino Selo — Rađići — Cukovac — G. Vagan.

BPO pretresti će sela Memiče i Mehovce i javiti se Štabu divizije za sprovod karavana. Isto tako BPO sa jednim vodom za uspostavljanje veze sa XII brigadom, dostaviće poštu Štabu XII KNO brigade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Žarko⁴ s. r.

Načelnik štaba
Mirko⁵ s. r.

Komandant
Šoša⁶ s. r.

P. S. Kod vršenja konfiskacije od četničkih familija, dostaviće nam svi štabovi spiskove sa imenima četnika, iz kojeg je sela i šta mu je konfiskovano, po završetku operacije na ovom sektoru.⁷—•

Naša⁸ dva bataljona su stigla noćas na određeni zadatak.—

Nema ništa novo niti znam — kakovih novosti — četnika nigdje —

U K. Varoš su došle 2 bojne legije—

R⁹

Pošto je prepis dostavlja jedinica.
i po istom post. u akta¹⁰

21.—

Sekr.
Pero

⁴ Zgonjanin

⁵ **Pekić**

⁶ Josip Mažar

⁷ **Na originalu dopisano mašinom, latinicom.**

⁸ **Na originalu dopisano mastilom, latinicom.**

⁹ Radoš

¹⁰ **Na originalu dopisano mastiljavom olovkom, ćirilicom.**

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE BRIGADE OD 24 JUNA
1943 GOD. ŠTABU DVANAESTE NOU DIVIZIJE O ČIŠĆE-
NJU TERENA OD ČETNIKA NA PROSTORU OTLOVICI,
BALJVINE I CEMERNICE PLANINE¹**

**ŠTAB
XII KNOU BRIGADE**

Br. si.

Dana 24 juna 1943 god.

ŠTABU XII NOU DIVIZIJE

Negdje

Na dan 23 ov. mj. ujutro rano snage ove brigade izvršile su pokret² u dvije kolone za Bočac. Jedna kolona išla je pravcem Mokri Lug — Brijegovi — Baljvine,³ gdje se je u toku 23 ov. mj. prebacila do Gornjeg Bočca i tu zanočila. Druga kolona pravcem Šolaji — Pištala — Bijela Ravan — Šljepura i pravac za Agino Selo jednim dijelom snaga, a za Bočac jednim dijelom. Danas 24 ov. mj. ujutro snage iz Gornjeg Bočca produžile su put prema, Krminama, a druga kolona ostaje u Aginom Selu.

Sukobi sa četničkim grupicama bili su i to: kolona koja je išla preko Baljvina naišla je na tri četnika, od kojih su dva uhvaćena živa, a treći je pobjegao. Kolona koja je išla preko Čemernice naišla je na jednu četničku četu jačine 30 bandita lijevo od Otlovića, a koja je imala, za osmatrače čobane, koja je na vrijeme izvijestila, bandite, i isti su bez ikakve borbe pobjegli prema Otlovićima. Prilikom izlaska iz same Čemernice bio je sukob patrola sa četničkom, grupom u jačini od 15—20 i na poziv naše patrola nisu se htjeli predati, već su bježali bez pucanja na koje je naša patrola otvorila vatru i jednoga ranila. Banda je pobjegla dijelom preko Vrbasa, a dijelom uz najveći vis Čemernice iznad Popovića, kota 1067 i 1338. Oko Prkosa u Aginom Selu isto tako čulo se neko pripuckavanje, ali naše snage nastavljaju i dalje čišćenje terena u tom pravcu. Zaplijenjena su dva karabina sa cjelokupnom vojnom spremom.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br, 9/3, k. 875.

² Vidi dok. br. 64.

* Odnosi se na Drugi bataljon. Vidi dok. br. 64.

Na dan 22 ov. mj. jedna patrola jačine jedne desetine sa p. mitraljezom iz II bataljona sukobila se sa jednom grupom četnika u jačini od 15 do 20 bandita, komandira Zele, i tom prilikom uhvaćena su naša tri druga i oteli 1 p. mitraljez i 1 karabin. Među zarobljenim drugovima nalazi se i četnik Cvijo Glavaš, koji je poslat od strane toga Štaba na raspoloženje ovoj brigadi, a koji je uhvaćen od strane Banjalučkog odreda.

U toku pokreta bilo je nezdravih pojava kod pojedinih boraca...

Preduzete su sve mjere da se to ubuduće onemogući i povedena je istraga da se ustanovi koji su pojedinci to uradili pa da se prema tome i odluka donese. Po sprovedenoj istrazi podnijećemo detaljan izvještaj. Mišljenja smo da po toj pojavi treba pojačati politički rad, a uz to preduzeti i mjere kažnjavanja. Napominjemo da su se ove stvari uglavnom dešavale u četama koje su popunjavane rekonvalescentima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Radoš^v

Komandant
Mećava

P.S.⁴

Naknadno je nađeno što su četnici bacili prilikom, bježanja: rezervna cijev od p. mitraljeza, nizač metaka, dva okvira za p. mitraljez, jedan ranac i oko 100 metaka.

Mećava

* Sljedeći tekst je naknadno dopisan na mašini, latinicom.

BR. 69

**BROJNO STANJE LJUDSTVA, STOKE I NAORUŽANJA
ZAŠTITNE ČETE ČETVORTE NOU DIVIZIJE NA DAN 24
JUNA 1943 GODINE¹**

KOMANDA ZAŠTIT. ČETE
ŠTABA IV K. N. O. U. DIVIZIJE
24-VI-1943 god.

BROJNO STANJE

ljudi, konja, oružja, municije, konjskog pribora i kuhinjskih stvari
Zašt. čete Štaba IV N. O. U. divizije

Naziv	Ljudi			Konja		Lako oružje			Municije			Konjski pribor		Kuhinjske stvari			Primjedba				
	po spiskn	u rashodu	na licu mjesta	jahaćih	tovarnih	karab. na	p. mitraljeza	strojnica	pištolja	ručnih bombi	za karabine i p. mitraljeze	za strojnice	za pištolje	raznih sedala	samara	kazana		kanti	kutlača	tava	sudova za vodu
Jedinice																					
Zaštitna četa IV K. N. O. U. divizije	52	17	35	5	2	42	3	1	6	15	2180	50	41	4	3	6	1	1	1		
I vod																					
II vod																					

Polkom.
Radovan

Komandir
Ranko

¹ Original, pisana mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 10/1-2, k. 456.

BR. 77

PREGLED BROJNOG STANJA LJUDSTVA, ŠTOKE I TEHNIČKOG MATERIJALA VODA ZA VEZU ČETVORTE NOU DIVIZIJE NA DAN 24 JUNA 1943 GODINE¹

VOD ZA VEZU

ŠTABA IV K. N. O. U. DIVIZIJE

24-VI-1943 god.

BROJNO STANJE

ljudi, konja, oružja, municije, konjskog pribora i kuhinjskih stvari

Voda za vezu IV N. O. U. divizije

Naziv	Ljudi	Konja	Lako oružje	Municije	Konjski pribor	Kuhinjske stvari	Telefonski i signalski pribor
Jedinice	po spisku u rashodu na licu mjesta, jahaćih i tovarnih karabina 1 p. mitraljeza 1 strojica pištolja ručnih bombi za karabine i ip. mitraljeze za strojnice za pištolje	1 samara 1 kazana kanti kutlača tava sudova 1 centrala 1 telefona	1 konj 1 sedalo				
Vod za vezu IV N. O. U. divizije	44 U 30	1 4	25 - -	2 2 810 - 10	5	2 - 1 1 - 1	3 5 km 1

Pol. delegat
Botić Drago

Vodnik
otsutan

¹ Original, pisan mastiljavom olovkom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 26-1, k. 766 A.

**NAREĐENJE DELEGATA VRHOVNOG ŠTABA NOV I PO
JUGOSLAVIJE OD 25 JUNA 1943 GOD. ŠTABU PRVE I
DRUGE VOJVOĐANSKE NOU BRIGADE ZA NAPAD NA
VLASENICU I SADEJSTVO SA JEDINICAMA PRVE PRO-
LETERSKE DIVIZIJE¹**

**ŠTAB
I PROLETERSKE DIVIZIJE
N. O. VOJSKE JUGOSLAVIJE**
Br. 224

dana 25 juna 1943 god.
Šs. «TM», 14
Ldbova ~~±±~~

ŠTABU I i II VOJVOĐANSKE BRIGADE

Načelnik Štaba I Vojvođanske brigade drug "Cigo,"² koji se nalazi s jednim bataljonom u s. Malo Polje, prema Han Pijesku, izvestio nas je o rasporedu vaših jedinica, u toku 22 o. m. kao i o namerama da se napadne Vlasenica, u sadejstvu sa jedinicama I Proleterske divizije. Međutim, danas smo izvešteni od Štaba I Proleterske brigade, kojoj je stavljeno u zadatak da u sadejstvu sa vašim brigadama u toku noći 25—26 o. m. u 20 časova izvrši napad na varošicu Vlasenicu,³ da nije uspela uhvatiti vezu sa vašim jedinicama, niti su kuriri uspeli da uhvate vezu s vašim Štabom i da vam predadu naređenja upućena u toku 24 o. m. za opšti napad. Ima izvesnih podataka da ste samostalno vršili napad na Vlasenicu,⁴ ali da je napad bio nepovezan i stoga neuspešan, što je uticalo pozitivno na moral ustaške posade u Vlasenici. Smatramo da ste trebali da sa nama uhvatite čvršću vezu kuririma i da se obezbedi koordinacija izvršenja ovako važnog zadatka, tim pre što vas je Vrhovni štab stavio u položaj da svoje akcije koordinirate sa akcijama Prve divizije.

Odlučili smo da u 20 časova 26 juna izvršimo' napad na garnizon u Vlesenici.⁵ Jedinice I Proleterske divizije izvršile napad na sektoru Kik —• k. 662 — Orlovača, tj. između reke Sušice i reke Tabahana. I Proleterska brigada I divizije izvršiće napad na' sektoru između reke Sušice i drumu Vlasenica —

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 23/5, k. 706 A.

² Oskar Danon

³ Vidi dok. br. 79.

* Po iskazu učesnika napad nije uspio. Vidi i dok. br. 190.

⁸ Vidi dok. br. 79

Han Pijesak. VII Krajiška brigada izvršiće napad na sektoru između drumu Han Pijesak — Vlasenica i drumu Milići — Vlasenica, s tim, što vaš bataljon koji se 23 o. m. nalazio na Han Sjekiri dejstvovao pod komandom VII Krajiške brigade, na njenom sektoru. Sa raspoloživim jedinicama I i II Vojvođanske brigade izvršićete napad na Vlasenicu 26 juna u 20 časova na sektoru r. Sušica — r. Tabahana, sa težištem grupisanja snaga na pravcu s. Nezirovići — s. Drum — crkva u v. Vlasenici. Obezbeđenje pravca Zvornik — Vlasenica pada u dužnost vašim brigadama.

Nastojte da pripremite svoje jedinice da se ovaj zadatak ozbiljno shvati i uspešno izvrši. Ne bi smelo da se desi da angažovanje vaših bataljona bude polovično i da se dovede u pitanje uspešno izvršenje postavljenog zadatka, kao i zalaganje jedinica I Proleterske divizije, koje sa svoje strane će uložiti maksimum svojih snaga i borbenog iskustva da se neprijatelj u ovoj situaciji uništi.

Znaci raspoznavanja za naredeni napad upućeni su vam sa ranijim naređenjem.

Nastojte da sa nama uhvatite i održavate tesnu vezu kao i sa štabovima brigada predviđenih za napad i njihovim krilnim jedinicama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Knt I Proletdivizije
Koč

za. Vrhovni štab
Veljko⁶

P.S. Jaku zasedu za zatvaranje pravca Zvornik — Milići — Vlasenica postaviti u visini Han Johovca, dobro je' prikriti tako da do momenta dejstva ostane neopažena za neprijatelja, kako bi nepr. dobio utisak da se tu može izvući. Ova zaseda uhvatiće vezu sa jedinicama III Krajiške brigade u s. Pomol, odnosno na drumu Milići — Srebrenica. III Krajiška u toku 26 o. m. napašće Srebrenicu. Gde se nalazite. ^

⁰ Favle Ilić

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
25 JUNA 1943 GOD. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NA-
PAD NA VLASENICU¹**

**ŠTAB
I PROLETERSKE DIVIZIJE
N. O. VOJSKE JUGOSLAVIJE**
Br. 225

dana 25 jun^a 1943 god.
časova 17,30

Štabovima:

Prve ProleTERSke brigade
III Krajiške brigade
VII Krajiške brigade
VI Bosanske brigade
Majevičke brigade
I Vojvodanske brigade
II Vojvodanske brigade

Jedinice VII Krajiške brigade juče su odbile i povratile dve neprijateljske satnije,² koje su vršile ispad od Sokolca.

III Krajiška brigada noću 24-25 o. m. sa prostoriije Zepa — Podžeplje krenula je za sektor Pomol — Srebrenica, s namerom da noću 25-26 O. m. likvidira Srebrenicu; prema neproverenim podacima u Srebrenici se nalaze samo manje ustaške snage.

Posada Han Pijeska odbegla je juče u pravcu Vlasenice, a ne ka Pjenovcu, kako je juče javljeno.

I ProleTERSka brigada izbila je jutros u 4 časa na Ploču; usput nije nailazila na neprijatelja. Ova brigada do sada se nije mogla povezati sa Vojvodanskim brigadama, sem sa jednim bataljonom koji ni sam već 24 časa nema veze sa Vojvodanskim brigadama. Naše naređenje za napad³ na Vlasenicu još nije uručeno tim brigadama. Štabovi Vojvodanskih brigada morali su i moraju preduzeti sve mere da sa nama uspostave i stalno održe čvrsti kontakt i sadejstvo. Do sada slaba povezanost naših jedinica onemogućila je organizovanje pune saradnje i omela sigurno povezivanje akcije za likvidaciju Vlasenice.

Štab I ProleTERSke brigade javlja da je u Vlasenici primećen neprijatelj u jačini najmanje od 2000 vojnika. Štab te

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 24/5, k. 706 A.

² Vidi dok. br. 236 i 237.

³ Vidi dok. br. 78.

brigade odlučio je da večeras 25 o. m. u 22 časa otpočne sa napadom na Vlasenicu pravcem ka Kiku i Orlovači.

U vezi sa ovim

n a r e đ u j e m o :

1. — Štabovi Vojvođanskih brigada⁴ narediće da njihove jedinice sa svojih sektora potpomognu napad I Proleterske brigade na Vlasenicu,⁵ intervenišući sa svoje strane za sve vreme dok taj napad traje.

2. — U slučaju da se ovom akcijom ne likvidira Vlasenički garnizon, jedinice će ostati na osvojenim položajima, s tim što se po terenu razviti po dubini i širini što više, te da borci ne bi bili izloženi dejstvu iz vazduha.

U ovom slučaju napad na Vlasenicu ponovo preduzeti 26 o. m. u 20 časova, prema sledećem planu:

— I *Proleterska brigada* napadaće na sektoru između potoka Sušica i drumu Ploča — Vlasenica[^] zaključno s tim drumom. Opšti pravac napada Kik k. 904 — džamija u gradu;

— VII *Krajiška brigada* između drumu Zvornik — Vlasenica i drumu Ploča — Vlasenica. Opšti pravac napada Orlovača k. 867 — crkva u gradu. Na sektoru i pod komandom ove brigade napadaće i vojvođanski bataljon koji se sada nalazi na sektoru Sikira — Zaklopača.

— Obe *Vojvođanske brigade* napadaće sa severa na sektoru između potoka Sušica i drumu Zvornik — Vlasenica;

Za vreme operacija oko Vlasenice zasedu na pravcu Vlasenica — Zvornik postaviće Vojvođanske brigade. Ne vršiti direktni napad pravcem zvorničkog drumu, zaseda na tom drumu da se održi što duže u tajnosti, — ovo da bi neprijatelj imao utisak da mu je taj pravac slobodan za izvlačenje.

Za vreme borbe sve jedinice svoja mesta i ovlašivanja pojedinih tačkama obznanjivaće sa po dve raketle iste boje, a paljenje jedne za drugom u pravcu Vlasenice. Ovo će ujedno biti obeležavanje granice dokle sme naša artiljerija tući.

Vojvođanske brigade upotrebiće za ovu akciju raspoloživu artiljeriju sa kojom intervenisati prema, uporištima iz kojih neprijatelj daje otpor. Sve brigade tražiće intervenciju artiljerije i obeležavati joj ciljeve sa tri crvene raketle ispaljene u pravcu cilja.

Jedinice međusobno da održavaju stalnu vezu.

3. — VI *Bosanska brigada* odmah će smeniti VII Krajišku brigadu na prostoru Debela Međa — Kram — Žljebovi

⁴ Odnosi/ se na Stab Prve i Druge vojvođanske brigade.

* Vidi dok. br. 78.

— Margetići i preuzeti zadatak zatvaranja pravca od Sokolca ka severu. Zbog verovatnoće neprijateljskog dejstva ovim pravcem, Štab VI Bosanske brigade organizovaće sve potrebne mere za što bolje zatvaranje ovog pravca. U Han Pijesku ostaviti samo manju posadu; prema zapadu — ka Olovu — tražiti vezu sa Pekovom grupom.

štab VI Bosanske brigade •naređiće svojim jedinicama usiljen marš radi što hitnije smene VII Krajiške brigade, koja treba da što pre izbije sevemo, radi daljih operacija, odnosno — ukoliko Vlasenica ne bude likvidirana — da može na vreme učestvovati u likvidaciji Vlasenice.

4. — *VII Krajiška brigada*, čim bude smenjena, krenuće usiljenim maršem prema Vlasenici, na prostoru između Ploče i s. Zaklopače, tj. između zborničke i romanijske ceste. Pokret ka ovoj prostoriji izvršiti po bataljonima i to onim redom kojim budu i čim budu smenjivani. Pokret izvršiti nastupnim maršem sa potrebnim izviđačkim i obezbeđujućim delovima. Na prostoru Sikira k. 1071 — s. Zaklopača nalazio se jedan vojvodanski bataljon — odmah tražiti i uhvatiti vezu s njime.

Ukoliko Vlasenica do tada ne bude likvidirana, VII Krajiška brigada sa ove prostorije učestvovalaće u njenoj likvidaciji po gore naređenom planu.

5. — Sve jedinice da preduzmu mere za što bolju zaštitu od neprijateljskog dejstva iz vazduha.

6. — Hirurška ekipa biće na pravcu I Proleterske brigade.

7. — Štab VII Krajiške brigade odmah po izbijanju na novu prostoriju uputiće udesno vezu III Krajiškoj brigadi pravcem Milići — Srebrenica, a najbliža vojvodanska brigada uputiće vezu pravcem Milići — Nova Kasaba —• Kravica.

8. —• Po likvidaciji Vlasenice I Proleterska brigada postaviće se na prostoru Zalukovik — Nova Kasaba, a VII Krajiška brigada na prostoru Zaklopača — Milići. Vojvodanske brigade ostaviće u gradu za održavanje reda jedan bataljon, a sve ostale snage izvesti iz grada.

9. —• U pogledu prikupljanja i evakuacije plena, postupati po ranijem, naređenju.

• 10. —• Mi se sad nalazimo kod s. Buljevina, na 1 km severno od ceste i Han Mitrovića. Kretaćemo se pravcem Buljevina — Zalukovik. Sa nama održavati što češću vezu: obavezno jedanput dnevno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomdiv

Naštabdiv
(M. P.)

Komdiv

**UPUTSTVO POLITIČKOG KOMESARA DVANAESTE NOU
DIVIZIJE OD 25 JUNA 1943 GOD. POLITIČKIM KOMESA-
RIMA BRIGADA I ODREDA ZA DOSTAVLJANJE PETNAE-
STODNEVNIH IZVJEŠTAJA¹**

**ŠTAB
XII NOU DIVIZIJE
(KOMESAR)**

25 juna 1943 g.

Položaj

POLITKOMESARIMA II, V, XII KNOU BRI-
GADE i POLITKOMESARIMA BANJALUČ-
KOG i PRNJAVORS'KOG PARTIZANSKOG
ODREDA

Položaj

Drugovi politkomesari,

Svakih 15 dana podnosit ćete izvještaje o svom radu komesaru divizije. Prvi izvještaj treba da stigne ovamo 14 jula t. g. U izvještaj treba da uđu sljedeći podaci:

1. Što se je radilo za tih 15 dana, koje su teme proradene sa borcima, koliko je održano radnih sastanaka, gdje je omogućeno borcima da kažu i da iznesu sve svoje poteškoće pred komesare četa, bataljona i brigada i šta njih najviše -interesuje, tj. koja pitanja žele da se njima objašnjavaju.

a) Koliko je održano sastanaka Sa komesarima bataljona i četa i šta se je uradilo za tih 15 dana na teoretskom uzdizanju poFitkomesara četa.

b) Koji su problemi iskršli za tih 15 dana u jedinicama i šta je učinjeno za rješenje istih.

c) Opšte političko stanje boraca, disciplina, borbenost i vojna sposobnost boraca.

d) Odnos komandnog kadra prema borcima, bilo službeno ili van službe.

g) Kakav autoritet uživa komandni kadar pred borcima, počev od komandi četa pa sve do štaba korpusa.

e) Opšta sposobnost vojnih i političkih rukovodilaca, naročito komandi četa i štabova bataljona.

v) Rad sa ženama, moralno stanje boraca i komandnog kadra.

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 39/10, k. 875.

f) Odnos boraca i komandnog kadra prema pozadini i NO-oj vlasti.

r) Koliko se je dobilo za tih 15 dana novih boraca u naše jedinice i odakle. Šta se je učinilo i koliko po pitanju popunjavanja naših jedinica, da li je bilo dezerterstva i koliko.

ć) Koliko ima odbora za kulturno-prosvjetni rad po četama, pri bataljonima i brigadama. Šta se je sve radilo za tih 15 dana u pogledu podizanja kulturnog rada i da li se je u tom vremenu davala neka priredba.

h) Broj održanih zborova sa narodom u selima kroz koja ste prolazili, kao i prijem naroda naših jedinica. Broj održanih sastanaka sa odborima na kojima su se davali savjeti o njihovom radu.

i) Ishrana i zdravstveno' stanje boraca za tih 15 dana.

m) Šta se sve ima od propagandnog materijala.

2. Stanje saniteta i koliko je sastanaka održano' sa referentima saniteta bataljona i cjelokupnog bolničkog osoblja i što je sve rađeno sa njima.

3. Akcije: detaljan izvještaj o izvršenim akcijama za tih 15 dana. Uspjesi i neuspjesi. Navesti razlog zašto se nije uspješlo, kod koga je krivica, da li do boraca ili komandnog kadra, ili nadmoćnost neprijatelja.

a) Borbenost boraca u tim akcijama,

b) Držanje boraca u pogledu pljačke,

c) Broj poginulih i ranjenih i njihova imena,

d) Šta je sve zarobljeno i kako je plijen razdijeljen.

Svaki slučaj pljačke koji bi se slučajno desio kod komandnog kadra ili borca odmah izvijestiti komesara divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR

Žarko² s. r.

26/VI-43

BR. 81

NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU BRIGADE OD 25 JUNA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG I DRUGOG BATALJONA ZA KONTROLU PROSTORIJE AGINO SELO, BALJVINE I CEMERNICA PLANINA¹

STAB XII KNOU BRIGADE

broj sl.

dana 25 juna 1943 god.

Zadatak bataljona
za 25 juni 43 god.'

ŠTABOVIMA I i II BATALJONA OVE BRIGADE

Položaj

Kako su već ranije predviđeni zadaci pismenim naređenjem kao i ličnim sporazumom Štaba brigade sa štabovima bataljona, napominjemo drugarskim štabovima da preduzmu još i sljedeće:

I bataljon ima da kontroliše teren, izlazak iz Čemernice [Pl.] u Agino Selo, lijevo ispod Čemernice prema Popovićima u pravcu Baljvina, sam Bočac i prema Vrbasu. Ovo sve može da izvrši jedna patrola u jačini od jedne desetine bez p. mitraljeza. Jednom patrolom kontrolisati: teren prema Tisovcu, a jednom prema II bataljonu koji se nalazi u Krminama. Ostale snage bataljona neka se nalaze po logorima na okupu sa zadatkom da dotjeruju svoju ličnu spremu i oružje u ispravnost.

II bataljon gledajući niz Vrbas ispred sebe nema nikoga, i u vezi s tim isturati što- dalje t. zv. dalje dubinske patrole u cilju ličnog obezbeđenja i prikupljanja podataka o neprijatelju: jačina, kakva je vojska, njihove namjere itd. Kontrolisati sektor prema Vrbasu i održavati vezu sa snagama I bataljona u Aginom Selu². Sa ostalim snagama uraditi sve što je predviđeno naređenjem od danas za taj bataljon, a koje se odnosi na rekviziciju i konfiskaciju žita i ostalih namirnica i vojnih potreba.

Najhitnije dostaviti izvještaj o izvršenju jučerašnjeg zadatka³ i da li je uspostavljena veza sa Štabom XII divizije,

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 5/1, k. 875.

² Vidi dok. br. 82.

³ Vjerovatno se odnosi na čišćenje terena od četničkih jedinica između rijeke Vrbasa i Vrbanje.

odnosno ma kojom drugom jedinicom XII divizije koje su nastupale desnom stranom Čemernice [Pl.] paralelno sa našim snagama.

Skreće se ponovo pažnja štabovima bataljona da dostave brojni pregled (petodnevni raport) jer je rok prošao. Stavlja se na znanje drugarskim štabovima da se svaki nedostavljeni izvještaj na vrijeme beleži i pripisuje bataljonu ~ kao opšta ocjena.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

46 Dost. bat. u akta

Sekr.

Pero

Komandant

Mečava

BR. 82

NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU BRIGADE OD 25 JUNA 1943 GOD. ŠTABU PRyOG I DRUGOG BATALJONA ZA ČIŠĆENJE TERENA OD ČETNIČKIH JEDINICA IZMEĐU RIJEKE VRBASA — VRBANJE I ZATVARANJE PRAVCA OD BANJA LUKE¹

**ŠTAB
XII KNOU BRIGADE**

br. si.

dana 25 juna 1943 g.

*Strogo povjerljivo
Hitno!*

ŠTABOVIMA I i II BATALJONA i PRATEĆEM VODU
OVE BRIGADE

Položaj

Štab divizije naredenjem² svojim od 24 juna 43 g. naredio je sljedeće:

»XII KNOU brigada spustiće se na liniju Krmine — Ljubučevu — Mernioi.

Banjalučki NOP odred krenuće preko Stražbenice na Mećice i zajedno sa V brigadom dostignuti visove Bjeljevine, ako je potrebno za čišćenje Lipovca.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 5/1, k. 875.

² Vidi dok. br. 74.

Poslije protjerivanja četničkih bandi i brzog pretresa navedenih sela, kao i izvršene konfiskacije četničke imovine, navedene jedinice vratiće se još u toku sutrašnjeg dana, 25 ov. mj., na liniju Podosoje — Javorani — Krmine.

XII brigada kontrolisaće u toku sutrašnjeg dana i zatvarati pravce od B. Luke preko Karanovca.

U toku sutrašnjeg dana poslije podne svi štabovi narediće veći dio konfiskovane četničke imovine da se doturi Štabu divizije, sa potrebnim dijelovima karavana za sprovod žita, koji će karavan BPO otpratiti za Šiprage.«

Dostavljajući prednje naređujemo:

Kako je naređenje divizije i suviše dockan stiglo u Štab ove brigade, 25 ov. mj. u 15 časova, te u vezi naređenja³ već izdatog od strane ovog Štaba danas, snage II bataljona spustiće se od Krmina prema Ljubačevu do Memića u toku noći tako da osvanu u Mjernicima, Uхватiti vezu sa Banjalučkim NOP odredom na Memićima. Ovo se može izvršiti i sa jednom četom snaga toga bataljona, obzirom na to što su snage V brigade po izvještaju komandanta brigade druga Ranka⁴ sa dva bataljona već stigle na položaje Lipovac — Popovao — Mehovac — jKablovi — Memići i Ljubačevo. Po izvršenju toga zadatka četa II bataljona vratiće se u sastav svoga bataljona na položaj Krmine i zadržati se na istima zatvarajući pravce od Banje Luke preko Karanovca.

Snage I bataljona u jačini od jedne čete sa Štabom brigade i Pratećim vodom krenuće danas, 25 ov. mj. do sela, Dojića ispod Osmaće u cilju čvršće povezanosti sa snagama II bataljona koje ostaju u Krminama i boljeg koordiniranja svih snaga brigade u slučaju potrebe. Pokret će se izvršiti poslije večere a u sporazumuj sa Štabom brigade.

Snage II bataljona koje idu naprijed zadatak im je da pročiste sektor između Vrbasa i snaga koje se nalaze desno od nas, a to je Banjalučki NOP odred, i da se sa istim uspostavi čvrsta veza.

U toku današnjeg dana kao i noći oba bataljona doturiće veći dio konfiskovane četničke imovine (stoke i žita) tako da u ovome Štabu to sve bude 26 ov. mj. u Dojićima, kako bi ovaj Stab mogao¹ poslati karavan diviziji.

Napominjemo drugarskim štabovima bataljona da od svih četničkih familija od kojih se konfiskuje četnička imovina, da

³ Vidi dok. br. 81.

Narodni heroj Ranko Sipka. Poginuo 7 novembra 1944 god., na putu Han Kumpanija — Travnik kao zamjenik komandanta Četvrtre NOU divizije.

se dostave spiskovi sa imenima četnika, iz kojega je sela i štamu je konfiskovano, ovome Štabu radi izvještaja za diviziju.

Brigadna ambulanta ostaje pri Štabu I bataljona sa preostalim snagama toga bataljona u Aginom Selu, gdje se i sada nalazi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
si. odsutan

Komandant
Mečava

Dost, jedinicama 25.VI.43 u akta

Stekr.
Pero

BR. 83

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 26 JUNA 1943 GOD. POTCINJENIM JEDINICAMA O OSLOBOĐENJU VLASENICE I NAREĐENJE ZA NOVI RA- SPORED JEDINICA NA PODRUČJU HAN PIJESAK, ZVOR- NIK, SREBRENICA¹

ŠTAB
I PROLETERSKE DIVIZIJE
N. O. VOJSKE JUGOSLAVIJE
Br. 227

dana 26 juna 1943 god.
časova 12,30

ŠTABOVIMA:

PRVE PROLETERSKE BRIGADE
VI BOSANSKE BRIGADE
I VOJVOĐANSKE BRIGADE
II VOJVOĐANSKE BRIGADE

Štab I ProleTERSke brigade jutros u 6,30 časova izvestio nas je da su naše jedinice ovladale sa Vlasenicom i progone neprijatelja² koji u paničnom bekstvu odstupa preko Toplika i Gradine ka s. Milići, Nemamo detaljnijih podataka o rezultatu ove borbe.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 25-5, k. 706 A.

² Vidi dok. br. 244 i 252.

III i VII Krajiška brigada u pokretu su za odlazak na sektor operacija Pekove grupe.

Pored navedenih brigada — Prve proleterske, VI Bosanske, Majevičke, I i II Vojvodanske — u sastavu naše grupe dejstvovaće i II Proleterska brigada, koja će krenuti ovamo odmah po likvidaciji Olova.

U vezi sa daljim operacijama naše grupe

n a r e đ u j e m o :

1. VI Bosanska brigada ostaće na dosadanjem sektoru prema Sokolcu, sa zadatkom zatvaranja pravaca **koji** otuda vode ka severu. Ovaj pravac je za nas osjetljiv i važan, te preduzeti sve mere za sigurno sprečavanje neprijateljskih pokušaja sa juga. Ujedno kontrolisati teren Devetak [Pl.] i Sokolovića i onemogućiti rad četničkih bandi koje su se tamo pojavile posle našeg prolaska.

I Vojvodanska brigada odmah će uputiti u Han Pijesak Štabu VI Bosanske brigade grupu diverzanata sa eksplozivnim materijalom. Štab VI Bosanske brigade upotrebljavaće ovu grupu za diverzije ka Romaniji i železničkoj pruzi Višegrad — Sarajevo — po potrebi — 'određivati uz tu grupu i boračka odeljenja za pratnju i zaštitu. Odmah porušiti most preko pruge u Han Pijesku.

2. I Proleterska brigada postaviće svoja dva bataljona na prostoru Han Pogled — Ploča — Vlasenica sa zadatkom rezerve na pravcu Sokolac — Han Pijesak — Vlasenica, i za održavanje reda u gradu.

Sa ostala tri bataljona postaviće se na prostoru Nova Kasaba — potok Kravica od ušća do s. Kravica, sa zadatkom zatvaranja zborničkog drumu i izviđanja, u pravcu Drinjače i Bratunca.

3. I Vojvodanska brigada odmah će krenuti pravcem Milići — Srebrenica sa zadatkom likvidacije Srebrenice i Bratunca i izbijanja na Drinu, na tom sektoru. — (Moguće je da je III Krajiška brigada već likvidirala Srebrenicu).

4. II Vojvodanska brigada odmah će krenuti i postaviti se sa obe strane reke Drinjače i to sa dva bataljona severno na prostor s. Kamenica, a s jednim bataljonom južno na prostoru s. Cerska. Zadatak ove brigade je izviđanje i obezbeđenje pravca Zvornika i Caparda. Prikupiti što više podataka O' neprijatelju na prostoru Capardi — Zvornik — Drinjača.

5. Hirurška ekipa i trijažna stanica biće na sektoru I Proleterske brigade.

6. Posada u Vlasenici biće jedan od dva bataljona I Proleterske brigade, koji ostaju kao rezerva prema jugu. Ovaj ba-

taljon u sporazumu sa intendantom divizije potpomoći će prikupljanje i evakuaciju plena.

7. Vod za vezu ove divizije uspostaviće telefonsku vezu na liniji Han Pijesak — Vlasenica. Štab I Proleterske brigade od Vlasenice uspostaviće vezu do svoga mesta.

8. Svi štabovi i susedne jedinice da održavaju međusobnu vezu, obaveštavanje i sadejstvovanje — ako je potrebno.

9. Štab ove divizije biće na pravcu Vlasenica — s. Rajići. Što češće nas izveštavati — obavezno jedanput dnevno s nama održavati vezu.

10. Snabdevanje jedinica na dodeljenim sektorima. Snabdevanje vršiti organizovano i pravilno: naš postupak prema stanovništvu mora da ga pridobije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomdiv
Fića

Naštabdiv
Vaso

Komdiv
. Koča

(M. P.) .

BR. 84

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 26 JUNA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGO- SLAVIJE O NEPRIJATELJSKIM NAPADIMA U PODRUČJU KLADNJA¹

OB CENTAR II PROLETERSKE DIVIZIJE

j

Ob. Bilten broj 1
26.VI.43

ŠTABU VRHOVNOM za Ob-centar

U vezi pokreta i akcija koje pretstoje jedinicama II Proleterske divizije i njima pripadajućim ostalim snagama dajemo sljedeće Ob podatke, koji treba da posluže kao baza za rad naše Ob-službe. Ovi podaci su prikupljeni dijelom ranije, a dijelom posljednjih dana. Neki od njih nijesu dovoljno provje-

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 53/1, k. 11.

reni. U slučajevima da se konstatuje neka razlika, obavijestiti Ob-centar divizije, dostavljajući tačno i provjereno- podatke, radi ispravke ovih. Podatke dajemo prema terenu i grupama neprijatelja. Podaci su sljedeći:

1. *Kladanj*. U samom mjestu postoji jedna od prvih organizovanih muslimanskih milicija, koja pripada grupi t. zv. Tuzlanske Hadži-Efendićeve muslimanske legije. Ova jedinica je pod komandom Avdage Hasića, trgovca iz Kladnja, čovjeka koji je radi svoga krvološtva i uspjele odbrane Kladnja od četničkih napada odlikovan najvišim ustaškim odlikovanjima i proizveden u čin oficira. Njegova kladanjska jedinica proglašena je počasnom poglavnikovom. bojnom branilaca Kladnja. Sam Avdaga Hasić prije 3-4 mjeseca pokušao je da stupi u vezu sa partizanima i čak davao izvjesne garancije. Međutim, prilikom posljednje neprijateljske ofanzive na šekovačku slobodnu teritoriju² on je sve to pogazio i njegova t. zv. bojna bila je najupornija u napadu i jedna od prvih koja je upala u neka šekovačka sela, opljačkala ih i popalila.

Bojna može da broji maksimum 500 ljudi, čije je naoružanje 2 teška, bacača, 3 teška mitraljeza, broj puš. mitraljeza nepoznat, ali ne veliki, te »mauzerove« puške i municija. Ima izvjesnih momenata koji ovu bandu odvajaju od prosječne milicije, utoliko što se odlikuju izvjesnom drskošću i ofanzivnošću, radi toga je potreban veći oprez. U ovom času njihov broj je vjerovatno nešto povećan izbjeglim muslimanskim legionarima iz okolnih već zaposjednutih sela. Taj broj mogao bi da bude približno 100 do najviše 200 ljudi. Prema posljednjim podacima u Kladnju se ne nalaze nikakve druge formacije neprijatelja.

Samo mjesto je utvrđeno bunkerima i rovovima u stilu poljske fortifikacije.

Moralno stanje legije [u] posljednje vrijeme nije na naročitoj visini, naročito poslije prebjegavanja logornika Moškovića partizanima, sa kojim je izbjegao izvjestan broj Kladnjana. To stanje su pogoršale represalije i hapšenja ustaških vlasti koja su izvršena povodom ovoga prebjegavanja.

Moralno stanje kod stanovništva slično kao kod legije. -Postoji uvjerenje da partizanima, niko ništa ne može, te da su partizani u stanju da, zauzmu Kladanj. Sastav stanovništva je isključivo muslimanski, izuzev nekoliko činovnika.

Izvori snabdijevanja legije jesu zvanične hrvatske vojne vlasti, te prilozi nekih muslimanskih organizacija, naročito one oko Hadži-Efendićeve ustaške legije.

¹ Vidi dok. br. 52, 130, 132, 135, 140 i 156.

2. *S. Brateljevići*. 15-20 legionara, koji pripadaju kladanjskoj komandi. Prema izvjesnim obavještenjima već su oni pobjegli u pravcu Kladnja. Do sela vodi žičana željeznica, koja ide od s. Paklenika. Selo je muslimansko i većim dijelom spaljeno.

3. *S. Tuholj*. Do 50 legionara pod komandom kladanjske bojne. Muslimansko, bogato, naročito stokom. Nije spaljeno.

4. *S. Brloške (Ilij)*. [od] drumu Kladanj — Tuzla) 15-20 legionara pod komandom kladanjske bojne. Selo muslimansko, nije spaljeno.

5. *S. Podstupari* (Stupari). 30-40 legionara pod komandom tuzlanske bojne. Ranije stacionirala jedna domobranska satnija sa zadatkom čuvanja vodovodnog rezervoara za Tuzlu. Novih podataka o tome nemamo. Selo je muslimansko i srpsko. Spaljeno, ali ima kuća.

U okolini Stupara nalaze se ostaci t. zv. Stuparskog četničkog bataljona, koji je pripadao Kladanjskoj četničkoj brigadi. Ova brigada je, međutim, razbijena prije nekoliko mjeseci. Jačina ove grupe je oko 20-30 ljudi, naoružani sa oko 2 puškomitraljeza. Oni su pod komandom poznatog bandite Ovišana Tomića, seljaka iz okoline Stupara. Ovaj bataljon je među prvima uspostavio četničku saradnju sa okupatorom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za šefa OB-centra II divizije

B⁸

(M P.)

BR. 100

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE DIVIZIJE OD 26 JUNA 1943 GOD.
VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O BORBA-
MA DIVIZIJE U VREMENU OD 10 DO 23 JUNA 1943 GO-
DINE¹**

ŠTAB /
v N. O. UDAHNE DIVIZIJE
I BOS. KORPUSA

Za V. Š.²

Br. si.

Dne 26.VI.1943 god.

Izvještaji o akcijima jedinica V NOU divizije (I i IV Kraj. NOU brigade) u njenom maršu iz Centralne Bosne za mostar-sku prugu.

10 juna t. g. manji dijelovi divizije vodili su borbu³ na sektoru južno od s. Vitovlja sa neprijateljskim izviđačkim vodovima koji su pripadali 384 pješ. puku 373 (hrvatske) nje-mačke pješadijske divizije »Tigar«⁴. Jačina tri izviđačka voda bila je 120-150 ljudi. Vodovi su pošli iz Turbeta u tri pravca ka s. Vitovlju i s. Mudrikama. Borba je počela u 7 čas. Naši borci brzo su iznenadnim napadima razbili sva tri voda. Na lijevom krilu, na k. Galica, razbijeni neprijateljski dijelovi duže su da-vali otpor, a predveče stiglo im je pojačanje iz Turbeta. U sumrak neprijatelj se povukao u Turbe.

Rezultat akcije:

zarobljenih 22, među njima jedan Njemaac;
ubijenih ... 32, među njima 3 njemačka oficira;
ranjenih-... 35 (približna cifra).

Zaplijenjeno:

radio stanica (mala)
1 teški bacač sa 30 mina;
1 »šarac«;
30 karabina;
6 strojnica;
6 pištolja;
oko 4.500 metaka;
3 tovarna konja sa hranom i sanitetskim materija-

lom:

¹ Or?ginal, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 18-7, k. 781.

² Vrhovni štab

³ Vidi dok. br. 19 i 26.

⁴ Vidi dok. br. 152 i 156.

nešto čebadi, šatorskih krila i dr. Odijela i obuće za 60 boraca;

Naši gubici: 5 mrtvih i 6 ranjenih.

Neprijatelj je bio iznenađen našim prisustvom. Divizija je većinom sastavljena od hrvatskih vojnika koji su skoro došli iz Njemačke sa 4-6 mjesečne obuke. Mladi i potpuno nevjesti ratovanju. Od njih 5 se javilo u našu vojsku, a ostali su pušteni kućama. . .

12 juna naše jedinice vodile su borbu⁵ sa neprijateljskim satnijama koje su popravljale komunikaciju Travnik — Jajce. Stvoren je plan za brzo likvidiranje neprijatelja, a što je bilo omogućeno i, našim boljim položajem;. To nam je trebalo i za brzo prelaženje ceste za dalji pokret.

Borba, je počela u 13.30 čas. i na desnom krilu produžila se do mraka, pošto su odbačenom neprijatelju stigla pojačanja iz Jajca, tako da su tukli naše borce sa padine s. Brvanaca i Kekića⁶. Na lijevom krilu neprijatelj je bio brzo uništen.

Rezultat akcije:

zarobljeno... 53;
ubijenih ... 111 [među njima 3 njemačka oficira];
ranjenih oko 70.

Zaplijenjeno:

9 »šaraca«;
76 karabina;
5 strojnica;
14 pištolja;
82 bombe;
2 durbina;
21.000 metaka.;
62 čebeta;
65 šat. krila;
5 konja sa spremom.

Naši gubici: 11 mrtvih i 11 ranjenih.

Svi zarobljenici su pušteni osim 3 koji su se javili u našu vojsku. Oni su takođe pripadnici 384 p. puka."Prvi put su učestvovali u borbi.

Borba se vodila dobro i imala je velikog moralnog dejstva na naše borce. Među njima ubijen je velik broj Njemaca.

17 juna naše jedinice ušle su u Fojnicu i Kreševo bez borbe. U oba mjesta bila je samo žandarmerija i nešto finansa u Kreševu, koji su uhvaćeni. Žandarmi su pobjegli. Nadeno' je 6 karabina sa 2.500 metaka.

⁵ Vidi dok. br. 39 i 161.

° Vjerovatno Kokići

Nađeno je nešto hrane, odjeće i obuće kao i pisaćeg materijala. Među ostalim 35 m. žita, oko 100 kgr šećera, 35 pari cipela i dr.

Manja neprijateljska kolona koja je pošla, iz Kiseljaka za Fojnicu sa 2—3 tankete vratila se.

18 juna 4—5 neprijateljskih kamiona sa nešto pješadije pošlo je sa bočnim osiguranjem iz Kiseljaka za Kreševo- i poslije kraće borbe vraćeni su nazad. Naše zasjede bile su slabe da uspješno dočekaju neprijatelja.

17 i 18 zarušena je cesta prema Fojnici i Kiseljaku.

Istog dana uništena je sva arhiva u Srežu, Pošti i Šumskoj upravi u Fojnici i u Opštinskoj upravi u Kreševu. Uništena je telefonska centrala u Fojnici i rudnik arsenika, u Kreševu sa pečima i postrojenjem.

19-VI. Neprijatelj je pokušao da sa jednom satnijom iz Kiseljaka zauzme k. Graščicu, Borba je trajala od 13 čas. do mraka. Neprijatelj je uz dosta oštru borbu vraćen u Kiseljak. Ubijeno je 16 nepr. vojnika. Naši gubici 2 mrtva i 1 teško ranjen (podlegao ranama.) Neprijatelju je u Kiseljak došlo pojačanje iz Sarajeva u jačini dvije bojne. Borbu je vodio I bat. I br.

20-VI. Neprijatelj je ponovo pokušao da iz Kiseljaka prodre ka Kreševu. Jačina neprijatelja oko 2 satnije. Borbu je vodio I/I br. od 14—18 čas. Neprijatelj je ponovo odbačen u Kiseljak sa 3 mrtva i 6 ranjenih. Naši bez gubitaka.

I bat. I brigade prebacio se noću 19/20 preko komunikacije Kiseljak—• Kobilja Glava i postavio zasjedu na cesti Kiseljak —• Visoko. Naišla je neprijateljska kolona iz Visokog jačine 30 vojnika i bila je brzo potučena. Neprijatelj je ovoj koloni odmah poslao satniju iz Visokog. Satnija je isto bila dočekana. Borba se vodila do 18 čas., kada je neprijatelj otstupio. Ubijeno je i ranjeno oko 60 neprijateljskih vojnika. Naši bez gubitaka.

III bat. I brigade vodio je oštru borbu sa neprijateljem jačine od jedne bojne, koja je nastupala u pravcu Volujaka i Kreševa u tri kolone (od Homolja i Zabrđa). Borba se vodila od 13—19 čas. Jedinice III bataljona koristile su pogodna mjesta i tukle neprijatelja u kolonama, koji je nastupao drsko i bez bočnih osiguranja pojedinih kolona. Naše snage su se pod borbom povlačile i neprijatelj je izbio' na liniju s. Volujak — Mratinići. Neprijateljski gubici procijenjeni su do 100 mrtvih i ranjenih i 30 ubijenih konja. Kod nas jedan lakše ranjen.

Noću 20/21 1 bat. I br. izvršio je demonstrativan napad na Kiseljak. Iste noći bataljon je porušio tri mosta na cesti Kiseljak — Visoko i jedan most na cesti Kiseljak — Kobilja Glava.

21-VI I bat. I brigade vodio je borbu sa neprijateljem na cesti Kiseljak — Kobilja Glava. Borba je trajala čitav dan. Neprijatelj je imao oko 45 mrtvih i ranjenih. Ubijeno je 14 konja. Naši- bez gubitaka.

23-VI. Jedna patrola III bat. I brigade dočekala je na cesti blizu Kobilje Glave jedan motocikl i ubila jednog oficira i kurira. Zaplijenjena jedna strojnica, 1 karabin i 1 pištolj.

Štab II Bos. NOU korpusa poslao je jednu udarnu grupu sastavljenu od dva bataljona VI Kraj. NOU brigade i od jednog bataljona IX Kraj. NOU brigade, koja je imala zadatak da zajedno sa našom divizijom (tj. I i IV brigadom) djeluje na mostarskoj pruzi u prihvatu naših glavnih snaga.⁷

Po odlasku sa sektora mostarske pruge ova grupa uključena je u našu diviziju kao VI Kraj. NOU brigada.

Jedinice naše divizije dobile su zadatak da noću 27/28 o. mj. pređu komunikaciju Kiseljak — Busovača.⁸

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomesar
I.⁹ Materić

Komandant
Mil.¹⁰ Morača

(M. P.)

⁷ Vidi dok. br. 57.

⁸ Vidi dok. br. 88.

⁹ Ilija

¹⁰ Milutin

BR. 100

NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU DIVIZIJE OD 26 JUNA 1943 GOD. ŠTABU DVANAESTE BRIGADE ZA POSIJEDANJE POLOŽAJA OKO KRMINA I AGINOG SELA¹

ŠTAB

XII NOU DIVIZIJE

O-P-Str. pov. br. . /43

26 juna 1943 god.

Položaj

ŠTABU XII KRAJIŠKE NOU BRIGADE

Položaj

Prema dosada dobivenim podacima neprijatelj nastupa sa nepoznatim snagama od Kotor Varoši i do sada je stigao do sela Fodosoje.² A nismo dobili izvještaja od onih snaga koje se nalaze na *cesti* Kotor Varoš — Skender³ u blizini Jakotine i ne znamo kakva je situacija gore.

Na osnovu neprijateljskih pokreta izdajemo sljedeći raspored snaga:

XII KNOU brigada povući će svoje snage iz Krmina u Agino Selo i nastojati da uhvati vezu sa snagama V brigade, koje će se nalaziti na liniji G. Javorani — selo Vagani i Zubo⁴ vići — Viševice.

Štab divizije nalaziće se u selu Čukovac.

Ukoliko bi se izgubila veza odnosno ne bi se mogla uspostaviti veza sa snagama V brigade, uslijed prodiranja neprijatelja vi se lagano povucite prema Skenderu.⁴

Nastojati da se povlači prikriveno, ako već bude situacija takva da se mora povlačiti, i izbjeci frontalnu borbu, već Samo nastojati da se postavljaju zasjede i brzo prebacivanje jedinica na druge položaje, da ih ne bi artiljerija tukla. Za

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vo;nois⁺ criskog instituta pod reg. br. 6/1, k. 875.

² Vidi dok. br. 190.

³ Skender Vakuf

⁴ Isto

prenos životnih namirnica koje ste skupili mobilizite sve ko-
nje odreda, a po učinjenom povratite iste.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Političkomesar
Žarko⁵

Načelnik štaba
M⁶

Komandant
Soša⁷

P.S.⁸ ako sretnete vaš karavan vi ga vodite.

23.-

BR. 87

NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU BRIGADE OD 26 JUNA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG I DRUGOG BATALJONA ZA POVLAČENJE NA PROSTORIJU KRMINA, TISOVCA I AGINOG SELA¹

ŠTAB XII K. N. O. U. BRIGADE

broj si.

dana 26 juna 1943 god.

ŠTABOVIMA I i II BATALJONA OVE BRIGADE

Položaj

Štab divizije naredjenjem svojim od danas dostavio' je
sljedeće:²

»Prema do sada dobivenim podacima neprijatelj³ nas-
tupa sa nepoznatim snagama od Kotor Varoši i do' sada je sti-
gao do sela Podosoja. Nismo dobili izvještaj od onih snaga
koje se nailaze na cesti K. Varoš — Skender u blizini Jakotina
i ne znamo kakva je situacija gore.

⁶ Zgonjanin

⁶ Mirko Pekić

⁷ Jos'jp Mažar

⁸ Sljedeći tekst je naknadno dopisan mastilom, latinicom.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-
istoriskog instituta pod reg. br. 6/1, k. 875.

² Vidi dok. br. 86.

³ Odnosi se na 114 lovačku diviziju koja je dejstvovala na ovom
sektoru. Vidi dok. br. 161, 173, 181 i 190.

Na osnovu neprijateljskih pokreta izdajemo sljedeći raspored snaga: XII brigada povući će svoje snage iz Krmina u Agino Selo i nastojati da uhvati vezu sa snagama V brigade koje se nalaze na liniji Gornji Javorani — selo Vagani i Zubovići — Viševice.

Štab divizije nalazi se u selu Čukovac«.

Dostavljajući prednje naređujemo: da snage ove brigade koje se nalaze na sektoru Krmine, tj. II bataljon i jedna četa I bataljona sa Pratećim vodom imaju na dan 27 o. m. ujutro u 8 časova da se povuku na položaje Agino Selo i to u dve paralelne kolone i na ovaj način: Štab brigade sa četom I bataljona obrazovaće jednu kolonu koja će ići lijevo od Guskinih kuća, a drugu kolonu sačinjavaće snage II bataljona sa dvije čete i protivkolskim topom brigade, koje će se kretati kroz zaseok Guske paralelno sa prvom kolonom. Obje kolone kretaće se u pravcu Aginog Sela, gdje će zaposjesti položaje. II bataljon ostaviće svoju jednu četvu na sektoru Krmine koja će imati zadatak da kontroliše teren u pravcu Karanovca i u slučaju neprijateljskog pokreta ma sa koje strane da blagovremeno izvijesti bataljon, a ovaj brigadu, i da neprijatelja zadržava na taj način što će mu na pogodnom mjestu postavljati zasjede, otvoriti vatru i polako se povlačiti, ali ne u pravcu neprijateljske artiljerijske vatre. Četa koja ostaje na ovom sektoru da se upozori na budnost i opreznost obzirom na stanje koje vlada na ovom sektoru i na bandu koja se po grupioarna nailazi na Osmači, Tisovcu, Krminama itd.

Snage II bataljona zaposjest će položaje i kontrolisati teren prema Krminama i Tisovcu iz Agina Sela. I bataljon kontrolisaće teren koji je i do sada imao. Štab brigade nalaziće se u Aginom Selu, kuće Burgije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Radoš

Komandant
Mečava

Prepisi dost, jedinac.
u akta 24.—

Sekr.
Pero

BR. 100

**NAREĐENJE ŠTABA PETE NOU DIVIZIJE OD 27 JUNA
1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA FORSIRANJE
BOSNE RADI SADEJSTVA SA UDARNOM GRUPACIJOM¹**

**ŠTAB
V N. O. UDARNE DIVIZIJE
I BOS. KORPUSA**

Str. pov. br. si.
dne 27-VI/1943 god.
u 10.30 h

ŠTABU I, IV i VI KRAJ. NOU BRIGADE

Položaj

1. Od samog početka pokreta ova divizija je bila upućena na sadejstvo našim glavnim snagama koje su se borile u Crnoj Gori, Hercegovini i Sandžaku.² Na tome svome putu naša divizija je ispoljila velike napore da bi pomogla naše jedinice protiv kojih je vođena do sada najjača neprijateljska ofanziva.³ Sada je naša glavna operativna grupa razbila neprijateljsku ofanzivu i prebacila se u Istočnu Bosnu,⁴ gdje vodi uspješne operacije na sektoru Romanije i Vlasenice.⁵ Od ovih operacija u mnogome zavisi dalji uspjeh cijele Narodno-oslobodilačke borbe. Naša divizija, zadržavajući svoj osnovni zadatak, ima neposredno da potpomogne ove operacije dejstvom na pruži Sarajevo — [Bos.] Brod i prebacivanjem u Istočnu Bosnu. U ovom cilju divizija će noću 28/29 o. mj. napasti neprijateljske posade na pruži i forsirati r. Bosnu na oštsjeku želj. st. Lašva — želj. st. Dobrinje.

2. Podaci o neprijatelju i stanje na rijeci Bosni:

— Između s. G. Seoča i Graba nalazi se drveni most koga danju-noću čuvaju po 4 milicionera.

— Naspram s. D. Papratnice nalazi se skela kojom se mogu prevesti 6 ljudi i 1 konj. Skela je vlasništvo mlinara

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/6, k. 781.

² Na ovoj teritoriji razvijala se Peta neprijateljska ofanziva. Na njoj se nalazila Udarne grupacija sa Vrhovnim štabom NOV i PO Jugoslavije.

³ Peta neprijateljska ofanziva

⁴ Vidi dok. br. 59, 78 i 79.

* Vidi dok. br. 79 i 83.

gečeva I može se dobiti samo danju, dozivanjem mlinara koji se nalazi s onu stranu rijeke. Naspram istog mjesta nalazi se i gaz, ali je vodostanje r. Bosne toliko da se ovaj gaz ne može iskoristiti.

— Kod s. Čatići nalazi se drveni most koga brani jedno odjeljenje domobrana od oko 15. Most je u neposrednoj blizini želj. st. Čatići.

— Kod s. Doboja nalazi se želj. most sa po jednim bunkerom s obje strane rijeke. Most čuva odjeljenje domobrana.

— Kod želj. st. Kaknja nalazi se gvozdeni most sa dva bunkera s obje strane rijeke. Most brane domobrani koji u blizini mosta imaju stražaru. Mostu se može prići iznenada u vremenu prelaska radnika u rudnik uglja, a to je između 22 i 23 časa.

— Kod s. Kakanj s onu stranu rijeke nalazi se skela kojom se mogu prevoziti 15 ljudi ili 4 konja. Skela se može dobiti samo danju zvanjem sa ove obale.

— Kod s. Tičići nalazi se skela s onu stranu rijeke. Skela može da vozi 5 ljudi ili 1 konja. Može se dobiti samo danju. Kod ovog sela nalazi se i gaz koji se sada vjerovatno ne može koristiti.

— Između s. G. Lučani i G. Jehovina nalazi se s ovu stranu skela koja može prenositi 10 ljudi ili 2 konja. Može se dobiti noću u G. Jehovini, kod vlasnika trgovca Dimitrija (Poleti?).

— Iz s. Sebinja može se stići na sektor Dobrinje — želj. st. Kakanj za 3 ČiSci & do G. Jehovine za 2 časa. Mostu kod Graba i Čatića može se stići kroz šumu potpuno tajno.

Zelj. st. Dobrinje i Čatići imaju posadu domobranksu jačine oko 15 ljudi. Toliku posadu ima ž. st. Kakanj (prvo treba likvidirati most kod želj. st., pa tek onda stanicu). S. Doboja nema posade. Rudnik Kakanj ima posadu od jedne satnije. Upravo iz sastava te satnije nalazi se obezbjeđenje na sektoru Kakanj — Dobrinje. Oko Kaknja nema bunkera niti žice. Vojska se nalazi kod srpske crkve, a u Sokolskom domu ustaški tabornik sa 10 žandarma. S. Kr. Sutjeska ima posadu od oko jedne domobranske satnije. Zelj. st. Modrinje ima posadu od oko 15 domobrana sa spletenom žicom oko stanice; bunkera nema. Zelj. st. Lašva ima posadu od jednog domobranskog voda. Neka sela (muslimanska) na onoj strani Bosne imaju seosku miliciju, koja vjerovatno ne bi pucala na nas.

Prema svemu iznijetom naša glavna orijentacija biće forsiranje r. Bosne prelaskom preko mostova, pri čemu se kombinacija gazova i skela ne isključuje.

3) IV brigada bez jednog bataljona (onog što je na zasjedi) forsiraće r. Bosnu na otkliku ž. st. Dobrinje — s. D. Papratnica, upravljajući glavni prelaz kod s. Graba. Po izvršenom prelazu, brigada će štiti pravce koji iz predjela Visoko vode ka rudniku Kakanj. Vjerovatno' glavna neprijateljska intervencija uslijedila bi opštim pravcem preko Golog Brda i dalje ka Kaknju. Da li će brigada ostaviti neki manji dio sa-automatskim oruđima na lijevoj obali Bosne, te. da bi potpomogla odbranu tjesnaca, zavisiće od forsiranja mostova u predjelu Kaknja.

Prvo prebačene dijelove uputiti da ruše prugu preko ž. st. Dobrinje ka ž. st. Porječani. Isto tako, od prvo prebačenih dijelova porušiti prugu na pravcu Čatića. Sve želj. objekte uništiti i popaliti.

Po prebacivanju Štab brigade biće u s. Gora.

Cjelokupna komora IV brigade sa Janjskim bataljonom, koji će doći sa zasjede, prikupiće se do 22.30 čas. u s. D. Papratnica, odakle će na poziv biti upućeni na obezbijedeno mjesto prelaza. Tome bataljonu ostaviti vezu u Sebinju sa tačnim uputstvom za rad. Ako bi taj bataljon zakasnio, onda komoru uputiti da sama, bude na datom mjestu u određeno vrijeme.

4) I brigada napasti će i forsirati r. Bosnu na sektoru ž. st. Čatići, pa ulijevo do naspram Čifići Karaule. Mišljenja smo da se po jedan bataljon uputi na svaki®

⁶ Dalji tekst u originalu nedostaje.

NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU DIVIZIJE OD 27 JUNA 1943 GOD. ŠTABU DVANAESTE BRIGADE ZA IZBIJANJE NA LINIJU ČUKOVAC — VIŠEVICE — ZUBOVIĆI¹

**ŠTAB
XII NOU DIVIZIJE**

27 juna 1943 god.

Položaj

11.20 .

ŠTABU XII KNOU BRIGADE

Položaj

U toku sutrašnjeg dana (28 ovog mj.), izvršiti ćete pokret u pravcu sela Čukovac, tako da ćete do sutra (28 ovog mj.) do podne biti na liniji Agino Selo — Čukovac, a prekosutra (29 ovog mj.) do podne biti na liniji Čukovac — Zubovići — Viševice, gdje ćete dobiti dalje naređenje² i uputstvo za rad.

Štab divizije nalaziti će se u Skender Vakufu, gdje će imati sjedište i Štab Banjalučkog PO.

Na položaju gdje se upućujete nalaze se jedinice V K. KNOU brigade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Žarko

Načelnik Štaba
M

Komandant
Šoša

Primlj. i po istom postupij.
u akta

25,

Sekr.
Pero

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 6/1, k. 875.

² Vidi dok. br. 94.

BR. 100

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE BRIGADE OD 27 JUNA 1943 GOD. ŠTABU DVANAESTE NOU DIVIZIJE O SITUACIJI NA SEKTORU MEMICI, KRMINE I AGINO SELO¹

ŠTAB XII KNOU BRIGADE

Br. si. 27 juna 43 g.

ŠTABU XII NOU DIVIZIJE

Položaj

Naređenje toga Štaba str. pov. Op. br. 3/43 od 24 juna 43 god.² stiglo je iz V brigade u ovaj Štab na dan 25 ov. mj. u 15 časova. Kako je naređenje dočkan stiglo u brigadu i brigada dolaskom na Krmine nije imala svog daljeg zadatka, to je Štab brigade radi izvršenja dodijeljenog zadatka naređenjem³ sitr. pov. broj 3 25 ov. mj. u 20 časova uputio jednu četetu pravcem Ljubačevo — Memići sa zadatkom da uhvati vezu sa B.P.O.⁴ u Memićima i da pročisti sektor između Vrbasa i Memića u pravcu Karanovca.

Četa po izvršenju svoga zadatka vratila se pored divizije u sastav svoga bataljona i donijela zadatak brigadi da zaposjedne položaje koje sada drži.⁵ Snage ove brigade za sada se nalaze u Aginom Selu, s tim što je svega iedna četa ostala na položajima Krmine, koja ima da kontroliše sektor prema Karanovcu, Osmači i u slučaju nadiranja jačih neprijateljskih snaga da se blagovremeno obavijesti brigada radi zauzimanja slobodnih položaja za doček i prijem borbe. Ostale snage brigade u Aginom Selu kontrolišu okolni sektor Aginog Sela i Bočca.

Danas 27 ov. mj. ujutro u 7 sati jedna četnička grupica u jačini od oko 20—30 bandita sa jednim teškim mitraljezom i jednim p. mitraljezom pripucali su na jednu četetu II bataljona

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9/4, k. 875.

² Vidi dok. br. 74.

³ Vidi dok. br. 81 i 82.

* Banjalučki partizanski odred

^E Vidi dok. br. 87.

iz Osmače koja je logorovala u Dojićima. Četa je izvršila protivnapad i uz pripomoć ostalih snaga bataljona pretjerala bandu preko Stražbenice. Danas je otstupila prema Memićima. Tom prilikom ranjen je jedan naš drug od »lutilice« na jednoj pojati u stomak.

Neprijateljska artiljerija⁶ ila dan 26 ov. mj. sa ceste između Krupe i Banje Luke tukla je položaje Krmine, zaseok Lazići, Gašići, Milanović i zapadni dio Osmače, a isto tako i danas iste položaje, i to izgleda iz tenka. Cestom s onu stranu Vrbasa krstare kamioni i tenkovi vjerovatno zbog kontrole same komunikacije. Neprijateljski pokret s ovu stranu Vrbasa do sada još nije primjećen.

Saznaje se da je u sukobu naših snaga i četničke grupe na dan 23 ov. mj.⁷ u Aginom Selu bilo 4 mrtva i 6 ranjenih bandita. Ovo potvrđuju seljaci iz Aginog Sela na zboru održanom 25 ov. mj. u 5 časova.

Štab brigade nalazi se u Aginom Selu (kuće Burgica).

Karavan koji je bio poslat za diviziju vratio ga je komandant II bataljona po vašem naređenju.

Izvijestite nas o situaciji na ostalim sektorima kao i o novostima uopšte.

Pošaljite nam zadatak brigade⁸ za nekoliko dana unaprijed kako bi imali jasniji pregled i veću mogućnost za plan-ski rad.

Kao što se iz gornjeg vidi, nekoliko puta za vrijeme bavljenja naše vojske u selima desilo se da četnici na nas izvrše prepad. Na osnovu svega toga, kako i na koji su način vršili te prepade, došli smo do zaključka da su i sami seljaci odnosnih sela potpomagali i omogućavali te prepade. Dalje, primjećuje se kod dijela seljaka sklonost da nam onemogućavaju pomoću četnika zadržavanje po njihovim selima. Uvjedjenja smo da će se ova pojava kod seljaka sve više dešavati ako se prema selima zadrži dosadašnji stav, to jest ako i dalje sela ostanu nekažnjena, odnosno pojedini ljudi u selima, u slučajevima kada četnici izvrše napade na naše jedinice. . .

Da bi sve ovo vojnički izgledalo i pravilnije bilo, seljake bi sa tom našom odlukom puitem proglosa upoznali i stavili

⁶ Vjerovatno se odnosi na jedinice 114 lovačke divizije. Vidi dok. br. 183.

⁷ Vidi dok. br. 74.

⁸ Vidi dok. br. 89 i 94.

ih u obavezu da oni sami čuvaju svoja sela od četnika dok smo mi u njima.

Po ovome potrebno bi bilo da nam odgovorite.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Radoš

Komandant
Mečava

BK. 91

NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU BRIGADE OD 27 JUNA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG I DRUGOG BATALJONA ZA POKRET NA PROSTORIJU ZUBOVIĆI — VIŠEVICE¹

**STAB
XII KNOU BRIGADE**

Br. Si.
dana 27 juna 1943

ŠTABOVIMA I i II BATALJONA I REFERENTU
SANITETA OVE BRIGADE

Položaj

Štab XII NOU divizije naređenjem svojim od 27 juna 43 god. dostavio je sledeće:²

»U toku sutrašnjeg dana 28 ov. mj. snage XII brigade izvršiće pokret u pravcu sela Čukovac, tako da sutra do podne 28 ov. mj. budu na liniji Agino Selo — Čukovac, a prekosutra (29 ov. mj.) do podne da budu na liniji Čukovac — Zubovići — Viševice, gdje će dobiti dalje naređenje i uputstva za rad.

Štab divizije nalaziti će se u Skender Vakufu, gdje će imati sjedište i Štab Banjalučkog NOP odreda.

Na položaju gdje se upućujete nalaze se jedinice V brigade.«

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 6/1, k. 875.

² Vidi dok. br. 89.

Na osnovu prednjeg naređujemo:

Da snage I bataljona sa Štabom brigade, Pratećim vodom i Brigadnom ambulantom izvrše pokret 28 ov. mj. u 7 časova tačno do Čukovca, a prekosutra, 29 ov. mj., preko Zubovića za Viševice, do podne.

Snage II bataljona u toku 28 ov. mj. imaju da ostanu na položajima Agino Selo i da kontrolišu sektor predviđen naređenjem³ Štaba brigade od 26 ov. mj. za prvi i drugi bataljon. Na dan 29 ov. mj. izvršiće pokret od Agina Sela za Čukovac i jednim dijelom snaga u Zuboviće i to do 12 časova.

Skreće se pažnja štabovima bataljona na punu vojničku budnost, kako u pogledu kontrole sektora na mjestu tako i pri samom pokretu na maršu.

Koncentracija snaga koje polaze na dan 28 ov. mj. biće na njivi između Štaba brigade i I bataljona a prema selu Grličima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Radoš

Komandant
Mećava

\

⁸ Vidi dok. br. 89 i 94.

BR. 92

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BOŠANSKOG KORPUSA OD
28 JUNA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGO-
SLAVIJE O ZVJERSTVIMA KOJA JE NEPRIJATELJ IZVR-
ŠIO NA TERITORIJI PODGRMEČKOG PODRUČJA ZA VRI-
JEME ČETVORTE NEPRIJATELJSKE OFANZIVE¹**

S P I

Zvijerstava koja je neprijatelj počinio na teritoriji! Komande Podgrmečkog

Redni broj	NAZIV OPŠTINA	Broj ubijenog stanov.				Broj zaroblj. stanov.				Broj nestalog stanov.				Opljačkano					
		Broj ubijenog stanov.	Broj zaroblj. stanov.			goveđa	konja	ovaca		krinaka	kokošiju	gusaka	Broj promrzlih u Grmeču	! kuruzna kg.	pšen ce kg.	graha kg.			
1	L. Palanka	14	98	—	—	422	439	774	93	810	324	274	3583	1287	2359				
2	Srp. jasenica	711	330	597	7	535	302	1702	—	436	3325	32	215000	—	40500				
3	Bos. Milanovac	381	84	4	2	149	37	201	130	85	550	33	41200	5880	2700				
4	Rašće	11	6	103	79	29	94	105	21	61	782	22	13900	800	2130				
5	Ruiška	7	14	162	158	41	59	16	—	58	615	—	33050	50000	6380				
6	Potkolinje	126	320	95	79	299	131	609		239	1543	3	17	—	10932				
7	Sred. Dubovik	196	138	209	66	93	151	151	40	34	1099	3S	11900	2400	3800				
8	Suvaja	296	11										16 kuruzana i ambara spaljeno						
9	Sanica	13	134	.	.	361	61	88	5	95	615	.	31860	7040	2208				
10	Čadavica	13	25	53	49	17	53	41	.	63	591	46	7942	597	2079				
11	Halilovci	.	.	.	7	—	4	.	.	1	50	.	.	—	.				
12	M. Radić	296	11				
13	Radimirovac	5	23	.	2 i	49	4	12	.	4	160	20	2090	.	.				
14	Dabar	290	11	.	.	107	17	410	31	26	158	.	23640	126	56				
15	Lipnik	14	24	33	20	42	36	222	8	50	292	54	6050	4409	3344				
16	Ribnik																		
17	Bravsko																		
18	U k u p n o	3370	1229	1266	493	2144	1388	4926	328	1963	10604	519	360302	72539	76488				

¹ Prepis originala, pisan mastilom, ćirilicom, nalazi se u arhivi

S A K

područja za vrijeme ofanzive u januaru i februaru 1943 godine

1 uništeno							
krompira kg.	masti kg.	suhog mesa i slanine kg.	stočne hrane kg.	Izgorjelo kuća	Izgorjelo pojata	Popaljeno stanova	Rakije lit
2983	4855	5925	6381	204	187		-
56000	8672	6670	163500	104	101	5	2100
16500	770	1309	4770	60	53	210	2000
							94 kg duh., ostalih kuć. i odjevnih predmeta vred. 280.000 din.
5240	530	1390	15500	359	598		288
1215	276	478		1	2		565
50230	38	80		65	54		30971
9700	2745	1263	52000	7	6		1347
							Za žito nema podataka
3				79	27		
17660	1163	1282	151150	134	83		7326
							6100 din. u gotovu, 1148 kg pekmeza. Iz ovih sela opljačkana sva nova roba
2520	576	1374		10	-	10	24
							Zobi 2235 kg, /860 din., kajmaka 193 kg, 2 magarca, 104 para veša, 9 odjela, 25 kg duvana
-	30	130	-	-	-		20
				79	-		25 kg duvana
10000	420	20	12000	15	-		-
							Ostali podaci nedostaju
300	366	150	18000	10	12	4	-
							Odnosno robe u vrijednosti 440.000 din.
14935	587	759	25900	15	8		1200
							Sela Đedovača i Krko/evci opljačkani su 1942 god.
							2843
							Podaci nedostaju
187263	21028	20834	449204	1142	1134	229	4'684

Specijalni slučajevi neprijateljskog zvjerstva:

U M. Radiću neprijatelj je uhvatio Bosarića Nikolu, iskopao mu oči, otklekao nos, uši i prste na jednoj ruci pa ga zatim ubili i ostavili pokraj javnog puta u Mosuri. Isto tako neprijatelj je izvršio javno silovanje nad djevojčicom Smiljom Uzelac iz Grmuše i to pred više ženskih osoba. Među nađenim lješevima u M. Radiću pronađeno je jedno malo dijete gdje tri dana poslije strijeljanja sisa mrtvu majku.

U Opštini čadavičkoj spaljeno 7 djece i 3 žene i to familija Mile Zeca i Uroša Majkića.

U Opštini B. Milanovac spaljeno u kući Rodića Spasoje 16 lica, a u pojati Došenovića Pere spaljeno živih 35 lica.

U Opštini L. Palanka spaljeno živih 70 osoba, jedan drug živ svezan i na njega bacano po malo sijena i paljeno sve dok nije umro.

OTSJEK ŠTABA II BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA ZA VOJNE VLASTI U POZADINI

Uz br. 37
dana 28-VI-1943 g.

OTSJEKU VRHOVNOG ŠTABA ZA VOJNE VLASTI U POZADINI

Ustupam na upotrebu prepis
izvještaja o posljedicama okupator-
ske ofanzive i zločinima okupatora.

28 VI 43

**Sef Otsjeka
Stole**

Штаб

28-VI-43

8 4³⁰

 МНОГ. ДРУГ.
 33 33 33
 АРМИЈА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА
 Бр. Пош. 45-1
 К. 9. А

Врховном Штабу

Парашуту Кларов смо узели. Петријатинске Петрове
јам не знамо. Петријатин је још једна митра.

Наше жртве: око 10 истребих и око 30 рањених.

Остатак истребитај сунједри. Ми се налази-
мо са јед у парашуту.

С. Ф. С. Н

за штаб командирати
Ленг

BR. 93

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
28 JUNA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGO-
SLAVIJE O OSLOBOĐENJU KLADNJA¹**

STAB II DIVIZIJE

28 — VI — 43

u 4.30

VRHOVNOM ŠTABU

Varošicu Kladanj smo uzeli.² Neprijateljske žrtve još ne znamo. Neprijatelj je dao žilav otpor.

Naše žrtve: oko 10 mrtvih i iako 30 ranjenih.

Detaljan izvještaj slijedi³. Mi se nalazimo za sad u varo-šici.

S.F. — S.N.

Za Štab, komandant
Peko

(M. P.)

¹ Original, pisan mastilom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 26/1, k. 9 A.

² Opširnije o borbama na Kladnju vidi u dok. br. 108 i 247.

³ Pomenuti izvještaj Redakcija nije pronašla.

BR. 100

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA DVANAESTE NOU DIVIZIJE OD
28 JUNA 1943 GOD. ŠTABU DVANAESTE BRIGADE O SA-
STANKU KOJI CE ŠTABOVI BRIGADA ODRŽATI SA ŠTA-
BOM DIVIZIJE U SELU RADIĆIMA¹**

**STAB
XII NOU DIVIZIJE**

28 juna 1943 god.

Položaj

ŠTABU XII KNOU BRIGADE

Položaj

Pri preuzimanju položaja koji su vam određeni našom posljednjom naredbom² rasporedite vaše snage tako da zatvorite pravac od Kotor Varoši.

Štab ove divizije održaće prekosutra, a to će biti 30 ovog mj. t. g. sastanak³ sa štabovima V i XII KNOU brigade i Štabom BPO.⁴ Sastanak će se održati u Štabu V KNOU brigade, u selu Radićima. Na ovaj sastanak neka dođe cijeli Štab vaše brigade 30 ovog mj. ujutro, osim ako situacija bude takva da iziskuje prisustvo Štaba na položaju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik Štaba
M⁵

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6/1, k. 875.

² Vidi dok. br. 89.

³ Sastanak nije održan 30 juna već 1 jula. Vidi dok. br. 107.

* Banjalučkog NO partizanskog odreda

⁵ Mirko Pekić

BR. 95

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 29 JUNA 1943 GOD. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA ISPI-TIVANJE MOGUĆNOSTI LIKVIDACIJE NEPRIJATELJSKIH GARNIZONA U ZVORNIKU I ČAPARDIMA I RAZBIJA-NJE NEPRIJATELJSKIH NAPADA OD SOKOLCA¹

Pošto se upozna sa ovim naređenjem, Štab 1 brigade hitno će dostaviti ovaj primerak Štabu II Vojvođanske brigade.

ŠTAB I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE

Štabu 1 Proleterske brigade
III Krajiške brigade
VI Bosanske brigade
Majevičke brigade
I Vojvođanske brigade
II Vojvođanske brigade

1) Delovi I Proletbrigade ušli su sinoć, 28 o. m., oko 18 h u Drinjaču.

II Vojvođanska nalazi se sa 2 bataljona na prostoru s. Kamenica (severno od r. Drinjače), sa 1 bat. u s. Cerska.

I Vojvođanska nalazi se na prostoru Srebrenica — Bratunac.

III Krajiška, koja je bila krenula ka s. Stupari, zadržana je i nalazi se na putu za prostoriju Igrište — Malo Polje, odakle ima da interveniše na nepr. snage koje su krenule od Sokolca.

VI Bosanska bila je jutros na položajima neposredno južno od Han Pijeska. Ona se tu povukla pod pritiskom nadmoćnih neprijateljskih snaga, koje su prekjuče, 27 o. m., krenule sa Sokolca u dve kolone: jedna drumom i duž drumu Sokolac — Han Pijesak, jačine 1000 — 1500 vojnika, druga pravcem Knežina, jačine 5 ustaških satnija; očekuje se i pokret treće kolone sa pravca Rogatice, preko s. Sokolovići, budući da je u Rogatici pre nekoliko dana stigla ustaška pukovnija iz

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 31/2, k. 709.

Višegrada; srednja kolona, potpomognuta je sa 3 tenka i jednim topom. Na prostoru Han Pogled — Ploča nalaze se 2 bat. I Proletbrigade.

Majevička se nalazi u okolini s. Šekovići, sa zadatkom obezbeđenja i staranja o našim ranjenicima.

2) Pokret neprijateljskih snaga sa Sokolca, a i verovatni pokret — od Rogatice, može se oceniti kao pokušaj ponovnog ovladivanja drumom Sokolac — Zvornik i uspostavljanja ranijih garnizona duž njega. Sa pešadijom sadejstvuje nepr. avijacija dosta uporno, ali ne onoliko i sa onolikim brojem aparata kao prilikom ofanzive na Pivu i Zelengo-ru. Osim toga, ne oseća se još nikakvo nepr. dejstva sa drugih pravaca, te se, ukoliko se i dok se koji od ovih elemenata ne promeni, ne može govoriti o nepr. ofanzivi širokih razmera.

Zadatak naše grupe jeste:

Nastaviti delom snaga započeto prodiranje prema severu, a drugim delom sprečiti dalje prodiranje neprijatelja sa juga i odbaciti ga natrag ka Sokolcu i Rogatici.

U tom cilju

N a r e đ u j e m o :

I Proletbrigada postavlja se na prostoriju Zvornik — Nova bez 2 bataljona Kasaba

I Vojvodanska — Korijen — Capardi

II Vojvodanska — Križević, i to:

Sva artiljerija I Proleterska na sektor Novo Selo — Snagovo — Glumine;

II Vojvodanska na sektor s. Glumine — s. Križević — s. Grbavci;

I Vojvodanska na sektor s. Kamenica, s tim da privremeno ostavi 1 bataljon na sektoru s. Cerska sa zadatkom kontrolisanja druma Vlasenica — Drinjača.

Zadatak ove grupe:

Sa označene prostorije prikupiti podatke i ispitati mogućnost hitne likvidacije Zvornika, a zatim Caparda, Ako> bi se pokazalo da raspoloživim snagama nema izgleda za likvidaciju Zvornika, odmah pristupiti likvidaciji Caparda.

I Vojvodanska poslužiće u ovim operacijama kao neposredna rezerva.

U slučaju da ne bude prisutan nijedan član Štaba ove Divizije, operacijama će rukovoditi Štab I Proletbrigade.

2

VI Bosanska brigada

III Krajiška

2 bataljona I Proleterske

postavljaju se na prostoriju s. Malo Polje —
Debela Međa — Kraljeva Gora — Ploča —
Igrište, i to: prema ranije dobijenom raspo-
redu.

Zadatak ove grupe:

Razbijanje i odbacivanje nepr. snaga koje nadiru s juga,
i to:

VI Bosanska zadržava nadiranje neprijatelja, a po pristi-
zanju III Krajiške, u sadejstvu sa ovom, uglavnom bočnim dej-
stvom sa prostorije Debela Međa — Studena Gora — Džimrije,
razbija i odbacuje neprijatelja. Po završetku ovog zadatka u
svakom slučaju ostaje na prostoriji Glasinac — Sokolovići, dej-
stvujući inicijativno na njoj.

III Krajiška, po pristizanju na određenu prostoriju, po-
vezuje se sa VI Basansköm i bataljonima I brigade i energi-
čno preduzima obuhvatni napad — bez odlaganja — na po-
menute nepr. snage. Po završetku ovog zadatka, u svakom slu-
čaju prebacuje se na sektor Vlasenica — Šekovići, po potrebi
zatvarajući čvrsto ovaj pravac i povezujući se otuda sa jedini-
cama Prve grupe.

2 bataljona I Proleterske poslužiće u ovim operacijama
kao neposredna rezerva. Po završetku ovog zadatka u svakom
slučaju odlaze u sastav svoje Brigade.

3) Štab ove Divizije nalaziće se na pravcu s. Rajići — s.
Cerska — s. Kamenica. Održavanje veze telefonom, a kuririma
preko Nove Kasabe dok se drukčije ne naredi.

4) Pravac evakuacije težih ranjenika: s. Šeko-vići.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

29.VI=19.30

Komdiv
Koča

BR. 96

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
29 JUNA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGO-
SLAVIJE O JAČINI NEPRIJATELJSKIH SNAGA NA ZE-
LJEZNIČKOJ PRUZI OLOVO — ZAVIDOVIĆI¹**

Ob.-CENTAR II PROLETERSKE DIVIZIJE
BILTEN BROJ 2
29 juna 1943 g.

ŠTABU VRHOVNOM
za Ob. centar

U vezi vašeg obavještajnog biltena broj 1 dajemo za pravač: dolina rijeke Krivaje. Sve što smo rekli za date podatke u biltenu broj 1 važi i za ove, tj. da svaku razliku treba na vrijeme dostaviti Ob. centru ove divizije. Prvenstveno dajemo podatke za prugu Zavidovići — Olovo, te sela koja leže s jedne i s druge strane pruge.

Na stanicama između Cuništa i Careve Čuprije davala je stražu seoska milicija iz Očevlja i Vijake. Te straže bile su sastavljene približno od deset ljudi. Sjedište milicije katoličko selo Vijaka. Milicijom komanduje katolički sveštenik fra Berislav, poznati ustaški bandit i krvolok, čovjek prilično energičan i aktivan. Milicija broji oko 100 do 120 ljudi i mobilisana je iz katoličkog stanovništva sela Očevlja, Vijake i Careve Čuprije. Sama milicija nije do sada učestvovala u borbama ni protiv nas ni protiv četnika, te prema: tome nema nikakvog borbenog iskustva. Ona sei jedino istakla u gonjenju pojedinaca, te denuncijacijama, a u vremenima neprijateljskih ofanziva služila je kao vodič. Što se tiče sela: Očevlja, Vijake i Careve Čuprije i ostalih manjih u njihovoj okolini, prilikom akcija bilo partizanskih bilo četničkih, ova sela bila su prilično pošteđena. Međutim, sve 'to nije dalo nikakva rezultata i njihovo držanje prema srpskom življu, a naročito prema onima koji su pomagali ustanak[^] bilo je u svakom pogledu neprijateljsko. Radi toga još u. toku pokreta treba ispitati nama sklono stanovništvo o glavnim zlikovcima i kod njih izvršiti najoštriju konfiskaciju, a kod ostalih takođe najoštriju rekviziciju.

Od Careve Čuprije pa do mosta pred željezničkom stanicom Vozuća nastaje sektor koji kontroliše muslimanska legija

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 55/1, k. 11.

iz sela Ribnice, pod komandom Zaima Kapetanovića, zvanog »Kapetanče«. Ta milicija istakla se naročitim krvološtvom. U napadima na Zenički partizanski bataljon ova milicija bila je na prvom mjestu; u zajednici sa »Crnom legijom«, te muslimanskom milicijom iz sela Seone i Gare oni su poklali u srpskim selima oko Vozuće blizu 900 duša. Milicija broji do 150 ljudi i naoružanja je sa oko 4 do 5 p. mitraljeza. Sjedište milicije je selo Ribniea.

Od mosta iznad željezničke stanice Vozuća, pa do mosta ispod željezničke stanice Krivaja kontrolu pruge vrše četnici, koji su pod direktnom komandom Dr-a Branka Stakića, poznatog korupcionaša i aferaša iz jugoslovenskih vremena, bivši župan, koji je među prvim u Bosni stupio u kontakt sa ustaškim i njemačkim vlastima i najviše uradio na izmirenju četnika i uspostavi saradnje sa Njemcima i ustašama. On stanuje u svojoj vili na željezničkoj stanici Stog, gdje se i nalazi komanda tog t. zv. četničkog bataljona. Jačina ove četničke jedinice je 120 do 150 ljudi mobilisanih iz sela: Vozuća, Stog i njihove okoline. Naoružanje dva p. mitraljeza, moguće jedan bacač, te »mauzerove« puške. Sa municijom stoje slabo.

Borbeni moral nikakav. Među njima ima i partizanskih raspoloženih, bivših boraca iz Zeničkog i Ozrenskog partizanskog odreda.

Od stanice Krivaja do zavidovičkog mosta na rijeci Bosni kontrolu pruge vrši muslimanska milicija iz sela Rujnice i Perovići. Ova milicija broji 50 do 60 ljudi.

Što se tiče Zavidovića, prema posljednjim podacima u samom mjestu nije bilo nekih većih neprijateljskih snaga. Bataljoni XV domobranske pukovnije koji su stacionirali na željezničkoj pruzi i mjestima između Zavidovića i Zepča bih su prije desetak dana povučeni i prebačeni u ofanzivu na slobodnu šekovičku teritoriju, a odatle upućeni u Vlasenicu, gdje su se [u] zadnje vrijeme nalazili. U samom mjestu Zavidovići, te stanica između Zavidovića i Žepča ostale su samo manje snage t. zv. željezničke bojne. Tako n. pr. u Zavidovićima jedna, satnija. Osim toga uz samu pilanu i njeno čuvanje nalazi se posada od oko 20 Njemaca sa 4 teška mitraljeza i nekoliko p. mitraljeza. Sami Zavidovići nisu utvrđeni, ali je pilana utvrđena. Ovi podaci datiraju od prije zauzimanja Olova i nije nemoguće da postoje neke izmjene, radi toga je potrebno još u pokretu prikupljati potrebne podatke.

Na pruzi Zavidovići — Olovo kretao se je i oklopni voz.

Što se tiče sela koja leže s jedne i s druge strane pruge su miješana, tj. ima ih muslimanskih, pravoslavničkih i katoličkih. Za muslimanska sela važi ono što smo govorili u biltenu

broj 1². Katolička sela su pod jakim uticajem pomenutog fra Berislava i ustaški raspoložena. Katolička i muslimanska sela do sela Vozuća uglavnom nijesu gorjela. Katolička sela su potpuno ekonomski sačuvana i nijesu bila pljačkana od četnika. Muslimanska sela u okolini sela Vozuća su dijelom paljena, ali su uglavnom sačuvana i ostala. Njihovo ekonomsko stanje, naročito onih u okolini Vozuće, je dobro. Pravoslavna sela su gotovo većim dijelom popaljena i uništena. Pravoslavno stanovništvo, naročito ono u okolini Vozuće, poznaje partizane i bilo je u svoje vrijeme partizanima skloni. Jasno je da će i ovog puta ta sela moći dati sigurnu podršku i da se na njih može računati.

Prilikom prikupljanja obavještenja o snagama neprijatelja i njihovom pokretu treba naročitu pažnju obratiti na pravce: Vareš — Duboštica — Vijaka; Vareš — Duboštica — Kamenko; zatim pravac Zavidovići — Kamenica — Vozuća, te Zavidovići — Kamenica — Jellaške. Od strane Tuzle pravac Banovići — Ribnica. U ovim pravcima treba nastati da se pošalju Ob. organi radi prikupljanja podataka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za šefa Ob.-centra
B S

(M. P.)

⁸ Vididok. br. 89i94.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 29 JUNA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O RASFORMIRANJU ŠESNAESTE BRIGADE¹**

**ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
HRVATSKE
29.VI.1943**

VRHOVNOM ŠTABU NOV i POJ

1) Prma vašoj odluci pristupili smo rasformiranju XVI brigade i reorganizaciji VII i VIII brigade. U okviru te reorganizacije divizijski komitet u zajednici sa Štabom divizije došao je do zaključka da sadanji načelnik naše divizije nije još dorastao svom položaju i dodijeljen je na dužnost načelnika Štaba VII brigade.

Na dužnosti pomoćnika načelnika Štaba II divizije nalazi se drug Ljubiša Urošević². Poznajući ga, naše je mišljenje da bi on vrlo dobro došao kao načelnik Štaba naše divizije i molimo vas da po tome donesete odluku i da ga po mogućnosti dodelite u naš Štab.

Po završenoj reorganizaciji podnećemo vam detaljan izveštaj.³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar '
Đuro Kladarin

Komandant
P.⁴ Jakšić

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/4, k. 812.

² Narodni heroj, poginuo 1943 god. kod Tuzle kao načelnik Štaba Sedme NOU divizije.

³ Vidi dok. br. 106.

⁴ Pavle

**NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU DIVIZIJE OD 29
JUNA 1943 GOD. ŠTABU PETE I DVANAESTE BRIGADE
ZA NAPAD NA NEPRIJATELJA NA SEKTORU RAĐICI¹**

ŠTAB
XII NOU DIVIZIJE
29 juna 1943 god.
Položaj

ŠTABOVIMA V i XII KNOU BRIGADE

Položaj

Ovdje su stigli drugovi iz Politodjela V KNOU brigade, drug Mirko² i Jovan³, od kojih smo doznali da su naše snage povučene sa položaja koje su do sada držale i to pod pritiskom neprijatelja koji ie po njihovom mišljenju do sada stigao u Rađiće. Kako od vas nijesmo dobili nikakvog pismenog izvještaja, potrebno nam je da što hitnije pošaljete podatke o neprijatelju, o jačini neprijatelja — tj. da li su to Njemci ili domobrani — i o tome na kojima su položajima zanočili⁴.

U slučaju da se zaustave u pokretu i zanoće kasnije, tj. da ne imadu vremena za utvrditi se, i u slučaju da su to domobrani ili legionari sa četnicima, trebalo bi na njih izvršiti napad⁶ u toku noći ili pred zorom. U napadu trebalo bi više da se angažuje V brigada i sa snagama raspoređenim tako da ne bi bile prenamogilane. Bilo bi potrebno izvršiti koncentraciju automatskog oruđa. Sa preostalim snagama izvršila bi se osiguranja i zasjede, eventualno da se neprijatelj uspije pokrenuti sa mjesta logorovanja. Ovaj napad trebalo bi izvršiti u slučaju da procjena i obavještenja daju gornje podatke i da jačina neprijatelja ne prelazi jednu bojnu. Zajednički sastanak Štaba V i XII brigade neka donese o tome odluku.

U slučaju da uslovi ne bi odgovarali napadu, tj. da odlučite da ne napadnete, za sutrašnji dan napravite sljedeći raspored:

XII brigada uzeće obronke Čemernice više sela Kostići — Šolaji, dok će V brigada napraviti zasjedu po dubini na liniji:

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/4, k. 865.

² Kalezić

* Marinović

⁴ Vidi dok. br. 100, 101, 202 i 203.

⁶ Napad nije izvršen jer se neprijatelj povukao. Vidi dok. br. 110.

Bokani — Bastaji u slučaju da neprijatelj od Radića krene u pravcu Skendera⁶. XII brigada u tom slučaju imaće zadatak da napadne neprijatelja bočno u momentu otvaranja borbe. V brigada će ostaviti manje dijelove po šumarcima i kotama iznad Zivinica (1004 kota), sa istim zadatkom.

U svakom slučaju obavijestite nas o situaciji, kao- i o vašim namjerama. Praksu usmenog obavješćavanja nastojte izbjeći.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik Štaba
MP⁷

Komandant
Šoša

P. S.⁸ Radi artiljerije i avijacije u toku sutrašnjeg dana izvršićete decentralizaciju komore i isturiti prema Ježići. Povlačenje XII ka dolini Ugra, a V — Ježići. VII osiguranje od Čemernice!

BR. 99

NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU DIVIZIJE OD 29 JUNA 1943 GOD. ŠTABU DVANAESTE BRIGADE ZA PRIKUPLJANJE PODATAKA O KRETANJU NEPRIJATELJSKE KOLONE OD PRAVCA KOTOR VAROŠI¹

STAB
XII NOU DIVIZIJE
29 juna 1943 god.
Položaj

ŠTABU XII KNOU BRIGADE

Položaj

Primili smo vaš izvještaj od 29 ovog mj.²
Neprijateljsku kolonu⁸ koja kreće iz Kotor Varoši treba dobro pratiti, detaljnije ispitati njenu jačinu i utvrditi pravac

⁶ Skender Vakuf

⁷ Mirko Pekić

⁸ Sljedeći tekst jte naknadno dopisan plavim mastilom, latinicom.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta pod reg. br. 6/1, k. 875.

² Vidi dok. br. 100 i 101.

* Vidi dok. br. 186.

njenog kretanja,⁴ kako bi mogli sa našim snagama izvršiti napad na istu. O svim dobivenim podacima o neprijatelju izvijestiti i Štab V KNOU brigade, radi koordiniranja naših snaga i zajedničke akcije na neprijatelja.

Grupice četnika koje su prebačene u Čemernicu hvatati vješto postavljenim zasjedama. Te zasjede usmjeriti na ona mjesta gdje te grupe otsjedaju radi hrane i odmora, odnosno kod onih kuća s kojima isti održavaju vezu. Te zasjede postavljati noću, da ih četnički jataci ne odaju.

Vaše mišljenje o pretresanju ovoga sektora od strane neprijatelja ne izgleda nam vjerovatno. Jačina neprijatelja koji je izašao do Javorana nije dovoljna za taj posao, s obzirom na to da je teren prostran, a naše snage takve da mogu lako uništiti kolonu tolike jačine.

Šaljemo vam proglase ovoga Štaba upućene četnicima,⁵ s tim da ih podijelite seljacima, koji će ih poturiti četnicima.

Takođe vam šaljemo proglase⁶ II Bosanskog NOU korpusa, koje ćete rasturiti po narodu, a jedan dio ostaviti za svoje jedinice da se pročita pred strojem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Političkomesar
Žarko

Načelnik Štaba
M⁷

Komandant
Šoša

Primljeno i po istom postuplj.
U akta 29

Sekr.
Pero

Vidi dok. br. 110.
Redakcija nije pronašla pomenute proglase.
Isto
Mirko Pekić

BR. 100

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE BRIGADE OD 29 JUNA
1943 GOD. ŠTABU DVANAESTE NOU DIVIZIJE O POKRE-
TU NEPRIJATELJSKIH KOLONA OD KOTOR VAROŠI I
VAGANA¹**

**ŠTAB
XII KNOU BRIGADE**

br. si.

dana 29 juna 1943 god.

*Strogo povjerljivo
Hitno!*

ŠTABU XII NOU DIVIZIJE

Položaj

Kako je već danas javljeno za kolonu² koja je zanočila bila na Previjama kod Vagana, ista je u toku dana 29 ov. mj. poslije podne u 3 časa krenula pravcem prema Čukovcu sa jednom kolonom, a drugom koja je danas krenula iz Kotor Varoši kroz Jakotinu prema Zubovićima. Namjera obiju kolona bila je da pretresu Radiće i sektor prn» Skender [Vakufu]. Snage II bataljona ove brigade na položajima Čukovac nisu mogle dočekati neprijatelja, a naročito zbog toga što im se jedna kolona povukla Jakotinom i zahvatila ih bočno, i drugo, što su četnici pripucavali sa leđa iz Čemernice. Čete su se izvukle, ali pod borbom. Poslije povlačenja snage II bataljona skoncentrisane su sa snagama I bataljona na položajima Zivnice i Viševice [PL.] zapadno, tj. desno od komunikacije Skender —• K. Varoš.

Snage V brigade [sal položaja koje su držale na Radićima povukle su se, i došlo je do toga da su snage ove brigade na koti 1004 pomalo bile u opasnosti. Kada je primijećeno da se neprijatelj orijentisao prema pomenutoj koti, otvorena je vatra iz protivkolskog topa i neprijateljska glavnina sa komorom vratila se natrag i okrenula desno ka k. 932 prema K. Varoši, odatle tukla kotu 1004 bacačem sa nebrojenim brojem granata kao i mitraljeskom i puščanom vatrom.

U sukobu sa neprijateljem imali smo jednog lakše ranjenog druga od bacača i dva su nestala, ne zna se da li su se priključili nekim snagama V brigade pri oftstupanju ili su

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 11/3, k. 875.

² Odnosi se na njemačku 114 lovačku diviziju koja je izvodila akcije na ovom terenu. Vidi dok. br. 182 i 191.

poginuli, ili uhvaćeni živi. Neprijatelj je imao oko 20 što mrtvih što ranjenih od našeg protivkolskog topa.

Zadatak u vezi naređenja³ (posljednjeg) Štaba divizije Štab ove brigade i Štab brigade⁴ donio je odluku da se za noćas ne može izvršiti, jer položaj koji drži neprijatelj nije podesan za napade —• brisani je prostor, a drugi je razlog što su četnici zaposjeli zapadni dio Čemernice i iznad Šolaja po izvjesnim grupicama i pripucavaju.

Riješili smo da rasporedimo snage za sutra na položaje predviđene naređenjem Štaba divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
otsutan

Komandant
Mećava

Dostavlja. diviz. 29. VI 43 28.—
u akta

Sekr.
Pero

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE BRIGADE OD 29 JUNA 1943 GOD. ŠTABU DVANAESTE NOU DIVIZIJE O POKRETU NEPRIJATELJSKIH KOLONA OD KOTOR VAROŠI I RASPOREDU JEDINICA BRIGADE¹

STAB
XII KNOU BRIGADE

Br. SI.
dana 29 juna 1943

ŠTABU XII NOU DIVIZIJE

Položaj

U vezi naređenja Štaba divizije od 27 ov. mj.² brigada je sa jednim bataljonom na dan 28 ov. mj. izvršila pokret do sela

³ Vidi dok. br. 98 i 99.

¹ Vjerovatno se odnosi na Štab Pete krajiške NOU brigade jer se i on nalazio na ovom sektoru. Vidi dok. br. 98.

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 10/3, k. 875.

² Vidi dok. br. 89.

čukovac i zauzela položaj prema K[otor] Varoši i to: jedna četa prema Vaganima, sa jednom četom položaj Zubovići, a sa jednom u rezervi u samom s. Čukovcu sa zadatsom da kontroliše istočnu stranu Tisovca i Čemernice.

Snage II bataljona u toku 28 ov. mj. nalazile su se na položajima u Aginom Selu i u toku noći između 28 i 29 ov. mj. izvršio je pokret na položaj Čukovac i smijenio snage I bataljona. Snage I bataljona u toku 29 ov. mj. ujutro izvršile su pokret prema položajima Zivinice i Viševice i smijenile IV bataljon V brigade.

Štab brigade nalazi se u Radićima, zaseok Cola.

Na dan 28 ov. mj. krenula je jedna neprijateljska kolona³ iz K. Varoši u jačini od 1.000. vojnika prema Javoranima. Zanoćila je na položajima iznad Vagana i na dan 29 ov. mj. pred zoru tukla je artiljerijom položaje Tisovac i Osmaća i sa jednim dijelom snaga krenula prema Krminama između Tisovca i Osmaće. Jedan dio snaga ostao je na položajima Javorani i do ovoga momenta još se nije pokrenuo nikuda. Isturili su daljne dubinske patrole koje će da prate pokret neprijatelja i blagovremeno će te biti izviješteni. Sa vojskom ima veći dio Tešanićevih⁴ četnika, od kojih je jedan dio odvojen i prebačen na položaje Radići i Čemernica [Pl.] po grupicama koje imaju zadatak da hvataju naše kurire, pojedince koji se odvoje od svojih jedinica, omanje patrole koje se nevojnički kreću ili se zavuku u pojedine kuće itd.

O prednjem se izvještavate radi znanja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
otsutan

Komandant

³ Odnosi se na jedinice 114 lovačke divizije. Vtdi dok. br. 191.

* Lazar Tešanović

BR. 100

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 30 JUNA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O NAPADU NEPRIJATELJA NA PETU CRNOGORSKU I PRVU DALMATINSKU BRIGADU¹

ŠTAB II PROLET. DIVIZIJE

30-VI-43 g. — 9h

VRHOVNOM ŠTABU NOV i POJ DRUGU TERZICU

Štabovi V Crnogorske i Dalmat. brigade izveštavaju da su juče vodili oštre borbe sa neprijateljem² koji je napadao sa pravaca: Pržići — Ponikva — Vijaka, Migalovice³ i Križevići. Naši su imali 20 mrtvih i ranjenih a neprijatelj znatno više. Glavninu čine milicioneri, zatim ima ustaša, domobrana, crnolegionaša, a dobili su neke podatke da domobrani u Pržićima i Ponikvi očekuju pomoć od Nemaca. O tačnoj jačini ne izveštavaju, ali kažu da je grupa koja je napala jedan naš bataljon u Očevlju bila znatno brojnija od njega. Naši su se povukli iz Očevlja i sa glavninom su se prebacili na desnu obalu Krivaje.

Mi smo im ponova naredili da moraju zatvarati pravac Zavidovići — Olovo i Vareš — Olovo preko Očevlja i da budu u čvrstoj vezi sa brigadom VII divizije u Olovu.⁴

Vi bi trebalo da naredite VII diviziji da njena brigada na prostoru Olovo — Olovske Luke pojača budnost kako u vezi sa aktivizacijom četničkih bandi tako i u vezi sa situacijom kod I Dalm. i V Crnog. brigade. Ta brigada VII divizije bi trebalo da poruši i sve uređaje žičane željeznice u Pakleniku. Mi ćemo porušiti sve u s. Brateljeviću.

S.F. — S.N.

(M. P.)

Za Štab
pomoć. nač.

Ljubiša⁵

¹ Original, pisan mastilom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 27/1, k. 9 A.

² Vidi dok. br. 249.

³ Vjerovatno Magulica

⁴ U to vrijeme u Olovu se nalazila Sedma krajiška NOU brigada. Vidi dok. br. 106.

⁵ Narodni heroji Ljubiša Urošević. Poginuo 1943 god. kod Tuzle kao načelnik Štaba Sedme NOU divizije.

BR. 103

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 30 JUNA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O JAČINI NEPRIJATELJSKIH SNAGA NA PROSTORIJI KLADANJ, RIBNICA, TUZLA¹

ŠEF OB. CENTRA II PROLETERSKE DIVIZIJE

30 juna 1943 god.

Bilten broj 3

ŠTABU VRHOVNOM

Za Ob. centar

U vezi obavještenja koja su data u Ob-biltenima broj 1 i 2,² da bi dali što potpuniju sliku našim Ob-centrima brigada na daljim pravcima našeg kretanja, dajemo Ob-podatke na području koje leži između: Klادنja te sjevernih padina planine Konjuha do sela Ribnice — Banovića, Lazine na jugu, te linije Kladanj — Tuzla na istoku, zatim linije Tuzla — r. Spreča — Petrovo Selo, na sjeveru, i linije Petrovo Selo — Milino Selo — Lozna na zapadu.

Ovo područje ima važan privredni i politički značaj za neprijatelja, jer na tom području leže važni industrijski centri koji snabdijevaju okupatora i ustaše: ugljem, solju, kaustičnom sodom, te bogatim količinama raznih životnih namirnica. Na ovom sektoru leže jaka i dosta imućna sela, od kojih 85% muslimanskih, a ostalo prema jugozapadu pravoslavna a prema sjeveru nešto katoličkih sela. Sela koja, naseljavaju muslimani su na periferiji ovoga sektora naoružana, pošto su se nalazila nasuprot nekih partizanskih i četničkih područja. Mnoga od njih su odigrala u ovom ustanku razbojničku ulogu okupatora, dok je jedan dio ovih naoružanih sela ostajao po strani, te čak sa simpatijama posmatrao partizansku borbu. Posljednjeg vremena desili su se veći potresi među muslimanskom milicijom, koja spada u Tuzlansku brigadu pod komandom Hadži Efenđića. Iz straha pred totalnom mobilizacijom počela su neka prebjegavanja partizanima, naročito sa ovoga područja. Posljednjih mjesec dana prebjeglo je do 15 oficira domiebrana i legije partizanima. To je unijelo veliku pometnju u redove

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 56/1, k. 11.

² Vidi dok .br. 84 i 96.

legije, pošto su odbijegli oficiri uglavnom muslimani, i to poznatiji. Izbjegli oficiri su dijelom iz Tuzle i Gračanice, a dijelom komandanti pojedinih seoskih jedinica. Što se tiče srpskih sela, ona su uglavnom živjela pod strahovitim ustaškim terorom i ostala su van ustanka, izuzev dijela oko s. Stupara, koji je uglavnom četnički raspoložen i među prvim organizovali saradnju sa okupatorom i ustašama. Osim ovih opštih podataka dajemo sljedeće detalje:

Nakon zauzimanja Kladnja³ 50 do 60 ustaša pobjeglo je u pravcu Živinica. Za ustašama iz Kladnja uteklo je oko 40 četnika u pravcu Tuzle. Sa ustašama uteklo je 1 prilično stanovništva i to u s. Đurđevik, gdje se danas nalazi zbjeg muslimana. Vojska i logornik vraćaju ih kući, jer ne znaju gdje će sa njima. Odbijegli ustaše sa sobom su odnijeli 4 do 5 automatskih oruđa, jako su demoralisani. Ovih dana očekuju pojačanje od Njemaca.

S. Đurđevik, oko 50 domobrana (nije provjereno) uglavnom radi odbrane rudnika uglja Đurđevik. Selo se sastoji iz više zaseoka nastanjenih muslimanima i pravoslavnim. U njemu se nalazi rudnik uglja, vlasništvo Muratbega Zaimovića iz Tuzle. Uz rudnik postoji nabavijačka zadruga. Selo ekonomski stoji prilično dobro, dijelom popaljeno. Stanovništvo demoralisano. Selo i rudnik su nedaleko od puta i industrijske pruge Tuzla — Živinice — Đurđevik.

U s. Vranovići, s. Brnjici prikrivaju se posljednji ostaci t. zv. Kladanjske četničke brigade, tj. njenog stuparskog četničkog bataljona. Tu se kriju sadašnji komandant brigade rezervni oficir Jovan Arsić, pravnik. Sa njima su poznati banditi Cvijan Tomić, komandant stuparskog bataljona, Radovan Trifunović, komandant bivšeg olovskog bataljona, Čedo Popović, trgovac iz Tuzle, i dr. Brojno stanje ovih je do 20 ljudi, ukoliko nijesu pojačani sa odbijeglim četnicima iz okoline Kladnja. Ovi četnici tijesno saraduju sa okupatorom i njihova likvidacija bila bi od velikog značaja.

S. Gračanica ↔ s. Svojat — s. Lukavica, muslimanska milicija jačine do 80 ljudi koja pripada Tuzlanskoj legiji. Istakla se je u napadu na šekovičku slobodnu teritoriju.⁴ Sela ekonomski dobro stojeća, nijesu paljena.

S. Živinice, 50 do 60 vojnika u njemačkim uniformama. Iz Kladnja je došlo 50 do 60 ustaša i prema neprovjerenim podacima i jedna satnija domobrana. Zadatak ovih jedinica čuvanje pilane i postrojenja za separaciju uglja. U selu postoji jaka nabavljaočka zadruga i više dobro snabdjevenih dućana.

³ Vidi dok. br. 93, 245 i 247.

⁴ Vidi dok. br. 52, 53, 132, 135, 140 i 156.

Pilana i separacija su vlasništvo' industrijskog pred. »Kroacija A.D.« Pilana radi isključivo barake za njemačku vojsku. Selo ekonomski dobro stoji, stanovništvo muslimansko i katoličko. Nije paljeno.

Rudnik Litva do 50 domobrana (nije potvrđeno) i domaća milicija najviše 20, ikoji su izgleda pobjegli. S. Litva dobro stojeće, ima dobro snabdevenu nabavljjaeku zadrugu, muslimansko, nije paljeno*.

Rudnik Radina — s. Repnik i s. Hrvati domaća milicija do 20 ljudi, da li ima domobrana nepoznato. Ekonomski dobro stojeća, imaju nabavljjačke zadruge, muslimanska, nijesu paljena.

Rudnik Banovići i s, Podgorje, muslimanska legija do 80 ljudi. Sela muslimanska, dobro stojeća, imaju zadrugu, nijesu paljena.

S. Tulovići — s. Ivovići — s. Omazići, muslimanska legija jačine 80 ljudi, dobro stojeća, nijesu paljena.

S. Poljice — s. Devetak, muslimanska legija do 100 ljudi, dobro stojeća, nepaljena.

Tuzla. Garnizon do 1500 ljudi, od kojih 700 »Vražje divizije«⁵ koji su došli na oporavak, a ostalo domobrani i nešto legije.

Drugi detalja o Tuzli nemamo. Potrebno je da nastojite i prikupite što više podataka o Tuzli, jačini neprijateljskih snaga, rasporedu, naoružanju, fortifikacijama, i drugo, te te podatke dostaviti odmah Ob-centru ove divizije.

Od Kreke do Doboja na svim stanicama duž pruge nalaze se manje jedinice od 20 do 50 domobrana, koji obezbjeđuju stanice i objekte.

Lukavac, na pruzi Doboje — Tuzla, neprijateljski garnizon jačine jedna satnija domobrana i 20 Njemaca. Broj legije nepoznat. U mjestu radi i fabrika sode, jedna od najjačih u Evropi. Broj radnika do 500, u većini naklonjeni nama. Mjesto ima jaku i vrlo bogatu nabavljjaeku zadrugu i više dobro snabdjevenih dućana. Fabrika radi isključivo za njemačku ratnu industriju. Mjesto ima oko 800 stanovnika.

Važniji objekti na pruzi Doboje — Tuzla:

1. Most kod Bukinja na rijeci Jali dužine 20 metara, željezne konstrukcije. Straža 10 domobrana, jedan bunker od zemlje.

2. Most kod Miričine dužine do 50 metara, željezne konstrukcije, građen za vrijeme Austrije, utvrđena fortica, čuva ga jedna desetina domobrana. Podaci o jačini domobrana su

⁵ Vidi dok. br. 202.

starijeg datuma, ali nekih većih promjena nije bilo. Ovo naročito važi za domobranske posade na rudnicima i u s. Zivinicama, koje su prema dobivenim podacima već povučene. **Sto** se tice garnizona u Tuzli, on je vjerovatno nešto pojačan.

Od Ob-centra I Dalmatinske brigade dobili smo sljedeće podatke:

S. Magulica nema neprijatelja, oko 80 milicionera pobje-glo u Zivnice, svega oko 20 seljaka kod kuće. U pomenutom selu napadnuta je od strane ustaša i seoske milicije jedna pa-trola I Dalmatinske brigade. Prema tome izgleda da su se ustaše sakrili negdje oko sela i iz zasjede vrše prepade na naše patrole.

Careva Čuprija, devet žandarma i nešto seoske milicije čiji je broj nepoznat.

S. Vijak, oko 100 legionara. Ima žandarmerijsku stanicu te pretpostavljati da ima nešto i žandarma.

S. Stojčići i s. Jelaške, nešto legije čiji je broj nepoznat.

S. Ribnica, oko 200 legionara.

S. Vozuća, četnici i nešto žandarma, broj nepoznat.

S. Kamensko, 10 do 15 milicionera.

Ovi podaci koje je dostavio Ob.-centar I Dalmatinske brigade su dobiveni od seljaka. Naše patrole koje odlaze do Careve Čuprije uočile su legionare i miliciju.

S. Milankovići i s. Vukotići su skoro potpuno prazna. Seljaci su sada odbijegli u nepoznatom pravcu. Pokušano je preko seljaka da se vrate kući, ali se je vratio samo jedan vrlo mali broj.

Juče u s. Pržići i u s. Ponikva došlo je nešto domobrana. Po pričanju seljaka očekuje se i dolazak Njemaca.

Rudnik Seona, domaća muslimanska milicija do 40 ljudi. Pri rudnicima nalaze se skladišta eksploziva, veće količine alata te konji za vuču.

Prema podacima kojima raspolazemo nema izgleda da bi na sektoru pruge Doboj — Tuzla naišli na neki ozbiljniji otpor neprijatelja. Muslimansko stanovništvo je dijelom zaplašeno a dijelom indiferentno. To važi i za katolike.

Prije nekoliko dana četničke bande na sektoru Medojevići — Žunovi zarobili su hiruršku ekipu, naše divizije. Ova četnička banda jačine oko 300 je većinom iz tih krajeva. Među njima nalazi se oko 40 oficira četnika sa Brankom Ostojlićem,⁶ Bačovićem⁷ i dr., koji su prije 20 dana preko Romanije došli

⁶ Zarija Ostojčić-čika Branko, načelnik Štaba četničke Vrhovne komande.

⁷ Petar Bačović, komandant četnika u Hercegovini. Poginuo 1945 godine.

iz Hercegovine. Njihovo naoružanje ne prelazi više od tri do četiri p. mitraljeza.

/Kod s. Žunova iz zasjede četničke ubijen je jedan borac V bataljona IV Proleterske brigade.

Prednji podaci dostavljaju vam se i čim dobijemo neke novije podatke dostavićemo ih vam, a takođe i vi nastojte da provjerite ove podatke i novije dostavite Ob-centru ove divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Sefa Ob-centra
II Proleterske divizije
Branko

(M. P.)

Ob. CENTAR II PROLETERSKE DIVIZIJE

30 juna 1943 god.

VRHOVNOM ŠTABU NOV i POJ
za Ob-centar

Dostavljamo Vam bilten broj 1, 2 i 3 našeg Ob-centra.

Ukoliko vi imate nekih novih podataka, molimo da nam ih dostavite.

Šaljemo vam izvjestan broj novina »Hrvatski narod«, »Spremnost« i »Novi list«.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Za Šefa Ob-centra
II Proleterske divizije
Branko

BR. 100

PETNAESTODNEVNI IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVORTE DIVIZIJE ŠTABU DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O IZVEDENIM AKCIJAMA U VREMENU OD 15 DO 30 JUNA 1943 GODINE¹

ŠTAB
IV N.O.U. DIVIZIJE
— 2 BOS. KORPUSA —

Br. _____
: _____ - 194 — g.

15-to dnevni izvještaj o izvršenim akcijama u vremenu od 15 do 30 juna 1943 god. dostavlja se

ŠTABU II BOSANSKOG NOU KORPUSA

Položaj

Dostavljamo vam 15-to dnevni izvještaj o izvršenim akcijama od strane jedinica ove Divizije u vremenu od 15 do 30 juna t.g.

15 juna snage X Krajiške brigade vršile su napad na četničko uporište Glavice kod Glamoča. Banda koja se tu nalazila saznala je za ovaj napad i pobjegla u Glamoč. Iz Glamoča četničke bande u zajednici sa ustašama krenuli su kroz šume Staretine Pl., sa namjerom da zaobiđu naše jedinice, napadajući ih bočno i sa leđa. Snage pomenute brigade koje su bile u zasjedi prema Glamoču dočekale neprijatelja² čije su snage bile oko 300 ustaša i 60 do 70 četnika. Otvorila se žestoka borba koja je trajala oko tri sata poslije čega je neprijatelj bio prisiljen na povlačenje u pravcu Glamoča i Staretine [Pl.] U ovoj borbi neprijatelj je imao 18 ustaša mrtvih, nekoliko četnika; 5 četnika¹ je uhvaćeno živih. Zaplijenjena je veća količina stoke i drugog materijala. Naši gubici 1 mrtav i ranjena druga.

16 juna poslije dizanja blindiranog voza na pruzi Bos. Krupa —• [Bos.] Novi neprijatelj je, iskoristivši ružno vrijeme i maglu, izašao u selo Gornje Petroviće, i kad je jedan vod II

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivu Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 28-1, k. 766 A. Izvještaj je vjerovatno pisan 30 juna 1943 godine.

² Vidi dok. br. 172 i 226.

čete I bataljona Podgrmečkog odreda pošao u sastav četi na zasjedu, naišao je na neprijatelja, kojom prilikom je poginulo 5 partizana iz tog voda,

Istog dana snage Drvarskog odreda koje su pratile bolesne i ranjene drugove ka Ribniku i karavan za Podgrmeč vodile su borbu sa četničkom bandom u sadejstvu sa snagama Ribničkog odreda koje su bile u zasjedi. U ovoj berbi poginuo je jedan drug od snaga Ribničkog odreda zbog nesuglasice. Gubici neprijatelja nepoznat:.

17 juna Petrovačka četa Podgrmečkog odreda postavila je zasjedu neprijatelju u Jasenici, ali neprijatelj nije naišao jer je navodno bio obaviješten od špijunaže.

Istog dana Njemci su ujutru rano osigurali dominirajuće tačke oko Mačije Grede i uz pomoć jednog tenka izvukli su jedan napušteni tenk još iz posljednje ofanzive i odvezli ga u [Bos.] Petrovac. Jedna četa Drvarskog odreda napala je neprijatelja, ali uslijed tenkova nijesu nanijeli neprijatelju gubitaka.

Istoga dana VIII Krajiška brigada kada je bila u sastavu Unske grupe sa dva bataljona oslobodila je mjesto Bužim.

18 juna I bataljon Podgrmečkog odreda postavio je zasjedu na cesti Petrovac — [Bos.] Krupa, kojom prilikom su zarobljena jedna kola sa natovarenom trenicom, 2 konja, od civila koji [je] potjerao trenicu u Bos. Krupu da proda.

Snage Drvarskog odreda koje su se vraćale od Ribnika naišle su na četničku zasjedu, gdje su ih četnici sa jedne čuke pozvali na pregovore, dva druga otišli su četnicima na pregovore i banda ih je odmah razoružala i zarobila, poslije čega se razvila borba i banda natjerana u bjekstvo.

21 juna VIII Krajiška brigada u sadejstvu sa jednom brigadom VIII divizije i IV Banijskom brigadom izvršile su napad na neprijateljsko uporište Kladašu,³ u kojem je bilo 120 čuvenih ustaša iz Maje i 700 domobrana. Borba je trajala oko 20 sati, u kojem je vremenu neprijatelj dobio pojačanje sa kamionima i tenkovima iz Bos. Novog preko Otoka, Bužima, i Vranograča, iz Topusfcog, Cazina i Bihaća. Sve naše jedinice morale su se nakon borbe povući. U ovoj borbi zarobljeno je oko 350 domobrana, 10 puškomitraljeza, 1 protukolski top, 5 teških mitraljeza i oko 200 pušaka. VIII Krajiška brigada nije imala gubitaka, dok je IV Banijska brigada imala 120 ranjenih i mrtvih boraca, među kojima i jedan komandant bataljona.

³ Zapovijest za napad na Kladašu biće objavljena u tomu V, knj. 16.

Istog dana snage I bataljona Ribničkog odreda dočekale su u zasjedi na cesti u Paunovcu jednu jaču neprijateljsku njemačku patrolu i zarobile jednog njemačkog vojnika i 2 ranile. Zarobljeno je 2 karabina, 1 opasač, 1 fišeklja, 50 komada metaka i 5 bicikla. Naši nijesu imali gubitaka.

Istog dana snage II bataljona Podgrmečkog odreda postavile su zasjedu četničkoj bandi ispod sela Milanovca. Zasjeda je otkrivena i banda nije naišla.

22 juna snage I bataljona Podgrmečkog odreda postavile su zasjedu na cesti Petrovac — Krupa i zarobile dvojica kola, 4 konja, 110 kg ječma i drugih stvari koje su civili bili potjerali u Krupu za prodaju, kao i 49.000 din. od švercera.

23 juna snage X Krajiške brigade koje su krenule sa glamočkog sektora na kninski sektor,⁴ radi sadejstva sa ličkim snagama u vezi čišćenja Kninske Krajine, vodile su borbu sa neprijateljem koji je pokušao da izbacii snagu jednog bataljona X brigade iz sela Golubića. Naši su imali dva ranjena druga, dok je neprijatelj imao veći broj mrtvih i ranjenih, čiji je broj nepoznat.

Istog dana snage II bataljona Podgrmečkog odreda postavile su zasjedu četničkoj bandi i ustašama, ali se neprijatelj nije kretao.

24 juna u zoru četnička banda postavila je zasjedu jednom vodu III bataljona X brigade koji je imao zadatak da uvati vezu sa susjednim jedinicama na Plješevici. Ovaj vod dočekan je jakom vatrom iz neposredne blizine, i tom prilikom razvila se jača borba, koja je trajala kraće vrijeme. Neprijatelj je imao više gubitaka, čiji je broj nepoznat, dok su naši imali 2 mrtva, jedan nestao i 3 ranjena. Ovom prilikom poginuo je zamjenik politkomesara čete drug Branko Burazor. U ovoj borbi naročito se pokazao, tj. istakao puškomitraljezac toga voda koji je, otvarajući jaku vatru na neprijatelja, i omogućio izvlačenje voda iz neznodne situacije.

- Istog dana 3 četa II bataljona Ribničkog odreda vodila je borbu sa Drenovića bandom u Mednoj, mahala Lisice. Naših gubitaka nije bilo, dok su gubici bande nepoznati a svakako su imali gubitaka.

Istog dana snage I bataljona Podgrmečkog odreda iz zasjede na cesti Krupa — Petrovac dočekale su jednu neprijateljsku biciklističku patrolu, ranjena su dva neprijateljska vojnika i jedan ubijen. Zarobljena su tri bicikla. Istog dana I bataljon VI Krajiške brigade vršio je pretres sela Pecka i Jasenovi Potoci, ali nije naišao na neprijatelja, koji se navodno sklonio u šumu.

⁸ Vididok.br.89i94.

25 juna III bataljon VI Krajiške brigade, koji je bio u Podgrmeču radi prikupljanja svojih boraca, povratio se na sektor Crkveno — Vrbljani, ali nije uspio da prikupi borce.

Grahovska četa. Drvarskog odreda u selu Jelino Polje vodila je borbu sa nadmoćnijom bandom. Borba je trajala oko 5 sati, kada se ova četa uslijed nadmoćnosti neprijatelja morala povući na drugi položaj. Naši nijesu imali gubitaka, neprijateljski gubici nepoznati.

26. VI patrola I čete I bataljona Ribničkog odreda na cesti Bravsko susrela se sa jednom njemačkom patrolom i ubila 2 njemačka vojnika, naši nijesu imali gubitaka. Snage istog bataljona štitile su prebacivanje karavana za Podgrmeč.

27. VI Udarni bataljon Drvarskog odreda zanosio je cestu Petrovac — Oštrelj, kuda je naišla neprijateljska komora sa 7 kola sa po tri vojnika kao sprovodnici tih kola, napali su komoru, ali je jedna neprijateljska kolona Nijemaca naišla od Oštrelja i razvila se žestoka borba prsa u prsa koja [je] trajala izvjesno vrijeme, poslije čega su se naše snage uslijed nadmoćnosti neprijatelja morale povući. Kola sa pobijenim konjima i materijalom na cesti neprijatelj je odvuкао jer naše snage nijesu mogle ništa izvući; naši borci nijesu imali gubitaka, dok je neprijatelj imao veće gubitke, ali se nije broj mogao ustanoviti.

29. VI u noći IV bataljon VIII Krajiške brigade izvršio je napad na neprijateljsko uporište Rudice. Jačina neprijateljske porade bila je 25 domobrana i 1 vodnik, naoružani sa karabinima i 2 puškomitraljeza. - Uporište je likvidirano i zarobljeno je domobrana i 1 vodnik, a zaplijenjeno je 21 karabin, 2 puškomitraljeza »brno«, 14 ručnih bombi, 3000 metaka, 1 poljski *telefon*, 2 *signaina pištolja* i 30 raketli. Utrošeno je 2 granate za ručni bacač, 7 ručnih bombi i 670 metaka. Gubitaka u ljudstvu nije bilo ni sa jedne strane.

Izvještaj se na vrijeme nije dostavio iz razloga što je sektor ove Divizije dosta velik i naše jedinice razbacane, pa nam nijesu mogle na vrijeme podnijeti svoje izvještaje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar

Zamjenik komandanta

Komandant

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA PETE NOU DIVIZIJE ZA VRIJEME OD 28 DO 30 JUNA 1943 GODINE¹

28—29 juni 43 Jehov'na, Modri-
ne, Kakanj, Ča-
tići, Dobrinje,
Porječani.

Prema postavljenom zadatku divizija je trebala izvršiti prelaz preko rijeke Bosne.² I brigada napada na sektoru Kakanj —• Doboj — Catići sa zadatkom da zauzme ta mjesta, uništi želj. prugu i sve objekte kao i sam ugljenokop u Kaknju. Zadatak je u potpunosti izvršen, postignuto je iznenađenje kod neprijatelja, porušeni su željezni most i 1 drveni. Dignuta sva rudnička postrojenja i uništena električna centrala. Naši borci su pokazali sjajno držanje, plivači su plivali preko, — IV br. likvidirala je stanicu Dobrnja i Porječane, zauzeli u brzom naletu mostove koji su spaljeni. Neprijatelj je pokušao sa jednom bojnomo, 1 blind, vozom i dva tenka da prodre u Kakanj. Ovu kolonu pomagala je i avijacija, 7 aviona su neprekidno tukli naše položaje. Neprijatelj se poslije teške borbe povukao i odbiven. XI brigada dobila je zadatak da likvidira ž. st. Modrinje i Jehovinu. Zadatak je uspješno izvršen, Na ovaj način, jedinice V divizije uništile su oko 35 lkm ž. pruge, zapalile i porušile sve objekte na istoj i izvršile prelaz preko iste.

Naši gubitci: 2 mrtva, 9 ranjenih. Nepr. gubitci: zarobljenih 161, mrtvih 21. U materijalu: 105 pušaka, 1 mitraljez, 5 pm., 94.000 m., 250 bombi, 3 str., 6 pištolja, 1 vagon dinamita i kapisle, 1 vagon šećera-, 2 vagona brašna, 5.000 kgr pasulja, 1 vagon stoke, 300 kg slanine, 500 cipela, 3.000 kgr zejtina, 1.000.000 kuna, odjeće, obuće.

30. VI. 1943 g.
Breza

Vodena borba sa jednom kolonom na Prhovi i napadana Breza i Dabravina. Rudniku Brezi došla su pojačanja te iste nismo zauzeli.

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1-1, k. 783 A.

" Vidi dok. br. 88.

Naši gubici: mrtvih 5, ranjenih 10. Nepr. gubici: mrtvih 30, ranjenih 50, nešto odjeće i ostale spreme.

ZAKLJUČAK

Jedinice V divizije u toku mjeseca juna izvršile su 5 većih napada i 3 odbrane, napravile su nekoliko zasjeda. Porušili prugu i mostove, Jehovine, Perječani, oko 35 km. Uništile rudnik uglja u Kaknju kao i sva fa'brična postrojenja.

Naši gubici za mjesec juni: mrtvih 25, ranjenih 38. U materijalu nismo imali gubitaka.

Neprijateljski gubici: zarobljeno: 239 vojnika i 3 oficira
ubijeno: 357 vojnika i 8 oficira
ranjeno: 236 vojnika

Izbačeno iz stroja Ukupno: 832 vojnika i 11 oficira

Neprijatelj je imao u materijalu ogromne gubitke i navodimo samo najvažnije, dok je odijela i obuće zarobljeno toliko da se cijela divizija obukla a dosta materijala je uništeno i neiskorišteno, dok je velika količina raznog materijala, oko 4 vagona, podijeljena narodu.

Zaplijenjeno: 3 teška bacača, 11 mitraljeza »šaraca«, 15 stroj. M.P. 120.000 pušean'h i mitraljeskih metaka, 52 konja sa mater. 188 karabina, 320 bombi, 7 pištolja, 2 dvogleda, 1 vagon dinamita, 4 vagona hrane, 4 lokomotive, 80 vagona, 1 vagon stoke, 2 želj. mosta, 1 želj. propust, 1 betonski most, 1 drveni most, 35 km želj. pruge. U samom Kaknju neprijatelju je učinjena šteta preko 3 milijarde dinara.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 30 JUNA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O ULASKU SEDME KRAJIŠKE BRIGADE U SASTAV DI-
VIZIJE I SITUACIJI U DOLINI RIJEKE SPREGE¹**

**' STAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
HRVATSKE
30.VI.1943**

VRHOVNOM ŠTABU NOV i POJ

1) Primili smo vaše naređenje² o stavljanju VII Krajiške brigade pod našu komandu. Ova brigada izbila je sinoć na liniju Djedina — Crijevići (k. 504) — s. Matijevići i preuzela zadatak zatvaranja komunikacije Tuzla — Kladanj od naše XVI brigade.

2) Danas smo rasformirali XVI brigadu i deo koji pripada VIII brigadi uputili u sastav VIII brigade, dok ostatak čeka VII brigadu u s. Tarevu.

VIII brigada uputila je jedan bataljon u s. Džebar a izdali smo joj naređenje da se tokom iduće noći glavninom snaga prebaci na prostoriju s. Bijelopolje — s. Kaštijelj sa zadatkom izvidanja neprijatelja i nadiranja u pravcu Gračаницe.

3) Prema prikupljenim podacima sva sela u dolini r. Spreče naoružana su. Nismo do sada mogli doznati njihov tačan broj posada, ali on se kreće između 150—200 za s. Zivnice a manji je u svim ostalim selima. Izdali smo naređenje brigadama da brižljivo prikupljaju podatke o neprijatelju i da ih nam dostavljaju, ali ovo je otežano time što narod bježi ispred nas. Tek jučer iz šuma se počele vraćati pojedine muslimanske porodice koje izjavljuju da beže ispred nas jer se boje da s nama idu i četnici.

4) Mi ćemo preduzeti napade na posade u dolini Spreče u cilju njihovog razbijanja i proterivanja.

5) Da bi mogli u potpunosti zavesti reorganizaciju molimo vas da nam što pre uputite u sastav našu VII brigadu sa prostorije Olova.

6) Naš Štab nalazi se u s. Stupari.

¹ Original, pisan na mašini, latiniicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/4, k. 812.

² Pomenuio naređenje biće objavljeno u tomu Vrhovnog štaba.

7) Za uspešno rušenje komunikacija i drugih objekata potrebno je organizovati minerske grupe. Mi smo imali minerski vod, koji je rasformiran gubitkom ljudstva tokom ove ofanzive. Predlažemo da drug Voloda³ organizuje jedan kratak kurs na kome bi se osposobili stručnjaci za rukovanje eksplozivom za rušenje komunikacija i mostova. U pionirskom vodu V. Š. nalazi se drug Pribičević Joco, koji je pripadao našem minerskom vodu i koji je jedini koji je preostao iz toga voda i molimo da ga vratite u našu diviziju.

8) Upućujemo vam 4 kurira po vašem naređenju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar

Komandant

PS.⁴ Oštetili smo vodovod u s. Stupari, a sada ćemo ga temeljito porušiti eksplozivom koji smo primili.

Dostavljamo vam u prilogu »svjetlopis« druga Vrhovnog komandanta.

BR. 107

OBAVJEŠTENJE ŠTABA DVANAESTE NOU DIVIZIJE OD 30 JUNA 1943 GOD. ŠTABU PETE I DVANAESTE BRIGADE O ODLAGANJU SASTANKA SA ŠTABOM DIVIZIJE I NAREĐENJE ZA RAZMESTAJ JEDINICA PETE BRIGADE¹

STAB
XII NOU DIVIZIJE
30 juna 1943 god.
Položaj

Ako imate jedno jastuče za štambilje, pošaljite nam! ili pronadite. Šaljemo negto koverata.²

ŠTABU V i XII KNOU BRIGADE

Položa;!

Sastanak koji je bio zakazan³ između Štaba V i XII KNOU brigade na dan 30 ovog mj., i koji je zbog novonastale

³ Vladimir Smimov

¹ Sljedeći tekst je naknadno dopisan mastilom, latinicom.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/9, k.875.

² Na originalu dopisano mastilom.

³ Vidi dok. br. 94.

situacije odgođen, održaće se sutra (1 jula) t. g. sa štabom V i XII KNOU brigade, u štabu ove divizije u 9 časova, te prema tome neka štabovi gore navedenih brigada dođu do određenog vremena na ovaj sastanak.

Štab V KNOU brigade, neka radi ishrane prebaci jedan dio svojih snaga u Zuboviće, Radiće, Popoviće, a ujedno* neka i patrolira i kontroliše taj sektor. Takođe neka štab V brigade doturi do ovog štaba ujutro rano 50 kg. brašna, za ishranu učesnika ove konferencije, kao i jedno june.

Za zaštitnicu ovoga štaba uputićate slijedeće drugove V K.⁴ brig.:

1. Banović Ostoja, 2 Bojanić Božo, 3 Radujko Ljubomir, 4 Simatović Zdravko, 5 Pedić Dmtar, 6 Vučković Rade (svi iz IV bataljona) 7 Miljaković Jovo, 8 Slijepac Mile, 9 Goronja Dragan i 10 Modrinić Lazar iz (I bataljona). A vama će se uputiti slijedeći drugovi:

1. Karan Dragoljub, 2 Medić Stevo, 3 Vojnovig Milan, 4 Vuković Stojan, 5 Radujko Milan, 6 Todić Čedo, 7 Stojčić Branko, 8 Ljubičić Mladen, 9 Lakić Pante i 10 Pilipović Dušan, pošto ovi drugovi ne odgovaraju za vršenje dužnosti pri zaštitnici štaba divizije.

Ovi drugovi koje tražimo neka dođu sa Štabom sutra ujutro.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik Štaba
M.

Komandant
Soša

(M. P.)

P.S.⁵ Još ne znamo sastav vlade.

⁴ Krajiška

^B Slijedeći tekst je naknadno dopisan mastilom, latinicom.

BR. 100

IZVOD IZ DNEVNIKA KOMANDANTA DRUGE PROLETERSKE BRIGADE O BORBAMA VOĐENIM U MAJU I JUNU MJESECU 1943 GODINE¹

V

1 maj — subota, Zakazana proslava² ukratko je proslavljena po jedinicama zbog priprema za napad i primanja položaja od V brigade.³

Zapovest za napad je dostavljena jedinicama do 14 časova.

1, 4 b.⁴ i četa pratećih oruđa su preko 'dana osmatrali položaje, dok 2 bataljon to nije učinio.

U 21.40 čas. prvo puškaranje sa neprijateljskom pretstražom. U 22.20 otvorila se borba na sektoru 1 bataljona, a kasnije i 4. Borba je trajala sa prekidima celu noć. U daljini kod Gvozda čula se žestoka barba bataljona IV brigade sa Talijanima i četnicima,⁵

1 četa I bataljona očistila je na svom pravcu neprijateljska utvrđenja i prodrila u njih. Ona je se hrabro borila, ali kako 2 bataljon nije bio na svom pravcu, to se ona povukla u zoru. Zadali su dobar, udar neprijatelju. U mraku su našli 10 mrtvih Talijana. Druga četa 1 bataljona se povukla posle napada ne uspevši zauzeti utvrđenja.

4 bataljon je izašao na Golu Stranu, vodio borbu i zašao neprijatelju bočno i iza leđa.

2 bataljon je iz sela krenuo u 21 čas a tek u zoru stigao na Smrčevu Glavicu, Oni su upropastili napad. Da su bili na svom pravcu, možda bi iste noći uspeli neprijatelja proterati i onemogućiti mu kvar na topovima i ostalim oruđima.

1 bataljon je imao 3 mrtva i 7 lako ranjenih drugova.

¹ Original, pisan zelenim mastilorn, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/1, k. 2015.

² Misli se na proslavu povodom Prvog maja.

³ Peta (Crnogorska) NOU brigada

⁴ Bataljon. U nastavku dokumenta Redakcija će dati pun tekst skraćena, bez uglasihtih zagrada i davanja objašnjenja. Tekst Dnevnika je pun skraćena bez nekog određenog sistema, koje je pisac zbog prostora i vremena stavljao gdje je našao za shodno. Redakcija je uspjela da skraćeniice pročita i daje puni tekst.

⁵ Odnosi se na boj na Javorku. Opširnije vidi u tomu IV, knj. 13, dok. br. 27 i tomu III knj. 5, dok. br. 14, 161, 162.

1 bataljon se povukao na Prisoje, 4 ostao na Goloj Strani, 2 na Smrčevoj Glavici.

2 — nedelja — položaj.

Preko noći nije stigla u sadejstvo nijedna jedinica V ni IV brigade.⁶

U 12 čas. dobili smo izvještaj od komandanta V brigade⁷ da su im 2 bataljona otišla preko Presjeke ka Surdupu, sa njima nemaju veze, a sa dva bataljona su od 6—8 čas. stigli na položaje Jablan Brdo — Šišman i podilaze V. Glavici.

ti 12.30 izveštaj od 4 bataljona da su uhvatili vezu sa bataljonom IV brigade koji se nalazi prema Lipovoj Ravni.

Neprijatelj je u toku noći tukao naše sa 4 brdska topa i žestoko se branio. Izjutra su tukli takođe topovima i bacačima.

Bacač V brigade i naš su tukli neprijateljske položaje. Oko 13 časova neprijatelj je počeo da beži osećajući prodiranje naših jedinica u njegovu pozadinu. Naše jedinice su ga uspešno progonile. 4 bataljon je dočekivao razbijene kolone i pobio oko 100 Talijana a zarobio oko 200. 1 bataljon je pobio oko 80, a zarobio 40. 3 četa 4 bataljona je neprijatelja progonila do Jasenovog Polja.

Neprijatelj bežeći ostavljao je sve. Plen je veliki.

Nalaze i jedinice V brigade koje uzimaju usput spremu i ostalo, a počeli su i naši, ali se tomie stalo na put.

Red je uspostavljen. 1 bataljon ne umije da se snade. 1 bat. Javorak.

4 „ Papratni Doli.

2 „ Lipova Ravan.

Plen se skuplja. Avioni lete i bombarduju uzalud.. Sve neprijateljske snage su razbijene, ubijene i zarobljene. Mali broj je uspeo da pobjegne. Na ovom položaju je bilo 1000 Talijana i nešto četnika. Četnici su se većinom predali. U prvo vreme ih je bilo oko 200, pa su pobjegli i ostalo ih oko 90. Išli su nam u susret prodavajući se i smeškali se, jedući cibok.

Poslali smo izveštaj diviziji.⁸ Hrane nije nađeno skoro ništa. Uveče je dolazio drug Sava⁹ i zam. komandanta IV

⁸ Peta i Četvrta (Crnogorska) brigada

⁷ Narodni heroj Sava Kovačević. Poginuo 13 jula 1943 god. na Sutjesci kao komandant Treće NOU divizije.

⁸ Vidi tom IV, knj. 13, dok. br. 10.

⁹ Kovačević

brigade¹⁰; još je ostalo nekoliko nelikvidiranih tenkova. Do uveče su bili primorani na predaju i oštećeni. Tri tenka su uspjela da pobegnu za Nikšić sa talijanskim pukovnikom.

Tako je uništen čitav bataljon talijanske divizije.¹¹

Plen:

- 1 — 6 lakih tenkova
- 2 — 17 manjih i većih kamiona
- 3 — 4 motor, točka
- 4 — 3 bur. benzina
- 5 — 4 brdska topa
- 6 — 2 t. bacača i delovi
- 7 — 8 t. »brede«
- 8 — 15 l. »brede«
- 9 — 1 »fiat« p. mitr.
- 10 — oko 300 tal. puš.
- 11 — 90 srpskih¹², pušaka
- 12 — 10 l. bacača
- 11 — 1354 granate za topove
- 12 — 351 mina za t. bacač
- 13 — 400 mina za l. bacač
- 14 — 40.000 metefea za t. »bredu«
- 15 — 50.000 metaka za l. »bredu«
- 16 — 9.600 metaka za »fiat«
- 17 — 9.600 metaka grčke mun.
- 18 — 1000 talijan. ručnih bombi
- 19 — 3040 čebadi
- 20 — oko 1000 šatorskih krila
- 21 — oko 180 mazgi
- 22 — 6 jah. konja
- 23 — 7 sanduka za radio stanice
- 24 — ostala razna sprema.

— 9. — Radi se na evakuaciji plena i prebacivanju u Pošćenje. 1 bataljon je zaposlen oko evakuacije. Ishrana jedinica je slaba. 6 ov. mj. održali smo sastanak sa štabovima bataljona, gde se oštro udarilo po svim pitanjima, a naročito zakašnjavanje 2 bataljona na položaj. 7 ov. mj. su otišli kamioni i tenkovi za Savnik. Ceo dan je kiša padala. 2 i 4 bataljon su se prebacili u Gornju Breznu. Danas je stiglo 19 novomobilisanih za našu brigadu. Vode se pregovori

¹⁰ Niko Strugar

¹¹ Vidi tom III, knj. 5, dok. br. 13.

¹² Misli se na puške »Mauser«

sa talijanskom komandom o razmeni zarobljenika. Nekoliko talijanskih vojnika neće da se vrata u Nikšić. Ostaju u 2 bataljonu. Svi su radnici-mehaničari. 8 ov, mj. u 12 časova 4 bataljon je krenuo za Šćepan Polje. Kiša je neprekidno padala. Intendantura i četa pratećih oruda su otišle za Komarnicu.

- 9 — nedelja. — Kretin¹³ je juče otišao za Komarnicu. Mi krećemo danas, 2 i 1 bataljon će se takođe prebaciti na s. Duži — s. Pošćenje.

U 15 čas. u Komarnicu je stiglo naređenje iz Divizije da se Štab brigade prebaci na Šćepan Polje i javi V. Š. 1 i 2 bataljon će se prebaciti na Lipovu Ravan i Šipačno sa zadatkom zatvaranja tog pravca. V brigada zatvara pravac Nikšić — Šavnik, a IV brigada se prebacuje za Boan. 6 ov. m. su četnici izvršili napad na VII Krajišku brigadu. Krajišnici su ih povratili natrag.

Naredili smo Sredoju¹⁴ i Ljubićicu¹⁵ da sa kursistima¹⁶ pređu u Lipovu Ravan i preuzmu komandu nad oba bataljona. Kuriri su otišli 10 rano.

- 10 — Ponedjeljak. — U 10 čas. srno krenuli iz Komarnice sa delom intendanture i topovskim odjeljenjem za Pišće. Celo vreme je sneg padao. Usput smo sreli Peka. U Pišće smo stigli oko 19.30 čas. i smestili se kod odbornika Dola Vukovića, Usput su konji popadali, Ishrana ljudstva i stoke u Crnoj Gori veoma teška.

- 11 — utorak. — Kod nas je došao Bačo,¹⁷ a kasnije i Obrad Cicmil. U 10 30 smo krenuli za Nikoviće. Usput smo razgovarali iz Pišća sa Štabom III divizije da bi nam povratili- bojnu komoru. U Nikoviće smo stigli u 15 čas. Usput smo sreli Kukulja,¹⁸ ide za Vasojeviće.

¹³ Slobodan Penezić, zamjenik političkog komesara Druge proleterske brigade.

¹⁴ Sredoje Urošević

¹⁵ Nikola Ljubičić

¹⁶ Pri Štabu Druge proleterske brigade bio je organizovan kurs za komandire četa i vodnika Kurs je ubrzo morao biti rasformiran zbog neprijateljske ofanzive.

" Spasoje Steić-Bačo, atentator na regenta Aleksandra Karađorđevića. Atentat jf je izvršen na dan donošenja t. zv. »Vidovdanskog ustava«. Uhapšen i osuđen na smrt. Kasnije pomilovan na 20 god. robije. Godine 1941 pobjegao sa grupom robijaša iz kaznione u Sremskoj Mitrovici i učestvovao u NO ratu do pogibije za vrijeme Pete neprijateljske ofanzive.

¹⁸ Vukajlo Kukulj, učitelj, za vrijeme NO rata bio politički radnik na terenu. Poginuo 1943 god. naišavši na četničku zasjedu.

U Nikovićima odbornici negoduju zbog uzimanja hrane.

Primećuje se izvesno nezadovoljstvo.

- 12 — sreda. — Ja i Krcun sa Dragim¹⁸ i Zinom²⁰ krenuli smo u 4.30 za Rudine — Liječevinu — Šćepan Polje. Na Rudinama smo opet razgovarali sa Štabom III divizije i Maksimcem²¹ Lune²² je sa 3 i 5 baitaljonom prema Foči.

U Liječevini smo našli druga Crnog i Đida. Sa njima smo razgovarali o situaciji. Tu su i kursisti.

Na Šćepan Polju je naš 4 bataljon. Zanoćili smo više Huma. Tifusni bolesnici se prebacuju ka Meštrovcu preko Šćepan Polja. Izmučeni su i u teškom stanju. Nedostatak hrane i sanitetskog materijala utiče na smrtnost ranjenika i bolesnika.

- 13 — četvrtak. — U 5 čas. produžujemo za Kruščicu, gde nalazimo druga Veljka³⁸ sa Štabom Majevičke brigade.²⁴ Naš Štab brigade komanduje na ovom sektoru sa VI Bosanskom brigadom, Majjevičkom i našom.²⁵ Prema direktivi V.S. naša brigada i Majevička ostaju na sektoru od Šćepan Polja do Ustikoline i Han Sohe, a VI Bosanska na pravcu Goražde- — Čajniče.

Osnovni zadaci:

- a — zaštita naših bolnica;
- b — zaštita slobodne teritorije — zapadni deo Sandžaka;
- v — učvršćenje narodne vlasti.

Imamo i radio stanicu, kojoj akumulator nije ispravan.

Komandant Majevičke brigade je Pero Kosorić, poznanik sa ratovanja po Istočnoj Bosni. Majevička brigada je mlada brigada, zato moramo uticati politički i vojnički.

Po podne oko 16 čas. u Šajevićima se sastajemo sa drugom Lunom. 5 i 3 bataljon drže položaje oko Crnog Vrha prema »Vražjoj diviziji«. To je obučena, nasilno mobilisana jedinica hrvatske omladine u Njemačkoj sa nemačkom komandom i naoružanjem. U borbi nisuiskusni, ali su drski i bezobrazni. Tako su iznenadili II Dalmatin-

¹⁸ Milenković

²⁰ Belić

²¹ Ljubiša Maksić

²² Narodni heroj Miodrag Milovanović, zamjenik komandanta Druge proleterske brigade. Poginuo 1944 god. kod s. Uzići.

²³ Pavle Ilić

²⁴ Petnaesta (Prva) majevička •

²⁵ Ova grupa brigada nazvana je Drinska operativna grupa. Vidi tom IV, knj. 13, dok. br. 77.

sku brigadu uz Dragočavski potok — tom prilikom je poginuo Pane Srdanović.²⁶ Tada je pristigla Majevička brigada i naterala ih u Foču. Zarobljeno 3 neprijateljska vojnika. Više ubijeno i ranjeno.

Naš 1 i 2 bataljon će doći uskoro.

Lune ostaje na sektoru prema Foči.

Štab Drinske operativne grupe nalaziće se od sutra u Zavajitu.

14 — petak —

Krenuli smo za Zavajit u 6 časova. Veljko sa stanicom je ostao da uhvati vezu. U Zavajitu su bili rekonvalescenti tifusa — te je celo naselje zaraženo. Po kućama se ne može stanovati. Podigli smo šatore.

U 13.30 stiže Veljko sa stanicom. Nisu mogli uhvatiti vezu. Slab akumulator. Predao mi je neke izvještaje VI brigade i njegove izveštaje V.Š. i otišao preko Čelebića i Rijeke za V.Š.

Popodne je avion leteo u pravcu Cajniča od Foče.

U 22.30 stigao je izveštaj od Majevičke brigade da je njihov 1 bataljon potisnut sa Golog Vrha ka Ifsaru, vodeći žestoku borbu. Njima je u pomoć otišao jedan bataljon VI brigade. Naredili smo da upute jedan bataljon iz Kruščice preko Potpeća ka Brusnoj i Boljoradini radi povezivanja sa njihovim 1 bataljonom i VI brigadom.

Takođe je dobijen izveštaj od Lima da se primećuje živost između Foče i Goražda. Neprijateljske jedinice koje su bile na položaju smenjene su i pojačane. Lune predlaže da izvrše napad na jedan istureni neprijateljski položaj. Mi smo odobrili. Poslali smo znake za obe brigade, a i VI brigada sa Brankovićem²⁷ i još jednim preko Vikoča. Kuriri su otišli oko 2 časa.

15 ov. m. — subota —

Seljaci pričaju da su ustaše u Slatini. Poslali smo patrolu u Vikoč. Patrola se vratila oko 15 čas. i izveštava da se borba vodila preko s. Kovačevića.

U 19 čas. je stigao Branković. Nisu mogli proći jer je neprijatelj bio, po njihovom iskazu, u s. Kovačevići — Madžari i preko Miholja otišao u pravcu Cajniča. Odmah smo poslali naređenje Štabu Majevičke brigade da bataljon

²⁶ Politički komesar bataljona

²⁷ Redakcija nije mogla ustanoviti ime.

iz Potpeća prebaci za Vikoč i dalje ka Planskom radi zaštite tog pravca i hvatanja veze Sa VI brigadom.

U 15 čas. smo uputili kurira Limu da pošalje jednu četu 4 bataljonu u Zavajit.

U 21.30 dobili smo izveštaj od Luna da su jutros imali manju borbu oko Crnog Vrha i Ravnih Njiva. Za večeras su pripremili napad. Traže Bioška.²⁸ Iz Foče je otišlo za Goražde 20 kamiona.

U 20 čas. su otišli kuriri u Majevičku brigadu u Krušćicu i Podpeće da bataljon iz Potpeća pređe u Vikoč i dalje.

Napisao sam naređenje za VI brigadu.

16 — nedelja. — Kurir iz Potpeća se vratio. Bataljon iz Potpeća je prešao Četinu.

U 7.30 stiže kurir od Lima: napad je vršen, zapljunjeno: 1 »šarac«, 1 mašingever, 6 pušaka, municije bacačke i puščane i ostale spreme.

Naši gubici iz 3 bataljona: 1 poginuo, 3 lakše ranjena; iz 5 bataljona 1 poginuo, 13 ranjeno, 5 teže.

Zauzet je Osjek, 1 četa 3 bataljona nije izvršila zadatak. Nije napala kuću u kojoj su logorovali.

U 9.10 odneo je kurir pismo za VII diviziju, i centralnu bolnicu.

U 15.30 poslato pismo Lunu i izveštaj Maksića.

U 17 čas. izveštaj VII divizije o primanju našeg izveštaja i da će radioni javiti V. Š. o situaciji oko Čajnioa.

Popodne su se čule eksplozije ka Čajničju a oko 17 čas. od Foče artiljerija.

U 16 čas. izveštaj Majevičkog štaba da je bataljon iz Potpeća stigao u Krstac blizu Planskog i da još nije uhvatio vezu sa VI brigadom. Na Ifsaru nema nikoga.

17 — ponedeljak — U 1 čas. izveštaj od Luna. Seljanka iz Foče došla i govori da ima dosta Nemaoca koji su skoro došli. Prema nađenim ruksacima na Osjeku i pošti izgleda da su sve Nemci. U toku 16 ov. m. su tukli topovima na sve strane Foče. Razmenu nude na Brodu da naša dva bez oružja dovedu zarobljenike. Lune odgovorio da se razmena izvrši na Ravnim Njivama.

U 5 bataljonu je 16 ranjenih (6 teže) i 1 poginuo. Toliko je ranjenih zbog neiskustva i nesadejstva 3 bataljona. Lune piše da su 3 i 5 zamoreni — to pišu Carević²⁹ i Marković.³⁰ 5 bataljon zaplijenio: 1 p. mitr. sa teškim postoljem

²⁸ Narodni heroj Boško Buha. Poginuo 1943 god. na Jabuci, na komunikaciji Pljevlja — Prijepolje, naišavši na četničku zasjedu,

²⁹ Dušan

³⁰ Dragoslav

i sa nišanskim spravama. 1 mašingever sa 130 metaka, 1 revolver, 2 dvogleda, 6 sandučića mina, oko 2000 metaka, 2 goniometra, 15 šinjela, 13 ranaca.

Neprijateljski gubici: 2 mrtva i više ranjenih.

U 3 časa stigao je izveštaj od VI brigade pisan 15 ov. m. u 20.50 čas. Neprijatelj je ušao u Cajniče sa tenkovima 15 oko 10 čas.

Oni su potisnuti kolonama kod Uhotića Brda i Paljike — preko Kozare i kolonom od Boljoradine koja je prešla preko Krstača — Madžara i Kovačevića i Miholja, pa krenula ka Debelom Brdu iznad Cajniča.

Delovi VI brigade se nalaze na Metaljci, a sa delovima koji su bili prema Geraždu nemaju vezu.

Juče oko 13 čas. 1 četa 4 bataljona je pošla za Vikoč, a dve desetine sa naređenjima za VI brigadu i Majevičke bataljone.

U 7.30 poslali smo naređenje VI brigadi da se postavi na prostoriju Metaljka — Ponikve, a jedan bataljon Majevičke na Plansko, jedan da dođe u Tvrdake i to je naređenje otišlo u 8 čas.

U 8 čas. smo poslali izveštaj³¹ V. Š. preko VII divizije.

Oko 9 čas. avioni izviđaju Čelebić — Zavajit — Šćepan Polje, a i jutros u 7 časova. Magla i kiša sa snegom ometaju izviđanja.

Krcun je otišao do uprave bolnice radi evakuacije.

Uputio sam oko 9.30 čas. Limu direktivno pismo.

U 11 čas. primili smo pismo- od V. S. pisano 15 ov. m. u 16 čas. Terzić odgovara na Veljkovo pismo, jer je Veljko situaciju ružičasto opisao. Održavati vezu sa III divizijom. Prebaciti municiju sa Ifsara na Čelebić. Snage držati na okupu.

Oko 15 čas. dolazi zam. komandanta Majevičke brigade³² sa politkomesairom.³³ Oni su se sa Krstača vratili. Bataljon kod Vikoča. Celo vreme su bili u Krstaču. Vezu nisu uhvatili. Bataljon ostaje gde je.

U 19 čas, stigao je Lune. Prema Foči bez promene. Nemci su smenili »Vražju diviziju«. Došli su neki kamioni od Kalinovika. Za razmenu su odgovorili kod Broda, da dođu naša dva druga bez oružja sa zarobljenicima. Nemačka bezobrazna oholost.

Lune odlazi oko 24h.

⁸¹ Vidi tom IV, knj. 13, dok. br. 90.

⁸² Ratko Perić

³³ Narodni heroj Mirko Filipović, ubijen od četnika 1944 god, na Majevidi kao ranjenik.

18 — Naređenje 4 bat. Majevičke brigade da pređe u Kunovo za obezbeđenje bolnice zbog nejasne situacije; i četi 4 bat. za vršenje službe (u 0.30 č).

U 6h stigao izveštaj od Majevičke brigade da su se predala tri vojnika iz jedinica »Vražje divizije«. Uputiće ih nama.

U 7.30 leteo je nemački izviđač iznad Čelebića — Ječmišta — Zavajita — Bakića. Bombardovao je Ječmište i mitraljirao. U to vreme čula se borba u pravcu Boljanića i levo.

U 8 Č. poslali smo naređenje 4 bat, Majevičke brigade i četi 4 bat., da nas izveste gde se borba vodila.

U 13 čas. otišli su kuriri sa izveštajem³⁴ za V. Š. o celoj situaciji.

Stigao je izveštaj od čete 4 bataljona u 11 čas. da se borba 17 ov. m. čula u pravcu Ponikava, a jutros u 5.30 opet u pravcu Ponikava.

U 16 čas. su dovedena tri vojnika »Vražje divizije«. Jedan je činovnik iz Sarajeva, a 2 radnika (šnajd.) iz Zagreba. Oni su se sami predali u Dragočavi. Došli su iz Čajniča. U Foči su samo oko 500 Nemača (od 35—50 god). Jedinice »Vražje divizije« su otišle za Čajniče i dalje će za Pljevlja. Nemci zaposedaju Crnu Goru i Dalmatinsko Primorje. U Čajniče su ušle dve bojne sa 8 tenkova od 25 tona. To je njihova 369 pukovnija.³⁵ U Sarajevu ima 'dosta nemačke vojske koja najviše odlazi ka Mostaru. Na Rajlovcu ima 300 aviona, a u Zagrebu 700. U Foči su razoružali četnike (Drenovića—Matovića).

U 16 č. stigao izveštaj od čete 4 bataljona da je stigla desetina koja je išla ka Ifsaru i nisu uhvatili vezu.

U 16 č. izveštaj 4 bataljona Majevičke da se jutros vodila borba u pravcu Boljanića.

U 17 č. bili su kod nas Uglješa³⁸ i Humo³⁷ sa Muratom.³⁸

U 18.25 stigla depeša od Terzića preko telefona. Naređuje da četa krstari Vučevo — Suha — Vrbnica — Ljubine — Zakmur — Trbušće. Izveštaj Maksićev.

U 19 čas. poslata depeša preko Šćepan Polja.

³⁴ Vidi tom IV, knj. 13, dok. br. 97.

³⁵ Vidi tom IV, knj. 13, dok. br. 222.

³⁰ Danilović

³⁷ Avdo

³⁸ Pašaga Mandžić

19 — Neprijatelj je uspeo da potisne naše bataljone sa Crnog Vrha. Avijacija leti nad Crnom Gorom. V. S. nam javlja da idu naša dva bataljona³⁹ i I Proleterska i III Krajiška.

Uveče smo krenuli za Papkov Do, sa nama je i P. K. za Bosnu.

20 — Nemci potiskuju naše bataljone ka Šćepan Polju. Uveče je stigao izveštaj od Luna⁴⁰ gde javlja da su se naši povukli ka Šćepan Polju i Zlatnom Boru. Krcun odlazi za Šćepan Polje,

21 — Nemci tuku haubicama i bacačima Šćepan Polje. Avijacija bombarduje Šćepan Polje.

Majevička i VI brigada još drže Bakić i Humić, ali ih neprijatelj potisnuo i nastupaju ka Čelebiću. VI brigada i Majevička se povlače — neprijatelj zauzima Borje i pristiže I Proleterska⁴¹ čiji 1 bat. odmah stupa u borbu i suzbija neprijatelja.

Most na Šćepan Polju je srušen.

22 — Avijacija bombarduje most kod Kruševa, a haubice takođe.

Rano izjutra u 3 časa se prešlo u kontranapad i neprijatelj je potisnut od Zavajita. Zaplenjen je jedan brdski top, municije i spreme.

Naša dva bataljona⁴² iz Crne Gore su stigla na Rudine i prebačeni na Vučevo.

23 — Zadržani položaji oko Zavajita. S'inoć je održan sastanak sa Štabom I divizije. Izradio se plan za opšti protivnapad.

24 — Opšti protivnapad u 11 čas. Nemci se povlače uz velike gubitke, ali daju žilav otpor. U napadu učestvuju I Proleterska, III Krajiška, VI i Majevička. Ja se nalazim sa Kočom.⁴³ Zaplenjena su dokumenta o neprijateljskoj ofanzivi sa zapovestima u odnosu na četnike i partizane. Podaci o četničkim grupacijama su prikupljeni i štampani u zasebnom biltenu. Ofanziva je brižljivo pripremljena. Neprijatelj je po?eo Crnu Goru i okolne garnizone Foču, Pljevlja, Nikšić, Gacko. Verovatno je da će iz svih tih garnizona krenuti u pogodnom momentu. O tome sam razgovarao sa Kočom. Naša vojska se junački bori.

³⁹ Prvi i Drugi bataljon koji su bili na položajima prema Nikšiću.

⁴⁰ Zamjenik komandanta Druge proleterske brigade nalazio se sa Trećim i Petim bataljonom na položajima prema Foči.

⁴¹ Vidi tom IV, knj. 13, dok. br. 111.

⁴² Vidi primjedbu pod 41.

⁴³ Koča Popović, komandant Prve proleterske divizije

- 25 — U toku noći 24/25 krenuo sam za Uzlup. Neprijatelj navaljuje žestoko na naše jedinice. Stigao sam u Liječevinu i pisao Lunu i Krcunu. Služba oko mosta na Uzlupu slabo se vrši. Zbog nadmoćnosti neprijateljskog pritiska naše jedinice će se povući na liniju Uzlup — Suho Polje — Čelebić. Uveče sam stigao iznad Šćepan Polja do Lima i Kr-euma.
- 26 — 4 bataljon izveštava da su se Nemci povukli sa Huma. Lekić⁴⁴ izveštava da su Nemci imali oko 200 nađenih mrtvih na terenu.
Predlažem da se 5 bataljon rasformira.
Na Sutjesci je ranjen jedan drug iz 4 bataljona.⁴⁵
Imali su borbu sa Nemcima.
Očekujemo naređenje za polazak na Vučevo.
- 27 — Kiša pada. Pokret naših jedinica za Vučevo. Naše jedinice su smenije Majevucke.⁴⁶
- 28 — Naši bataljoni odlaze u dolinu Sutjeske.
5 bataljon je rasformiran. Ja i Krcun ostajemo na 'katunu Duži. Sve naše jedinice zbog pritiska neprijatelja prebacuju se na levu obalu Tare.
- 29 — Majevičani su iznenađeni. Neprijatelj izlazi na Vučevo. Jutros je otišao 2 bataljon. Neprijatelj potiskuje Majevičku. U tom momentu stiže I Proleterska i VI brigada. Borba se nastavlja i neprijatelj bude proteran sa Vučeva. Neprijar teijska komora je naterana na stene⁴⁷ i polomila se. Zaplenjeno municije i hrane.
- 30 — Haubice su tukle katun Duži i avijacija bombarduje. Zika je ranjen u blizini.
Zadržali smo 3 bataljon I Proleterske radi sigurnije odbrane Vučeva. Od V.Š. stiže radiogram: »Ovladati dolinom r. Sutjeske i zatvoriti je od pravca Čemerno«. VI brigada javlja da joj se neprijatelj podvlači. Uveče održavamo sastanak sa Štabom VI i Majevičke brigade o napadu na neprijatelja u Čurevu. Napad je zakazan u 3 č. izjutra.
- 31 — Dva bataljona VI brigade su napali na Čurevo i prote-rali neprijatelja, Majevičani su zakasnili i nisu učestvovali u napadu. 1 bataljon VI brigade se zaletio i prešao Sutje-

⁴⁴ Danilo.

⁴⁶ Ranjen je drug iz patrole koja je bila poslata niz lijevu obalu Drine do Sutjeske ispod Vučeva.

⁴⁰ Jedinice Petnaeste (Prve) majevičke brigade preuzele su položaje na sektoru Šćepan Polje — Uzlup.

" Misli se na Stožer k. 1450.

sku, ali su bili odbijeni nazad. Imali su priličan broj ranjenih i mrtvih. Dva druga se utopila u Sutjesci.

Donet je juče Bogunović.⁴⁸ Noga mu je prebijena. Danas je četa pratećih oruđa zaklala mazgu. Hrane nema,

Juni

- 1 — Pokret iz Duži za Suhu Goru. Avijacija bombarduje. 6 • bataljon 1 brigade otišao je da smetii naš 1 bat. u Suhoj. Lune se sa 2 i 3 bataljonom nalazi oko Košura. 2 bataljon je otišao- na G. Bare. 4 bataljon je na juriš zauzeo Borovno. Izmešali se sa Nemcima i borba bila sa noževima.
1 bataljon je u dva maha potukao Nemce u Suhoj. Zaplenjeno je 2 mašingevera, jedan »šarac«, municije i sprema. Ranjen je Nikitović⁴⁹ u petu,
- 2 — Idemo ka Dragoš Sedlu. Majevička brigada je trebala da dođe preko Mrkalja i Borovna na Tjentište da uhvati vezu sa Lunom i pomogne prodiranje ka Vrbnici. Oni su u Mrkaljima naišli na neprijatelja,⁵⁰ a takođe i u Borovnu.
- 3- — 1 i 4 bataljon napadaju na Košur. Danas smo jeli konjsko meso. Na Borovno su napadali dva bataljona I Proleterske i četa 4 bataljona. Zapjenjeno 5 »šaraca« i municije.
Borba na Košuru je bila žestoka. Imamo 9 mrtvih i 15 ranjenih drugova.
- 4 — Ceo dan u tišini bez promene. 3 bataljon se javlja iz Vrbniče. Njega je Lune uputio. U Vrbnici nema neprijatelja.
- 5 — III Krajiška i delovi I brigade napadaju Popov Most, a naša i VI brigada Košur.⁵¹ Košur. nije očišćen, neprijatelj se brani uporno. Napad na Košur je bio stalno neorganizovan, bez teških bacača. Lune ih ostavio na Dragoš Sedlu.
- 6 — Prebacio sam se u Tjentište. Uhvatio vezu sa Lunom i Krcunom. Uveče i oni dolaze. U toku noći prolazimo pored Košura, a sa nama i delovi I Proleterske brigade koji odlaze za Lučke Kolibe.

⁴⁸ Redakcija nije mogla ustanoviti ime.

⁴⁹ Milenko

⁶⁰ Vidi dok. br. 122.

⁵¹ Vidi dok. br. 62 i 129.

II Dalmatinska je otišla za G. Bare i smenila naš 2 bataljon koji je na svoju ruku otišao za Vrbnicu, svakako rukovođen time što tamo ima hrane.

Na Boščijoj Glavi se čuje mitraljez. Nemci su zauzeli G. Bare i Boščiju Glavu. Košur napadaju VII Krajiška i VI Bosanska. Napad ne uspeva, jer je VII zakasnila. Preko dana siđ Nemci vršili napad prema 1 i 4 bataljonu.⁸² Napad je odbijen i zapleinjeno municije i 1 t. mitraljez.

Mi se nalazimo na Milinkladama. Avijacija je žestoko tukla. Poginuo je Milun,⁵⁸ zam. komandira 3 č. 1 bat. Sa Košura je dezertirala komanda 3 č. 4 bat., ukupno 12 boraca.

Stiže Štab I divizije sa drugom Crnim. Sa njima dugo razgovaramo. Jedinice umorno prolaze. Glad i iscrpenost pokazuje se na svima.

Nemci potiskuju II Dalmatinsku brigadu i mi izbacujemo 1 i 4 bataljon na Tisovo Brdo. Lune odlazi da uhvati vezu sa 2 i 3 bataljonom i šalje nam izveštaj, vezu je uhvatio. 2 bataljon je imao borbu u Vrbnici sa Nemcima, ali se dobro izvukao.⁵⁴

Položaje prema Košuru drži VI i VII brigada. Svi naši delovi su otišli na Lučke Kolibe. Očekujemo* Štab naše Divizije i V.Š. Oni nailaze tek.

Izjutra u 3 časa. Drug Stari⁵³ je prošao uveče.

Pitam druga Peka šta da radim dalje, on veli-da pođem na Lučke Kolibe, a VI i VII brigada ostaju pod komandom I divizije. Izlazimo na Lučke Kolibe. Avijacija neprestano bombarduje. Kolone svih jedinica od Hrčave se polako penju ka Lučkim Kolibama,

Odlazim ka Vrbničkim Kolibama do Koče. I brigada i 3 Krajiška vode borbu. Oni imaju nameru da se probiju. Vezu sa V.Š. nemaju. Mila Vujovića nose i on kuka usput.

Vraćam se. 1 bataljon je izašao. Naređttjemo da i 4 bataljon izađe na Kolibe. Lune se sa 2 i 3 bataljonom nalazio u šumi Kozo ispod Košute.

Nema nikakvog naređenja od Štaba Divizije. U toku noći stiže izveštaj⁵⁶ I divizije u kome izveštavaju da

Druge proleterske brigade
Narodni heroj Milun Ivanović
Vidi dok. br. 143.
Josip Broz-Tito
Vidi dok. br. 12.

coji odlaze, a da neprijatelj nadire u nekoliko pravaca. Naša brigada ostaje da zatvara sve te pravce.

- 10 — Mi rešavamo da ostanemo i zatvorimo pravac od Vrbniče preko Kozo i Košute. O tome i o celoj situaciji smo obavestili Štab Divizije i V.Š.

Nemci su pošli od Vrbniče i ka Ljubinom Grobu.

Stiže nam izveštaj od Divizije da dolazi IV, X, VI, VII, Majevička i ostale jedinice i da se pripremimo za probijanje obruča za uveče.

Ceo dan avijacija bombarduje žestoko uzan prostor na kome se nalazimo. Nemci bezobrazno navaljuju. Zauzeli su Ljubin Grob. Psihoza je prilično gadna. Ranjenici se osećaju teško. To je najduži dan u dosadašnjoj borbi. Avion nanosi gubitke IV brigadi i ranjenicima. Drug Stari je juče ranjen u ruku. Peko me je zvao da idem kod njih, ali ih nisam našao¹. IV brigada i X.⁵⁷ vode borbu oko Djubina Groba. Uveče u 22 časa polazimo na probijanje. Malo smo zakasnili.

Levu kolonu sačinjavaju: IV, X, VII, i Majevička brigada sa štabom Divizije i V. Š.

Desnu kolonu: naša brigada, VI i II Dalmatinska brigada. U prethodnici je naša brigada.

- 11 — Prelazimo Vrbničku Reku.⁵⁸ Vodimo borbu iznad reke. U šumi dolazi do mešanja jedinica. Na sve strane puca. Imamo više ranjenih (Piitić⁵⁹).

Uveče izbijamo u katun Ratkovac.

- 12 — VII divizija je uspela da se probije. Uveče vršimo pokret ka-Ocrkavlju.
- 13 — Izjutra se pored tenkova prebacujemo za Miljevinu, do na prostoriju Gajtanoviei, Tekeušiei, Soko. Avijacija bombarduje neprestano.
- 14 — Izjutra se prebacujemo za Mazlinu.
- 15 — Ceo dan smo bili u Mazlini. Održali partiski sastanak... Konstatovane su slabosti unutar brigade i naši zadaci za očvršćenje brigade.

U 24 časa smo izvršili pokret.

- 16 — Osvanuli smo iznad s. Jamici u blizini Korijena.

Uveče u 9 časa smo krenuli za s. Marisolići — Račinovići i Osatnica.

⁵⁷ Deseta hercegovačka NOU brigada

⁶⁸ Vidi dok. br. 25.

⁵⁹ Dragan Pitić

17 — Zadržali smo se na pomenutoj prostoriji i u 19 časova krenuli ka Sjetlini. Ispred nas se povukla zaseda iz s. Sjetline. Lune zakasnio sa 1 i 4 bataljonom i mi umalo nismo udarili na zasedu. Vodič nas krivo zaveo. Iza nas je ostao 2 i 3 bataljon. Lune je produžio sa 1 i 4 bataljonom preko Hajdučke Česme — Nadžakov Gaj i izbili na Vitez u zoru rasterujući nemačku posadu⁶⁰ oko 40 sa dva tenka. Zaplenjeno municije i benzina. Benzin zapaljen, a municija, pošto je bila grčka i francuska uništena: bilo je i dosta granata za tenkovski top — sve je to uništeno.

18 — Sa 2 i 3 bataljonom smo prešli preko Viteza oko 5 časova.

Izviđači su bombardovali šumu.

Nemci su sa ustašama navaljivali na naše položaje uz pomoć tenkova. Prugu koju smo razrušili opravali su. U toku dana je kiša padala. Svi delovi naše brigade su se prebacili preko komunikacije. Ceo dan smo ostali na komunikaciji. Prilikom zauzimanja Viteza nije bilo žrtava, a u toku dana imali smo gubitaka. Poginuo je Miloš⁶¹ (iz sastavne desetine)" i još jedan drug iz 1 bataljona. Ranjeno je nekoliko. Neprijatelj je zauzeo Vitez⁶² selo, ali smo zadržali položaj iznad Viteza.

4 bataljon je držao Galež. Izvestili smo Stab Divizije o situaciji.

Uveče se prebacile ostale jedinice Štaba Divizije i V. Š.

19 — Zadržali smo sve položaje. Neprijatelj⁶³ je nastupao sa 6 tenkova i tri kolone ka Vitezu, Galežu i desno od Galeža. Zauzeo je Vitez i Galež.

Greškom 2 bataljona koji nije ostavio jednu četu na pravcu serpentina, neprijatelj je iznenada prodro do u selo Krčavu i zaplenio našu bojnu komoru i komoru 4 bataljona.

Iznenadenje je bdio za sve jedinice i "svi su se morali povući. Dobar deo odgovornosti snosi Lune, jer je ostavio jedinice ne ispravljajući grešku Štaba 2 bataljona i došao do nas. Štab 2 bataljona u zadnje vreme ne odgovara dužnostima i zadacima.

⁶⁰ Vidi dok. br. 179.

⁶¹ Redakcija nije mogla ustanoviti prezitne.

" Vidi dok. br. 181.

" Vidi dok. br. 184.

Naše jedinice su se povukle uveče do na liniju Hotičina.

Na ovoj liniji smo ostali do 17 čas. kada smo krenuli preko Romanije na Naromaniju, gde smo izbili u 2 časa ov. meseca i rasterali ustašku stražu jačine oko 40. Zaplenili 2 tovarna konja sa kazanom i malo hrane. Sve naše jedinice su se prebacile preko komunikacije i produžile za Kalauzoviće. U zaštitnici je ostao 2 bataljon. Iz Mokrog je neprijatelj pokušao izaći sa tenkovima i pešadijom.

Desno od nas se prebacivale III Dalmatinska brigada, IV i ostale jedinice. Pristigli su delovi V brigade i III Sandžačke koji su se probili. Prema izvesnim glasinama III divizija je dosta nastradala.

U Kalauzoviće smo stigli oko 12 časova. Narod je četnički raspoložen. Dobrovoljnim priložima se nije odazvao već se pristupilo rekviziciji. Petar Milinković je ubijen od naših. Svakako je bio velika rđa. Čiča Marinko Grujić se drži skotski. Ni parče hleba ne da.

Uveče u 21 čas stiže naređenje iz Divizije da se izvrši pokret na prostoriju Rakova Noga — Vladojevići — Dragoradi. Desno od nas na prostoriji Medojevići je IV brigada.

Pokret nismo izvršili zbog zakašnjenja naređenja i premorenosti jedinica, naročito bolnice. 2 i 3 bataljon sa Lunom trebali su krenuti u 6 časova. Svi su zakasnili po malo, a naša kolona zbog bolnice zakasnila je 3 sata i krenula u 15 časova popodne. Na označenoj prostoriji bili smo uveče.

Usput su četnici pripucavali, a četa pratećih oruđa je vodila borbu i ima dva ranjena druga.

Kod Rakove Noge održana je konferencija povodom završetka druge godine rata Sovjetskog Saveza sa Nemačkom. Govorio je Krcun.

Dobili smo vesti i naređenja iz Divizije u pogledu slanja izveštaja.

Dobili smo podatke iz Olova i jedno pismo sa potpisom Steva Levicki, automehaničar, u kome nam dostavlja podatke o Olovu.

Poslali smo oko 12 čas. kurire za Diviziju.

Kod nas su stigli Švabić⁶⁴ i Mijat⁰⁵ kao kontrola pravilnog snabdevanja.

Mihailo
Vuletić

24 — Dobili smo naređenje za napad na Olovo. Radiostanicu smo poslali za V. Š.

Pokret ka Olovu smo izvršili u 14 časova iz Vladojevića.

U Olovu se primećuje uznemirenost. Jedinice su osmatrale Olovo u 20 čas., pošlo* se na zadatak i posle kraćeg pripucavanja Olovo je u 23 časa bilo u našim rukama.⁶⁶ Ubijeno je 2 milicionera i nekoliko ranjeno od strane 4 bataljona. Uhvaćen je tabornik Mehmed Jamaković, za koga intervenišu i Srbi i muslimani.

Zaplenjeno 1600 metaka, jedna mašinka, nešto* cokula i čizama, 1700 kgr kukuruza, zobi, soli i ostalih sitnica.

25 — Oko 2 časa stigao je načelnik Vukotić⁸⁷ sa Gojkom⁶⁸ i Dulićem.⁶⁰

3 bataljon je u Ponjerci, 2 bataljon u Boganovićima — ruši prugu i zatvara dolinu Krivaje.

Desno od nas u Olovskim Lukama je 1 Dalmatinska. U Petrovićima i Drecelju IV brigada, u Dugandžićima II Dalmatinska.

Pisali smo: Diviziji i tražili Sandžaklije⁷⁰ za popunu brigade. Odobreno je.

Popodne je došao drug Peko i Marko.⁷¹ Razgovarali smo. 4 bataljon je uništio stanicu, 2 lokomotive i oko 30 vagona.

Krcun je razgovarao sa Markom za popunu našeg Štaba.

Uveče oko 22 časa došao je drug Stari sa Markom i -ostalim. Grdio nas je zbog vatara.⁷² Dva engleska aviona su bacali materijal.

Stari se zadržao kod nas do* 3 časa izjutra.

26 — Sandžaklije smo podelili po bataljonima. 1 bat. 14; 2 bat. 14; 3 bat. 13; 4 bat. 6, sa po jednom drugaricom.

⁶⁰ Vidi dok. br. 190.

⁶⁷ Jovo

⁶⁸ Gojko Nikoliš

⁶⁹ Dr Vojislav Dulić, umro 1953 god. kao generalmajor JNA.

⁷⁰ Prilikom borbi na rijeci Sutješci koje je vodila Treća NOU divizija, 13 jula, jedna grupa boraca Treće sandžačke NOU brigade uspjela je da se probije kroz neprijateljski obruč. U području Olova ova grupa boraca uhvatila je vezu sa jedinicama Druge proleterske divizije.

⁷¹ Aleksandar Ranković

⁷² Četvrti bataljon Druge proleterske brigade je, na svoju ruku, zapalio vagone sa građom koji su se nalazili na željezničkoj stanici. Te noći saveznički avioni trebalo je da bace sanitetski materijal. Vatre su mogle izazvati zabunu.

Bolnicu smo poslali za Šekoviće.

U 12 čas. smo dobili naređenje za pokret prema i Kladnju.

Pokret smo zakazali u 20 časova.

1 bataljon ostaje u gradu sa Krcunom.

Za pokret je zakasnila Prateća četa i intendantura. Usput nas kiša prati i veliko blato.

Kolonu zaustavljamo između Ponjerke i Grabovice.

- 27 — Pokret produžujemo u 4 časa. Zaustavljamo se na Mačkovcu do 15 časova, kada produžujemo za Brateljeviće. Iz Brateljevića je sve pobjeglo za Kladanj i okolinu.

Napad na Kladanj je počeo tačno u zakazano vreme.

2 bataljon je počeo borbu u 19.45 sa milicijom Plahovića.

3 bataljon na svom pravcu pored Drinjače napreduje ka Kladnju.

4 bataljon ima žešću borbu iza Konjskog Brda ka Kladnju. Neprijatelj se brani iz rovova i bunkera.

Borba se vodi do 24 časa, kada neprijatelj beži u grad. Naše jedinice nastupaju ka gradu i ulaze u njega,⁷³ Prvi je ušao 3 bataljon a za njim 4 i 2. Dalmatinski bataljoni takođe ulaze u grad. Borba se čuje i na pravcu IV brigade.

- 28 — U 2 časa ulazimo u grad. Jedinice IV brigade pristižu nakon završene borbe i postavljaju stražu.

Naše jedinice se okupljaju na kraju grada na pravcu Gojsalići.

Naši bataljoni su zaplenili 3 »bma«, nekoliko pušaka, municije.

Neprijateljski gubici više mrtvih i ranjenih.

Naši gubici: iz IV bataljona 2 mrtva, iz 3 bataljona 1 mrtav i 4 ranjena druga. Naš top je kasno stigao krivicom komande čete.

- ^v Naše jedinice su se dobro držale prilikom borbe i u gradu. Komandni kadar drži jedinice u rukama.

Oko 6 čas. stigao je Stab Divizije.

Drug Peko naređuje da damo 4 p. mitr. IV brigadi.

⁷³ Vidi dok. br. 202 i 203.

U 7 čas. naše jedinice odlaze na prostoriju: u s. Dole 2 bataljon i Prateća četa; u Prijevor 4 bataljon; u Ravne 3 bataljon i mi.

U 14 čas. stiže pismo od Krcuna da je stigao u Brateljeviće sa 1 bataljonom. Javili smo mu da dođe u s. Starić.

Avioni izviđaju i bombarduju Kladanj. Lete i iznad Ravne.

U 9 čas. izveštaj iz 4 bataljona o akciji. Izveštaj komande mesta Šekovići da nemaju hrane za bolnice. Uputili smo Štabu Divizije da se pitanje reši u celini za sve bolnice.

Jedinice I divizije oslobodile su Han Pijesak, Vlasenicu — Srebrenicu.⁷⁴

Jedan bat. je stigao uveče u s. Starić sa bolnicom. sreda — Ravne. → Konferencija u 9 čas. sa komandnim kadrom 3 bataljona i smotra oružja i sprema.

Popodne u 17 čas. konferencija u 1 bataljonu sa komandnim kadrom i smotra. Govorilo se o ofanzivi i njenom uticaju na našu vojsku, posebno brigadu.

Naređenje Štaba Divizije za konferenciju komandnog kadra štabova brigada i bataljona I-VII u 20 časova.

Obišli smo ja i Lune i bolnicu. Sinoć su Englezi bacili sanitetski materijal.

BR. 109**BROJNO STANJE LJUDSTVA TREĆE KRAJIŠKE NOU
BRIGADE NA DAN 30 JUNA 1943 GODINE¹****BROJNI PREGLED**

Ljudstva III Kraj. brigade od 15 do 30-VI-1943 god.

J E D I N I C A :	Na licu		U rashodu		Po spisku	
	muš.	žens.	muš.	žens.	muš.	žens.
Štab brigade	49	10	—	-	49	10
I bataljon	173	35	• 35	3	208	38
II bataljon	208	36	2	1	210	37
III bataljon	189	28	30	6	219	34
IV bataljon	220	40	17	2	237	42
S v e g a :	839	149'	84	12	923	161

**Zam. politkomesara,
Đuro Lončarević**

**Za komandanta
V.² Bajić**

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 6/5, k. 711.

² Vlado

BR. 110

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE BRIGADE OD 30 JUNA 1943. GOD. ŠTABU DVANAESTE NOU DIVIZIJE O RAZMJEŠTAJU JEDINICA NA PROSTORIJI ŠOLAJI I POVLAČENJU NEPRIJATELJSKIH SNAGA PREMA VARJACI I VAGANU¹

Š T A B
XII KNOU BRIGADE
dana 30 -juna 1943

ŠTABU XII NOU DIVIZIJE

Negdje

Izveštavamo Štab divizije da se snage ove brigade nalaze na položajima Šolaji i to: I bataljon prema Kostićima i Radićima, a II bataljon u samim Šolajama, i vrše osiguranje i kontrolu terena Čemernice [Pl.] i obezbjedenje Mokrog Luga i Grabovica — Ugra.

Ispitujući sektor prema neprijatelju gdje je sinoć zanoćio ustanovljeno je da se je neprijatelj povukao sa glavnim snagama prema Varjači — Vaganu, a ostalo je svega nekoliko grupioa bandita za kojima naše snage tragaju po sektorima Košćici i Radići.

Vežu sa snagama V brigade imamo i njihov se jedan bataljon nalazi na samim položajima gdje je neprijatelj Sinoćio, a to je Radići, pa udesno prema k. 1004.

Sukoba sa neprijateljem na ovome sektoru danas uopšte nije bilo.

Moli se Štab divizije da pošalje naređenje² za raspored snaga na dalje, tj. da li će snage ove brigade ostati na svome sektoru ili će ga mijenjati.

Kako ovaj Štab nema nimalo kancelariskog materijala, a i jedinice ove brigade isto tako, to molimo: da nam se po-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 12/3, k. 875.

² Redakcija nije pronašla pomenuto naređenje. Vjerovatno je štab divizije izdao usmeno naređenje prilikom savjetovanja koje je održano 1 jula. Vidi dok. br. 107.

šalje, ukoliko je moguće, naročito koverata, da bi dodijelili jedinicama, kako bi nam mogli na vrijeme dostavljati izvještaje. Ukoliko imate jednu bar staru vrpču za mašinu od 13 mm, neophodno nam je potrebna.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
otsutan

Komandant
Mečava

Orig. dostav. diviz.
u akta³

Sekr.
Pero

³ Na originalu dopisano olovkom, latinicom.